

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Shemu’el

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 595 [1834 oder 1835]

א לאומש

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9064

ש מ ו א ל א א

תרגום אשכנזי א

א * (א) עם וואר איין אנגעזע-
 הענער מאן צורמתים
 צופים אים בערגע אפרים, נא-
 מענס אלקנה, זאָהן ירוחם'ס,
 ענקעל אליהוא'ס, אורענקעל
 החו'ס אונד אוראורענקל דעם
 צוף, (ב) דער צווייא פֿרויען
 האַטטע; איינע הים חנה, אונד
 דיא אנדערע פנינה. פנינה בע-
 זאם קינדער, חנה אבער וואַר
 קינ-

א (א) ויהי איש אחד מן הרמתיים
 צופים מתר אפרים ושמו
 אלקנה בן ירחם בן אליהוא בן
 תהו בן צוף אפרתי: (ב) ולו שתי
 נשים שם אחת חנה ושם השנית
 פנינה ויהי לפנינה ילדים ולחנה
 אין
 ר ש י

א (א) ויהי איש אחד. הכל לפי הסדר מסר את התורה ליהושע ויהושע לזקנים. ושופט מסר לשופט עד שהגיע לעלי וממנו לשמואל כמו שגינו וזקנים לנביאים: מן הרמתיים צופים. שתי רמות היו שופות ורואות זו את זו. וי"ת צופים מתלמידי נביאים: אלקנה. לוי היה מבני אביאסף בן קרח כי נתייחס בדברי הימים: אפרתי. יונתן תרגם בטורא דבית אפרים. ומדרש

ב א ו ר

א * (א) ויהי, הו"ו נא לקשר ולדנק הספור ההוא עם הספור שנסוף ספר שופטים, אשר שזכר גם מעשה פלגש בגבעה ומאשה אשר היה מבית לוי והיה גר בירכתי אפרים ונמנה ממנו רעה רבה לכל ישראל, החל באן לספר דבר בחלומו מטובה רבה הנמשכת מתנה ומאלקנה שהי' ג"כ איש לוי ומחר אפרים נדי שלא נחרף הלויים ולא נקלל הר אפרים (מדברי הרדי"א). מן הרמתיים צופים, לדעת חז"ל במגילה (י"ד א') ואחריהם רוב המפרשים היו בהר אפרים שתי רמות שופות זו את זו; וקלחם פירשו הרמות שהיו בארץ לוף, כי הארץ ההיא היתה באחת מירכתי אפרים נכראה להלן (ט' ה') ונקראת לוף ע"ש אבי וראש משפחתו ובא ברבים צופים ע"ש בניו שהיו קייני יושביה. אפרתי, כבר אמרתי בבאורי לספר שופטים (י"ב ה') אפרתי ענין כפל לו או שורה על איש אפרים, או שורה על איש חשוב ומעולה כמו שפירשו חז"ל ברבה ויקרא פרשה ב' ומדרש רות פרשה א' ריב"ל אומר פלטיאני (בן פלטן) ורבי בר נחמיה אומר אבגינוס (איש מיוחס) והוא מלאן בן פורת שפירשו בן חן (עיין מרפס לשון נדה ב' ב' ד"ה איפרא הורמיו). ואחר שאלקנה משבע לוי הי' כמבואר בד"ה א' (ו' י"ט) מוכח טעם אפרתי בענין השני וכולם בני אפרתיים היו ובא ביחוד להשיבו אל אלקנה ושעורו איש אחד אפרתי וגו' וכמו שתרגמתי, ולא בא בתקלה על שמו עד שהוגד יוסו. (ב) שם אחת חנה, ולא אמר האחת במנהג הלשון, להורו' שהיא היתה המיוחדת והשזונה בנשיו בן פי' הרב רו"ה בבאורו להפטרות ליום א' דר"ה, לדעתו מלא דוגמתו בדברי חז"ל מגילה (כ"א א') אמר לו רבי אם נאמר כנש למה נאמר אחד? אמר לו אחד המיוחד (כ"ל מיוחד כי בן היא הגי' בג' מקומות) שבעדרו, והוכיח מלאנו לפי שלא נאמר את הכנש האחד (במדבר כ"ד ד') ובנפול הה"א נתחלק העלטרפות שביניהם וכו' ע"כ. ועיין מה שהשיב אדני אבי זקני רבינו הגדול להגאון מהר"י פיק ב"א"ת נודע ביהודה א"ח סימן קל"ט ומה שכתב שם ע"ד החידוד — ואנכי הוואה שרבי נחמיא הגדול לא כוון על חסרון אות הה"א כ"א על מלת אחד, ואעידה לי עד נאמן שכן הוא ביומא (ע' ב') רבי אומר חיל אחד האמור באן (בת"כ ויקרא ט"ז ה' ואיל אחד לעולה) הוא האמור בחומש הפקודים (במדבר כ"ט ח' והקרבתם עולה וגו' חיל אחד) רבי אלעזר ברבי שמעון אומר שני אלים הן אחד האמור באן, ואחד האמור בחומש הפקודים, מאי עמא דרבי? אחד כתיב (ולא שנים) ורבי אלעזר ברבי שמעון מאי אחד? מיוחד שבעדרו ע"כ. ובהאי ענינא ודאי לא אתי לדרוש חסרון הה"א לפי שאין לריבין לה לא בתורת כהנים ולא בחומש הפקודים שזה לעלמו וזה לעלמו ואין ענין העלטרפות כלל. ומה שכתב הר"ו"ה וזה מתבארים מעלמן דברי רש"י התמוהים

* מן פרשה א' עד פרשה ב' פסוק י"ח בחרתי ותרגמתי חני המדפיס.

תרגום אשכנזי

קינדערלאזן. (ג) דיעזער מאן מאכטע זיך פאן יאהר צו יאהר איים זיינעם וואהנארטע אויף, אים דען עוויגען צבאית אין שלה אנצוכעטען אונד אפפער דארצוברינגען, ווא צווייא זעה: נע עלי'ם - חפני אונד פנחס - פריעסטער דעם עוויגעווארען. דאווענון דער טאג ערשוען, דאס אלקנה אפפער טע, דאן גאבער זיינער פרויא פנינה זא וויא אלל איהרען זאהנען אונד טעכטערן בע שטימטע אנטהיילע; (ה) דאך ח:ה רייכטע ער נור איינען אג:

ש מ ו א ל א א

אין ילדים: (ג) ועלה האיש ההוא מעירו מימים וימימה להשתחות ולזבח ליהוה צבאות בשלה ושם שני בני עלי חפני ופנחס כהנים ליהוה: (ד) ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל בנייה ובנותיה מנות: (ה) ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את חנה אהב ויהוה סגר רחמה: (ו) וכעסתה

צרה

טהיל מיט זיכטבארער געמיטהסבעוועגונג; דען ער ליעכטע זיא, אבער דער עוויגע האטטע איהרען מוטטער לייב פערשלאססען. (ו) איהרע ניידערין פנינה מאכטע איהר

ר ש י

אגדה אפרתי בן פלטין אננינום אדם חשוב כמו אפרין נמטייה לר"ש לשון חן: (ג) ועלה האיש לשון הוה הוא. עולה היה מזמן מועד למועד לשילה. ומ"א בדרך שהיה עולה בשנה זו לא הי' עולה בשנה אחרת כדי להשמיע ישראל ויעשו כמוהו: (ד) ויהי היום. והוה יום מועדא: (ה) מנה אחת אפים. חולק חד בחיר הראוי להתקבל בסגר פנים יפות:

לרחה

ב א ו ר

התמוהים והמופלאים שנמנחות (ג' א') שאמרו אבל נתחנך המזבח אפילו ראשון בין הערבים ופי' היא ז"ל דנתיב בפרשת פנחס ואת הכנש השני תעשה בין הערבים ובהוא קרא לא כתיב את הכנש האחד תעשה בנקר וכיוצא מבושרת שנפול הה"א נתחלק ההלטרופית שנינותם ע"כ. כבר הרגישו המעיינים שטעה טעית גדול, הלך דברי רש"י מבושרת באמרו ובהוא קרא, כיון על פסוק ח' שבפרשה ולא על פסוק ד' ובמבואר שם בספרי שהביא רש"י ז"ל. והנראה אלי בזה שלא נאמר שם האחת חנה, להורות שאלקנה לקח בראשנה אשה אחת והיא חנה ובאחבהו אותה לא לקח עוד אשה עליה והיא היתה יחידתו ולכן אמר הכתוב שם אחת דוגמת יום אחד במעשה בראשית, ובאשר ראה שהיא עקרה לקח עליה לרחה להוליד ממנה ושם השנית פנינה. (ג) מימים ימימה, משנה לשנה ויונתן תרגם מוזמן מועד למועד, ואמרו המפרשים שהיה עולה לתקופת השנה וזהו בחג האסיף. (ד) ויהי היום, בהיות היום אשר בו זבח אלקנה אז נתן וגו', וכן פי' רבינו ישעיה והיה בכל יום עושה כן. (ה) מנה אחת אפים, יש דרכים מדרכים שונים להמפרשים לבאר מלת אפים, רבים הולכים בעקבות רז"ל במדרש שאול פרשה ה' ופירשו מנה הראויה להתקבל בסגר פנים יפות ובת"י חולק חד בחיר, או מנה אחת נכדת להשיב אפה וכעסה, והרד"ק פי' בשם אביו אפים כעס, כלומר כעס היה נותן לה מנה אחת לבד, לפי שהש"י סגר את רחמה, ולא היו לה בנים שיתן להם מנות כמו לבני פנינה והיה לו כעס ועלב לפי שהי' אהב את חנה והיה מתאוה להיות לו ממנה בנים ע"כ. וכן העתיקו הוואוגמטט עריסטו"ס, ויפה העיר הרד"א שאף אפים בלשון רבים לפי שהיו לאלקנה שתי יגונות אחת מפאת העדר הבנים, והשני בעבור לרחה המכעסת לחנה על זה, ובא אפים בחסרון בי"ת השמוש וכן תרגמתי. (ו) וכעסתה, לא לבד שהכעיסה בנייתה במעשים

ש מ ו א ל א א

תרגום אשכנזי ב

צָרְתָהּ גַם כַּעַם בְּעִבּוֹר הַרְעִמָה
 כִּי סָגַר יְהוָה בְּעַד רַחֲמָה: (ו) וְכֵן
 יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה מִדֵּי עַל־תָּה
 בְּבֵית יְהוָה כֵּן תִּכְעַסְנָה וְתִבְכֶּה
 וְלֹא תֹאכְלִי: (ח) וַיֹּאמֶר לָהּ אֱלֹקֵי
 אִישָׁה חֲנָה לָמָּה תִּבְכִּי וְלָמָּה לֹא
 תֹאכְלִי וְלָמָּה יִרַע קִבְבְּךָ הַלֹּא
 אָנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים:
 (ט) וְתִקַּם חֲנָה אַחֲרֵי אֲכֹלָהּ בְּשֵׁלָה
 וְאַחֲרֵי שָׂתָה וְעָלִי הִכְהִין יִשְׁבַּע־עַל־
 הַכֶּסֶף עַד־מְזוֹזֹת הַיִּכָּל יְהוָה:
 (י) וְהָיָה מֵרַת גַּפְשׁוֹתַי לְפָלֶל עַל־

איהר ניכט נור פֿערדרום, זאָנ־
 דערן אויך דען קוממער, דאָס
 זיא איהר שטירמיש לויט פֿאָר־
 וואַרף, דער עוויגע האַבע איה־
 רען מוטטערלייב פֿערשלאָס־
 סען. (ז) דיעס געשאה פֿאָן
 יאהר צו יאהר; זאָ אָפֿט חנה
 מיטצאָג אין דאָז גאָטטעס הויז,
 זאָ אָפֿט וואַרד זיא געקרענקט
 פֿאָן איהר — זיא וויינטע אונד
 גענאָס ניכטס. (ח) איינסט
 שפראך איהר מאָן אלקנה צו
 איהר: חנה, וואַרום וויינעסט
 דוא? — וואַרום געניעסעסט
 דוא ניכטס? — וואַרום איזט
 דיין געפֿיהל בעלידיגט? בין
 איך דיר ניכט ווערטהער אַלס
 צעהן קינדער? — (ט) דאָך חנה
 שטאַנד אויף, נאָכדעם מאָן
 צו שלה געגעסען אונד גע־
 טרונקען האַטטע — דער פֿריע־

יהוה

ר' דנושה

סטער עלי זאָס עבען אויף איינעם שטיהלע בייא דער פֿפֿאַסטע דער הייליגען וואָהנונג
 דעם עוויגען — (י) דען זיא וואַר ערכיטערטען געמיטהם. זאָ כעמעטע זיא צודעם עוויגען,

אונד

ר ש י

(ו) לרתה. אשת בעלה פנינה: גם כעם. כעם אחר כעם תמיד לכך נאמר גם כעם היתה אומרת
 לה כלום קנית היום מעסורת לבנד גדול או חלוק לבנד קטן: בעבור הרעימה. שחמוקן. ורבותינו
 אמרו בעבור הרעימה שתתפלל ולשם שמים נתכוונה: בעד רחמה. כנגד רחמה וכן כל לשון בעד:
 (ז) וכן יעשה. אלקנה: שנה בשנה. נותן לה חלק מובחר להראותה שמחננה ולרתה לפי חנה
 שבעלה מראה לה כן חרבה גם היא להכעיסה: (ח) אנכי טוב לך. מחננד: מעשרה בנים. שילדה לי
 כנייה: (ט) אכלה בשילה. לא מפיקה"א והאל"ף חטף קמ"ן והוא כמו אחרי אכול בשילה ואחרי שתה
 והלשון נופל בין לזכר בין לנקבה. אחרי אכלה לשון פעול כמו לאכלה לשון לפעול: ועלי הכהן
 יושב על הכסף. אותו היום ישב על כסף גדול שנתמנה שופט על ישראל: על מזוזת. כמו
 אלל

ב א ו ר

במעשים ודברים, גם כעם חזק מזה עשתה לה. בעבור הרעימה, שהרימה קולה בקול
 רעם חזק מאד להכלימה במקלות באזני רבים נאמרה כי ה' סגר רחמה, וכן היה שנה בשנה
 למועד עלותם להשתחוות ולזכות בבית ה' כמו שנאמר בפסוק שלאחריו, ואם היתה לה יד ויכולת
 להשמיע קלונה להמון אשר הי' אם לרוב בעת ההיא. (ו) וכן יעשה, המעשה הנזכר, כפי'
 הרד"א שכפי ששט הכתוב לא יחזור וכן יעשה על אלקנה כמו שפירשו המפרשים כ"א לענין
 פנינה לבד, ולדעתו נובל גם כן לומר שזא וכן יעשה ל"ו במקום וכן תעשה ודבים ככה.
 (ח) ויאמר, פעם אחת כאשר נכמרו רחמיו עליה דבר כן על לכה לנחמה. (ט) וחלקם חנה,
 לא השיבה לו מאומה מרוב שיקה ובעסה, וזה טעם והיא מרת נפש, ונתכוונה זו אין לאדם

פה

א * 1

יהוה ובכה תבכה: (יא) ותלך גדר
 ותאמר יהוה צבאות אסדראה
 תראה ובעני אמתך וזכרתני
 ולא תשכח את אמתך ונתתה
 לאמתך זרע אנשים ונתתיו
 ליהוה כל ימי תיו ומורה לא
 יעלה על ראשו: (יב) והיה כי
 הרבתה להתפלל לפני יהוה
 ועלי שמר את פיה: (יג) ותנה
 היא מדברת על לבה רק שפתיה
 נעות וקולה לא ישמע ויהשבה
 עלי לשכרה: (יד) ויאמר אליה
 עלי עד מתי תשתכרין הסירי

אונד ווינטע אימער פֿאַרט; (יא) זיא טהאַט איין געליעכדע אונד שפראַך: עוויגער צבאות! ווען דוא דאַז עלענד דיינער מאַנד אַנועהען, דיך מיינער עראינערן, דיינער מאַנד ניכט פֿערגעססען, אונד איהר אייגען מעגליכען נאַכקאַממען שענקען ווירסט, דאַן ווייהע איך איהן דעם עוויגען פֿיר זיינע נאַנצע לעבענסצייט, אונד נייע זאַלל איין שעערמעסער אויף זיין הויפט קאַממען. (יב) אַלס זיא נאָך פֿאַרטפֿוהר, פֿאַר דעם עוויגען צו בעטען, דאַ וואַרד עלי אויף איהרען מונד אויפֿמערקואַם; (יג) דען הנה שפראַך אין איהרעם איננערן, נור איהרע ליפּפען רעגטען זיך, איהרע שטימע אַבער וואַר ניכט הערכבאַר, דאַרום היעלט זיא עלי פֿיר בעטרונקען.

(יד) אונד עלי רעדעטע זיא אַן: וויא לאַנגע נאָך וויללסט דוא דיינע טרונקענהייט צור שווא

טראַ

ד ש י

אכל מזות: (יא) ה' לבאות. למה נתייחד עם זה כאן אמרה לפניו רבונו של עולם שני לבאות בראת בעולמך העליונים לא פרים ולא רבים ולא מתים והתחתונים פרים ורבים ומתים אם אני מן התחתונים אהיה פרה ורבה ומתה ואם אני מן העליונים לא אמות זו מלאתי באגדה של ר' יוסי הגלילי: ורבותינו דרשו במסכת ברכות מה שדרשו עד הנה לא היה אדם שקרא להקב"ה לבאות אלא כך אמרה לפניו רבש"ע מכל לבאי לבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך ליתן לי בן אחד: אם ראה תראה. רבותינו דרשו בו במס' ברכות מה שדרשו: אמתך. האמור ג"פ במקרא כנגד שלשה דברים שהאשה מלוה עליהם: זרע אנשים. לדיקים כמה דאת אמר בשני אנשים לדיקים (מלבי"ם א' ב'): אנשים. תשובים כמה דאת אמר אנשים חכמים וידועים (דברים א'): ונתתיו: שיהא ראוי לתתו לה: ומורה. תרגם יונתן ומרות אנוש לא תהי עלוהי: (יב) שומר את פיה. מלפני מתי תפסיק בך תרגמו יונתן ועלי אוריך לה עד דתפסקו: שומר לשון המתנה כמו שמר את הדבר (בראשית ל"ז) לא תשמור על חטאתי (איוב י"ד): (יג) ויחשבה עלי לשכרה. שלא היו רגילים להתפלל בלחש:

ב א ו ר

פה להשיב ולכן עמדה והלכה לה לשסוך מר נפשה לפני ה', וגם בתפלתה היתה מדברת על לבנה ולא נשמע קולה, כי בכי נחנק הקול. (יד) תשתכרין, פי' הרד"ק עד מתי תראי עולמך באילו את שכורה, ולדעתו הוא כדרך ההתפעל שורה לפעמים פעולה מדומת, ועלתו הסירי את יונק מעליך, השיאה אותו לפרש בן, כי אין ביכולת השיכור להסיר סבאתו מיד, והי' לו לומר לבי לביתך ותנה שינה לעיניך; אולם פירושו אינו מתישב לפי ענין הכתוב ויחשבה עלי לשכורה

ש מ ו א ל א

תרגום אשכנזי ג

טראגען? ענטהאלטע דיך
 קינעטיג דעם וויינעס! (טו) א-
 בער הנה ערוועדערטע אונד
 שפראך: אַניין, מיין הערר!
 איין שווערמיטהיגעס ווייב בין
 איך וואָהל, אַבער דעננאָך
 האַבע איך וועדער וויין נאָך
 זאָנסט עטוואַס בערווישענדעס
 געטרונקען; מיין געמיטהער-
 גאָס זיך נור פֿאַר דעם עוויגען.
 (טז) האַלטע דייע מאַנד נימ-
 מער פֿיר איינע פֿערוואַרפֿענע
 פערזאָן! נור אויס איבערמאַס
 מיינעס געפֿיהלס אונד מיינעס
 קוממערס האַבע איך ביוהער
 געשפראַכען. (יז) עלי ענט-
 געגנעטע אונד שפראַך: זאָ
 ציעהע דען אין פֿריעדען! דער
 עוויגע ישראָ'ס ווירד דיר פֿער-
 לייהען, וואָס דואַ פֿאַן איהם
 ערבֿעטען האַסט. (יח) יענע

את־ייןך מעליך: (טו) ותען חנה
 ותאמר לא־אדני אשה קשת־רוח
 אנכי ויין ושכר לא־שתיתי
 ואשפך את־נפשי לפני יהוה:
 (טז) א־חתן את־אמתך לפני בת־
 בליעל כי מרב שיחי וכעסי
 דברתי עד־הנה: (יז) ויען עלי
 ויאמר לְכִי לשלום ואלהי ישראל
 יהן את־שלתך אשר שאלת
 מעמו: (יח) ותאמר תמצא
 שפחתך הן בעיניך ותלך האשה
 לדרכה ותאכל ופניה לא־היו־

לה

שפראך: מעגע דייע דיענערין פֿערנער געוואָגענהייט אין דייענען אויגען פֿירדען! — וואָ
 רויף זיאַ איהרעס וועגעס גינג, אונד וויעדער שפייזע גענאָס; אויך צייגטע איהר אויסוועהען
 קיי-

ר ש י

(טו) לא־אדני. לא־אדון אתה בדבר הזה גלית בעלמך שאין רוח הקדש שורה עליך שתדע שאיני שבורת
 יין: (טז) אל תתן את אמתך. כלפי אמתה לו דבר קשה חזרה ופייסתו שלא יתנוה הפקר ובזיון לפני
 לרחה נת בליעל: כי מרוב שיחי. דברתי לפניך קושי: שיחי. יש מקומות שהוא לשון אנינות לב. ד"א
 מרוב שיחי וגו' בתרגומו ארי מסגי אקניותי וארגיותי אורכית כללו עד כען: וכעסי. שרתי
 מכעסת אותי: אל תתן. כמו אל תתני נפש לרי (תהלים כ"ז): (יז) את שלתך. חסר אל"ף
 לדרוש בו ל' בנים כמו ובשליחה היולאת וגו' (דברים כ"ח): יתן את שלתך. בשורה שנתקבלה
 תפלתה: (יח) תמצא שפחתך חן. לבקש עליה רחמים: ופניה לא־היו לה. פנים של זעם:
 ויבאו

ב א ו ר

לשכורה. ומסתבר יותר לפרש עד מתי את תגלי ערות שכרוחך, ואחר שהי עלי כהן גדול ושופט
 בדברי חז"ל, היה ג"כ מורה מוסר, וכמו שדרשו מזה הכתוב (ברכות ל"א א') מכאן לרואה נחמרו
 דבר שאינו הגון לריך להוביחו. ועל זה אמר הסירי את ייך מעליך לא על היין ששתהה כבר
 כ"א שלא תוסיף עוד לשחות יין מכאן ולהבא, וכן תרגמתי וגם דעת הרד"א מסכמת לזה
 הפירוש. (טו) קשת רוח, רוחי קשה עלי מרוב יגוני, ואם גם יאות לתת שבר לאובד ויין למרי
 נפש עב"ז יין ושכר לא־שתיתי, וכמו שתרגמתי. (טז) מרב שיחי, מרוב החלאה אשר לי; יש
 לשון שיש שהוא נרדף עם לרה (עיין תהלים קמ"ב ג') וי"ת אקניותי, לשון קנאה כלומר על
 הקנאות שמקנאה אותי לרתי יש לי לשוח לפני ה' וכן פי' הרד"ק, ואולי טעם אקניותי כמו
 אקניותי, את כל החלאה (במדבר כ' י"ד) ת"י כל אני קיי. (יח) ופניה, לא־היו

לה

קיינען קוממער מעהר. (יט) נון
 מאכטען זיא זיך דעם מארגענם
 פריה אויף, ווארפען זיך אג-
 בעטענד פאר דעם עוויגען נייע-
 דער, קעהרטען דאן צוריק,
 אונד קאמען נאך איהרער היי-
 מאטה צורמה. אלקנה וואהנ-
 טע זיינער פרויא הנה ביא,
 אונד דער עוויגע בעראכטע
 זיא. (כ) נאך אבלייף דער צייט
 דאס זיא שוואנגער געווארדען,
 געבאהר זיא איינען זאון, דען
 זיא דארום שמואל (ד. ה. פסן)
 גהטט ערבעטען) נאנטע, דען
 (זיז זגטע) איך האבע איהן
 פאם עוויגן ערבעטען! (כא) אלס
 דער מאן אלקנה מיט זיינער
 גאנצען פאמיליע וויעדער היי-
 צאג, דעם עוויגען דאן יעהר-
 ליכע אפפער, אונד וואס ער
 זאנטט געלאכטע, דארצוברינג-
 גען, (כב) גינג חנה ניכט מיט;
 דען זיא זאגטע צו איהרעם

לה עוד: (יט) וישכימו בבקר
 וישתחוו לפני יהוה וישבו ויבאו
 אל ביתם הרמתה וידע אלקנה
 את חנה אשתו ויזכרה יהוה:
 (כ) ויהי לתקפות הימים ותהר
 חנה ותלד בן ותקרא את שמו
 שמואל כי מיהוה שאלתיו:
 (כא) ועל האיש אלקנה וכל ביתו
 לזבח ליהוה את זבחי המים ואת-
 נדרו: (כב) וחנה לא עלתה כי-
 אמרה לאישה עד יגמל הנער
 והביאתיו ונראה את פני יהוה
 וישב שם עד עולם: (כג) ויאמר

לה

מאננע: ביו דער יונגע איינמאהל ענטוועהנט זיין ווירד, דאן ברינגע איך איהן היין, דאס
 ער פאר דעם עוויגען ערשיינע, אונד דאזעלבסט בעשטענדיג בלייבע. (כג) דארויף שפראך
 איהר

ר ש י

(יט) ויבאו אל ביתם וגו' וידע אלקנה. מכאן לאכנסאי שאסור בתשמיש המטה: (כ) לתקופות
 הימים. מיעוט תקופות שנים מיעוט ימים שנים לשנה חדשים ושני ימים מכאן הולדת לשבעה
 יולדת למקטעים: שמואל. על שם אל ועל שם המעשה הוא נקרא כי ממנו שאלתיו: (כא) את
 זבח הימים. ית דבח מועדיא: ואת נדרו. נדרים שנדר בין רגל לרגל היה מקריב ברגל:
 (כב) עד יגמל. לסוף כ"ד חדשים שכך זמן תינוק לינק: וישב שם עד עולם. עולמים של
 לויים חמשים שנה שנאמר ומזן חמשים שנה ישוב מכבא העבודה (במדבר ה') וכך היו ימיו של
 שמואל חמשים ושנים שהרי עלי שבע את ישראל ארבעים שנה וזיוס תפלת חנה נתמנה שופט
 לא אותה שנה לעיבורו של שמואל נשתיירו ל"ט ושמואל פירנס את ישראל משמת עלי י"ג שנה
 שהרי יום שמת עלי גלה הארון וישב בשדה פלשתים ארבעה חדשים משם בא לקרית יערים
 עד שהעלה דוד משמלך שבע שנים בחברון על יהודה והמליכוהו כל ישראל עליהם ובתיב
 ויהי

ב א ו ר

לה עוד רעים, או פניה הרעים לא היו לה עוד כתי' ואפיין ביטין. (כ) לתקופת הימים, ת"י
 לזמן משלם יומיא שהשלימו ימי ההריון, ועעס ותהר אחר שהרחה כבר כפי' הרד"ק. שמואל,
 הורכבה השלה בקותיות שאול, ובאותיות מאל (רד"ק). כי מה', חסר מלת אמרה, וכת"י
 ארי

ש מ ו א ל א א

לֵה אֱלֹקֶנָה אִישָׁה עֲשֵׂי הַטּוֹב
בְּעֵינֶיךָ שְׁבִי עַד-גְּמֻלָּךְ אֶתוֹ אֲךְ
יִקְסֵיהוּהָ אֶת-דְּבָרוֹ וְהִשְׁבַּה אִשָּׁה
וְהִינֵק אֶת-בְּנֵה עַד-גְּמֻלָּה אֶתוֹ :
(כד) וְהִעֲלֵהוּ עִמָּה כַּאֲשֶׁר גְּמֻלָּתוֹ
בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה וְאַיִפָּה אֶתֶת קָמָה
וְנָבֵל יִין וְהִבְאִיָּהוּ בֵּית-יְהוָה שְׁלוֹ
וְהִנְעַר נֶעַר : (כה) וַיִּשְׁחָטוּ אֶת-
הַפָּר וַיָּבִאוּ אֶת-הַנֶּעַר אֶל-עֲלִי :
(כו) וְהִאֲמַר בִּי אֲדָנִי תִי נַפְשָׁךְ

אדני

תרגום אשכנזי ד

איהר נאטטע אלקנה צו איהר:
טהוע, וואס דיינע אייניגט
גוט הייסט: ווארטע אב, ביז
דוא איהן ווירסט ענטוועהנט
האבען. פירוואהר! דער עוויג
גע ווירד זיינע בעשטימונג
בעקרעפטיגען. — דיא פרויא
ווארטטעט אלוא אב — דא
זיא איהרען זאהן נאך זייגטע —
ביז זיא איהרען זאהן ענטוועהנט
טע. (כד) זיא נאָהם איהן אבער
גלייך נאך זיינער ענטוועהנונג
מיט הינויף — נעבסט דרייא
שטיערען, איינעם איפה מעהל,
אונד איינעם שלויכע וויין,
אונד פֿיהרטע איהן אין דאָן
הויזנאטטעס צו שלו, אָכוואהל
דער יונגע נאך קינדיש וואָר.

(כה) נאָכדעם דיא עלטערן דען אָפּפֿערשטיער געשלאַכטטע האַטטען, בראַכטען זיא דען
קנאָבען פֿאַר עלי, (כו) אונד זיא שפראַך: ערלויבע מיין הערר! בייא דיינער אונג
שטערב.

ר ש י

ויהי מקץ שנת הארון נקריית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה (לקמן ז') לא מה ז' שנים
שמלך דוד נחברון נמלא מגילה הארון עד שמת שאול שלג עשרה שנה וארבעה חדשים ושמואל
מת לפני שאול ארבעה חדשים: (כג) אך יקס ה' את דברו. את שאלת ממנו זרע אנשים
ועלי בשרה ברות הקדש ואלהי ישראל יתן את שלתך יקס ה' את דברו זהו לפי פשוטו. ומ"א
רבי נחמיה בשם ר' שמואל בר רב יחזק אשר בכל יום ויום בת קול יולדת ומתפוללת בעולם
ואומרת עתיד לדיק אחד לעמוד ושמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה קורא שמו
ביון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים אין זה שמואל וכיון שנולד זה וראו מעשיו אמרו דומה
שזה הוא וזה שאמר יקס ה' את דברו שיהא זה שמואל הלדיק: (כד) ואיפה אחת קצת. שמעתי
בשם רבינו יחזק הלוי איפה אחת קמח שלג סאין להוליא ממנה שלגה עשרונים סלת הדאוי
לפר האחד כדתנן לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין עשרון סלת לסאה
חטיין: ונבל יין. לנסך: והנער נער. ורביא הוה יניק: (כה) ויביאו את הנער אל עלי. לראות
שנתקיימה נבואתו. ורבותינו דרשו מה שדרשו שהורה הלכה שאינו לריך כהן לשמיטת קדשים
כדאיתא בנרכות: (כו) בי אדני. לתת עיניך עליו שיהא תלמידך. ולפי מדרש רבותינו שלג
יענישהו

ב א ו ר

ארי אמרת. (כג) אך יקס ה' את דברו, המפרשים עמלו לפרש זה הכתוב, ואמרו שהכתוב
מוכיח כי מה שאמר עלי יתן ה' את שלתך דרך נבואה אמר. והרלב"ג פי' על דרך תפלה אמר
אלקנה שיתקיים בו הדבר שדברה חנה על שמואל ויחזור דברו על שמואל, ועיין פי' רש"י
ודרשת חז"ל שם; ובפירוש הרב אברנאל למורה נבוכים אשר הולאתי לאור כפי"ב לחלק א' פירשתי
הכתוב לדעתו ע"פ אך באמת כתי' ברם ומלת דברו שב על שמואל כלומר יעודו לשרות
בית ה', ואמר זה אלקנה לשמח נפש האם ולחזק תקותה על בן היקיר לה. (כד) והנער נער,
כתיובק אחר שגמלתו אמו, ועב"ז הביאו אותו לפני עלי. (כה) את הפר, המזומן לקרבן, ויבאו,
אלקנה

אֲדַנִּי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנְּצִיבָת עִמָּכָה
 בָּזָה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה: (כז) אֶל־
 הַנְּעַר הַזֶּה הִתְפַּלַּלְתִּי וַיִּתֵּן יְהוָה
 לִי אֶת־שְׂאֵלְתִי אֲשֶׁר שְׂאֵלְתִי
 מֵעַמּוֹ: (כח) וְגַם אֲנֹכִי הִשְׂאֵלְתִּיהוּ
 כִּי־הוּא כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא
 שְׂאוֹל כִּי־הוּא וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לַיהוָה:

ב (ד) וְהִתְפַּלֵּל חֲנָה וְהֵאמֵר עֲלַי
 לְבִי כִי־הוּא רָמָה קָרַנִּי כִי־הוּא
 רָחַב פִּי עַל־אוֹיְבֵי כִי שְׂמַחְתִּי
 בִּישׁוּעָתָה: (ג) אֵין קָדוֹשׁ כִּי־הוּא
 כִּי־אֵין בְּלִחָה וְאֵין צוּר כְּאֵלֵהֵינוּ:
 (ג) אֶל־תִּרְבוּ תִדְבְּרוּ גְבוּהָ גְבוּהָ

י"א

(כז) קיין הייליגער איזט דעם עו'גען גלייך, דען ניעמאנד איזט יא אויסער דיר, עס איזט קיין האָרט וויא אונזער גאָטט! (ג) אָ! שפרעכט ניכט מעהר מיט קיהנעם האַכמוטה, קיין פֿרעִי

ר ש י

יעניסהו מיתה: (כז) אל הנער הזה התפללתי. אל תאמר זה ימות וינתן לך אזר: (כח) וגם אנכי השאלתיהו לה'. כאשר המשאל כל לרבו או משאלי בני לשמשו: הוא שאל. אנכרונטי'ץ בלע"ז כלומר אין אתה ראשי לעשו הקב"ה נעשה עליו שאל כי השאלתיו לו ועליו להחזירו לי: וישתחו שם. שמואל וי"א אלקנה:

ב (א) רחב פי על אויבי. על פונה: (ב) ואין צור כאלהינו. אין ציור כאלהינו הלא נורה בתוך נורה: (ג) אל תרבו תדברו. כל גסי הרוח אשר שעתם מלכת ובשביל פונה שהיתה

ב א ו ר

אלקנה וזנה. (כח) וישחחו, וי"א אלקנה, וי"א שמואל, והרלב"ג פי' עלי השתחוה לה' לתת לו תודה על מתן שאלתה ועל שהקים הנטות עלי כאשר דבר לה וכן תרגומי.

ב (א) עלץ לבי, כל עלץ ועלז ענין תנועה לשמחה ולכן מתורגמים בארמי בלשון דוץ כמו שהעיר המתורגמן, שהוראתו בסורסי רקוד ומחול. רמה קרני, הקרן הוא תאר לתוקף וגבוה, כי בקרן הוא מושב הכת. רחב פי, ביונה היתה נאלמה רק שפתייה נעות אין מלה בלשון ואין פה להשיב, ועתה כאשר הוסיפה ה' במרסב היתה לאל ידה להרסיב פיה על אויביה והם

שטערבליכן זעלע מיין הערר! איך בין דא ווייב, דיא היער אן דיינער וייטע געשטאנדען, דען עוויגען אנצופלעהען— (כז) דיעזען קנאבען היער האָ בע איך ערפלעהט, דען דער עוויגע האט מיר דאז גע־וועהרט, אום וויס איך געבע־טען האָבע. (כח) אָבער עבען דאָרום אויך פֿערליהע איך איהן דעם עוויגען— יא זאָ לאַנגע ויין דאָוין דויערט, איזט ער דעם העררן פֿערליעהען! וויאָרויף יענער (עלי) זיך פֿאָר דעם עוויגען פֿערניגטע.

ב (ד) חנה ערהאָב פֿאַלגענ־דעם געבעט, אונד שפראַך: פֿראָה וואַללט מיין הערץ צו דיר, אָ הערר! מיין מוטה ערהעבעט זיך חורד דך, פֿרייא שפּריכט מיין מונד טראַטץ מיינען פֿיינדען, דען דיינעם היילס ערפֿרײ'איך מיך!

(כז) קיין הייליגער איזט דעם עו'גען גלייך, דען ניעמאנד איזט יא אויסער דיר, עס איזט קיין האָרט וויא אונזער גאָטט! (ג) אָ! שפרעכט ניכט מעהר מיט קיהנעם האַכמוטה, קיין פֿרעִי

ש מ ו א ל א ב

תרגום אשכנזי ה

פֶּרַעַעִים וּזְאָרִים עֲנִיפֶאֱהֶרַע
אִייעֶרַעִים מוֹנְרַע, דַּעַן דַּעַם
אַלְלוּיִסְעֵנָם הַעֲרַר אִוֹט
גֶּאָט, עַר לַעֲנִקֵט דִּיא בַעֲגַע=
בַּעֲנֵהִיטְעֵן. (ד) וּוִיא דַּעַר בֶּאָ=
גַּעַן בִּרְעַעֲעֵן אָפֶט דִּיא הַעֲלַדַּעַן
זַעֲלִבֶסֶט, אֹנֵד דִּיא גַעֲשִׁטִירֶע=
טַעַן גִּירִטְעֵן זִיךְ מִיט פֶּרִישַׁעַר
קִרְאָפֶט. (ה) דִּיא זֶאָנֶסֶט גַע=
שִׁוְעֵלֶגֶט, פֶּעֲרֵדִינְגַעַן זִיךְ
אֹמֵס בֶּרֶאָד, אֹנֵד דִּיא גַע=
דֶּאָרֶבֶט, זִינֵד קִוּמֶעֲרֶלֶאָן.
דִּיא נִיע גַעֲכֶאָר, וּוִירֵד מוֹט=
טַעַר זִיעֲבַעֲנֶפֶאָךְ, דִּיא קִינֵדֶעֶר=
רִיבֶע—זִיא הָאָט אָבַעֲבֵלִיהֶט. (ו) דַּעַר עוּוִיגַע! עַר טַעֲרִטְעַט אֹנֵד בַּעֲלַעֲבֶט, עַר זַעֲנִקֵט אִין
דִּיא גֶרֶפֶט אֹנֵד לַעֲסֵט אוּיפֶּעֲרֶשֶׁטְעֶהֶעַן. (ז) עַר, דַּעַר עוּוִיגַע מֶאָכֵט אָרַם אֹנֵד רִיךְ, עַר־
נִיעֲרִיגֵט

יֵצֵא עֲתָק מִפִּיכֶם כִּי אֲדַעוֹת יְהוָה
וְלֹא נִחְכְּנוּ עַל־לוֹת: (ד) קֶשֶׁת
גְּבוּרִים חֲתִים וְנִכְשָׁלִים אָזְרוּ חֵיִל:
(ה) שִׁבְעִים בְּלֶהֱם נִשְׁכְּרוּ וְרַעֲעִים
חִדְּלוּ עַד־עֲקָרָה יִלְדָה שִׁבְעָה
וְרַבַּת בָּנִים אֲמַלְלָה: (ו) יְהוָה
מִמִּית וּמְחִיָּה מוֹרִיד שָׁאֹל וְיַעַל:
(ז) יְהוָה מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר מִשְׁפָּחִיל

ולו קרי אף

רייבֶע—זִיא הָאָט אָבַעֲבֵלִיהֶט. (ו) דַּעַר עוּוִיגַע! עַר טַעֲרִטְעַט אֹנֵד בַּעֲלַעֲבֶט, עַר זַעֲנִקֵט אִין
דִּיא גֶרֶפֶט אֹנֵד לַעֲסֵט אוּיפֶּעֲרֶשֶׁטְעֶהֶעַן. (ז) עַר, דַּעַר עוּוִיגַע מֶאָכֵט אָרַם אֹנֵד רִיךְ, עַר־
נִיעֲרִיגֵט

ר ש י

שהיתה מתגא' עליה היא מדברת לפי פשוטו. ולפי מדרשו כתרומושת"י: עחק. חזק. ד"א
עחק לשון סרה כמו ויעחק משם ההרה ילא דבר סרה מפיכס: כי אל דעות ה'. יודע מה
שבלבכסם: ולו נחכנו עלילות. כל מעשה האדם נמנין לפיו. נחכנו לשון מנין כמו ותוכן לבנים
תתנו (שמות ה'): (ד) קשת גבורים חתים וגו'. כך אומנתו של הקב"ה מתיש את הגבורים
ומחזיק את החלשים משביע את הרעבים ומרעיב את השבעים: (ה) שבעים בלחם. ולא לריכוס
להיות נשכרים לשום מלאכה מרעיבם ונשכרו בלחם פרנסתם: ורעבים. שהיו טורחים ויגיעים
על מזונות: חדלו. מטרסם. עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים וגו'. ובעוד שהעקרה יולדת
שבעה בנים רבת בנים אמללה וקוברת בניה חנה ילדה שבעה בנים כי פקד ה' את חנה ותהר
ותלד שלשה בנים ושתי בנות (לקמן א' ב') וכשחנה יולדת אחד פננה קוברת שנים ועשרה בנים
היו לה שג' הלא חנני עוב לך מעשרה בנים של פננה בשילדה חנה ארבעה קברה פננה שמונה
ובשנתעברה וילדה ולד חמישי נשתטתה פננה לרגליה ובקשה רחמים וחיו ונקראו על שמה אלו
דברי רבי נחמיה רבי יהודה אומר בני בנים הן בנים. וי"א שבעה בנ' כמנין שמואל:
מסידיו

ב א ו ר

והם פנינה והמלעיגים בהיותה עקרה. (ג) עחק, עזות, ומלת אל עומד במקום שנים אל
תרכו וגו' ואל ילא וגו'. כי אל דעות, נת"י ארי אלהא ידע כולא. ולו נחכנו, מלשון מי חכן
את רוח ה' (ישעיה מ' י"ג) והוא כמו חקן בארמי, וענינו הוא מכין מלעדי כל המקרות והמעשי'
הנמשכים מהם, ואדם לא יבין את זה, ומדבר גבוהה גבוהה כאחד הנבלים בגובה אפו ואומר
אין אלהים, ומפיו ילא עחק להגיד על עלילותיו מקריות הן, ואולי הכנישו אויב' הרונה טרם
לדתה ואחר שילדה הכנישו הפלא שעשה לה ה' ואמרו מקרה הוא. (ד) קשת גבורים חתים,
חסר כ"ף הדמיון ותשלמו בקשת גבורים חתים, כלומר הגבורים ישברו נקשתם וכן רבים ונמו
שתרגמתי, ולחץ המפרשים ללא לורך. (ה) שבעים וגו', אותם שהיו שבעים באו לרעב ולחוסר
כל עד שנשכרו לעבוד עבודה בעד ככר לחם, וההיפך ברעבים שלא היה להם לחם ועתה חדלו
מדאגתם (מדברי הרד"ק והרד"א). שבעה, מספר שבע תאר למספר רב ע"ד גוזמא. (ו) ה'
ממ"ח

תרגום אשכנזי

שמואל א ב

ניעדריגט אונד ערהעהט. (ה) ער ריכטעט אויס דעם שטויבע רען געזונקענען אויף, העכט אויס דעם קאטה עמפאר דען אר= מען, איהן נעבען פירשטען הינצוועטצען, אונד טהיילט ביידען צו, דען עהרענויטץ - פירוואהר! דער ערדע שטיט= צען זינד דעם עוויגען, ער זעטצע דארויף דיא זועלט; (ט) בעוואהרט דא זיינער פראממען שריטטע - דיא באזען שמאכטען הין אין דונ= קעלהייט, דען מענשענשטער= קע העלט ניכט אויס - (י) דער עוונגע איזט'ס! הא, זיינע ווי= דערזאכער זיא צערבערשטען; אויף יעדען שלעגט פאם הימ= מעל אויס דען דאננער ער - דער עוויגע! ער ריכטעט אל= לע ערדענפערנען, פעהליויהעט זיעג דעם קעניגע, דען ערגע=

אף-מרומים: (ח) מקים מעפר זל מאשפת ירים אביון להושיב עם נדיבים וכסא כבוד ינחלם כי ליהוה מצקי ארץ וישת עליהם תבל: (ט) רגלי חסידו ישמר ורשעים בהשך ידמו כי לא בלח יגבר איש: (י) יהוה יחתו מריבו עלו בשמים ירעם יהוה ידיו אפסי ארץ ויחן עז למדכו וירם קרן משיחו: (יא) וילך אלקנה הרמחה על ביתו והנער היה משרת את יהוה את פני עלי הכהן: (יב) ובני עלי בני ברעל חסידיו קרי. מריביו קרי. עליו קרי. לא

וועהלט, ערהעבעט דעססען רוהם, דען ער געזאלבט. (יא) אלקנה רייזטע אין זיינע היי. מאטה נאך הרמה אב, דער קנאבע אכער וואורדע איין דיענער ביים עוויגען אונטער דער אויפוויכט דעם פריעסטערס עלי. (יב) עלי'ס זעהנע ווארען ניעדערטרעכטיגע מעני שען

ר ש י

(ט) חסידו כתיב חסידיו קרי בין יחי' בין רבים וכן יחתו מריביו מריבו בין יחיד בין רבים: (י) עליו בשמים ירעם. עלו כתיב אפילו עלו בשמים מרעים עליהם ומוריד': ידיו אפסי ארץ. שופטן ומייסרן יושטיילי"א בלע"ז: (יא) היה משרת את ה' את פני עלי. מכאן למשמע פני תלמידי

ב א ו ר

ממית ומחיה, הפסוק בלו יורה על חתיית המתים. (ח) מצוקי ארץ, עמודי ארץ. (ט) ידמו יקרבו ויבולו כמו ונדמו נאות השלום (ירמיה ב"ה ל"ז). יגבר איש, איש עומד במקום שנים ושעורו לא נכח איש יגבר איש וכמו שתרגמתי. (י) יחתו, ישתברו. מריביו, מריביו הלדיקי' הס מריביו. עליו, על כל אחד מהם. בשמים, כמו משמים ורבים כן. ירעם, הרעם הוא משל על הגזרות היורדות מן השמים עד"הכ וישלח חלים ויפילם ברק ויהם (ש"ב כ"ב ע"ו) (מרד"ק). למלכו, למלך אשר נחר בו והוא משימו. (יא) על ביהו, אל ביתו. היה, דבור המליאות מורה לפעמים הפעול ווערדען וכן והיו לדס ביבשת (שמות ד' ט'), לכן באה המלה הזאת בפסוק זה, ולקמן כל נאמר רק ושמואל משרת, כי אז כל נהי' משרת. אח פני, כמו לפני כמו שנאמר בפרשה

ש מ א ל א ב

חרגום אשכנוי ו

לֹא יִדְעוּ אֶת־יְהוָה: (יג) וּמִשְׁפַּט
הַכֹּהֲנִים אֶת־הָעַם כָּל־אִישׁ זִבְחָה
זִבְחָה וּבָאֵנֶר הִכְהִין כְּבִישׁ הַבָּשָׂר
וְהַמִּזְלֵג שְׁלֹשׁ הַיָּשָׁנִים בְּיָדוֹ:
(יד) וְהִכָּה בְּכִיּוֹר אִוּוּ בְּדוֹד אִוּוּ
בְּקִלְחַת אִוּוּ בְּפָרוֹר כָּל אֲשֶׁר־
יַעֲלֶה הַמִּזְלֵג יִקַּח הִכְהִין בּוֹ כֶּכָּה
יַעֲשׂוּ לְכָל־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים שָׁם
בְּשִׁלְהָ: (טו) גַּם בְּטָרִם יִקְטְרוּן אֶת־
הַחֵלֶב וּבָא וְנָעַר הִכְהִין וְאָמַר
לְאִישׁ הַזִּבְחָה תִּנְהַ בָּשָׂר לְצִדּוֹת
לְכִהֵן וְדֹאֵי יִקַּח מִמֶּנָּה בָּשָׂר מִבְּשָׂל

שען, דיא דען עוויגען ניכט
קעננען וואללטען. (יג) דאז
רעכט דער פריעסטער ביים
פאלקע זעמטען ויא פאלגעני
דער מאסען פעסט: צו יעדעם
דער איין אפערען בראכטע,
קאם, וועהרענד דאז פלייש
קאכטע, דעם פריעסטערס
בעדיענטער מיט דער דרייא-
צאקקייטען גאבעל אין דער
האנד, (יד) שטייעס דאמיט אין
דאז בעקקען, אין דען קעססעל,
אין דיא פפאננע אדער אין דען
טאפף, אונד וואס דיא גאבעל
אויפנאהם, נאהם דער פריע-
סטער דאמיט וועג. זא מאכ-
טען ויא עס בייא אללען אויס
ישראל, דיא צור שטיפטס-
היטטע נאך שלה קאמען,
(טו) שאן בעפאר מאן דאז
פעטט פערדאמפען ליעס,

קאם דעם פריעסטערס בעדיענטער, אונד זאגטע צום מאננע, דער דאז אפערען דאר-
בראכטע: גיב פלייש הער! אום עם פיר דען פריעסטער צו בראטען, דען ער ניממט קיין
גע.

ר ש י

תלמידי חכמים כמשמש פני השכינה: (יג) ומשפט הנהגים. הם קבעו להם חק זה ולהם לא
היה לנחלה כי אס חזה ושוק של שלמים: (יד) בדוד. סיר: בקלחת. יורה: צפור. מחנת:

ב א ו ר

צפרעה ג' פסוק א'. (יב) לא ידעו, לא הכירוהו כי הוא שונא גזל צעולה, ונהגים כי קא זנו
משלחן גבוה קא זנו, וכל כהן המפריז על המדה ולוקח יותר מהראוי מועל בהקדש וגזל
הבריות ומנזה את הקדשים ומחלל שם שמים. (יד חזקה). (יג) ומשפט הנהגים, ססר מלת
היה וכפירש"י שהם קבעו להם חק זה הנלתי ראוי והגון (ובדברים י"ח ג') נאמר ומשפט הנהגים
מאת העם מאת זונתי הזבח, ופה הפסיק העם באתנה (ח). את העם, כמו מן העם כאמור בתורה.
כל איש, אל כל איש זונח זבח. ובא גער הכהן, והוא עבדו ומשרתו, ועל הרוב לעיר לימים.
(יד) בכיור, שם כלי גדול המשתמשין בו או לאש או למים או לתבשיל, ופה השתמש בו לתבשיל,
כי בפירוש אמר כבשל הנשר. בדוד, סיר גדול והרבו ד'ר'ים בו"ו נעה. בקלחת, יורה גדול
ונשתלשל מן קילוה הנמלא בלשון המשנה, שעולים בכלי זה הקיעורים בנישול חזק ואש גדול
כמו אנעבועות, כ"ש מים תצעה אש. בפרור, סיר קטן ממנו, עיין נתיבות השלום (צמדבר

ה ג ה ו ת

(ח) והוא נכון כי שם בא ואת זונתי הזבח מזור ועד שה לבאר מלת העם, וא"כ הדין שתבוא
הכסא הגדול במלת שה כי הוא מאמר מוסגר, אבל כאן כבר נאלם המאמר במלת העם,
ולזה יפסיקהו בעל העמים.

כִּי אִם־חַי: (טז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ
 קָטָן יִקְטִירוֹן בַּיּוֹם הַחֲלִבּוֹקָה לָךְ
 כַּאֲשֶׁר הָאֹהֶה נִפְשָׁה וְאָמַר וְלוֹ כִּי
 עָתֵדָה תֵּהֵן וְאִם־לֹא לְקַחְתִּי
 בְּתוֹקָה: (יז) וַתְּהִי חֲטָאת הַנְּעָרִים
 גְּדוּלָּה מְאֹד אֶת־פְּנֵי יְהוָה כִּי
 נָאֲצוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת יְהוָה:
 (יח) וַשְּׂמוּאֵל מְשַׁרְת אֶת־פְּנֵי יְהוָה
 נֶעַר חָגוֹר אֶפֶוד בָּד: (יט) וּמַעֲיִל
 קָטָן הֶעֱשָׂה־לוֹ אָמוֹ וְהֶעֱלָתָה לּוֹ
 מִיָּמִים וַיְמַיְמָה בַּעֲרוֹתָהּ אֶת־
 אִישָׁה לְזִבַּח אֶת־זִבַּח הַיָּמִים:
 (כ) וַיְבָרֵךְ עָלָי אֶת־אֱלֹקָנָה וְאֶת־

געקאכטעס, זאגדערן רָאָהֶעם
 פֿלייש פֿאָן דיר אָן. (טז) גאַב
 דער מאַן צור אַנטוואָרט: מאַן
 ווירד יא אַיטצט דאַן פֿעטט
 פֿערדאַמפֿען לאַססען! נים
 דיר דאַן, וואָס דיר בעליעכט!
 דאַשפראַך ער: מיט ניכטען!
 זאָגדערן זאָגלייך מוסט דיא עם
 געבען, וואָ ניכט, נעהמע
 אַיך עם מיט געוואַלט. (יז) דאַן
 ערגערניס רורך דיעזע בע-
 דיענטען וואָר פֿאַר דעם עווי-
 גען זעהר גראָס, דען דיא לוי-
 טע האַבען דאָדורך פֿאָן דען
 אָפֿפֿערגאַבען דעם עוויגען
 מיט פֿעראַכטונג געשפראַכען.
 (יח) שמואל, דער דיענער
 פֿאַר דעם עוויגען, וואָר שאָן
 איין יינגלינג, געגירטעט מיט
 איינעם לייגענען אפוד. (יט) זיי-
 נע מוטטער מאַכטע איהם
 אימער איינען קליינען אָבער-
 מאַנטעל, דען זיא איהם יאָהר

לא קרי אשחו

פֿיר יאָהר הינויפֿבראַכטע, ווען זיא מיט איהרעם גאַטטען הינויפֿוואַללטע, דאַן עהרלי-
 כֶּע אָפֿפֿער דאַרצוברינגען. (כ) דען עלי האַטטע דען אלקנה אונד זיינע פֿרויא בייא

ר ש י

(יז) כִּי נָאֲצוּ. לשון בזיון: (יח) נֶעַר חָגוֹר אֶפֶוד בָּד. כרדוט דנוץ והוא לשון מעיל שהרי חירום
 יונקן מעילין דכי כן תלכשנה הבתולות מעילין (שמואל ב' י"ג) ברדוטין: (יט) ומעיל קטן תעשה
 לו אמו. משנה לשנה: (כ) וברך עלי. לשון הוה הוא מצרכו היה בכל שנה: תחת השאלה
 אשר

ב א ו ר

י"א ח'. יעלה, ההפעיל. שם, לאוהל מועד לזבח. (טז) כיום, בעת הזאת (הרמב"ם
 בתורה). ואמר לו, שונה לומר בעבר המוחלט להעיר שעתה אמר נער הכהן, ולכן בא בססוק
 לגרמיה להבדיל לו הנקרא לא מן ואמר. (יז) נאצו, הנערים הסבו שהאנשים הויכחים זלזלו
 במנחת ד'. מנחת, כולל לפעמים כל מיני קרבן, וכן אשה. (יח) משרת, תאר, ושיעורו,
 שמואל המשרת את פני ד' הי' אז נער ולא ילד, והי' חגור אפוד בד. אפוד, בגד כאשר
 לזבשים הכהנים וכמוהו לבש דוד פעם אחת. (יט) העשה לו, תמיד עשתה לו כן, וע"ד ככה
 יעשה איוב. והעלה, מן הראוי לבא ה"א ועי"ן בסג"ל ובאין בפתיחין ע"ד זרות, כי בכל תנ"ך
 לא באו בזאת המלה בהפעיל הפתיחין להקל. (כ) וברך עלי, לפי פשוטו נראה שהולך על
 הפעם הראשון כאשר התפללה מנה, ומתוך הפסוק הזה נראה שגם אלקנה התפלל אז שיתן
 לו ה' זרע מן חנם, ורלה פה הכתוב להודיע שכל זה הנוצר ר"ל הולדת שמואל וגידולו נהי'
 יען

ש מ ו א ל א כ

תרגום אשכנזי ז

אֲשֶׁתוֹ וְאָמַר יֵשׁוּעַ יְהוָה לָךְ זָרַע
 מִן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת תַּחַת הַשְּׂאֵלָה
 אֲשֶׁר שָׂאֵל לִיהוָה וְהִלְכוּ לְמִקְוֵמוֹ:
 (כא) כִּי־פָקֵד יְהוָה אֶת־חַנָּה וְתִהְיֶה
 וְתִלְדַּד שְׁרָשֵׁה־בָנִים וְשֵׁתִי בָנֹת
 וַיִּגְדַּל הַנֶּעֶר שְׁמוֹאֵל עִם־יְהוָה:
 (כב) וְעָלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בְּנֵיו לְכָל־יִשְׂרָאֵל
 וְאֵת אֲשֶׁר־יִשְׁכְּבֵן אֶת־הַנְּשִׁים
 הַצְּבָאוֹת פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד:
 (כג) וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תַעֲשׂוּן
 בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ
 אֶת־דִּבְרֵיכֶם רָעִים מֵאֵת כָּל־הָעַם

דעם, וואס אלקנה פאם עווי-
 גען ערבטעהען, געזענגעט,
 אונד געשפראכען: דער
 עוויגע פערשאפע
 דיר איינע נאכקאמ-
 מענשאפט פאן דיע-
 זער פרוי א! ווארויף זיא
 דאן נאך דעם ארטע אלקנה'ס
 צוריק רייזען. (כא) זא בע-
 דאכטע דער עוויגע דערמא-
 סען חנה, דאס זיא שוואנגער
 ווארדע, אונד דרויף זעהנע
 אונד צווייא טעכטער געבאהר.
 דער ינגלינג שמואל וואוס
 אין דער גאטטעס וואונג
 העראן. (כב) עלי וואר זעהר
 אלט, אונד פערנאהם אללעס,
 וואס זיינע זעהנע אן גאנץ
 ישראל טהאטען; אויך דאס
 זיא דיא אין דיא הייליגע פער-
 זאממלונג קאממענדען פרויען
 אים איינגאנגע דער שטיפטס-

אלה

היטטע בעשליעפען. (כג) דא שפראך ער צו איהנען: ווארום בעגעהעט איהר זאלע
 האנדלונגען? מום איך דאך דיעזע אייערע שלעכטע אויפפיהרונג פאם גאנצען פאלקע

הע-

ד ש י

אשר שאל. לו בן ואמר לו ישים ה' לך זרע וגו' יהי רצון שכל בנים שיהו לך יהו מן הכלקת
 הזו והרי זה מקרא מסורס: (כב) אשר ישכבון. כמשמעו. ורבותינו אמרו מתוך שזהו את
 קניהן

ב א ו ר

יען שניכך עלי אבותיו, והו"ו של וברך מורה יען, כי שימושי הו"ו רבים, ועדיין בלתי מבוארי
 כלס, וסדר הפסוק מסורס, ושעורו וברך עלי את אלקנה ואת אשתו תחת השאלה אשר שאל
 [אלקנה] ואמר יש לך וגו', ויולדק אמרו שאל, ובל נלוך לדחוק לאמר שכל פעם ברך
 עלי אותו בן אות באות. (כא) כי פקד, בן פקד וכו'. (כב) זקן מאד, זכר זאת להעיר
 שבהיותו זקן היה ראוי לו לבלתי נשוא פנים לבניו על פשעיהם העזומים, והוא לא הוביקס רק
 בנות ובסתר פנים, ולכן הענישו ה'. לכל ישראל, בדברי גזילת המתנות. אשר ישכבן,
 בירושלמי דכתובות וקוטה איתא ישכבון כתיב שהיו הנשים משהין וכו' והקשה המנחת שי הלא
 אין יו"ד בתר הכ"ף, והביא תירוצן שהגמ' חולקת על ספריו; אולם דעתנו שכוונת הירושלמי
 איננה שכתובה ממש יו"ד בתר הכ"ף רק בשביל שהספרים הקדמונים אינם מנוקדים ונוכל לקרות
 לפי הכתיב ישכבון, וזהו אמרו ישכבון כתיב, ומזה דרשו שזהו קניהן וכו'. הצבאות, הרד"ק
 אמר שהנאים לעבודת האל היו באים בלבא וחיל וגם אלל הלויס נאמר ללבוא לבא לעבוד
 עבודת אה"מ, ולכן נקראות הנשים הכובאות. (כג) העם אלה, לפי פשוטו הי' ראוי לומר
 האלה

חרגום אשכנזי

הערעו! (כד) ניין, מיינע זעה= נע! דאז, וואס איך פאן איך הערע, איזט גאר ניכט רעכט! איהר פערלייטעט דאז פאלק דעם עוויגען צור איבערטער= טונג. (כה) ווען איין מענש זיך געגען דען אנדערן פערגעהט, זא בעשטראפט איהן דער ריכ= טער; ווען זיך אבער איין מענש געגען גאטט פערגעהט, ווער ווירד דא זיינע פער= טהיידיונג איבערנעהמען? — זיא גאבען אבער דער ווארנונג איהרעס פאטערס קיין געהאר; דאהער בעשלאס גאטט, זיא אומצוברינגען. (כו) דער יינג= לינג שמואל ווארדע אינדעם=

שמואל א ב

אלה: (כד) אל בני כי לוא טובה
השמעה אשר אנכי שמע
מעברים עם יהוה: (כה) אם יחטא
איש לאיש ופללו אלהים ואם
ליהוה יחטא איש מי יתפללו
ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ
יהוה להמיתם: (כו) והנער שמואל
הלך וגדל וטוב גם עם יהוה וגם
עם אנשים: (כז) ויבא איש אלהים
אל עלי ויאמר אליו כה אמר
יהוה

סען איממער גרעסער, אונד בעטרוג זיך געגען גאטט אונד מענשען פארטרעפליך. (כז) עם קאם איין מאן גאטטעס צו עלי, אונד שפראך צו איהם: זא שפריכט דער עוויגע: „האבע

איך

ר ש י

קניהן והם היו ממתנות עד שחראן קניהן קריבין מעלה עליהם כאלו שנוס: (כד) אשר אנכי שומע מעבירים עם ה'. שמועה שעם ה' מעבירים עליכם לשון ויעבירו קול במחנה (שמות ל"ז) מושיאם עליכם קול שמועה לא טובה: (כה) ופללו. לשון משפט כמו ונתן בפלילים (שם כ"א): אלהים. דיין: כי חפץ ה' להמיתם. שכנר נחתם גזר דין אבל קודם שנחתם גזר דין נאמר כי לא חפצו במות המת (יחזקאל י"ח): (כז) ויבא איש אלהים. זה אלוקה: הגולה בגלית

ב א ו ר

האלה יען שזא העם בה"א הידיעה, ולדעתנו מסורס המקרא ושיעורו אשר אנכי שומע את דבריכם רעים אלה מאת כל העם. (כד) מעברים, מפחים עם ה' לעבור עבירה, ולכן בא בהפעיל (ה'). (כה) ופללו, מלשון שפיטה ברעיון לודענקען, פערדענקען, וממנו העונש אשר יענש השופט, ומלשון זה ויעמוד פנחס ויפלל, כי עשה שפטים בזמרי ובכזבי ועי"ז המגפה נעזרה, כי לא מלינו שהתפלל פנחס תפלות, ומזה יולדק חרגומו. אלהים, דיין. מי יתפלל לו, ג"כ כמוכן זה וע"ד התפעל, ר"ל מי יעמוד למטרה לענוש שיטוט אותו אלהים בעבור החוטא? וקרוב לזה אמר הרד"ק באמרו, מי ינוס למשפט בעבור עם ה'. כי חפץ, כי כמו על כן, ויתורץ עי"ז הקושיא למה חפץ ה' להמיתם הלא לא יחפץ במות הרשע? (כו) וטוב, במדותיו כתי' ותריבין עבדוהי, ותריבין הוראתו טובים ולדיקים, כי ויסלף דברי לדיקים ת"א ומקלקל פתגמין

ה ג ה ו ת

(ה) ושעור הכתוב אנכי שומע אתם מעברים ונחקר מלת הגוף.

יְהוָה הִנְגִּלָה נְגִלְתִּי אֶל-בֵּית
 אָבִיךָ בְּהִיזוֹתֶם בְּמִצְרַיִם לְבֵית
 פְּרַעֲהַ: (כח) וּבָחַר אֶתְּוּ מִכָּל-שְׁבִטֵי
 יִשְׂרָאֵל לִי לְכֹהֵן לְעֹלוֹת עֶרְ-
 מִזְבְּחִי לְהַקְטִיר קֶטֶר לְשֵׁאת
 אִפְּוֹד לְפָנָי וְאַתְּנָה לְבֵית אָבִיךָ
 אֶת-כָּל-אֲשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (כט) לָמָּה
 תִּבְעֵטוּ בְּזִבְחִי וּבְמִנְחֹתַי אֲשֶׁר
 צִוִּיתִי מֵעוֹן וְהִתְכַבַּד אֶת-בְּנֵיךָ
 מִמֶּנִּי לְהַבְרִיאֲכֶם מֵרֵאשִׁית כָּל-
 מִנְחַת יִשְׂרָאֵל לְעַמִּי: (ל) לָכֵן נִאֲמַם

„איך מיד דעם היוזע דיינער
 „אהנען ניכט געאָפּענבארט,
 „אלס עס אין מצרים מיט אויבֿ-
 „טרעגען און דאָז הויז פרעה'ס
 „געזענדעט וואָרדע? (כח) איך
 „וועהלטע איהן (דיינען זאָל-
 „הערן) אויס אַללען שטעט-
 „מען ישראל'ס מיר צום פריע-
 „סטער, אויף מינעם אַלטאָ-
 „רע צו אָפּפּערן, רייכער ווערק
 „דאָזעלכסט פֿערדאָמפּען צו
 „לאַססען, דען אפּוֹד פֿאַר
 „מיר צו טראָגען, אונד טהייל-
 „טע דיינעם פֿאַטערליכען הוי-
 „זע אַללע אָפּפּערגאָבען דער
 „קינדער ישראל'ס צו. (כט) וואָ-
 „רום בעהאָנדעלט איהר מיט
 „איבערמוטה מינע שלאָכט-
 „אונד מעהלאָפּפּער, וועלכע

יהוה

„איך אין דיא שטיפּטס וואָהנונג צו ברינגען בעפֿאַהלען. דוא ערצייגסט דיינען קיני-
 „דערן מעהר עהרע, אַלס מיר, אינדעם איהר פֿאַם ערשטען אַללער אָפּפּער ישראל'ס,
 „וועלכעם מינעם פֿאַלקע געהערט, אייך מעסטעט. (ל) דאָהער ערגעהט דער שפרוך

דעם

ר ש י

נגליתי אל בית אביך. מבאן שנתנבא אהרן במלרים. ומה היא הנבואה היא שג' (יחזקאל כ')
 ואזמ' אליהם איש שיקולי עיניו השליכו ובגילולי מזרים אל תטמאו: הנגלה נגליתי. הידעתם
 כי הטובה הזאת והגדולה בואת נתתי לאהרן: (כט) אשר לויתי מעון. אשר לויתי במעוני:
 להבריאתכם מראשית וגו'. הרי זה מקרא מסורס ותכבד את בניך ממני. לעמי לעיני עמי בכדתם
 את בניך ממני ומהו הכבוד להבריאתכם מראשית כל מנחת ישראל קדמה סעודתכם לסעודתי כמה
 שג' גם בטרם יקטירוון את החלב וגו'. להבריאתכם לשון סעודה כמו חנא נא תמר אחותי
 ותברני לחם (שמאלב' ג'): לעמי. מוסב על ותכבד את בניך ממני הראית' לעמי שאתם נכבדים
 ממני

ב א ו ר

פתגמין תרילין ונגזר מזה לשון תירוז בגמרא. (כז) הנגלה נגליתי, ה"א בחטף פתח לתמיה.
 והוא לאמת, כמו האם לא נגליתי? וכן משמע ברש"י, וכן פירשו מקרוב הפסוק התחת אלהים
 אחי אכל יוסף, ועי"ז יוכל תרגום אונקלס שם מקושית הרמ"ד באור לנתיבה, ואין באן
 מקומו. אל בית אביך, אל משה שהי' מבית אביך וגם אל אהרן נגלה, גם שליחות משה הי'
 אל אהרן שיעשה המופתים לפני פרעה, וסרה בזה קושית רש"י איה הנבואה שנתנבא אהרן
 במלרים. לבית פרעה, הנבואה היתה בשליחות לבית פרעה. (כח) ובחור אוהו, המקור
 במקום פעל המוחלט. לעלות, כמו להעלות כת"י, ואפשר שהוא קל עומד, כמו לא תעלו
 במעלות על מזבחי, כי המקריב זבח במזבח הגדול הוא עולה על המזבח. (כט) חבעטו, תעשו
 בגובה רוח ובגאות זדון כנהמה הנועטת ברגליה הנמלא בלשון המשנה. להבריאתכם, לפטס
 חתכם. מנחת ישראל, כבר הזכרנו שהוא שם כולל לכל קרבנות. לעמי, הראוי לעמי, כי
 לא

יהוה אלהי ישראל אמור אמרתי
 ביתך ובית אביך יתהלכו לפני
 עד עולם ועתה נאם יהוה
 חלילה לי כי מכבדי אכבד ובני
 יקלו: (לא) הנה ימים באים וגדעתי
 את זרעך ואת זרע בית אביך
 מהיות זקן בביתך: (לב) והבטת
 צר מעון בכל אשר ייטיב את

דעם עווינען דעם גאטטעם
 ישראל: איך האבע גע-
 דאכט, דיין הוין אונד דיין
 געם פאטערס הוין זאללען
 פאר מיר אויף עוויג וואג-
 דעלן! נון אבער ערגעהט
 דעם עווינען שפרוך: פערן
 זיידא דיעס פאן מיר! דען דיא
 מיד עהרען, עהרע איך
 וויעדער, דיא מיד ניכט אכ-
 טען, מיססען גערינג גע-
 שעטצט ווערדען. (לא) עס
 ווערדען צייטען קאממען, וואָ
 איך צערשמעטערן ווערדע
 דיינען ארם אונד דען ארם

ישראל

דעם הויזעס דיינעס פאטערס, דאס קיין אנגעזעהענער מאן אין דיינעם הויזע מעהר זיין
 ווירד. (לב) דוא ווירסט בייא אללען אנלעססען, וואָ דער עוויגע ישראל גוטעס ערצייג
 גען

ר ש י

ממני ובמה הראית להנריאכס מראזית מנחתי: (ל) אמור אמרתי. שני פעמים פסקתי גדולה
 לבני איתמר בני גרש ובני מררי נאמר ביד איתמר בן אהרן הכהן (במדבר ד') ועלי מבני איתמר
 היה זו ראיתי במדרש שמואל - ולשון הגון מזה שזעתי. אמור אמרתי ביתך ובית אביך וגו'.
 מתקלה נתתי כהונה גדולה לאליעזר הכהן שנאמר והפסל את אהרן את בגדיו וגו' (במדבר כ')
 ובני פלגש שפקרו ישראל ברוב המצות ומי גרם להם זאת פנחס וכיוצא בו שהיה להם לסבב
 מעיר אל עיר ולהוכיחם בעלתי כהונה גדולה מהם ונתתיה לך שמבני איתמר אתה ואמרתי
 יתהלכו לפני עד עולם שכספוסקין לו גדולה לאדם פוסקין לו ולדורותיו עד עולם: כי מכבדי
 אכבד את בני פנחס שכבד אותי בשע' (במדבר כ"ה) וכן היתה בימי שלמה כשבנה בית המקדש
 ויגרש שלמה את אביתר מהיות כהן לה' כדבר ה' אשר דבר אל בית עלי (מלכים א' ב') ונעשה
 לדוק כ' ג' תחתיו שהיה מבני פנחס שכן נתייחסו בדברי הימים: ובני יקלו. מאלהם משאסתלק
 מהם: (לא) וגדעתי את זרועך. החזוק איש לנפס בניתי שאתם אומרים ואם לא לקחתי בקזקה:
 (לב) והבטת צר מעון. וראית לרתך בלדך בחוק מעוני באשה הרוא' לרתה עמה בני': בכל
 אשר ייטיב את ישראל. כשיבנה בית עולמים בימי שלמה ותהא טובת' של ישראל שלימה כמה
 שנא' שם לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב (מלכים א' ט') יהודה וישראל רבים נחול אשר על
 שפת היס וגו' וישב יהודה וישראל לבעט איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו כל ימי שלמה (שם ד'):
 ולז

ב א ו ר

לא לקחו חזקה והזוק, רק מה שראוי לבעלים. ויקשה מדוע החזיק איש אלהים מהעון
 היותר גדול שכבדו הנשים הזונאות? ואפשר מפני זה דכאז חז"ל שזהו קניניהן; ונוכל לומר
 שעלי רק שמע מחמד עבירה זאת והם לא עברו רק מה שהזכיר בגזילת המתנות מן הזונאים.
 (ל) יקלו היו"ד בניר"י כמו יצ"ר שבר לשותיו. (ישעיה כ"ד ט'). (לא) וגדעתי, ושכרתי, וכן גדע בחי
 אף. ורועד, חוקך וכח ידך. זקן, איש חסוד ונשוא פנים ונכבד בעמו, וכן פירש הרלב"ג בפסוק אחרי
 זה. (לב) צר, שתי נשים האויבות זא' זנקראות לרות, וכן ב' כהנים בעבודת הזבח. מעון, במעון
 ר' לבמקדש. בכל אשר ייטיב, בכל דבר אשר ייטיב ה' לישראל, ויביאו תודותיהם ושלמיהם לאוהב"מ
 אז

ישראל ולא יהיה זקן בביתך כל-
 הימים: (לג) ואיש לא אכרית לך
 מעם מזבחי לכלות את-עיניך
 ולאדיב את-נפשך וכל-מרבית
 ביתך ימותו אנשים: (לד) וזה-לך
 האות אשר יבא אל-שני בניה אר-
 הפני ופינתם ביום אחד ימותו
 זניהם: (לה) והקימתי לי כהן נאמן
 כאשר בלבבי ובנפשי יעשה
 ובניתי לו בית נאמן והתהלך
 לפני-משיחי כל-הימים: (לו) והיה
 כל-הנותר בביתך יבוא
 להשתחנת לו לאגורת כסף

„גען ווירד, איינען דיר מיס-
 „גינסטיגען פריעסטער אין
 „דער שטיפטסוואהנונג ער-
 „בליקקען: יא עס זאלל אויף
 „עוויג קיין בעטאנטער גרייז
 „אין דיינעם הויזע מעהר זיין.
 „(לג) איך ווערדע וועגען. די-
 „נער קיינען ווירדיגען מאן פאן
 „מיינעם אלטארע וועגשאפ-
 „פען, דאמיט דיינע אויגען
 „פערשמאכטען, אונד דיין
 „געמיטה געקוועלט ווערדע:
 „אבער אללע, דיא דיין הויז
 „ערציהעט, מיסען אין מעננלי-
 „כער פאללקראפט שטערבן.
 „(לד) דיעזעס, וואס דיינע זעה-
 „נע חפני אונד פנחס טרעפ-
 „פען ווירד, דיענע דיר צום
 „צייכען! אן איינעם טא-
 „גע ווערדען ביידע אומקאמ-
 „מען. (לה) איך ווערדע מיר
 „איינען טרייען פריעסטער אן-
 „שטעללען, דער נאך מיינעם

וכבר

„זינע אונד נאך מיינעם וויללען האנדעלן ווירד: דיעזעס ווערדע איך איין פעסטעס הויז ער-
 „ריכטען, דאס ער פאר מיינעם געוואלבעטען צו אללען צייטען וואנדעלן ווירד. (לו) ווער פאן
 „דיינעם הויזע נאך איבריג זיין ווירד, דער ווירד קאממען, זיך פאר איהם איינער גרה זיל-

בער

ר ש י

ולא יהיה זקן בביתך. מדה ננגד מדה אחת שכלתם קדשים לפני זמון נטרם יקטירון את החלב
 אף אחס תמותון כלל זמן: (לג) ולאדיב. כמו ולדאיב: ימותו אנשים. בחורים אינו דומה
 אצלו של בחור לאצלו של תינוק: (לד) וזה לך האות. שיתקיים הדבר ביום אחד ימותו שני בנים
 והיא תהיה לך אות שיתקיים כל הפורענות שג' לך והנחת לך מעון וכל מרבית ביתך ימותו
 אנשים: (לה) כהן נאמן. הוא לדוק: (לו) לאגורת כסף. בשביל להשתכר מעה כסף: לאגורת
 כסף. ממסקלות עשרים גרה הוא (שמות ל'): ספמני. אספני:

כסף

ב א ו ר

אז תביט כהן אחר במקדש לקבל מתנות. (לג) ואיש לא אכרית, לא אסיר מפניך ובשנילך
 איש חסיד וגדול ורע אחר ממזבח. לך, בעבורך. ולאדיב, מקולר מן ולהאדיב, ופתונו
 להדאיב. מרבית ביתך, שרצה רבה, מה שיגדל בביתך. ימותו אנשים. כל יגיעו וקנה ושיב' כי אם ימותו
 בחלי ימיהם, כפירוש רש"י ז"ל. (לה) בית נאמן, בית חוק. לפני משיחי, הנראה מפסוק זה ומתפל'
 חנה, שהזפן להמליך מלך על ישראל הכה שורש בלבו בני ישראל גם בימי עלי, מאזיבי ראש ארץ השופטי'
 עומדים בשרץ וגד האויב, וכלו עיניהם למלך המשות שילא ויבא לפנייהם במלחמה. (לו) לאגורת

כסף

תרגום אשכנזי

שמואל א ב ג

„בער וועגען אונד איינעם לאי.
„בעס בראָדעס האַלבער נייע.
„דער צו ווערפֿען, אונד ווירד
זאָגען: ליעבער! לאַס מיך
„דאָך צו איינער דער פֿרייע.
„סטערליכֿן פֿערריכטינגען צו.
„טרעטען, דאַמיט איד און
„שטיק בראָד צו עססען בע.
„קאַמע.“

וּכְכַר־לָהֶם וַאֲמַר סִפְחָנִי נָא אֶל־
אַחַת הַכֹּהֲנֹת לֵאכֹל פֶּת־לֶחֶם:
ג (ח) וַהֲנַעַר שְׁמוּאֵל מִשְׂרַת אֶת־
יְהוָה לִפְנֵי עָלִי וּדְבַר יְהוָה
הָיָה יָקָר בְּיָמִים הָהֵם אֵין חֲזוֹן
נִפְרָץ: (ז) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וְעָלִי
שָׁכַב בְּמִקְוֹמוֹ וְעֵינָיו הִחְלוּ כְהוֹת
לֹא יוּכַל לִרְאוֹת: (ג) וַנִּרְאֵ אֱלֹהִים
טָרַם יִכְבֵּה וּשְׁמוּאֵל שָׁכַב בְּהִיכַל
יְהוָה אֲשֶׁר־שָׁם אַרְזוֹן אֱלֹהִים:
(ד) וַיִּקְרָא יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר
הַגִּנִּי: (ה) וַיִּרְץ אֶל־עָלִי וַיֹּאמֶר
הַגִּנִּי כִי־קָרָאתָ לִי וַיֹּאמֶר לֹא־

ג (ח) דער יינגלינג שמואל וואָר
אונטער דער לייטונג
על'ים און דיענער פֿאַר דעם
עוויגען. דאָ וואָרט דעם עווי־
גען ערגינג צו יענער צייט זעל־
טען. עס וואָר קיינע אַפֿפֿענבאַ־
רונג אויסגעברייטעט. (ז) איי־
נעם טאַנעס לאַג עלי איה זיי־
נער שטעללע, זיינע אויגען
פֿינגען אַן טריבע צו וועררען,
ער קאַנטע ניכט גוט זעהען:
(ג) דיא לאַמפע גאַטטעס וואָר

באָך ניכט ערלאָשען. שמואל לאַג נאָך אים טעמפעל דעם עוויגען, וואָ דיא לאַדע גאַט־
טעם זיך בעפֿאַנד. (ד) דאָ ריעף דער עוויגע דען שמואל. דיעזער שפראַך: היער בין איד!
(ה) אונד ליעף צו עלי אונד זאָגט: היער בין איד, ווייל דוא מיך גערופֿען האַסט! לעטצ־
טע.

ד ש י

ג (א) היה מנוע וכן יקר רוח איש תבונה (משלי י"ז) מונע דברים אדם מבין:
אין חזון נפרץ. לית נבואה גליא. נפרץ לשון ופרצת ימה וקדמה (בראשית כ"ח):
(ג) ושמואל שכב. במקומו בעזרת הלויים הזמרים בית המקדש וכן תרגום יונתן שמואל שכב
בעזרת לויאי בהיכל ה' אשר שם ארון האלהים: (ד) ויקרא ה'. וקול ילא מהיכל ה' מבית
קדשי הקדשים שקרא שמואל. סוף המקרא העליון מחובר לראש המקרא התחתון והו שאמר
הכתוב ירעם אל בקולו נפלאות (איוב ל"ז) עלי היה כהן ואמר מנפנים ושמואל היה לוי ושוכב
מבחן

ב א ו ר

בסוף, בשביל אגורת נסף, והאל"ף נוספת, וכן ת"ל למעה דכסף. ספחני, חזרני, וכן ונספחו
אל בית יעקב (ישעיה י"ד ח').
ג (א) לפני עלי, תחת השגחתו. יקר, בלתי נמלא לרוב. חזון, התגלות הנבואה. נפרץ,
התפשט כי אשר שהופיע ה' רוח נבואתו על שמואל, והוא הקים בתי מדרש לבני
הנביאים היו רבים המזכירים. (ב) ביום ההוא, בעת ההיא. לא יוכל לראות. היטב,
(הר"ע ספורנו בבראשית מ"ח י'). (ג) ונר אלהים, המורה העומדת לפני היכל ה'. טרם יכבה,
לפני כלות הלילה טרם האיר השחר. ושמואל שוכב, עודנו היה שוכב, כי עוד לא האיר
השחר. בהיכל ה', כל השעון נקרא היכל, ושמואל שכב במחנה ליה בדתרגום יונתן, וכן
סורגו הכי הרד"ק רש"י ות"ל נקידושין. (ה) כי קראת לי, יען קראת לי.
טרם

קראתי שוב שכב וילך וישכב:
 (ו) ויסקף יהוה קרא עוד שמואל ויקם
 שמואל וילך אל-עלי ויאמר הנני
 כי קראת לי ויאמר לא-קראתי
 בני שוב שכב: (ז) ושמואל טרם
 ידע את-יהוה וטרם יגלה אליו
 דבר-יהוה: (ח) ויסקף יהוה קרא-
 שמואל בשלישת ויקם וילך אל-
 עלי ויאמר הנני כי קראת לי ויבן
 עלי כי יהוה קרא נער: (ט) ויאמר
 עלי לשמואל קך שכב והיה אם-
 יקרא אליך ואמרת דבר יהוה כי
 שמע עבדך וילך שמואל וישכב
 במקומו: (י) ויבא יהוה ויתיצב
 ויקרא בפעם-בפעם שמואלו
 שמואל ויאמר שמואל דבר כי

טערער זאגטע: איך האבע
 ניכט גערופען, לעגע דיך ווייע-
 דער. ער גינג אונד לעגטע זיך.
 (ו) דער עוויגע ריעף דען שמואל
 אבערמאלס. שמואל שטאנד
 אויף, גינג צו עלי אונד שפראך:
 היער בין איך, ווייל דוא מיך
 גערופען האסט! דיעזער זאגט-
 טע: איך האבע דיך קיינעסוועגס
 גערופען, מיין זאחן! לעגע
 דיך וויעדער! (ז) שמואל אבער
 וואר מיט דעם עוויגען נאך
 ניכט בעקאנט, נאך האטטע
 דאז ווארט דעם עוויגען זיך
 איהם ניכט געאפענבארט.
 (ח) ענדליך ריעף דער עוויגע
 דען שמואל צום דריטען מאל.
 דיעזער שטאנד אויף, גינג צו
 עלי אונד שפראך: היער בין
 איך, דוא האסט מיך יא גערופ-
 פען! נון מערקטע עלי, דאס
 דער עוויגע דען יינגלינג רופט:
 (ט) דאָהער זאגטע ער צו
 שמואל: געהע היין, לעגע דיך
 נור! ווען מאן דיך וויעדער רופ-
 פען ווירד, זאָ שפּריך: רעדע,
 אָ עוויגער! דען דיין דיענער האַרעט אויף. שמואל גינג אלזאָ אונד לעגטע
 זיך ניעדער. (י) דער עוויגע קאם, שטעללטע זיך היין: אונד ריעף נעמליך
 וויא דאָ ערשטע אונד צווייטע מאל: שמואל! שמואל! — שמואל שפראך: רעדע, דען
 דיין

שמע

ר ש י

מנחם וקפן הקול דרך עלי לשמואל. במס' תמיד: (ז) טרם ידע את ה' עדיין לא היה
 מכיר ענין קול נבואה כל טרם שנמקרא לשון עדיין לא בתרגומו עד לא ואינו לשון לפני וזה
 יוכיח ועוד כי טרם תיראון (שמות ט') מפורש ממנו וכן כל שיש הסדה טרם יהיה בארץ (בראשית
 ב'): (י) ויאמר שמואל דבר. ולא הזכיר שם שמים כמו שזוהו עלי אמר שמואל קול אמר הוא:

ב א ו ר

(ז) טרם ידע את ה', לא ידע מדרכי הנבואה ושתכורף הנבואה אליו (מהר"ק) . (י) ויתיצב ,
 הר"ק אמר שראה תמונה לנגד עיניו (פ')

ה ג ה ו ח

(פ) וכוונתו יען חשב שמואל עד עתה כי עלי קורא אליו לכן שם עתה ה' תמונה לנגד עיניו
 למען יבין כי סי ה' דבר .

תרגום אשכנזי

דיין קנעכט איזט אויסערק= זאם(יא) דא שפאך דער עוויג גע צו שמואל: איך ווערדע נון עט זאס טהון אין ישראל, וואס ריכער יעדעס, דער עם הארט, ביידע אהרען געללען זאללען. (יב) איינעס טאנעס ווערדע איך איבער עלי אין ערפיללונג ברינגען, וואס איך איבער זיין הויז פעהרענגט האבע; איך ווערדע עם אנפאנגען אונד פאללענדען. (יג) נון פערקינדע דע איך איהם, דאס איך איבער זיין הויז דאז פערדאמט מוננסאורטהיל שפרעכע אייף עיוויג, אונד צוואר וועגען דעם פערברענעם, דאז ער געוואוסט, וויא זיינע זעהנעגע רינגשעטצונג פערברייטען, אונד עם איהנען ניכט געוועהרט. (יד) איך האבע דעם וועגען דעם הויזע עלי'ם געשווארן: וועדער דורך שלאכט=

שמואל א ג

שמע עבדך: (יא) ויאמר יהוה אל-שמואל הנה אנכי עשה דבר בישראל אשר כד-שמעו הצלילים שתי אזניו: (יב) ביום ההוא אקים אל-עלי את כל-אשר דברתי אל-ביתו החל וכלה: (יג) והגדתי לו כי-שפט אני את-ביתו עד-עולם בעון אשר ידע כי-מקללים להם בניו ולא כהה בם: (יד) ולכן נשבעתי לבית עלי אם-יתכפר עון בית-עלי בזבח ובמנחה עד-עולם: (טו) וישב שמואל עד-הבקר ויפתח את-דלתות בית-יהוה ושמואל ירא מהגיד את-

המראה

נאך דורך מעהלאפפער זאלל דעם הויזע עלי'ם יע פערגעכען ווערדען! (טו) שמואל לאג בזאם מארגען, אונד עפאנעטע דאן דיא טהירען דעם גאטטעס הויזעס. שמואל פירכטעטע זיך

ד ש י

(יא) עשה דבר. היא לקיחת הארון ביד מלשטים: תכלינה. לאון כלללים טינטני"ר בלע"ז: (יב) החל וכלה. אותו היום אתחיל גזירתי על בית עלי שימותו חסני ופנחס ומנאן ואילך אכלה גזירתי ואזלימה עליהם מדור אל דור להמיתם אנשים בני שמונה עשרה שנה: החל וכלה. אקומיינל"ט אאישפליימנ"ט בלע"ז: (יג) כי מקללים להם בניו. מקללים לי היה לו לומר אלף שנה הכתוב. מקללים מקילים וכן כל קללה לאון קלות ובזיון הוא: ולא כהה. לא הכהה פניהם

ב א ו ר

(יא) דבר, רומז ללקיחת הארון ומיתת שני בניו. (יב) ביום ההוא, ביום אשר אקים על עלי את אשר דברתי עליו אז החל ואכלה. (יג) בעון אשר ידע, נא עון נסמיכות, כאלו אמר בעון ידיעתו, וכן לא טוב היות האדם לבדו. כי מקללים להם, זה אחד מי"ח פסוקים תיקון סופרים והכוונה שהם מנוים את השם בלקחם מתנות הבתים ראויים להם. ונוכל לומר שהלאון מקללים להם הוא תיקון הלאון כמו לך לך, שלח לך, ולא יזורגם כלל. ולא כהה בם, כהה הוראתו העיקרית העביר הוזהר מדבר מה ופה הכוונה ולא גער בם כראוי רק ליבר בשענה רק, אשר על כן כל שנו מדרגם הרעה. (יד) בזבח ומנחה, חז"ל אמרו בזבח ומנחה לא יתכפר, אבל בתורה וג"ס יתכפר, והרמ"ד גזר במעלות ודעת נביא

ש מ ו א ל א ג

הַמְרֵאָה אֶל-עָלַי: (טז) וַיִּקְרָא עָלַי
אֶת-שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל בְּנִי
וַיֹּאמֶר הֲנִי: (יז) וַיֹּאמֶר מַה הַדָּבָר
אֲשֶׁר דִּבַּר אֵלַיךָ אֶל-גַּא תִכְחַד
מִמֶּנִּי כֹה יַעֲשֶׂה-לְךָ אֱלֹהִים וְכֹה
יִזְסִיף אִם-תִּכְחַד מִמֶּנִּי דָבָר
מִכָּל-הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּר אֵלַיךָ:
(יח) וַיַּגִּד-לוֹ שְׁמוּאֵל אֶת-כָּל-
הַדְּבָרִים וְלֹא כִחַד מִמֶּנּוּ וַיֹּאמֶר
יְהוָה הוּא הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה:
(יט) וַיַּגִּד ל שְׁמוּאֵל וַיְהוָה הִיָּה עִמּוֹ
וְלֹא-הָפִיר מִכָּל-דְּבָרָיו אֲרֻצָּה:
(כ) וַיֵּדַע כָּל-יִשְׂרָאֵל מִדֹּן וְעַד-בְּאֵר
שֶׁבַע כִּי-נִאֲמָן שְׁמוּאֵל לְנָבִיא

ליהוה

בעיניו קרי

פֶּאֶן דִּן כִּז בֵּאר שֶׁבַע , דָּאָם שְׁמוּאֵל בַּעַגְלִיבִיגִט זַיִיא

ח ר ג ו מ א ש כ נ ו י א

זֶד , דִּיא ערשיינונג דעם עלי
מיטצוטטהיילען . (טז) עלי אַבער
רועף דען שמואל אונד שפראך :
שמואל , מיין זאָהן ! דיעזער
שפראך : היער בין איך ! (יז) ער
שפראך : וואָס וואָר דאָ וואָרט ,
דאָ ער צו דיר רעדעטע? פֿער-
העהלע מיר , מיין ליעבער !
ניכטס , גאַטט טהוע דיר עכען
זאָ אונד נאָך מעהר , ווען דוא
מיר פֿאַן אללעם , וואָס ער צו
דיר גערעדט , דאָ מינדעסטע
פֿערהעהלסט ! (יח) גון טהייל-
טע איהם שמואל אללעם מיט ,
אונד פֿערהעהלטע איהם
ניכטס . יענער שפראך : עם איוט
דער עוויגע ! ער טהוע , וואָס
איהם געפֿעלט . (יט) שמואל
וואָכס העראָן , אונד דער עווי-
גע וואָר מיט איהם . פֿאַן אל-
לען זיינען וואָרטען בליעב קיי-
נעם אונערפֿיללט . (כ) היער-
דורך ערקאַנטע גאַנץ ישראל
אַלס פּראָפֿעט דעם עוויגען .

דער

ר ש י

פנייהם להעצירם מגדולתן : (יז) כה יעשה לך . כאומה קללה עלמה שלא יהי' לך בניים הגונים
וכן עלמה זו ואע"פ שהגיד לו : (יח) ולא כיחד . מכאן אמרו קללת חכם אפי' על תנאי היא
באה : ה' הוא . אדון הוא והכל שלו :

כי

ב א ו ר

בניאור התוכחה בתורה שאם יוריד הקב"ה מעמד משפחה בעבור חטא גדול , ימקו הבנים
בחטא אבותם אם לא יתעלמו בלדקות וחסידות אשר בעבור זה יעשה הקב"ה נפלאות , והדברי'
עתיקים , ונאמנים עליו דברי הנבואה פה עד עולם . (יז) כה יעשה , לשון שנועה ואלה
והמלה אם שאל"כ מורה התנאי , והדבר אשר יעשה ה' בלתי מבואר אבל מובן מעלמו , והשיעור
כה יעשה לך אלהים רעות וכה יוסיף לך רעות אם תנמד ממני . (יח) ה' הוא , מי יאמר לו
מה תעשה ? תמים הוא בכל פעלו , ומה שהוא עושה בדין עושה כי כל דרכיו משפט . (יט) ולא
הפיל , הקב"ה קיים הכל מה שדיבר שמואל בנביאות , וי"ת ולא בטיל מכל פתגמוהי דארעא ,
והי' ראוי לבוא לארעא , אם הה"א של ארלה במקום למ"ד בתחילתו , כי בארמית יבא תמיד
תחת ה"א הסופית למ"ד בתחילתו , ואפשר שנונת יונתן היתה מכל דבריו אשר דיבר על הארץ
והה"א נוספת , והוא חרגם לפי הכוונה . (כ) כי נאמן , לפי דעת המפרשים שנאמן פה תאר
לנביא הי' לו לכתוב כי שמואל נביא נאמן , לכן דעתנו שהכוונה ששמואל נעשה מאומת לנביא ,
ובאשר

לַיהוָה: (כא) וַיִּסַּף יְהוָה לְהִרְאֹה
בְּשִׁלָּה כִּי־נִגְלָה יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל
בְּשִׁלּוֹ בַדְּבַר יְהוָה:

ד (א) וַיְהִי דְבַר־שְׁמוּאֵל לְכָל־
יִשְׂרָאֵל וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל לְקִרְיַת

פְּלִשְׁתִּים לְמַלְחָמָה וַיַּחֲנוּ עַל־
הָאֲבֵן הָעֶזְרָה וּפְלִשְׁתִּים חָנוּ בְּאֶפְק:

ז (ב) וַיַּעֲרְכוּ פְלִשְׁתִּים לְקִרְיַת
יִשְׂרָאֵל וַחֲטָשׁ הַמְּלַחְמָה וַיִּגְגַּף

יִשְׂרָאֵל לְפָנָיו פְּלִשְׁתִּים וַיָּבֹוּ
בַמַּעַרְכָּה בַשָּׂדֶה כְּאֶרְבַּעַת

אַלְפִים אִישׁ: (ג) וַיָּבֹא הָעָם אֶל־
הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל קָמָה

נִגַּפְנוּ יְהוָה הַיּוֹם לְפָנָיו פְּלִשְׁתִּים
נַחַח

דער עוויגע הייטע פאר דען פלשתים איינע ניעדערלאגע בויאכרינגען לאססען? לאססען

(כא) דער עוויגע פוהר פארט, אין שלה צו ערשיינען, דען דער עוויגע האט זיך מיט וויינען אויפטרענען דעם שמואל אין שלה געאפענכארט.

ד (א) דער אויפטרעג שמואל'ס ערינג אן גאנץ ישראל. איינכט צאג ישראל געגען דיא פלשתים צו פערלדע, אונד לאג גערטע זיך בייא אבן עזר, דיא פלשתים לאגערטען זיך צו אפק. (ב) דיא פלשתים ארדנע טען זיך געגען ישראל, דיא שלאכט ווארד אללגעטייז; ישראל ווארדע אבער פאן דען פלשתים געשלאגען, וועלכע פאן איהנען אויף דעם שלאכטפערלדע אונגעפאהר פיער טויזענד מאן ניעדער מאכטען. (ג) דאז פאלק קאם אין דאז לאגער [צוריק] אונד דיא עלטעסטען ישראל'ים שפראכען: ווארום האט אונד

ר ש

(כא) כי נגלה ה' אל שמואל. לפי שאמר למעלה ודבר ה' הי' יקר בימים ההם אמר כאן כי מעתה בשביל שמואל נגלה וסנה והרגיל להגלות:

ד (א) ויהי דבר שמואל לכל ישראל. נהיה הדבר שאמר לשמואל ובא לכל ישראל והאזיק היה הפורענות וילא ישראל לקראת פלשתים למלחמה: האבן העזר. עדיין לא היה כן שמה כי בימי שאל נקראת כן ובאן קראה על שם סופה: (ב) ותטש המלחמה. ותחפשת המלחמה כמו והנס נטושים על פני כל הארץ (שמואל א' ל' י"ו) וכן וינטשו בלחי (שופטים ט"ו): בכל

ב א ו ר

ובאשר קורא הלועז לאיש הנעשה ללזיר נאמן ער וזוורדע חקקערדיטירט, ובא הלמ"ד לנביא כדן, והשיעור שגודע שמואל ללזיר ה' שלום בנביאותו. (כא) להראה, ע"ד השלמים, כמו להראה אל מנוח. בדבר ה', בשליחות ה' אל ישראל.

ד (א) ויהי דבר שמואל, ככל הדברים של אחרית דברי הפרשה שלפניה, ולא הוסיף רק דבר שמואל ה' לכל ישראל, והספור וילא ישראל מאמר צפני עלמו. האבן העזר, שם עלם פרטי מחובר למשני שמות, והדין שיבא הה"א הידיעה רק בשם האחרון, ויבא פה גם בשם הראשון, יען שנקרא ע"ש המאורע ונקרא פה כן מן הסופר ע"ש העתיד. באפק, אין זה אפק בנחלת אשר בצפון א"י, כי אבן העזר היתה קרובה למלכה, ומלכה זאת היא בנחלת יהודה, ונראה שהיתה העיר הנקראת (ביחוש ט"ו נ"ב) אפקה. (ב) ותטוש, ותחפשה המלחמה, כמו נטושים (לקמן ל' ט"ו). ויכו, הפלשתים הכו, כי ממנס קא סליק.

בְּקָחָהּ אֶלֵינוּ מִשְׁלָה אֶת־אֲרוֹן
 בְּרִית יְהוָה וַיָּבֵא בְּקִרְבָּנוּ וַיִּשְׁיַעֲנוּ
 מִכַּף אֵיבֵינוּ: (ד) וַיִּשְׁלַח הָעַם שְׁלָה
 וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה
 צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֹבִים וְשֵׁם שְׁנֵי
 בְנֵי־עֲלִי עִם־אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים
 הַפָּנִי וּפִינָחָם: (ה) וַיְהִי כִּבּוֹא אֲרוֹן
 בְּרִית יְהוָה אֶל־הַמַּחְנֶה וַיִּרְעוּ
 כָּל־יִשְׂרָאֵל הַתְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתְּהִם
 הָאָרֶץ: (ו) וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־
 קוֹל הַתְּרוּעָה וַיֹּאמְרוּ מָה קוֹל
 הַתְּרוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּמַחְנֶה
 הָעִבְרִים וַיִּדְעוּ כִּי אֲרוֹן יְהוָה בָּא
 אֶל־הַמַּחְנֶה: (ז) וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים
 כִּי אָמְרוּ בָּא אֱלֹהִים אֶל־הַמַּחְנֶה
 וַיֹּאמְרוּ אֹי לָנוּ כִּי לֹא הִיְתָה
 כֹּזֵאת אֶת־מִזְבֵּחַ שֵׁלָשׁם: (ח) אֹי לָנוּ
 מִי יִצִּילֵנוּ מִיַּד הָאֱלֹהִים הָאֲדִירִים
 הָאֵלֶּה אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים הַמִּכִּים

סעט אונז דיא בנדעסלאדע
 דעס עוויגען פֿאָן שלה האָלען,
 דאָס זיא אין אונזערע מיטטע
 קאָממע, אונד אונז פֿאָן דער
 האַנד אונזערער פֿיינדע ער=
 רעטטע! (ד) דאָז פֿאָלק שיק=
 טע נאָך שלה הין, אינד נאָהם
 פֿאָן דאָ דיא בונדעסלאדע
 דעס עוויגען צבאות, דעס
 טהראָנערס איבר דען כרובים;
 דאָזעלכסט בעפֿאָנדען זיך דיא
 ביידען זעהנע עלי'ס, חפני
 אונד פנחס, בייא דער בונדעס=
 לאדע דעס העררן. (ה) אַלס
 דיא בונדעסלאדע דעס עוויגען
 אין דעם לאַגער אַנקאָם, ער=
 האָב גאַנץ ישראל איין גראָ=
 סעס פֿעלדגעשרייא, זאָ דאָס
 דיא ערדע דאָ פֿאָן ערדרעהנע=
 טע. (ו) זאָכאלד דיא פלשתים
 דאָז געטאָזע דיעזעס פֿעלדגע=
 שרייעס הערטען, דאָ פֿראַג=
 טען זיא: וואָס בעדייטעט דיע=
 זער ענטזעטצליכע לערם אים
 לאַגער דער עכרים? אַלס זיא
 ערפֿוהרען, דאָס דיא לאַדע
 דעס עוויגען אים לאַגער אַנגע=
 קאָממען וואָר, (ז) געריעטהען
 זיא אין פֿורכט; דען זיא זאָג=
 טען: גאָטט זיא אין דאָז לאַ=
 גער געקאָממען. זיא קלאַג=
 טען: וועהע אונז! דיעס גע=
 שאַה וועדער געסטערן נאָך פֿאָרגעסטערן (כאָך נייע). (ח) וועהע אונז! ווער ווירד אונז פֿאָן
 דער געוואַלט דיעזער מעכטיגען געטטער בעפֿרייען? דיעזע זינד יאָ דיא מעכטע, וועל=
 כֵּע

אח

ב א ו ר

(ד) יושב הכרבים, ת"י על השכינה השורה למעלה מן הכרובים, ואפשר שהוא תאר להקד"ה השליט
 במלאכי מעלה בעולמות העליונים בגלגלי הכדורים והכנבים הקיימים, וכן וירכב על כרוב
 ויעוף. ותהום הארץ, שרש הים בנפסל, נזדעעה הארץ מרוב תנועה וזעדה לקילס. (ח) מיד
 האלהים האדירים האלה, יב"ע עמל להרמיק הכנזי, ונכוניס דכרי הרד"ק שמנהג עובדי
 אלילים לקרוא לאלהים זרים בלשון נביס; ומה שהרכיבו הסלשמים מזכרים ומדכר יחד, חסרו
 ס"ל

5ע דיא מצרים מיט אללער.
 האנד פלאגען אין דער וויסטע
 געשלאגען האבען! (ט) ערמו.
 טהינט אייך, אונד זייד מענ-
 נער, איהר פלשחים! אויף
 דאס איהר ניכט דען עברים
 אונטערגעבען זיין מיססעט,
 וויא זיא אייך אונטערגעבען
 ווארען! בעצייגט אייך אים
 קריגען אלס מעננער! (י) דיא
 פלשחים גריפען אן, אונד
 ישראל וואורדע געשלאגען.
 עם פלאה יעדער נאך זיינער
 הייטאטה, אונד דיא ניעדער-
 לאגע וואר זעהר גראס, דען
 עם פיעל פאן ישראל דרייסן
 טויזענד מאן פוסעאלק. (יא) דיא
 לאדע גאטטעס וואורדע ערביי-
 טעט, אונד דיא ביידען זעהנע
 עלי'ס, חפני אונד פנחס, קא-
 מען אום. (יב) איין בנימיני-
 טער ליעף פאם שלאכטפעל-
 דע וועג, אונד טראף נאך דיע-
 זען טאג אין שלה איין; זיינע
 קליידער ווארען צערריסען,

אַת־מִצְרַיִם בְּכָל־מַכָּה בַּמִּדְבָּר:
 (ט) הִתְחַזְקוּ וְהָיוּ לְאֲנָשִׁים
 פְּלִשְׁתִּים פֶּן תַּעֲבֹדוּ לְעִבְרִים
 כַּאֲשֶׁר עֲבַדוּ לָכֶם וְהֵייתֶם
 לְאֲנָשִׁים וְנִלְחַמְתֶּם: (י) וַיִּלְחַמוּ
 פְּלִשְׁתִּים וַיִּגְּפוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּנְסוּ אִישׁ
 לְאַהֲלָיו וַתְּהִי הַמַּכָּה גְדוֹלָה מְאֹד
 וַיַּפֵּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׂרָשִׁים אֶלֶף רַגְלָיו:
 (יא) וְאַרְזֵן אֱלֹהִים נִלְקַח וּשְׁנֵי בָנָיו
 עָלָיו מִתּוֹ חֲפְנִי וּפִינְחָס: (יב) וַיִּרֶץ
 אִישׁ־בְּנֵימִן מִרַמְעֵרָה וַיָּבֵא
 שְׁלָה בַיּוֹם הַהוּא וּמְדִיּוֹ קָרְעִים
 וְאַדְמָה עַל־רֵאשׁוֹ: (יג) וַיָּבֵא
 וְהִנֵּה עָלָיו יֹשֵׁב עַל־הַכְּסֵא יָד דֶּרֶךְ
 מִצְפָּה כִּי־הָיָה לְבוֹ חֶרֶד עַל אַרְזֵן

יד קרי האלהים

אונד ערדע! וואר אויף זיינעם הויפטע. (יג) זא קאם ער אן. עלי זאס אויף נאכריכט האר-
 רענד אויף איינעם שטוהלע צם וועגווייזער, דען זיין הערץ וואר וועגען דער לאדע גאט-
 טעם

ר ש י

(ח) ככל מכה במדבר. על ים סוף. וי"ת ולעמיה עבד פרושן במדברא. ונספרי שנינו שפרשה
 זו עירוב דברים מי שאמר זה לא אמר זה. כשרין שנהם אמרו מי יזילנו מיד האלהים האדירים
 האלה והרשעים אמרו אלה הם האלהים המכים את מלכים ככל מכה כל מכות שהיו לו על
 המלכים הביאם אין לו עוד מכה מעתה: (יב) איש בנימן. זה היה שאל שחטף את הלוחות
 מיד גלית וברח לו: (יג) יד דרך מפסה. אלל יד הדוך היה מפסה:

מפיקחו

ב א ו ר

חז"ל ערבו דברים יש כאן, ומה שאמרו אלה לא אמרו אלה, והפסע שהם דברו בערבוב,
 כי לא דברו בצרור דעת, לכן הרבינו יחד ב' דברים שונים. (יג) יד דרך מצפה, המפרשים
 מירשבו על כל הדרך, אולם קשה כי בכסוק י"ח כמוב בעד יד השער, והוא כפול כי די
 בצעד או ביד, לכן נראה שהי' להם בהחלפת הדרכים השונים ומחפרדים אבנים או קורות
 להראות לאיזה מקום מוליך הדרך, ומורי דרך אלה היו מונעים אלל השער, והיו נקראים יד
 דרך או יד שער, ואפשר שהיו נעשים במחנית כמו אללנו, וכן תרגמונו. ררד, דואג. וחזק
 כל

הַאֱלֹהִים וְהָאִישׁ בָּא לְהַגִּיד בְּעִיר
וְחִזְעַק כָּל־הָעִיר: (יד) וַיִּשְׁמַע עָלַי
אֶת־קוֹל הַצִּעֲקָה וַיֹּאמֶר מַה קוֹל
הַהַמּוֹן הַזֶּה וְהָאִישׁ מֵהָר וַיָּבֹא
וַיִּגַד לְעַבְדִּי: (טו) וְעָלִי בֶן־תְּשׁוּעִים
וְשִׁמוֹנָה שָׁנָה וְעֵינָיו קָמָה וְלֹא
יָכוֹל לִרְאוֹת: (טז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ
אֶל־עָלִי אָנֹכִי הִבָּא מִן־הַמַּעְרָכָה
וְאַנִּי מִן־הַמַּעְרָכָה נִסְתִּי הַיּוֹם
וַיֹּאמֶר מַה־הָיָה הַדָּבָר בְּנִי: (יז) וַיַּעַן
הַמְּבַשֵּׁר וַיֹּאמֶר גַּם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
פְּלִשְׁתִּים וְגַם מִגִּפְהַ גְּדוּלָה הִיְתָה
בְּעַם וְגַם־שָׁנִי בְּנִיךָ מֵתוּ חֲפְנֵי
וּפִינָחָם וְאֶרֶון הָאֱלֹהִים נִלְקָחָה:
(יח) וַיְהִי כִּהְזָכִירוּ אֶת־אֶרֶון
הָאֱלֹהִים וַיִּפֹּל מֵעַרְשׁ־הַכִּסֵּא
אֲחֵרֶנִּית בְּעַד וַיֵּד הַשֹּׁעַר וְהַשֹּׁבֵר
מִפְּרָקָתוֹ וַיָּמַת כִּי־זָקֵן הָאִישׁ

טעם בעוז נט. אלס דער מאן
קאם, דיא נאכריכט אין דער
שטאדט צו פערב ייטן, גע-
רעטה דיא גאנצע שטאדט
אין אויפרוהר. (יד) עלי הער-
טע דאן קלאנגע שרייא אונד
פראנטע: וואס בעדייטעט דאן
געטאזע דער פאלקסמענגע?
דער מאן קאם אוילענדס הער,
אונד זאנטע עם דעם עלי.
(טו) עליוואר אכט אונד ניינ-
ציג יאהר אלט, זיינע אויגען
שטאנדען שטארק, ער קאנג-
טע ניכט גוט זעהען. (טז) דער
מאן שפראך נעמליך צו עלי:
איך בין דערוועניגע, דער
פאן דער שלאכט געקאממען,
דען הייטע בין איך פאן דער
וואהלשטאטט געפלאהען.
דעווער פראנטע: וויא האט
זיך דיא זאכע צוגעטראגען? מיין
זאהן! (יז) דער נאכריכט פער-
ברייטער נאכ פאלגענדעס צור
אנטווארט: געפלאהען איזט
ישראל פאר דען פלשתים; עם
וואר אויך אונטער דעם פאל-
קע איינע גראסע גיעדערלא-
גע; אויך זיינע ביידען זאהנע,
הפני אונד פינחס קאמען אום,
וכנ

אונד דיא לאדע גאטטעס ווארדע ערבייטעט. (יח) זאכאלד ער דיא לאדע גאטטעס
ערוועהנטע, פיעל עלי פאם שטיהלע ריקלינגם בייא דעם וועגוויזער דעם טהארעם,
ביצך דאן גענקע אונד שטארק, דען ער וואר אלט אונד שטארק בעלייכט. ער

ר ש י

(יח) מפרקתו. הפרקיותה עלם הלוואר:

ב א ו ר

כל העיר, מרדה ונדעזעה, וכן ת"י ולשתגישת כל קרתא, ולעיל בפסוק ותהוה הארץ תרגם
ג"כ ולשתגישת ארעא. (יד) ההמון, המון עם. (טו) ועיניו קמה, פירש הרד"ק כל אמת
מעניו קמה, ופירוש קמה עמידת עינים שכל יתפעלו ע"י המראות, והוא חולי הסנורות
השזורה טווחלנער טטחחר ויונתן תרגם ועינוהי קמה, ולא יכלתי להולמו, כי העבר נקל הוא
בנקבה ארמית קמה. (יז) המבשר, המספר חדשות בין טוב בין רע נקרא כן, ועל הרוב
יסוב על המבשר טוב, והראי' מן שמואל ב' ד' יו"ד. וארון האלהים נלקחה, ארון בא
על הרוב בל"ז ועל המעט בל"ג. (יח) מפרקתו, עלם הלוואר, לפי שנעשה פרקים פרקים.

האטטע דאָז ריכטעראַמט אין
 ישראל פֿיערציג יאהרע גע-
 פֿיהרט. (יט) זיינע שוויגענער-
 טאָכטער, דיא פֿרויא דעם
 פינחס וואָר האָכשוואַנגער,
 אַלס זיא דיא נאַכריכט פֿער-
 נאַהם, דאַס דיא לאַדע גאַט-
 טעס גענאַממען וואָרדען, אונד
 איהר שוויגענערפֿאַטער אונד
 איהר מאַן געשטאַרבען זייען,
 דאַ בעקאַם זיא געבורטס-
 שמערצען, בראַכטע דאָז קינד
 צור וועלט (זונד טטמכ), דען
 עס קאַמען איהר דיא וועהען
 העפֿטיג. (כ) בייא איהרעם
 שטערבען שפּראַכען איהר
 דיא אומשטעהענרען ווייבער
 טראַסט צו, אונד זאַגטן: פֿירכט-
 טע ניכטס, דען דוא האַסט אײ-
 נען זאַהן געבאַרען! זיא אַבער
 גאַב קיינע אַנטוואָרט, אונד
 אַכטעטע עס ניכט. (כא) זיא
 גאַנטע דען קנאַבען אײ-
 כבוד — אונעהרע — אום אַג-
 צוצייגען, דאַס דיא עהרע פֿאַן
 ישראל געווייכען זייא דורך דיא
 וועגנאַהמע דער לאַדע גאַט-

וּכְבֹד וְהוּא שָׁפֵט אֶת־יִשְׂרָאֵל
 אַרְבַּעִים שָׁנָה: (יט) וּכְלָתוּ אִשְׁת־
 פִּינְחָס הָרֹה לָלֶת וְהִשְׁמַע אֶת־
 הַשְּׂמוּעָה אֶל־הַקָּה אַרְזֵן הָאֱלֹהִים
 וּמֵת חָמִיָּה וְאִישָׁהּ וְהִכְרַע וְהִלָּד
 כִּי־נִהְפְּכוּ עָלֶיהָ צָרִיָּה: (כ) וּכְעַת
 מוֹתָהּ וְהִדְבִּרְנָה הַנְּצִיבוֹת עָלֶיהָ
 אֶל־הַיָּרְאִי כִי־בֵן יִלְדֶת וְלֹא עֲנִתָהּ
 וְלֹא־שָׁתָה לְבָהּ: (כא) וְהִקְרָא
 לַנֶּעֱר אִי כְבוֹד לֵאמֹר גָּלָה כְבוֹד
 מִיִּשְׂרָאֵל אֶל־הַקָּה אַרְזֵן הָאֱלֹהִים
 וְאֶל־חָמִיָּה וְאִישָׁהּ: (כב) וְהִאֱמַר
 גָּלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל כִּי גִלְקָה
 אַרְזֵן הָאֱלֹהִים: X

ה (כ) וּפְלִשְׁתִּים לָקְחוּ אֶת אַרְזֵן
 הָאֱלֹהִים וַיְבִיֵאֵהוּ מֵאֶבֶן הָעֶזְרָה

אשדורה
 טעם, דורך דען פֿערלוסט איהרעם שוויגענערפֿאַטערס אונד יענען איהרעם מאַננעס
 (ככ) דען זיא זאַגטע: דאַהין איזט דיא עהרע פֿאַן ישראל, דאַ דיא לאַדע גאַטטעס וועג-
 גענאַממען וואָרדען! —

ה (א) דיא פלשהים נאַמען דיא לאַדע גאַטטעס, אונד בראַכטען זיא פֿאַן אבן העזר
 נאך

ר ש י

(יט) ללת. על כרחו ללת פירושו ואין לו דמיון ומנחם חנרו בחלק יללה לפי שחבלי לידתה ביללה באו
 לה ויסוד יללה אין אות ניסודה אלא למ"ד לבדה: נהסכו. נשמו מנדרכן לכך מתה: ליריה.
 לירי דלתי בטנה קרדוני"ל בלע"ז: (כא) אי כבוד. אין כבוד וכן (איוב כ"ג) ימלט אי נקי אין
 נקי: אל הלקח. כמו על הלקח ואין כריך לזונו מלשון אל למי שזודע להננין דברו: אל הלקח.
 עיטויר"ש לאיטעריפירו"ש בלע"ז: ואל חמיה. אל הרעה הזאת שמת חמיה ואיטה:

ב א ו ר

הר"ק). (יט) חרה ללח, כמו ללת, ונשמטה הדלי"ת בעבור דמיון הכרחו לחי"ו, ומזה
 ראי' כי קריחת הספרדיים נכונה משלנו. צריחה, חבלי לידה, לכן ילדה פחאום בלי הכנה ולכן
 טמה. (כא) אי כבוד, אין כבוד, וכן אי נקי (איוב כ"ג ל'). אל הלקח, על הלקח.

אֲשֶׁדֶדָּה: (ג) וַיִּקְחוּ פְּלִשְׁתִּים
 אֶת־אֲרוֹן הַיְהוָה וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ
 בֵּית דָּגוֹן וַיִּצְיִגּוּ אֹתוֹ אֶצֶל דָּגוֹן:
 (ג) וַיִּשְׁכְּמוּ אֲשֶׁדֶדִים מִמְּחֶרֶת
 וַהֲנִה דָּגוֹן נֹפֵל לְפָנָיו אֲרֻצָּה לְפָנָיו
 אֲרוֹן יְהוָה וַיִּקְחוּ אֶת־דָּגוֹן וַיֵּשְׁבוּ
 אֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ: (ד) וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבֹקֶר
 מִמְּחֶרֶת וַהֲנִה דָּגוֹן נֹפֵל לְפָנָיו
 אֲרֻצָּה לְפָנָיו אֲרוֹן יְהוָה וְרֵאשִׁי דָּגוֹן
 וּשְׁתֵּי וְכַפּוֹת יָדָיו כְּרֹתוֹת אֶל־
 הַמִּפְתָּן רַק דָּגוֹן נִשְׂאָר עָלָיו:
 (ה) עַל־כֵּן לֹא־יִדְרְכוּ כִּהְיֵי דָּגוֹן
 וְכָל־הַבָּאִים בֵּית־דָּגוֹן עַל־מִפְתָּן
 דָּגוֹן בְּאֲשֶׁדֶד עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
 (ו) וְהַכְּבֹד־יֵד־יְהוָה אֶל־הָאֲשֶׁדֶדִים
 וַיִּשְׁמַם וַיִּךְ אֹתָם בְּעַפְלִים אֶת־

נאך אשדוד . (ג) דאועלכסט
 נאהמען דיא פלשתים ריא לא-
 דע גאטטעס, כראכטען זיא
 אין דען טעמפעל דגון'ס, אונד
 שטעללטען זיא נעכען דגון היי.
 (ג) אלס דיא אשדודים דעם
 מארגענס דארויף פריה אויפ-
 שטאנדען, זיעהע! דגון לאג
 מיט דעם געו כטע אויף דער
 ערדע פאר דער לאדע דעם
 עויגן. זיא נאהמען דען געטצען
 דגון, אונד שטעללטען איהן
 וויעדער אן זיינען ארט. (ד) אלס
 זיא דען פאלגענדען מארגען
 פריה אויפשטאנדען, זיעהע!
 דגון לאג וויעדער מיט דעם גע-
 זיכטע צור ערדע, זיין קאפף
 אונד זיינע ביידען הענדע לאגען
 אכנעשלאגען אויף דער שוועל-
 לע; נור דער רומפף דעם דגון
 בליעב אין זיינער שטעללונג.
 (ה) דעסוועגען דירפען דיא
 פריעסטער דגון'ס אונד אללע,
 דיא נאך דעם טעמפעל דגון'ס
 קאממען, דיא שוועללע דגון'ס
 אין אשדוד ביו אויף דיעוען

בטחרים קרי אשדוד

טאג ניכט בעטרעטען. (ו) דיא שטראפע דעם עוויגען טראף דיא אשדודים שווער, ער ריכ-
 טעטע פעהרעהערונג אונטער איהנען אן, אונד שלוג זיא מיט אפטערביילען, דיא איינוואה-
 נער

ר ש י

ה (כ) אלל דגון. דמות עשוי בדמות דג: (ד) המפחן. חסקופה. (ו) וישמם. לשון שממה:
 בעזורים. חלחולת כרכשא מכת הנקב ענברין נכנסין בנקביהם ושומטי בני מעיהם
 ויולאין

ב א ו ר

ה (ב) בית דגון, בית אשר שם עבדו לדגון אליהם. (ג) והנה דגון נופל, נפואס להיכל
 דגון ראו כי הוא נופל. למקומו, כי אמרו מקרה הוא. (ד) וראש דגון, לפי הגרסא
 מפסוק זה הו' בורת האליל דגון ראשו וכמות ידיו בשל אדם. ואלל המונים על חוף ים התיכון
 בארץ הכנעני, אשר שם פראו מכמורות לכוד דגים, ליירו כמה אלילים בדמות דגים, ועבדו
 להם. אל המפתח, האסקופה המתחונה של הדלת, וכן (נלפניה י"א ט') וכל הדולג על
 המפתח, שדלגו וקפלו עליו יען שלא הורטה להם לדרוך על המפתח. (ו) וישמם, הפעיל
 מהכסולים. ויך אותם, הוא הניאור של וישמם. בעפולים ונקרי בטחורים, והוא מולי

אֲשֶׁדֶד וְאֶת־גְּבוּלֶיהָ: (ז) וַיִּרְאוּ
 אַנְשֵׁי־אֲשֶׁדֶד כִּי־כֵן וַאֲמָרוּ לֹא־
 יֵשֵׁב אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עִמָּנוּ כִּי־
 קָשָׁתָהֶיְדוּ עָלֵינוּ וְעַל דָּגוֹן אֱהִינּוּ:
 (ח) וַיִּשְׁלְחוּ וַיֹּאמְרוּ אֶת־כָּרֶסְרְנֵי
 פְּלִשְׁתִּים אֲלֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ מַה־
 גַּעֲשֶׂה לְאֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ
 גַּת יִסֹּב אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבוּ
 אֶת־אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ט) וַיְהִי
 אַחֲרָיו וַיִּסְבוּ אֹתוֹ וַהֲהִי יַד־יְהוָה
 בְּעִיר מְהוּמָה גְּדוֹלָה מְאֹד וַיִּךְ
 אֶת־אַנְשֵׁי הָעִיר מִקַּטָּן וְעַד־גְּדוֹל
 וַיִּשְׁתְּרוּ לָהֶם עַפְלִים: (י) וַיִּשְׁלְחוּ
 אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עֶקְרוֹן וַיְהִי
 כְּבֹא אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עֶקְרוֹן וַיִּזְעֲקוּ

נער אשדוד'ס אונד איהרער גרענצען. (ז) וויא דיא אייני וואהנער אשדוד'ס זאהען, דאס עם זיך זא פֿערהיעלט, דא זאגטען זיא: דיא לאדע דעם איזראעליטישען גאטטעם קאן בייא אינו ניכט בלייבען, דען זיינע שטראפֿע ליענט הארט אויף אינו אונד אויף אונזערעם גאטטע דגון. (ח) זיא שיקטען דאהער הין, לודען זאללע פֿיר שטען דער פלשהים צו זיך איין אינד פֿראגטען: וואס זאללען וויר מיט דער לאדע דעם איז ראעליטישען גאטטעם טהון? דיעזע גאבען צור אנטווארט: דיא לאדע דעם גאטטעם ישראל'ס זאלל נאך גת געבראכט ווערדען! זיא פֿער זעטצטען אלזא דיא לאדע דעם איזראעליטישען גאטטעם דא. הין. (ט) נאכרעם זיא ועלבע דאהין פֿערוועטצט האטטען, קאם דיא שטראפֿע דעם עווי.

גען איבער דיא שטאט, עם העררשטע דאזעלכסט איינע זעהר גראסע בעשטירצונג. ער שלוג דיא שטאדטלייטע פֿאן קליין ביז גראס, אונד עם זעטצטען זיך איהנען אן היימליכען לייבעסשטעללען ביילען אן. (י) זיא שיקטען דיא לאדע גאטטעם נאך עקרון. אלס אבער דיא לאדע גאטטעם אין עקרון איינגעטראפֿען, שריען דיא עקרונים

ר ש י

וילאין: (ט) וישתרו. כמו ויסתרו שהרי הוא במסורת כתובים שי' ומפורשים בלשון סמ"ך מכת

ב א ו ר

שפת הכרכשתא אלל הזכרים ושפת ז"הסת אלל הנקבות, וכן בערבי. (ו) עמנו, אללנו. (ח) גת יסוב, לגת יסוב, וכן ויניאוכו ירושלים (מלכים ז' כ"ג ל'), ואמרו גת יסוב יען שחשבו שהאשדודים התאזמו יען שנהגו בארון מנהג ציון, או שהאליל דגון תקטן ידו לעמוד נגד ה', אולם גת כדו לאליל יותר נכבד, ולפי הנראה הי' דעת הסרנים שכל יסוב הארון למתנה ישראל, כי חשבו שבמניעת הארון מישראל ימוע מאחם כל ישע והללחה, ובלתי דעות הסרנים לא יכלו לשלוח אותו ממקום מה, לכן שלחו גם העקרונים לאסוף הסרנים. ויסבו, יסוב הוא מהקל, ויסבו הוא מהכביל, ונא בדגש פ"הם ובפתחות הו"ד כמו ויסב אלהים (שמות י"ג י"ח). (ט) וישתרו, כמו ויסתרו נסמ"ך, ונא ע"ד לשון סורי שאין בה סמ"ך, ואמר ויסתרו יען שמכת העבולים היתה בכרכשתא צבית הסתרים, ואפשר שהיתה קולי העקרונהיידתו. (י) וישלחו, כי קשנו שמקרה הוא ולא יד ה' היתה בכ.

ש מ ו א ל א ה ו

הַעֲקֹרְנִים לְאמֹר הֲסִבּוּ אֵלַי אֶת-
אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּהְמִיתֵנִי וְאֶת-
עַמִּי: (א) וַיִּשְׁלַחוּ וַיֹּאסְפוּ אֶת-כָּל-
סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ שְׁלַחוּ אֶת-
אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיֵשֶׁב לְמִקְוָמוֹ
וְלֹא-יָמִית אֶתִּי וְאֶת-עַמִּי כִי-
הָיְתָה מְהוֹמַת-מוֹת בְּכָל-הָעִיר
כַּבְּדָה מְאֹד יַד הָאֱלֹהִים שָׁם:
(ב) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא-מָתוּ הֵכּוּ
בְּעַפְלָיִם וַתַּעַל שׁוֹעֵת הָעִיר
הַשָּׁמַיִם:

ו (א) וַיְהִי אֲרוֹן-יְהוָה בְּשֹׁדָה
פְּלִשְׁתִּים שִׁבְעָה הַדָּשִׁים:
(ב) וַיִּקְרְאוּ פְּלִשְׁתִּים לִכְהֹנִים
וּלְקַסְמִים לֵאמֹר מַה-נַּעֲשֶׂה
לְאֲרוֹן יְהוָה הַזֶּה הַיּוֹדִיעַנוּ בְּמַה נִּשְׁלַחְנוּ
לְמִקְוָמוֹ: (ג) וַיֹּאמְרוּ אִם-מִשְׁלָחִים
אֶת-אֲרוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-תְּשַׁלְּחוּ

בטחורים קרי אחו

תרגום אשכנזי טו

עקרונים אונד זאגטען: דא
האבען זיא דיא לאדע דעס איז
ראעליטישען גאטטעס מיר צו
געווענדעט, מיך אונד מיין
פאלק צו טערטען! (א) דייעזע
שיקטען וויערער הין, ליעסען
אללע פירשטען דער פלשתים
צוואממען קאממען אונד
שפראכען: שיקקעט דיא לא-
דע דעס גאטטעס ישראל'ס
פארט, אונד לאססעט זיא נאך
איהרעס ארטע צוריקקעהרען,
דאס זיא מיך אונד מיין פאלק
ניכט אומבריינגע! דען עס וואר
אינע טערטליכע בעשמירצונג
אין דער גאנצען שטאדט; דיא
שטראפע גאטטעס לאג דא-
זעלבסט זעהר שווער. (ב) דיא
לייטע, וועלכע ניכט אומקא-
מען, וואורדען מיט בילען גע-
פלאגט; דאז יאממערגעשרייא
דער שטאדט שטיעג גען היט-
מעל.

ו (א) אלס דיא לאדע דעס עווי-
גען זיעכען מאנאטע אים
געפילדע דער פלשתים וואר,
(ג) דא בעריעפען דיא פלשתים
דעס וועגען דיא פריסטער אונד
דיא צויכערער, אונד בעפראג-
טען זיא: וואס מאכען וויר מיט דער לאדע דעס עוויגען?
כע ווייזע וויר זיא נאך איהרעס ארטע שיקקען זאללען. (ג) דייעזע אנטווארטעטען: ווען איהר
דיא לאדע דעס איזראעליטישען גאטטעס וועגשיקקעט, זא שיקקעט זיא ניכט לעער וועג,
זאג-

ר ש י

מכת בית הסתרים: (יא) מהומת מות. כל מהומות על ידי רעם וזה אביהן וירעם ה' בקול גדול על פלשתים ויהומס (שמואל א' ז') כך מפורש באגדה שלמים ושמים מדות דרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי:
ו (ב) צמה נשלחנו. באיזה ענין נשלחנו שלא ימרה אפו וישבו חרונו ממנו:

ב א ו ר

(יא) מהומת מוח, של מגפה כמשמעו בפסוק י"ב.
ו (א) ויהי ארון ה', נמשך לפסוק שלאחריו, כאשר ה' הארון אלל פלשתים ז' חדשים, אז קראו הפלשתים לכהנים ולקוסאים. (ב) במה נשלחנו, באיזה מעשה נשלחנו,

אתו ריקם כִּי־הֵשֵׁב תִּשְׁיִבוּ לוֹ
 אִשֶׁם אִז תִּרְפְּאוּ וְנוֹדַע לָכֶם לָמָּה
 לֹא־תִסּוּר יָדוֹ מִכֶּם: (ד) וַיֹּאמְרוּ
 מַה הָאִשֶׁם אֲשֶׁר נִשְׁיֵב לוֹ וַיֹּאמְרוּ
 מִסֵּפֶר סִרְגֵי פְלִשְׁתִּים חֲמִשָּׁה
 עֶפְרַי וְזֶה בְּוַחֲמִשָּׁה עֶכְבְּרֵי זֶה בְּכִי־
 מִגִּפָּה אַחַת לְכֻלָּם וְלִסְרְגֵיכֶם:
 (ה) וַעֲשִׂיתֶם צְלָמֵי עֶפְרַיכֶם וְצְלָמֵי
 עֶכְבְּרֵיכֶם הַמַּשְׁחִיתִם אֶת־
 הָאָרֶץ וְנָתַתֶּם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 כְּבוֹד אוֹלֵי יִקַּל אֶת־יְדוֹ מֵעֲלֵיכֶם
 וּמֵעַל אֱלֹהֵיכֶם וּמֵעַל אֲרָצְכֶם:
 (ו) וְלָמָּה תִכְבְּדוּ אֶת־לְבַבְכֶם
 כַּאֲשֶׁר כְּבָדוּ מִצְרַיִם וּפָרַעַה אֶת־

תְּאַנְדְּרֵן אִיהֵר מִיִּסְעֵט אִיהֵם
 אִיִן שׁוֹלְדָא־פֶּעֶר עֵרֶשְׁטֶא־ט
 טען, דַּאן קֶאָנַט אִיהֵר גַּע־
 הִיִּלַּט, אֹנֵד עֵס קֶאָן אִיִךְ בַּע־
 קֶאָנַט ווערדען, וואָרום זײ
 גַע שְׁטראַפֶּע פֶּאָן אִיִךְ נִיִּט
 נאַלֶּאסֶען ווִילל. (ד) יַעֲנַע
 פֶּראַגֶּטען: וואָרין זאָלל דַּאן
 שׁוֹלְדָא־פֶּעֶר בַּעֲשִׁמְעָהֶען, דַּאן
 וויר אִיהֵם עֵרֶשְׁטֶא־טֶען זאָל־
 לען? דִיעֹז עֵרוֹוִיעֵרֶטֶען:
 (עס בַּעֲשִׁמְעָהֶעט) נאָךְ דַּער אַנ־
 צאַחל דַּער פֶּירֶשְׁטֶען דַּער
 פֶּלֶשְׁתִּים אִין פֶּיִנף גאַלדֶּנען בִּי־
 לען אֹנֵד אִין פֶּיִנף גאַלדֶּנען
 מִיִּזען, דַּען אִינערֶלִיִּיא פֶּלאַ־
 גַע אִיזט אִיִךְ אֹנֵד אִייעֶרן פֶּיר־
 שְׁטען גַעוואָרדען. (ה) לֶאֶס־
 סַעַט אִייעֶרַע בִּיִּלֶּען אֹנֵד אִייע־
 רַע מִיִּזַע, וועלכֶּע אִייעֶר לֶאָנֵד
 פֶּערוֹוִיסֶטען, אַבְּכִילֶדען, אֹנֵד
 דַּעם גֶּאָטֶטע יִשְׂרָאֵל'ס דֶּאָמִיט
 אִינַע עֵהֶרַע עֵרֶצִיִּיגֶען. פֶּיעֶל־
 לִיִּיט עֵרֶלִיִּיטֶערַט עֵר דַּאן

טחורי קרי. טחורכם קרי לבם

דיא שטראפֶּע פֶּאָן אִיִךְ, פֶּאָן אִייעֶרן גַעֲטֶטֶערן אֹנֵד פֶּאָן אִייעֶרַעם לֶאָנֵדע. (ו) וואָרום
 וואָללַט אִיהֵר אִייעֶר הַעֶרֶץ פֶּעֵרֶשְׁטֶאָקֶען, ווִיא דִיא מִצְרַיִים אֹנֵד פֶּרַעַה אִיהֵר הַעֶרֶץ פֶּעֵר־
 שְׁטֶאָקֶט

ר ש י

(ג) אִשֶׁם. היכר דבר שאתם מודים שמצלתם בו: אז תרפאו ונודע לכם. שהוא עשה כי למה
 לא תסור ידו אז מכס: (ד) סרגי פלשתים. חמשה הם כמה שנאמר (ביהושע י"ג) העזתי
 והאשדודי והאשקלוני והגתי והעקרונני:

עלות

ב א ו ר

למען ישוב חרון אפו מאתנו וינכר לנו. (מדברי רש"י). (ג) ונודע לבם, שזל כן הכה אתכי
 למען תשיבוהו למקומו, ובכל המעשה נראה שהפלשתים יתנו אלהות להארון וקראוהו אלהי
 ישראל, בדרכ עובדי אלילים שכל יפשיעו האלהות מזלמיהם (ח). (ד) עכברי זהב, לפי הנראה
 הוכו גם בנגע העכברים, ומשמע שנגע העכברים נגע בגופם, ול"ל מה שאמר לקמן המשחית
 את הארץ הכוונה על יושבי הארץ, וידוע דרש חז"ל. (ו) תכבדו את לבבכם, כפי מה שאמרנו
 למעלה

ה ג ה ו ת

(ח) אין נראה זה כלל מן הפרשה, והנה גם אנשי בית שמש אמרו מי יוכל לעמוד לפני
 ה' האלהים הקדוש הזה והכוונה על כבוד ה' הוסף עליו.

ש מ ו א ל ו

לְבַם הַלֹּאֵ כַאֲשֶׁר הִתְעַלְל בָּהֶם
וַיִּשְׁלַחֵם וַיִּלְכּוּ: (ז) וְעַתָּה קָחוּ
וַעֲשׂוּ עִגְלָה חֲדָשָׁה אַחַת וּשְׁתֵּי
פָרוֹת עֲלוֹת אֲשֶׁר לֹא-עֲלָה
עֲלֵיהֶם עַל וְאִסְרֹתֶם אֶת-הַפָּרוֹת
בְּעִגְלָה וְהִשִּׁיבְתֶם בְּנֵיהֶם
מֵאַחֲרֵיהֶם הַבֵּיתָה: (ח) וּלְקַחְתֶּם
אֶת-אָרוֹן יְהוָה וְנָתַתֶּם אֹתוֹ אֶל-
הָעִגְלָה וְאֵת כָּלֵי הַזֹּהֵב אֲשֶׁר
הִשְׁבַּתֶּם לֹד אֲשֶׁם תְּשִׁימוּ בְּאָרְגוֹ
מִצִּדּוֹ וְשַׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהִלֵּךְ:
(ט) וּרְאִיתֶם אִם-דָּרָךְ גְּבוּלוֹ יַעֲלֶה
בֵּית שָׁמֶשׁ הוּא עֲשֵׂה לָנוּ אֶת-
הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְאִם-לֹא
וַיִּדְעֵנוּ כִּי לֹא יָדוּ נִגְעָה בָּנוּ מִקְרָה
הוּא הָיָה לָנוּ: (י) וַיַּעֲשׂוּ הָאֲנָשִׁים

תרגום אישכנזי מז

שטאָקט האָבען? ערשט אלס
ער זיינע שטראָענרע מאַכט
זיא פֿיהלען ליעם, ענטליעסען
זיא ישראל, דאָס זיא פֿאַרט-
ציעהען קאָנטען. (ז) לאַם-
סעט דאָהער איינען נייען וואָ-
גען מאַכען, געהמט אויך צווייא
מילכגעבענדע קיהע, אויף דיא
נאָך קיין יאָך געקאָממען,
שפּאַננעט דיא קיהע אָן דען
וואַגען, אונד פֿיהרעט דיא
קעלכער פֿאַן איהנען הינוועג
אין דאָו הויז צוריק. (ח) נעה-
מעט אַלסדאָן דיא לאַרע דעם
עוויגען, אונד לעגעט זיא אויף
דען וואַגען; דיא גאָלדנען גע-
גענשטענדע, דיא איהר איהם
אַלס שולדאָפֿפֿער ערשטאַט-
טעט, לעגעט אין איינען קי-
סטען אָן איהרע זייטען זאָ שיק-
קעט זיא פֿאַרט, דאָס זיא הינ-
געהע. (ט) איהר ווערדעט
אַלסדאָן זעהען, ציעהעט זיא
דען וועג נאָך בית שמש הינויף,
זאָ האַט ער אונד דיעועס גראָ-

סע איבעל צוגעאיגט; וואָ אַבער ניכט, זאָ האַט אונד זיינע האַנד ניכט בעריהרט, זאָנאָ
דערן עס איזט בלאָס צופֿאלל, וואָס אונד ווידערפֿאַהרען. (י) דיא לייטע מאַכטען עס זאָ,
זיא

ר ש י

(ז) עלות. מניקות: אשר לא עלה עליהם עול. כל זה לנסיון שאין אלו ראויות למשך ועוד
שגועות אשר בניהם ואם יהא נח בארון שיליכו אותו מאליהם נדע שהיא עשה לנו: (ח) ארגו.
שקריניו בלע"ז:

כלו

ב א ו ר

למעלה היו דעת הסרנים לנלתי שלח הארון מאתם בזמנם בנסיעת הארון לישראל תגבר יד
ישראל. התעלל בהם, עשה עלילות נוראות ושפטים גדולים כמו. (ז) קחו ועשו, או תקחו
אם יש לכם, או תעשו אם אין לכם עגלה. עלות, אשר לכן ולדות עולי ימים היונקים
עדיין חלב. לא עלה, וכלמי הורגלו למשך הבגלה. מאחריהן הביחה, כי אז ינמרו וחומיהן
בהיות לכן בגועין לבניהן, ולא ירכו למשך הבגלה ואם עוד ילכו אז מנתם מאת ה'.
(ח) אל, על. אישם, על שמכם שאלתם הארון מישראל. בארגו, במיכה. (ט) מקרה הוא
היה

תרגום אשכנזי

זיא נאחמען צוויי מילך גע-
בענדע קיהע, שפאנגטען זיא
אן איינען וואגען, אונד שפערר-
טען דיא קעלבער צו הויזע איין.
(יא) זיא לענטען דיא לאדע דעם
עוונגען אויף דען וואגען וואממט
דער קיסטע מיט דען גאלדען
בייזען אונד דען אבבילדונגען
איהרער ידער פלייסטער) ביי
לע. (יב) דיא קיהע גינגען דען
רעכטען וועג גערעדע פארט,
נעמליך דען וועג נאך בית שמש
אויף דער געבאהנטן שטראס-
סע; זיא גינגען איינמער בריל-
לענד פארט, אונד ווייזען ווע-
דער צור רעכטען נאך צור לינג-
קען אב, אונד דיא פירשטען
דער פלשחים פאלגטען איהנען
ביצור גרענצע פאן בית שמש.
(יג) דיא איינוואוהנער פאן בית
שמש היעלטען עבען ווייזעני-
ערנטע אים טהאלע. אלס זיא
איהרע אויגען אויפהאבען,

ש מ ו א ל א ו

כִּן וַיִּקְחוּ שְׁתֵּי פָרוֹת עֲלוֹת
וַיֹּאסְרוּם בַּעֲגֻלָּה וְאֶת־בְּנֵיהֶם
כָּלוּ בַּבַּיִת: (יא) וַיִּשְׁמוּ אֶת־
אֲרוֹן יְהוָה אֶל־הַעֲגֻלָּה וְאֶת
הָאֲרוֹן וְאֶת עֲכָבְרֵי הַזֹּהָב וְאֶת
צִלְמֵי טְהָרֵיהֶם: (יב) וַיִּשְׂרְנָה הַפָּרוֹת
בַּדָּרֶךְ עַל־דָּרֶךְ בֵּית שָׁמֶשׁ
בְּמַסְלָה אַחַת הֵלְכוּ הַלֵּךְ וַגְּעוּ
וְלֹא־סָרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל וּסְרָנֵי
פְּלִשְׁתִּים הֵלְכִים אַחֲרֵיהֶם עַד־
גְּבוּל בֵּית שָׁמֶשׁ: (יג) וּבֵית שָׁמֶשׁ
קִצְרִים קִצְרֵי־חַטִּים בַּעֲמֻק וַיִּשְׂאוּ
אֶת־עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאֲרוֹן
וַיִּשְׁמְחוּ לְרֵאוֹת: (יד) וְהַעֲגֻלָּה בָּאָה

אל

אונד דיא לאדע זאהען, פרייעטען זיא זיך דארויף, זיא זעהען צו קאנגען. (יד) דער ווא-
גען

ר ש י

(י) כלו בבית. לשון כלל: (יב) וישרנה. הרי תיבה זו אנדרוניוס מלמד שאף הוללות היו
חוזרים שירה רני רני השיטה התנוכפי וכו' כדאיתא במס' ע"א. ולפי שזענו וישרנה לשון
ישר דרך ישר היו הולכות: בית שמש. ישראל היו שם: הלך וגעו. לשון נעקת בקר געויה:
(יג) וישמחו לראות. הווי מסתכלין היאך הוא בא לבדו ומשמחת נהגו בו קלות ראש שלא
היו מסתכלין בו באימה דרך כבוד:

כפר

ב א ו ר

היה לנו, חסר מלת אשר, ושעורו מקרה הוא אשר היה לנו. (י) כלו, מקולר מן קלאו.
(יב) וישרנה, המלה אנדרוניוס, שהי"ד מורה ל"ו והנו"ן זהה"א ל"ג, והיה ראוי לומר
ותשרנה, ודרש חז"ל ידוע, גם הי' ראוי לומר וישרנה, כי שרש ישר הולך בפלס יצק ונהפועל
אי"ק, ובא דגשות השי"ן תמורת נחות יו"ד הפ"ה, ומלאנו כן וישרנה בתורה, וינמוך
נדניאל. וגעו, וי"ו תמורת ה"א, והוא השמעת קול הבקר, כמו ינעה שור (איוב וי"ו ה'),
וגם בארמית כן; ומאמר הכתוב שאף שהיו טועקות על ניהן עוד הלכו לדרכן. (יג) וישמחו
לראות, ובזאת מעלו במבואר בפסוק י"ט, ומשמע שפתו הארון וראו מה שנתוכו, ומז"ל
דרשו בו כמה דברים. והנה הראייה בארון היא אסור גמיר המביא עונש מיתה, כ"ג ולא
יחזו לראות כנלע את הק"ש ומזו (במדבר ד' ד'), ולדעת קצת מפרשים פירוש כ"ב ל"ג, כמו
כנלע

אֶל-שֹׁהַ יְהוֹשֻׁעַ בֵּית-הַשְּׁמֵשִׁי
וַתַּעֲמֵד שָׁם וְשָׁם אָבָן גְּדוֹלָה
וַיִּבְקְעוּ אֶת-עֵצֵי הָעֵגְלָה וְאֶת-
הַפְּרוֹת הָעֵרֹו עָלֶיהָ לַיהוָה:
(טו) וְהַלְוִים הוֹרִידוּ אֶת-אֲרוֹן
יְהוָה וְאֶת-הָאֲרֹנֹת אֲשֶׁר-אֵתוּ
אֲשֶׁר-בּוֹ כְּלֵי-זָהָב וַיִּשְׁמוּ אֶל-
הָאָבֶן הַגְּדוֹלָה וְאֲנָשֵׁי בֵּית-שֹׁמֵשׁ
הָעָלוּ עֲלוֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים בַּיּוֹם
הַהוּא לַיהוָה: (טז) וַחֲמִשָּׁה סָרְנֵי-
פְּלִשְׁתִּים רָאוּ וַיֵּשְׁבוּ עִקְרוֹן בַּיּוֹם
הַהוּא: (יז) וְאֵלֶּה מְהַרֵּי הַזָּהָב אֲשֶׁר
הֵשִׁיבוּ פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁם לַיהוָה
לְאִשְׁדּוֹד אֶחָד לַעֲזָה אֶחָד
לְאִשְׁקֶלֶן אֶחָד לַגֵּת אֶחָד
לְעִקְרוֹן אֶחָד: (יח) וְעַכְבְּרֵי הַזָּהָב
מִסְּפָר כָּל-עָרֵי פְּלִשְׁתִּים לַחֲמִשָּׁת
הַסָּרְנִים מֵעִיר מְבַצָּר וְעַד כָּפָר

הפרוי

גען קאס אויף דען אקקער דעם
יהושע פֿאָן בית שמש, אונד
שטאַנד דאָזעלכסט שטילל.
דאָרט וואָר איין גראָסער
שטיין. זיא שפּאַלטעטען דאָן
האַלץ דעם וואַגענס, אונד
בראַכטען דיא קיהע דעם עווי-
גען אַלס גאַנצאַפּפּער דאָר, (טו)
דען דיא לויס האַטטען
דיא לאַדע דעם עוויגען זאַממט
דער קיסטע, וואָרין דיא גאָל-
דענען געגענשטענדרע וואַרען,
אַכגעלאַדען, אונד אויף דען
גראָסען שטיין געלעגט, אונד
דיא איינוואָהנער פֿאָן בית
שמש בראַכטען אַן דייעזעס טאַ-
גע דעם עוויגען גאַנצ- אונד
שלאַכטאַפּפּער דאָר. (טז) אַלס
דיא פֿינף פֿירשטען דער
פּלשתיים דייעזעס געזעהען
האַטטען, קעהרטען זיא אַן
דעמוזעלבען טאַגע נאָך עקרון
צוריק. (יז) דייעזעס איזט דיא
אַנצאַהל דער גאָלדנען ביילע,
וועלכע דיא פּלשתיים אַלס
שולד- אַפּפּער דעם עוויגען
דאָרגעבראַכט האַבען, נעמי-
ליך: פֿיר אשרוד איינע, פֿיר
עזה איינע, פֿיר אשקלון איי-
נע, פֿיר גת איינע, פֿיר עקרון
איינע. (יח) דיא גאָלדנען מייעזע וואַרען נאָך דער אַנצאַהל אַללער אָרטער דער פּלשתיים
נאָך דען פֿינף פֿירשטענטימערן, פֿאָן דער בעפֿעסטטיגטען שטאָרט ביז צום אַפּפּענען
דאָר-

ר ש י

(יח) כפר הפרוי. כפר שאין לו מומה:

אבל

ב א ו ר

ככלע את הרוק, כלומר אף רגע כמימרא. (יד) בית השמשי, בית השמש אשר ליהודה בקירוב
ארץ פלשתיים, כי היו עוד ב' ערים בשם זה, א' בנחלת נפתלי, וא' בנחלת אשר, ועוד אחת
בארץ מלכיים (ירמי' מ"ג י"ג). (טו) והלויים, בית שמש זאת היתה עיר הלויים כאמור ביהושע
(כ"א ט"ו). חורידו, כבר נזכרם בקעו עלי העגלה.

אבל

הַפָּרוֹז וְעַד אֲבֵל הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר
הִנִּיחוּ עָלֶיהָ אֶת אֲרוֹן יְהוָה עַד
הַיּוֹם הַזֶּה בְּשֹׁדָה יְהוֹשֻׁעַ בֵּית
הַשְּׁמָשִׁי: (ט) וַיֵּךְ בְּאֲנָשֵׁי בֵּית
שֹׁמֵשׁ כִּי רָאוּ בְּאֲרוֹן יְהוָה וַיֵּךְ
בְּעַם שְׁבַעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף
אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעַם כִּי הִכָּה יְהוָה
בְּעַם מִכָּה גְדוֹלָה: (כ) וַיֹּאמְרוּ
אֲנָשֵׁי בֵּית שֹׁמֵשׁ מִי יוֹכֵל לַעֲמֹד
לְפָנֵי יְהוָה הָאֱלֹהִים הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה
וְאֵל מִי יַעֲרָה מֵעַלֵּינוּ: (כא) וַיִּשְׁלְחוּ
מִלְאָכִים אֶל יוֹשְׁבֵי קְרִית יַעֲרִים
לֵאמֹר הֲשִׁבוּ פִלְשֵׁתִים אֶת אֲרוֹן
יְהוָה רְדוּ הָעִלּוּ אֹתוֹ אֵלֵיכֶם:

לְאָרְפֶּע אונד ביו צו יענעם
גראסען שטיין, וואַרויף מאַן
דיא לאַדע דעם עוויגען נייע=
דערגעלאַססען האַט. ביו אויף
דיעזען טאַג (זינט דיגעזער
טטיין) אויף דעם אַקקער דעם
יהושע פֿאַן בית שמש. (יט) ער
(גמטט) טערטעטע פֿאַן דען
אינוואַהנערן פֿאַן בית שמש,
ווייל זיא אין דיא לאַדע דעם
עוויגען הינינגעשוֹיט האַבען.
ער ערשלג אויך פֿאַם איברי=
גען פֿאַלקע. (פֿון יענטן ער=
טאוג ער) זיעבענציג מאַן, (פֿון
דיגעזעט) פֿינפֿציג טווענד מאַן.
דאָ פֿאַלק ערהאַב איינע טרוי=
ערקלאַגע, ווייל דער עוויגע
אונטער דעם פֿאַלקע איינע זאָ
גראַסע נייערעלאַגע געמאַכט.
(כ) דאָ שפראַכען דיא אינוואַה=
נער פֿאַן בית שמש: ווער קאַן
פֿאַר דעם עוויגען, דיגעזעם היי=
ליגען גאַטטע בעשטעהען?

אָבער צו וועם פֿאַן אונז וואַלל זיא (דיא זמדע) הינויף געבראַכט ווערדען? (כא) זיא שיק=
טען באַטהען צו דען בעוואַהנערן פֿאַן קרית יערים, אונד ליעסען איהנען זאַגען: דיא
פֿלשתיים האַבען דיא לאַדע דעם עוויגען צוריק געשיקט; קאַממעט הערצאב, אונד
ברינגעט זיא צו אייך הינויף.

ר ש י

אבל הגדולה. היא חבן הגדולה האמורה למעלה שהלמ"ד באה במקום נו"ן וכן נשכה במקום לשכה
בספר נחמיה ומפני שאירע להם אבדות בדבר קראה אבל: (יט) שבעים איש חמשים אלף איש. תרגם
יונתן וקטל בסני עמא שבעין גברא ובקהלא חמשין אלפי גברא. ורבותינו אמרו שבעים איש שכל
אחד היה שקול בחמשים אלף או חמשים אלף איש שכל אחד שקול כשבעים סנהדרין:

ב א ו ר

(יח) אבל הגדולה, מפסוק י"ד נראה כי אבל היא חבן הגדולה הנאמרת למעלה, וכן ת"י, ונו"ן ולמ"ד
מתחלפים ובויתר ללעגני ספה, ואמר הפסוק שהי' להם נפרים ומקומות עד שבאו שם, ומה שהזכיר
בתתל' כל ערי פלשת' ואת"כ ועד כופר הפרזי, כי עיר הוא שם על מושב ז"א יחד אף חם אין לו דלת' ו'
זכרית והוא כפר, כמ"ש וערי הפרזי. (יט) שבעים איש חמשים אלף איש, הרד"ק אמר שספר
וי"ו הקיבור כמו שמש ירח עמד, והשיעור וחמשים, ויונתן תרגם שמהזקנים הכה שבעים איש,
ומשאר העם חמשים אלף, אבל קשה לומר שיושבי בית שמש עלו לסך עלום זה, לכן דעתנו
שהתיבת בעם הולך על שאר העם אשר התקבצו ובאו שמה משאר מקומות לראות בארון, וא"כ
הולך שבעים איש אל אנשי בית שמש וחמשים אלף איש על העם הבאים מערים אחרות,
ודרש חז"ל ידוע, ודעת האזכרונאל שמונה מספר הנופלים בארץ פלשתיים והם כ' אלף בלתי
מחזור, כי אין זה המקום לספר סך הפלשתיים אשר נפלו.

ש מ ו א ל א ז

תרגום אשכנזי יח

ז (א) וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי וְקִרְיַת יַעֲרִים
וַיַּעֲלוּ אֶת-אֲרוֹן יְהוָה וַיָּבֹאוּ
אֹתוֹ אֶל-בֵּית אַבְיָנָדָב בְּגִבְעָה
וְאֶת-אֲלֶעָזָר בְּנֵוֹ קִדְשׁוֹ לְשֹׁמֵר
אֶת-אֲרוֹן יְהוָה: (ב) וַיְהִי מִיּוֹם
שֶׁבֶת הָאֲרוֹן בְּקִרְיַת יַעֲרִים וַיִּרְבוּ
הַיָּמִים וַיְהִיו עֹשְׂרִים שָׁנָה וַיִּנְהוּ
כָּל-בְּיֹת יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי יְהוָה:
(ג) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶר-כָּל-בְּיֹת
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִם-בְּכָל-לְבַבְכֶם

ז (א) דא קאמען דיא איינוואה:
נער פאן קרית יערים,
אונד פיהרטען דיא לאדע דעם
עוויגען הינויף. זיא בראכטען
זיא הערנאך אין דאז הויז
אבינדב'ס אין גבעה, אונד וויי-
העטען זיינען זאָהן אלעזר איין,
איבער דיא לאדע דעם עוויגען
דיא אויפזיכט צו פיהרען.
(ב) דער צייטרוים, אין וועל-
כעם דיא לאדע צו קרית יערים
בליעב, דויערטע זעהר לאנג,
נעמלך צוואנציג יאהרע, אונד
דאז גאנצע הויז ישראל'ס פער-
זאממעלטע זיך (בייז שמואל)
אום נאך דעם עוויגען צו וואַ-
דעלן. (ג) דא שפראך שמואל

אחם

צום זעמטליכען הויזע ישראל'ים, וויא פאלגט: ווען איהר טיטגאנצעם הערצען צום עוויגען

יצוריק

ר ש י

ז (א) קדשו. זמינו: (ב) מיום שבת הארון בקרית יערים. וראו הפורענות שבה עליהם
בעון בית עלי ואת הגבורה שעשה הקב"ה בפלשתים: וינהו אחרי ה'. על ידו שמואל
שהיה מחזיר מעיר לעיר ושופטם ומוכיחם. וינהו לשון השנה הוא ולשון ארמי היא תתנהו
לפולחני וכן (יחזקאל ז' י"א) ולא נה בהם אין בהם תועלת למושכס אל העוב. ומנחם חברו
וינהו לשון יללה כמו נהי נהיה וכן ולא נה בהם ופירושו וינהו אחרי ה' שהתאבלו על מעשיהם
הרעים ושנו אחרי ה'. ל"א וינהו כמו ויתאספו ונקוו אליה כל הגוים (ירמיה ג' י"ז) מתרגמינו
ויתנהו למפלג בה כל עממיא ויהיה מזה הענין ג"כ ולא נה בהם כענין שאמר לא מהם ולא
מהמוס

ב א ו ר

ז (א) בגבעה, פה יקצה שאמר אנשי קרית יערים העלו הארון מבית שמש לגבעה ואח"כ
אמר שהארון ישב בקרית יערים כ' שנה? ודעת הרד"ק שהי' בקרית יערים מקום גבוה
ושם הי' בית אבינדב; אולם לקמן (ש"ב ו' ג' וד') משמע שגבעה מקום אבינדב הוא שם
עיר ולא מקום גבוה, ודוחק לומר שמה הי' גבעת קרית יערים יען שגמדה בלד קרית יערי,
כי יחסר ממספר הארבע עשרה הערים המנויות ביהושע (י"ח כ"ח), ואם יחסר לנו ממנין אחר נלעזר
עליו, ואיך נוסף עליו? לכן דעתנו שהיא העיר גבעה הנקראת גבעת שאל וגבעת בנימין וגבעת
אלהים יען שם הי' הארון, ובאמת בלתי מפורשים פה הימים אשר הי' הארון בקרית יערים, ואם
שאמר מיום שבת הארון בקרית יערים רלה לומר מיום נעלה הארון מאנשי קרית יערים עד העת
הזאת שהתעוררו בתשובה ע"י שמואל הי' משך כ' שנה, אבל לא רלה לומר משך זמן היות הארון
בקרית יערים; וקרוב לזה משמע במנחם לשמואל מהמרקדק ב"ז. גם נוכל לומר שהי' זמן
רב מזה בקרית יערים, ומה שאמר פה ויביאו אותו אל בית אבינדב, אין הנוונה שהביאוהו
מיד שם, רק אחר זמן מה בלתי מסודר, ואם הנגינה איננה מסכמת לזה, הלא גדולי המפרשי'
חלקו לפעמים עליו. ובש"ב נפרש הלוך שם כי לא נוכל עוד להאריך פה. (ב) וינהו, לשון
אסיפה, ונקוו אליה כל הגוים התרגום ואיתנהיאו, וכן ת"י פה ויתנהו, ובא בלשון נפעל,
יען שנעשה ע"י שמואל שהי' מחזר מעיר לעיר ושופטם ומוכיחם. אחרי ה', ללכת אחרי ה'.

והעשרות

תרגום אשכנזי

צוריק קעהרען וואללט, זא שאפעט אים אייערער מיט- טע דיא פֿרעמדען געטטער, זא וויא אייך דיא עשתרות היי- וועג, ריכטעט אייער הערץ צום עוויגען, אונד בעטעט איהן אלליין אן, זא ווירד ער אייך פֿאן דער געוואלט דער פלשתים בעפרייען. (ד) דיא קינדער ישראל'ס שאפעטען אלוף דיא בעלים אונד דיא עשתרות אב, אונד בעטעטען דען עוויגען אלליין אן. (ה) נון שפראך שמואל: לאססעט גאנץ ישראל אין מצפה צוזאם- טען קאממען, זא ווילל איך פֿיר אייך צום עוויגען בעטען. (ו) וויא קאמען אין מצפה צוזאממען, שעפעטען וואססער, גאסען עם פֿאר דעם עוויגען אויס, פֿאסטעטען אן דיעזעם טאגע, אונד שפראכען דאזעלכסט: וויר האבען אונדגעגען דען עווי- גען פֿערוינדגט! אונד שמואל ריכטעטע צווישען דען קינ- דערן ישראל'ס אין מצפה. (ז) אלס דיא פלשתים פֿערנאה-

שמואל א ז

אתם שבים אל-יהוה הסירו את-
אלי הנכר מתוככם והעשתרות
והכיניו לבבכם אל-יהוה ועבדו
לבדו ויצל אתכם מיד פלשתים:
(ד) ויסירו בני ישראל את-הבעלים
ואת-העשתרת ויעבדו את-יהוה
לבדו: (ה) ויאמר שמואל קבצו
את-כל-ישראל המצפתה
ואתפלל בעדכם אל-יהוה:
(ו) ויקבצו המצפתה וישאבו-
מים וישפכו לפני יהוה ויצומו
ביום ההוא ויאמרו שם הטאנו
ליהוה וישפט שמואל את-בני
ישראל במצפה: (ז) וישמעו
פלשתים כי-התקבצו בני-ישראל
המצפתה ויעלו סרגי-פלשתים

אל

מען, דאס דיא קינדער ישראל'ס זיך אין מצפה פֿערואממעלט האטטען, צאגען דיא פֿירשטען דער

ר ש י

מהמונס ולא מנה שנהם כלומר ולא מקבוץ שלהם (סא"א): (ו) וישאבו מים וישפכו. תרגום יונתן וספינו לנהון נתיבתא כמיל קדם ה'. ולפי משמעו אינו אלא סימן הכנעה הרי אנו לפניך כמים הללו הנשפכין: וישפט שמואל. בין אש לרעהו על עסקי ממון שביניהם או על עסקי

ב א ו ר

(ג) והעשתרות, ויקשה הלא גם העשתרות היו אלהי נכר אשר נכר הזכיר, ונראה שהוא ביאור לאלהי נכר. (ה) המצפה, יתכן שקבלם שם לעמוד על נפשם ולהלחם בפלשתים, כי מלפני היתה מקום גבוה וראוי לשדה המערכה נגד האויב. (ו) וישאבו מים, דעת הרלב"ג שהוא מאמר לזכיר להגיד שנכר התרחלו מליבלוך העוונות, ורש"י אמר שהוא סימן ההכנעה לומר הרינו לפניך כמים הנשפכין, והרד"ק אמר סימן לכפרת העוונות כמים עזרו חוכור, ויונתן תרגם באופן אחר. (ז) ויעלו, עם סיליהם למלחמה, ולזה בוזן יב"ע בתרגומו אל

ש מ ו א ל א ז

אל-ישראל וישמעו בני ישראל
ויראו מפני פלשתים: (ח) ויאמרו
בני ישראל אל-שמואל אל-החרש
ממנו מועק אל-יהוה אלהינו
ויושיענו מיד פלשתים: (ט) ויקח
שמואל טלה חלב אחד ויערה
עולה כלי ליהוה ויועק שמואל
אל-יהוה בעד ישראל ויעניהו
יהוה: (י) ויהי שמואל מעלה
העולה ופלשתים נגשו למלחמה
בישראל וירעם יהוה ובקול גדול
ביום ההוא על-פלשתים ויהמם
וינגפו לפני ישראל: (יא) ויצאו
אנשי ישראל מן-המצפה וירדפו
את-פלשתים ויכום עד-מתחת
לבית כר: (יב) ויקח שמואל אבן
אחת וישם בין-המצפה ובין השן
ויעלהו קרי ויקרא

ת ר ג ו מ א ש כ נ ו י ט

דער פלשתים געגען ישראל צו
פֿעלדע; אונד אלס דיא קיני.
דער ישראל'ס דייעס הערטען,
דא פֿירכטעטען זיא זיך פֿאָר
דען פלשתים. (ח) עס שפרא-
כען דאָהער דיא קינדער
ישראל'ס צו שמואל: שוויגע
ניכט בייא אונזער נאָטה, זאָג-
דערן רויע דען עוויגען אונזערן
גאָסט אָן, דאָס ער אינו ווידער
דיא פלשתים בייאשטעהע.
(ט) שמואל נאָהם איין מילכ-
לאַם, אונד בראַכטע עס אלס
איין גאַנצאָפֿער, וועלכעס
גענצליך פֿאָם פֿייער פֿער-
צעהרט ווירד, דעם עוויגען
דאָר; אויך פֿלעהעטע ער צום
עוויגען, אונד דער עוויגע ער-
האַרטע איהן. (י) וועהרענד
שמואל דאָ גאַנצאָפֿער דאָר-
בראַכטע, ריקטען דיא פלשתים
גענען דיא ישראל צור שלאַכט
פֿאָר; דער עוויגע אַבער דאָג-
נערטע אָן דייעזעם טאָנע מיט
העפֿטיגען שלעגען איבער דיא
פלשתים, אונד בראַכטע זיא
דערמאָסען אין פֿערוויררונג,
דאָס זיא פֿאָר ישראל געשלאַ-

גען וואורדען. (יא) נון ריקטע דיא מאַנשאַפֿט ישראל'ס אויס מצפה אויס, פֿער-
פֿאַלגטע דיא פלשתים, אונד שלוג זיא ביז אונטער בית כר. (יב) שמואל נאָהם
אייגען שטיין, שטעללטע איהן צווישען מצפה אונד שן אויף, אונד נאָננטע איהן
אבן

ר ש י

עסקי עבירה שעברו: (ט) ויעלה עולה. ויעלה כתיב נקיבה היתה מכאן למדו רבותינו עולה
נקבה כשרה כזמת יחיד במסכת ע"א: (יא) מתחת לבית כר. מלרע לביז שרון: (יב) ובין
השן. שן הסלע:

ב א ו ר

אל ישראל על ישראל. ויראו מפני פלשתים, כי לא האמינו שהפלשתים שמעו זאת מהר,
אז שלא היו עדיין מזויינים מפני פלשתים, או שהיו נמוגו רוח. (ח) ממנו, בעבורנו, כמו
מרבכם (דברים ז' ז') שפירושו בשביל רבכם. (ט) טלה חלב, היונק עדיין. ויעלה עולה,
והקרי ויעלהו, ודרש חז"ל ידוע. ויענהו ה', ברעם כמבואר בפסוק שלא זריו. (יא) ויצאו,
יתכן בגשת הפלשתים למלחמה על ישראל נתנו הרעמים מורך בלבנם ויסוגו אחור, ואז יכאו
ישראל מן המלחמה וירדפסו. (יב) ובין השן, לפי משמעו שם מקיס כן, יען שלא אמר בי

וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ אֶבְנֵי הָעוֹז
 וַיֹּאמֶר עַד־הַנְּהַר עוֹזְרָנוּ יְהוָה:
 (יג) וַיִּכְנְעוּ הַפְּלִשְׁתִּים וְלֹא־יָסְפוּ
 עוֹד לָבוֹא בְּגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי
 יַד־יְהוָה בַּפְּלִשְׁתִּים כֹּל יְמֵי
 שְׁמוּאֵל: (יד) וַתִּשְׁכַּנּוּ הָעָרִים
 אֲשֶׁר לְקַחוֹ־פְלִשְׁתִּים מֵאֶת
 יִשְׂרָאֵל וְלִישְׂרָאֵל מֵעַקְרוֹן וְעַד־
 גַּת וְאֶת־גִּבּוֹלֵן הַצִּיֹּר יִשְׂרָאֵל מִיַּד
 פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל
 וּבֵין הָאֱמֹרִי: (טו) וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל
 אֶת־יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּיו: (טז) וְהָלַךְ
 מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית־אֵל
 וְהִגְלִגְלָה וְהִמְצִיפָה וְשִׁפֹּט אֶת־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה:
 (יז) וַתִּשְׁבְּתוּ הָרִמָּתָה כִּי־שָׁם בֵּיתוֹ
 וְשָׁם שִׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן־שָׁם
 מִזְבֵּחַ לַיהוָה:

אבן העוז (שטיין דעם
 בייאשטאנדעס), דען ער
 שפראך: בזו היעהער האט
 דער עוויגע אונזבייאגעשטאנע
 דען! (יג) דיא פלשתים ווארע
 דען נון געדעמיטהיגט, אונד
 פֿיעלען אין דיא גרענצען
 ישראל'ס ניכט מעהר איין.
 זא וואר דורך דיא גאנצע לע
 בענסדויער דעם שמואל דיא
 האנד דעם עוויגען ווידער זיא.
 (יד) דיא שטעדטע וועלכע דיא
 פלשתים פֿאן ישראל אכנע
 נאמען האטטען, קאמען וויע
 דער אן ישראל צוריק, פֿאן
 עקרון ביז גת זאמט איהרעם
 בעצירקע בעפרייעטע ישראל
 פֿאן דער האנד דער פלשתים.
 אויך וואר צווישען ישראל אונד
 דעם אמורי פֿריעדע. (טו) שמואל
 פֿהרטע דאז ריכטעראמט אין
 ישראל זא לאנגע ער לעכטע.
 (טז) יעהרליך בערייזטע ער,
 אונד צאג הערום נאך ביה אל,
 גלגל אונד טצפה, אונד היעלט
 איבער ישראל אן דיעזען אר
 טען געריכט. (יז) דאן קעהר
 טע ער וויעדער נאך הרמה צו
 ריק, דען דאזעלכסט וואר זיי
 נע היימאטה, דאזעלכסט
 שלכטעטע ער געווענהליך דיא רעכטסאנגעלעגנהייטען
 ישראל'ס, אויך בויעטע ער דאזעלכסט דעם עוויגען צו עהרען איינען אלטאר.
 אלס

כלו קמן

נע היימאטה, דאזעלכסט שלכטעטע ער געווענהליך דיא רעכטסאנגעלעגנהייטען
 ישראל'ס, אויך בויעטע ער דאזעלכסט דעם עוויגען צו עהרען איינען אלטאר.
 אלס

ב א ו ר

אן סלע כמו לקמן פרשה י"ד. (יד) מעקרוון ועד גת, יתכן שהערים האלה היו עד עקרון ועד
 גת, אולם עקרון וגת עכמן לא שנו לישראל, והראוי שברם דוד אל אחיש מלך גת. בין ישראל
 ובין האמורי, שלא היו להם מלחמות עם גויי האמורי אשר שנו בקרבם או על גבולם.
 (טו) כל ימי חייו, אף כי מלך בימיו אשול המלך, יתכן שעוד שפט את ישראל בדברי ריבות
 איש לרעהו, והונה להם דרכי דת ואמונה, דרכי לזק ומשפט, דרכי חורה ומוסר. ואם
 שנו קנתו היו בניו שוכטיה, אבל הם היו רק בנחר שבע אשר ליהודה והוא ישב ברמה ושפט
 את ישראל שם ובנית אל וגלגל ומלכה.

ששמים

שמואל א ח

תרגום אשכנזי כ

ח (א) וַיְהִי כַאֲשֶׁר זָקַן שְׁמוּאֵל
 וַיִּשֶׂם אֶת־בָּנָיו שְׁפָטִים
 לְיִשְׂרָאֵל: (ב) וַיְהִי שֵׁם־בְּנוֹ הַבְּכוֹר
 יוֹאֵל וְשֵׁם מְשֻׁנְהוֹ אַבְיָה שְׁפָטִים
 בְּבֵאֵר שִׁבְעַ: (ג) וְרֵא־הֵלְכוּ בָנָיו
 בְּדַרְכֹּו וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע וַיִּקְחוּ־
 שֹׁחַד וַיִּטּוּ מִשְׁפָּט: (ד) וַיִּתְקַבְּצוּ
 כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־שְׁמוּאֵל
 הַרְמָתָה: (ה) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה
 אַתָּה זִקְנָת וּבְנֶיךָ לֹא הֵלְכוּ
 בְּדַרְכֶיךָ עִתָּה שׁוֹמְה־לָּנוּ מֶלֶךְ
 לְשִׁפְטָנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם: (ו) וַיַּרְע
 הַדָּבָר בְּעֵינָיו שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר
 פִּעֲלָקְרוֹן רָעִיט צו שפרעכען! (ו) דיעוע אנרעדע מיספיעל דעם שמואל, דאס זיא נעהמ:

ח (א) אלם שמואל אלט
 וואורדע, שטעללטע ער
 זיינע זאָהנע אלם ריכטער אין
 ישראל אן. (ב) זיין ערשטגע-
 באָרענער זאָהן היעם יואל,
 אונד זיין צווייטגעבאָרענער,
 אביה; ביידע שטאַנדען אלם
 ריכטער אין באר שבע. (ג) זיי-
 נע זאָהנע פֿאַלגטען אַבער זיי-
 נעם וואַנדעל ניכט, הינגען דער
 געוויננויכט אן, נאָהמען בע-
 שטעכונג, אונד בייגטען דאָן
 רעכט. (ד) דעסוועגען פֿערזאַמ-
 מעלטען זיך אַללע עלטעסטען
 ישראל'ס, קאַמען צו שמואל
 נאָך הרמה, (ה) אונד שפראַ-
 כען צו איהם: זיעהע! דוא
 אַלטערסט, דיינע זאָהנע אַבער
 פֿאַלגען דיינעם וואַנדעל ניכט,
 זעטצע אונד דאָהער איינען קע-
 ניג איין, אונד וויא בייא אַללען
 פֿעלקערן רעכט צו שפרעכען! דאס זיא נעהמ:
 ליד

ר ש י

ח (ג) ויטו. הם עלמס. דבר אחר ויטו את המשפט. ורבותינו אמרו לא חטאו בני שמואל
 אלא לא הלכו בדרכי אביהן שהיה מחזר בכל מקומות ישראל ושופטן בעריהן והם לא
 עשו כן כדי להרבות שטר לחזניהם ולסופריהם: (ו) וירע הדבר. לפי שאמרו לשפטנו ככל
 הגוים

ב א ו ר

ח (ב) שפטים בבאר שבע, דעת הר"ק שספור זה בא להודיע, שלא הלכו בדרכי אביהם
 שהוא חזר על הערים והם ישבו בקלה א"י, ואלו היו יושבים זה בקלה הלמוני וזה
 בקלה הדומי של א"י הי' טוב, אבל שניהם היו שופטים בבאר שבע, ונוטה לזה דרש חז"ל.
 (ג) ויטו אחרי הבצע, רש"י פירש וז"ל הם עלמס, ד"א ויטו את המשפט ענ"ל. ולדעתנו כוונת
 רש"י שייטו הראשון הולך על עלמס, יען שהוא עומד, וטעם דבר אחר כלומר ענין אחר הוא ויטו
 השני שהוא יולא ויטו את המשפט. ויקחו שחד, הביאור של הנלע. (ה) שימה לנו מלך, חז"ל האריכו
 לפרש כמה חטאו ישראל בשאלם להם מלך, ואנחנו לא באנו לפרש רק ע"פ פשוטו של מקרא והדרשה
 חדרש, והרלב"ג אמר שהחטא הי' יען שישראל אינם נגוים אחרי אשר המלך יחדש משפטים ודינים בין
 איש לרעהו, ודמיהם שונות זו מזו, רק מלכי ישראל מזוים לשמור התורה ולכן כריך שינתוב לו
 המלך ס"ת וקרא בו כל ימי חייו, ואסור למנות מלך רק מעם ישראל, והם אמרו לשפטנו
 ככל הגוים, ולא הגבילו שאלתם שיכא במלחמותיהם וע"ז סובבים דברי השם, ולכן מרה אף ה'
 נס, ודברים של טעם הם. (ו) וירע הדבר בעיני שמואל, כי חשב שאותו מאסו.
 ויחפלל

אָמְרוּ תְּנֵה־לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ
 וַיִּתְּפַלֵּל שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה:
 (ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע
 בְּקוֹל הָעָם לְכָל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ
 אֵלַי כִּי לֹא אֶתָּה מְאַסֹּוּ כִּי־אֲתִי
 מְאַסֹּוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם: (ח) כְּכֹל־
 הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר־עָשׂוּ מִיּוֹם הֵעֲלֵתִי
 אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַיּוֹם הַזֶּה
 וַיַּעֲזֹבֵנִי וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּן
 הָיָה עֹשִׂים גַּם־לָךְ: (ט) וְעַתָּה
 שְׁמַע בְּקוֹלָם אֲךָ כִּי־הָעַד תִּעֲיֹד
 בָּהֶם וְהַגַּדְתָּ לָהֶם מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ
 אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם: (י) וַיֹּאמֶר
 שְׁמוּאֵל אֵת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֶל־
 הָעָם הַשְּׂאֵלִים מֵאִתּוֹ מֶלֶךְ:
 (יא) וַיֹּאמֶר זֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ
 אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת־בְּנֵיכֶם
 יִקַּח וְשָׂם לוֹ בְּמַרְכָּבָתוֹ וּבְפָרָשָׁיו

לֵךְ וְאֶגְמָעוּ: גִּב אֹנוּ אֵינְעוּ
 קַעֲנִי, אֹנוּ רַעַמְ צו שְׁפַרַע=
 כְּעוּ! אֹנוּ עַר בַּעֲטַעַט עוֹם
 עוֹיֹגְעוּ. (ז) דַּעַר עוֹיֹגְעַ שְׁפַרַּךְ
 צו שְׁמוּאֵל: גַּעַה־אַרְכֵּעַ דַּעַר
 שְׁטִימַמַּע דַּעַם פֶּאֲלַקַּעַם אִין
 אֲלַלַּעַם, וּוְאַסַּ עַס־דִּיר גַּעוֹאַגַּט,
 דַּעַן גִּיכְט רִיךְ זְאָנְדַּרְעוֹן מִיךְ
 הַאֲכַעַן זִיא פֶּעַר־שְׁמַעֵהַעַט, אִי־
 בַּעַר זִיא צו רַעֲגִיעַרְעוּ. (ח) גַּאֲנִץ
 עַה־גַּלִּיךְ דַּעַר אוֹיִפ־פִּיהַרְוֹנַג, דִּיא
 זִיא גַּעֲצִיגַט, וַיִּטְדַּעַם אִיךְ זִיא
 פֶּאָן מִצְרַיִם הַעַרְזִיפֶנַּעֲכַר־אַכְט
 בִּזו אוֹיִף דַּעַן הֵיִיטִיגַעַן טַאָג,
 דַּאָס זִיא מִיךְ פֶּעַר־לִיעַסַּעַן, אֹנוּ
 פֶּרַעַמְדַּעַן גַּעֲטַטְעַרְעוֹן דִּיעַנְטַעַן,
 פִּיהַרְעוֹן זִיא זִיךְ אוֹיךְ גַּעַנַּעַן רִיךְ
 אוֹיִף. (ט) גַּעַה־אַרְכֵּעַ אֲלוֹאָ
 יַעֲטַטַּט אִיהַרְעַר שְׁטִימַמַּע;
 פֶּאָרְהַעַר יַעַד־אָךְ מוֹסַט דוּא זִיא
 וּוְאַרְנַעַן, אֹנוּ אִיהַנַּעַן דַּאָז
 פֶּעַר־פֶּאָרְהַרְעוֹן דַּעַם קַעֲנִיגַט, דַּעַר
 אִיבַּעַר זִיא רַעֲגִיעַרְעוֹן זְאָלַל,
 פֶּעַר־קִנְדַּעַן. (י) שְׁמוּאֵל שְׁטַאָט־
 טַעַטַּעַע דַּעַן גַּאֲנַצוּ בַּעֲרִיכְט דַּעַם
 עוֹיֹגְעוֹן דַּעַם פֶּאֲלַקַּעַ אַב, וּוְעַל־
 כְּעַם פֶּאָן אִיהֶם אֵינְעוּ קַעֲנִי
 פֶּעַר־אַגַּטַּעַע. (יא) עַר שְׁפַרַּךְ:
 דִּיעוֹעַס וּוִירַד דַּאָז פֶּעַר־פֶּאָרְהַרְעוֹן

ורצו

קמץ כרביע

דַּעַם קַעֲנִיגַט זִיין, דַּעַר אִיבַּעַר אִיךְ רַעֲגִיעַרְעוֹן וּוִירַד! אֵיִיעַרְעַ זְאָהַנַּעַ וּוִירַד עַר גַּעַה־מַּעַן, אוֹם
 זִיא פִּיר זִיךְ בִּיא זִינַעַן וּוְאַגַּעַן אֹנוּ בִּיא זִינַעַן רִיִּיט־פֶּעַרְדַּעַן צו בְּרוּיכַּעַן, אֹנוּ דַּאָס זִיא
 אִיהֶם

ר ש י

הגוים: (ט) העד תעיד בהם. התרה בהם שתהא אימתו מלכם עליהם:
 ולעשות

ב א ו ר

ויהפלה שמואל, כאשר כבר הערנו מהוראת שרש פלל, וכמו שאמרו ח"ל על ויפלה פינחס אעשה פלילי
 עם קונו, גם פה ההוראה שסיפר שמואל תוס דרכיו ויושר מעשיו לפני קונו ולעק לפניו
 מדוע ימאסו ישראל בממשלתו, ויתורגס פה לפ"ז: שמואל פֶּעַר־טַהִיִּידִיגַטַּעַ זִיךְ, וּבִתְרַגוּמֵנוּ הַלְכְנוּ
 גִּדְרֵכִי הַרְד"ק שִׁפְרַס שֶׁהַתְּפַלֵּל שֶׁחָזַא אֲלֵינוּ הַנְּבוּאָה בַּעֲנִין זֶה מַה לַּעֲשׂוֹת. (ט) הַעַד תִּעֲיֹד בְּהַם,
 הַתְּרָה אוֹתָם. (יא) מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ, נִימוּסוֹ וּמִנְהַגוֹ לֹא שֶׁזֶא הַיּוֹשֵׁר וְהַדִּין בְּמַרְכָּבָתוֹ, פֶּה
 הַכּוֹנֵגָה

ש מ ו א ל א ח

וּרְצוּ לִפְנֵי מַרְכְּבָתוֹ: (יג) וְלִשׁוֹם
 לֹא שָׂרֵי אֱלֹפִים וְשָׂרֵי חַמְשִׁים
 וְלַחֲרַשׁ הַרִישׁוֹ וְלַקָּצֵר קִצִּירוֹ
 וְלַעֲשׂוֹת כְּלֵי-מַלְחָמָתוֹ וְכֵלֵי
 רֶכֶב: (יד) וְאֶת-בְּנֹתֵיכֶם יִקַּח
 לְרִקְחֹת וְלַטְבָּחֹת וְלֵאֲפוֹת:
 (טו) וְאֶת-שָׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת-כְּרָמֵיכֶם
 וְזֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח וְנָתַן
 לְעֶבְדָיו: (טז) וְזָרְעֵיכֶם וְכְרָמֵיכֶם
 יַעֲשֶׂר וְנָתַן לְסָרִיסָיו וְלַעֲבָדָיו:
 (יז) וְאֶת-עֲבָדֵיכֶם וְאֶת-
 שְׂפָחוֹתֵיכֶם וְאֶת-בְּחֹרֵיכֶם
 הַטּוֹבִים וְאֶת-חֲמוֹרֵיכֶם יִקַּח
 וַעֲשֵׂה לְמַלְאכָתוֹ: (יח) צֹאנְכֶם
 יַעֲשֶׂר וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לוֹ לְעֶבְדִים:
 (יט) וְזַעֲקֶתֶם בַּיּוֹם הַהוּא מִלִּפְנֵי

מלככם

ת ר ג ו מ א ש כ נ ו י כ א

אִיהֶם אֵלֶם לִיפְעֹר פֶּאֶר זַיִנְעוּ
 וּזְאֲנָעוּ דִיעֲנָעוּ: (כ) אוֹיֵךְ אוֹם
 זֵיא אִינְצוֹעַמְצַעַן אֵלֶם אַנְשֵׁיהּ
 רַעַר פֶּאָן טוֹוְעַנְדַּעַן אוֹנְד אַנְי
 פִּיהַרַעַר פֶּאָן פִּינְצִינְעוּ, אוֹם
 זַיִנְעוּ אַקְקַעַרְבוּיָא צו פֶּעַרְרִיבֵי
 טַעַן, זַיִנְעַ עַרְנְדַטַע צו בַּעֲזָא־
 גַעַן, זַיִנְעַ קַרִיעַנְסוּוְאַעֲעַעַן אוֹנְד
 זַיִן קַרִיעַנְסוּוְאַעַנְנַעַשִׁירַר צו
 פֶּעַרְפֶּעַרְטִינְעוּ. (כג) אִייעַרַע
 טַעַכְטַעַר ווִירְדַעַר נַעַהַמְעַן, אוֹם
 זֵיא אֵלֶם זַאֲלַב בַּעַרִיטַעַרִינְעוּ,
 קַעַכְיִנְנַעַן אוֹנְד בַּעַקְקַעַרִינְנַעַן
 צו גַעַכְרוּיִכְעַן. (כד) אִייעַרַע כַּע־
 סַטַעַן פֶּעַלְדַעַר, ווִינְיֵי אוֹנְד
 אַהַלְבַּעַרְגַעַ ווִירְדַעַר נַעַהַמְעַן,
 אוֹם זֵיא זַיִנְעוּ דִיעַנְעַרְן צו פֶּעַר־
 שַעַנְקַעַן. (כה) אִייעַרַע זַאֲטַעַן
 אוֹנְד ווִינְכַעַרְגַעַ ווִירְדַעַר עַר דַּעַם
 צַעַהַנְט־טַרִיכּוֹטַעַ אוֹנְטַעַר־
 וועַרְפֶּעַן, וועַלְכַּעַן עַר זַיִנְעוּ
 הַאֲעִלִיטַעַן אוֹנְד דִיעַנְעַרְן גַּצ־
 בַּעַן ווִירְדַעַר. (כו) אִייעַרַע שַעַנְיֵי
 סַטַעַן שַקְלַאֲעַעַן, מַעַנְדַעַר אוֹנְד
 יִינְגַלִינְגַעַ אוֹנְד אִייעַרַע עוֹעַל
 ווִירְדַעַר וועַנְנַעַהַמְעַן, אוֹנְד צו
 זַיִנְעַר אַרְבִּיטַעַ פֶּעַרוֹעַנְדַעַן: (כז) אִייעַרַע קַלִינְעַם פִּיעַה ווִירְדַעַר עַר מִיט דַּעַם צַעַהַנְטַעַן בַּעַלְע־
 גַעַן, אוֹנְד אִיהַר וועַרְדַעַט זַיִנְעַ שַקְלַאֲעַעַן זַיִן. (כח) אֵלְסַדַּאָן וועַרְדַעַט אִיהַר שַרִיעַן אִיכַעַר
 אִייעַרְן

ר ש י

(יב) ולעשות כלי מלחמתו. לעשות אותם אומנים ונפשי' ונגרים: (יג) לרקחות. מתקנות מקדשים
 ובשמים לתמרוקי נשים:

ב א ו ר

הכוונה לשמש לו אלל סוסי המרכבה וסוסי הפרשים, ומנהיג המרכבה נקרא רֶכֶב (מ"א
 כ"ג ל"ד). ורצו, והמה נטולי טחול שהזכירו חז"ל. (יב) ושרי חמשים, ויפלא למה ירד ממעלת
 שרי אלפים לשרי חמשים בלתי להזכיר שרי מאות? גם מה דופי יש אם יהי' בניהם שרי לנז? לכן
 דעתנו שרצה לרמוז, שהמלך יעשה כנות הרוח עליו, והיום יעשה בניהם לשרי אלפים,
 ומחר יעשה אותם עלמם לשרי חמשים, וכדי בזיון וקלף. חרישו, הנפרד הַרִישׁוֹ (בראשית מ"ה
 ו"ו), וכן קלור. רכבו, עגלות המלחמה נקראות רכב. (יג) לרקחות, למתקנות מקדשות
 ובשמים לתמרוקי הנשים. (טו) לסריסיו, שרי חצר המלכות. (טז) הטובים, הולך גם על
 שפחותיכם ועבדיכם, וכת"י שפיריח, ואמר התאחר בל"ז אף שהולך גם על השפחות, יען שהולך
 גם על עבדים ובחורים. (יז) מלשגי, בעביר.

תרגום אשכנזי

אייערן קעניג, דען איהר אייך
ערוועהלטעט, אבער דער עווי-
גע ווירד אייך דאן ניכט ערהא-
רען. (יט) דאז פאלק אבער
וואללטע אויף דיא ווארנונג
שמואל'ס ניכט אכטען, אונד
שפראכען: מיט ניכטען! עם
מוס דורכאויס איין קעניג אי-
בער אונז זיין! (כ) דאמיט אויך
וויר אללען פעלקערן גלייך זיי-
ען, אונזער קעניג אונזרעכט
שפרעכע, אונז אנגיהרע אונד
אין אינזערן קריעגען קעמפפע.
(כא) שמואל מערקטע אויף אל-
לע ווארטע דעם פאלקעם,
אונד טרוג זיא דעם עוויגען
פאר. (כב) דא שפראך דער
עוויגע צו שמואל: גענעהמי-
גע דען וואונש דעם פאלקעם,
אונד ועטצע איבער זיא איינען
קעניג. שמואל זאגטע דעם-
האלב צו דען פארנעהמסטען
ישראל'ס: עם געהע יעדער
נאך זיינער שטארט!

ט (א) עם וואר איין מאן אויס
דעם שטאממע בנימין,
נאמענס קיש, זאהן אביאל'ס,
זאהן צרוור'ס, זאהן בכורת'ס,
זאהן אפיח'ס, זאהן איינעם
בנימיניטערס, דער איין
איינען זאהן, נאמענס שאול,
דער יונג אונד שאן וואר. קיין מאן
פאן

שמואל א ח ט

מלככם אשר בחרתם לכם ולא-
יענה יהוה יהוה אתכם ביום ההוא:
(יט) וימאנו העם לשמע בקול
שמואל ויאמרו לא כי אם-מלך
יהיה ערינו: (כ) והיינו גם-אנהנו
ככל-הגוים ושפטנו מלכנו ויצא
לפנינו ונלחם את-מלחמתנו:
(כא) וישמע שמואל את כל-דברי
העם וידברם באזני יהוה:
(כב) ויאמר יהוה אל-שמואל שמע
בקולם והמלכת להם מלך
ויאמר שמואל אל-אנשי ישראל
לכו איש לעירו:

ט (א) ויהי איש מבן-ימין ושמו
קיש בן-אביאל בן-צרוור
בן-בכורת בן-אפיח בן-איש
ימיני גבור חיל: (ב) ולו-היה בן
ושמו שאול בחור וטוב-בואין איש

הל' דגושה. מבנימין קרי
מבני

ב א ו ר

(יט) כי אם, רק. (כא) באוני ה', לפני ה' באוה"מ. (כב) אנשי ישראל, חסובי ישראל.
ט (א) ושמו קיש בן אביאל, (ובד"ה א' ח' ל"ג) נאמר נר הוליד את קיש וקיש את שאול,
(ולקמן ט"ו נ"א) נחוב וקיש אבי שאול ונר אבי אבנר בן אביאל, ונר הי' דוד שאול,
וא"כ הי' נר אחיו של קיש, ואיך הוליד את קיש? ואם נר בן אביאל הוליד את קיש איך הי'
קיש בן אביאל? אבל ידוע אשר בהתיחסות איש על אבותיו נשמטו לפעמים כמה דורות,
וא"כ מה שנאמר פה שהי' קיש בן אביאל ע"כ לאו דווקא רק אביאל הי' אבי זקנו של קיש
והוא הוליד את נר ונר הי' לו שני בנים שם האחד הוא כשמו נר, והוא הי' אבי אבנר ושם
השני קיש אבי שאול, וכן פתח הרלב"ג. (ב) וטוב, ויפה, ורכחוב מוכיח עליו, וכן ת"י.
כהר

מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשְׁכֵּמוֹ
 וּמַעֲלָה גְבֵה מִכָּל־הָעַם:
 (ג) וְהִתְאַבְּדָה הָאֲתָנוֹת לְקִישׁ אָבִי
 שְׂאוּל וַיֹּאמֶר קִישׁ אֶל־שְׂאוּל בְּנוֹ
 קַח־נָא אֶתְּךָ אֶת־אֶחָד מֵהַנְּעָרִים
 וְקוּם לְךָ בְּקִישׁ אֶת־הָאֲתָנוֹת:
 (ד) וַיַּעֲבֹר בְּהַר־אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר
 בְּאַרְצֵי־שֹׁלֵשָׁה וְלֹא מָצָאוּ וַיַּעֲבֹרוּ
 בְּאַרְצֵי־שֹׁעֲלִים וְאִין וַיַּעֲבֹר
 בְּאַרְצֵי־יְמִינִי וְלֹא מָצָאוּ: (ה) הֲמָה
 בָּאוּ בְּאַרְצֵי צוּף וְשְׂאוּל אָמַר
 לְנַעֲרוֹ אֲשֶׁר־עִמּוֹ לֵכֶה וּנְשׁוּבָה
 פֶּן־יִחַדֵּל אָבִי מִן־הָאֲתָנוֹת וְדָאָג
 לָנוּ: (ו) וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה־נָא אִישׁ־
 אֱלֹהִים בְּעִיר הַזֹּאת וְהָאִישׁ נִכְבָּד
 כָּל

פֶּאָן דַּעַן קִינְדַּרְעֵן יִשְׂרָאֵלִים
 וּוְאֵר שְׂאָנַעֲר אֶלֶם עַר; פֶּאָן זִי־
 נַעַן שׁוֹלְטַעֲרוֹ אֵן וּוְאֵר עַר הָאֵל־
 הַעַר אֶלֶם יַעֲדַעֲר אִים פֶּאָלְקַע.
 (ג) אִינְכַט גִּינְגַעַן דִּיעוּעַם קִישׁ,
 שְׂאוּלִים פֶּאָטַעֲר, זִינַע עוּע־
 לִינְגַעַן פֶּעֲרִלְאָרַעַן; דָּא שְׂפֶרְאָךְ
 קִישׁ צו זִינַעַם וְאָהַנַּע שְׂאוּל:
 נִים דָּאךְ אִינַעַן דַּעַר בּוֹרְשַׁעַן
 מִיט דִיר, מַאָכַע דִיר־אִויף, גַּע־
 הַע הִין אֹנַד זׁכַע דִיא עוּעֵלִינ־
 נַעַן. (ד) דִיעוּעֲר דּוֹרְכֶצְאָג דַּעַן
 בַּעֲרַג אֶפְרַיִם, דּוֹרְכֶצְאָג דִיא
 לְאָנְדֶשְׂאָט שְׁלֶשָׁה, אֹנַד וַיֵּא
 פֶּאָנְדַּעַן נִיכַטִם; זִיא דּוֹרְכֶצְאָג־
 גַּעַן דִיא לְאָנְדֶשְׂאָט שְׁעֵלִים,
 זִיא טֶרַאפֶּעַן נִיכַטִם; עַר דּוֹרְכֶ־
 צְאָג דִיא פֶּרְאָפֶּינִץ בְּנִימִין, אֹנַד
 זִיא פֶּאָנְדַּעַן וַיַּעֲדַעֲר נִיכַטִם.
 (ה) עַנְדִּלִיךְ קָאמַעַן זִיא אִין דִיא
 לְאָנְדֶשְׂאָט צוּף, דָּא זָאגְטַע
 שְׂאוּל צו זִינַעַם מִיט אִיהֶם רִיִּי־
 זַעַנְדַּעַן בּוֹרְשַׁעַן: קָאָם! וַיִּיר
 וּוְאָלְלַעַן צוֹרִיקִרִיזַעַן, מִיין פֶּאָ־
 טַעֲר, מַעֲכַטַע וּוַעַן אִויךְ דִיא עוּע־

לִינְגַעַן פֶּעֲרַגַּעַסְסַעַנְדַּר, זִיךְ דָּאךְ וּוַעַנַעַן אֹנַזַּעֲרַעֲר בַּעוּזָרְגַעַן. (ו) דִיעוּעֲר עַרוּוִיעַדַּעֲרַטַע אִיהֶם:
 זִיעַה דָּאךְ! אִיין מַאָן גָּאָטְטַעַם בַּעפֶּינְדַּעַט זִיךְ אִין דִיעוּעֲר שְׂטַאָדַט; דִיעוּעֲר כַּאָן אִזַּט
 אָנ־

ר ש י

ט (ח) בָּאֲרֶץ לֹף. בָּאֲרַעַא דְנֶה נְבִיא. לֹף כְּמוֹ כּוֹפֵה: פֶּן יַחַדֵּל אֲבִי מִן הָאֲתָנוֹת. שְׂתַנְדַּל
 דָּאגַה שְׁלֹנוּ עֲלֵינוּ עַד שִׁשְׁכַחְתָּ אֶת הָאֲתָנוֹת: וְדָאג. אִידוּבִיטַאר"ה בְּלַע"ז: (ו) אֶת דֶּרֶכְנוּ.

ב א ו ר

(ד) בְּהַר אֶפְרַיִם, אֲרֶץ שְׁלֶשָׁה וְאֲרֶץ שְׁעֵלִים וְאֲרֶץ לֹף כּוֹלֵם הִיוּ צְהַר אֶפְרַיִם כִּי הִרְמָה הִיתָה
 צְהַר אֶפְרַיִם כְּמָה שְׂנִתּוּב בְּחַמְלַת הַסֵּפֶר, וְהִאֲרָנוֹת הָאֵלֶּה הִיוּ פְּלִכִים צְהַר אֶפְרַיִם, אֲנַל בְּלַמִּי
 מוּכַרְתָּ שֶׁהַעִיר הַזֹּאת הִיתָה הִרְמָה, כִּי מִדְּבַרֵי הַפִּרְשָׁה הַזֹּאת מִשְׁנוּעַ שֶׁהַעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר בָּאֲרֶץ
 לֹף לֹא הִיתָה מוֹשֵׁב שְׂמוּאֵל וּמוֹנַחְמוֹ חַמִּיד, רַק בְּמִקְרָה הִי' שֶׁס. וְסוּרָה עִי"ז קוֹשִׁית מִפְּרָשׁ
 אֶחָד בְּרֵאשׁ הַסֵּפֶר. בְּאֲרֶץ שְׁלֶשָׁה, יוֹנָחַן תְּרַגַּם בָּאֲרַע דְּרוּמָא וּבָאֲרֶץ שְׁעֵלִים תְּרַגַּם בָּאֲרַע
 מִתְּצַרָא, וְלֹא זִכִּיתִי לְהַבִּינּוּ, וְאוּלַי נוֹדַעְנוּ הַפְּלִכִים הָאֵלֶּה בְּשִׁמּוֹת תְּרַגּוּמוֹ בִּימֵינוּ. וַיַּעֲבֹר, לְפַעְמֵינוּ
 נִפְרְדוּ אִישׁ מֵעַל אַחִיו, וּלְפַעְמֵינוּ עֲבָרוּ יַחַד, וְלִכֵּן בָּא פַּעַם וַיַּעֲבֹרוּ בְּל"ר וּפַעַם וַיַּעֲבֹר בְּל"י.
 (ה) בְּאֲרֶץ צוּף, יוֹנָחַן תְּרַגַּם בָּאֲרַע דְּנֶה נְבִיא, וְרַש"י פִּירַשׁ לֹף לְשׁוֹן כּוֹפֵה, וְאֶפְסַר שֶׁס הָאֲרֶץ
 ע"ש אֲבִי זָקִינוּ שֶׁל שְׂמוּאֵל לֹף הַנּוֹכַח בְּרֵאשׁ הַסֵּפֶר. וְדָאג לָנוּ, מוֹשֵׁךְ עֲלֵמּוֹ וְאֶחָד עִמּוֹ,
 וְהוֹלֵךְ גַּם עַל הָאֲתָנוֹת, פֶּן יַחַדֵּל לְדָאג עַל הָאֲתָנוֹת וְדָאג לָנוּ. (ו) בַּעֲדֵי הַזֹּאת, אֲשֶׁר הִיתָר
 לְפַנְיָהֶם

אנגועוהען; אללעם, ויאם ער שפריכט, טריפֿפֿט ווירקליך איין. לאס אונז אַלואַ דאָהין גע- הען, פֿיעללייכט צייגט ער אונז דען וועג אָן, דען וויר געהען זאָללען! (ז) שאול ערווערער- טע זיינעם בורשען היערויף: ווען וויר הינגעהען זאָללען, וואָס ברינגען וויר דיעזעם מאַג- נע? וויר האַבען יא אַין אונזערן גערעטהען קיינע צעהרונג מעהר! אויך פֿעהלט עס אונז אַן איינעם זאָנסטיגען געשענ- קע, דעם מאַננע גאָטטעס צו ברינגען, דען וואָס פֿיהרען וויר טיט אונז? (ח) דער בורשע ענטגענגעטע אַבערמאַלס דעם שאול אונד שפראַך: היער האַבע איך איין פֿיערטעל שקל זילכער בייא מיר; דיעזעס גע- בע איך דעם מאַננע גאָטטעס, דאָס ער אונז אונזערן וועג אַג- צייגע. (ט) פֿאַרמאַלס וואָר עס

כל אשר ידבר בוא יבוא עתה
גלכה שם אולי יגיד לנו את-
דרכנו אשר הִלְכֵנו עליה:
(ז) ויאמר שאול קנערו והנה נלך
ומה נביא לאיש כי הלחם אצל
מכלינו ותשורה אין להביא
לאיש האלהים מה אתנו:
(ח) ויסקף הנער לענות את שאול
ויאמר הנה נמצא בידי רבע שקל
כסף ונתתי לאיש האלהים והגיד
לנו את דרכנו: (ט) לפניו
בישראל כה אמר האיש בלכתו
לדרוש אלהים רבו ונלכה עד-
הראיה כי לנביא היום יקרא

לז:ם

אין ישראל זיטטע, ווען יעמאנד הינגינג, דען מאַן גאָטטעס צו בעַראַגען, שפראַך ער פֿאַל- גענדערמאַסען: קאָממט, לאַסט אונז צום זעהער געהען! דען, ווער יעטצט פראַפֿעט גענאַנט

וויר

ר ש י

פֿיעה האַתונות מה נהייתה צם שנשלים הלכנו את כל הדרך הזה: (ז) ומה נביא לאיש. ת"י אס מקבל ממון מה נעיל לגברא לא היה שאול מכיר מעשיו של שמואל וסבר שיסאל שבר: ותשורה. ת"י ומדעם דכשר לשון יושר. ומנחם פירש תשורה לשון תקרובת ראיית פני מלך ואדם חשוב ל' אשורנו (במדבר כ"ד י"ז) ונראין דבריו: (ח) רבע שקל. זוזא חדא דכספא: (ט) לפניו בישראל. הסופר כתב זאת ואין זה מדברי נער שאול: כי לנביא היום. למי שקורא' אוח,

ב א ו ר

לפניהם, כי עוד לא באו שמה, כי בפסוק י' אמר וילכו אל העיר. (ז) ומה נביא לאיש, יפה פירש רש"י לא הי' שאול מכיר מעשיו של שמואל, כי כל ישראל העידו לשמואל ולא לקחת מיד איש מאומה. (ח) כי הלחם, יונתן חרגם זוודין עדן עטרו מנחא, ובעברית הלזיה אזל מכלינו, כי לזיה אלל אנשי גבעון ת"י זוודין, והכוונה יען שאין לנו לזיה נלרוך לקחת בעד מעט הפרוטות אשר בידינו לזיה לפניו, ולא נוכל להביא תשורה לאיש האלהים. (ט) ויוסף הנער לענות, כי כבר ענה בפסוק וי"ו, ועתה הוסיף לענות. (ט) לפניו בישראל, הסופר כתב זאת, (רש"י). לדרוש אלהים, יב"ע חרגם למיתבע אולטן מן קדם ה', וכן ת"א (בשמות י"ח ט"ו), והנה כה לא רבה שאול לדעת תורה ומלות רק מקים האזנות, ויתכן שהשיעור פה לדרוש איש אלהים והוא הנביא. יקרא, מושך גם לפניו, ושיעורו לנביא

לפנים הראה: (י) ויאמר שאול
 קנערו טוב דברך לכה ונלכה
 וילכו אל העיר אשר שם איש
 האלהים: (יא) המה עלים במעלה
 העיר והמה מצאו נערות וצאות
 לשאב מים ויאמרו להן היש בזה
 הראה: (יב) ותענינה אותם
 ותאמרנה יש הנה לפניך מהרו
 עתה כי היום בא לעיר כי זבח
 היום לעם בבמה: (יג) כבאתם
 העיר בן תמצאון אתו בטרם
 יעלה הבמתה לאכל כי לא
 יאכל העם עד באו כי הוא יברך
 הזבח אחריו בן יאכלו הקראים
 ועתה עלו כי אתו כהיום
 תמצאון אתו: (יד) ויעלו העיר
 המה באים בתוך העיר והנה

וירד, נאנטע מאן פארמאלס
 דען זעהער. (י) שאול אנט-
 ווארטעטע זיינעם בורשען: דיין
 פארשלאג איזט גוט; קאם,
 לאס אונז געהען! זיא גינגען
 צור שטארט, ווא זיך דער מאן
 גאטטעס בעפאנד. (יא) אלס
 זיא דען שטייג צור שטארט
 הינויפגינגען, דא טראפען זיא
 מערדען אן, וועלכע הערויס
 קאמען, וואססער צו שעפעען.
 זיא פראגטען דיעזע: איזט דער
 זעהער אללהיער? (יב) דיעזע
 אנטווארטעטען איהנען אונד
 שפראכען: יא! ער בעפינדעט
 זיך פאר דיר; איילע אלא, דען
 הייטע איזט ער צור שטארט
 געקאממען, ווייל דאז פאלק
 אויף דער אנהעהע איין אפ-
 פערמאהל פעראנשטאלטעט.
 (יג) זאבאלד איהר אין דיא
 שטארט אנלאנגעט, ווערדעט
 איהר איהן טרעפען, בעפאר
 ער צום שפיוזען דיא אנהעהע
 הינויפגעהעט, דען דאז פאלק
 שפיוזעט ניכט עהער ביז
 ער קעממט, ווייל ער דען זעעט
 גען איבער דאז מאל שפריכט:

שמואל

הערנאך שפיוזען דיא געסטע. געהעט אלא הינויף, דען געראדע יעמזט ווערדעט איהר
 איהן טרעפען! (יד) זיא גינגען צור שטארט הינויף. זאבאלד זיא אין דער שטארט אנלאנג-
 טען

ר ש י

נביא היום היו קורי' לפניו רואה: (יג) כנואנס העיר כן וגו'. מאריכות היו בדברים כדי
 להסתכל בזופיו של שאול: הנמתה. ת"י לבית אסמרותא משחרבה זילה הותרו הנמות והיו
 מקריבין שלמים בבמה ואוכלים יחד: כי הוא יברך הזבח. ת"י ארי הוא פריס על מזול' בולב
 על המזון על השלמים מזרכין באכילתן ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אקב"ו לאכול את
 הזבח: כהיום. כאשר היום קיים:

ב א ו ר

לנביא היום יקרא, יקרא לפניו הרואה. (יב) הנה לשניך, כנגד שאול כי הוא הנכבד. כי
 היום, משמע שרק היום, וזה מה שאמרנו לעיל שהעיר לא היתה מושב שמואל בתמידות.
 בבמה, לפי הפשוט ה' במה ממש. (יג) כבואכם העיר, דרשו חז"ל בנרכות ובאגדת שמואל
 למה האריכו הנערות דברים, והפשוט כרב שהגשים דברניות הן. יברך חובב. פירשו רש"י
 ורד"ק שיברך באכילת שלמים אקב"ו לאכול את הזבח. כי אוחו, בא אותו ב' פעמים, וכבר

טען, נינג עכען שמואל היננים, איהנען ענטגעגען, אום צור אנהעהע הינוף צו געהען. (טו) דער עוויגע האטטע דעם שמואל איינען טאג, בעפאר שאול קאם, פאלגענדעם גע- אפגעכארט: (טז) מארגען אום דיעזע צייט ווערדע איך דיר איינען מאן אויס דער פרא- פינג בנימין זענדען; דיעזען ווירסט דוא איבער מיין פאלק צום רעגענטען זאלבען, דאמיט ער מיין פאלק פאן דער אבער- געוואלט דער פלשתים בע- פרייע; דען איך האבע מיין פאלק בעטראכטעט, זיינע קלאגע איזט פאר מיר גע- לאנגט. (יז) אלס שמואל דען שאול צו געזיכט בעקאם, פערקי- דינטע איהם דער עוויגע: היער איזט דער מאן, פאן דעם איך דיר געזאגט האבע, דיעזער זאלל מיין פאלק בעהעררשען! (יח) שאול בעגעגעטע דעם שמואל אים טהארע, אונד שפראך: זאגע מיר דאך, ווא- איזט דאן הוין דעם זעהערס? (יט) שמואל אנטווארטעטע דעם שאול אונד שפראך: איך בין דער זעהער! געהע פאר מיר דיא אנהעהע הינאן, דען איהר זאללט הייטע מיט מיר שפוי-

שמואל יצא לקראתם לעלות הבמה: (טו) ויהוה גלה את-און שמואל יום אחד לפני בוא-שאול לאמר: (טז) כעת ומחר אשלח אליך איש מארץ בנימין ומשחתו לנגיד על-עמי ישראל והושיע את-עמי מיד פלשתים כי ראיתי את-עמי כי באה צעקתו אלי: (יז) ושמואל ראה את-שאול ויהוה ענהו הנה האיש אשר אמרתי אליך זה יעצר בעמי: (יח) ויגש שאול את-שמואל בתוך השער ויאמר הגידה-נא לי אי- זה בית הראה: (יט) ויען שמואל את-שאול ויאמר אנכי הראה עליה לפני הבמה ואכרתם עמי

היום
איזט דאן הוין דעם זעהערס? (יט) שמואל אנטווארטעטע דעם שאול אונד שפראך: איך בין דער זעהער! געהע פאר מיר דיא אנהעהע הינאן, דען איהר זאללט הייטע מיט מיר שפוי-

ר ש י

(יז) יצא שמואל. יאזול (א"פ) כמו עלור ועזוב (דברים ל"ב ל"ו) כן דרך המושל לעלור העם במלחמה שלא יתפזרו ולא יתפזרו זה מזה ולעלור בכל אחד מעשות רעה. בלשוננו קורין מעלור קורשטי"ר בלע"ז: (יח) ויגש. ת"י וערע:

ב א ו ר

אמר רב שהיו דברניות. (יד) יוצא לקראתם, הרד"ק אמר שהי' יולא מבית אחד מן העיר לעלות הבמה ופגע בהם, ואין אנו מריבין לזה, כי נוכל לומר שהבמה היתה חון לעיר, ובלאחזו ללכת חון לעיר פגע בהם בתוך העיר בתוך השער כנאמר בספוק י"ח. (טו) כעת מחר, ת"י כעידן הדין מחר, וכן כעת חיה אלל אברהם. כי ראיתי את עמי, מי שהשגחה פרטית של ה' חוספת עליו ואינו נעזב לנחות הטבע נאמר עליו שה' רואהו, ונקצר פעם בשימוש הבית ופעם בשימוש הסעול. (יז) יעצור בעמי, יאזול בעמי, לפי שיעלור העם שלא יעשו דבר אלל ברשותו, כן פירשו רש"י ורד"ק. ויונתן תרגם דין יעדי מרותא מן עמי, תרגם לפי המלה שיעלור העבדות לכל תשרה עוד עליהם. (יח) ויגש שמואל, יונתן תרגם וערע, כמו

ש מ ו א ל א ט

הַיּוֹם וְשַׁלַּחְתִּיהָ בְּבִקְרָךְ וְכָל אֲשֶׁר
בְּלִבְבְּךָ אֲגִיד לְךָ: (כ) וּלְאַתְנֹת
הָאֲבֹדוֹת לְךָ הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים
אֶל־הַשָּׁמַיִם אֶת־לִבְּךָ לָהֶם כִּי
נִמְצְאוּ וּלְמִי כָּל־חַמְדַּת יִשְׂרָאֵל
הַקְּוֹא קָה וּלְכֹל בֵּית אָבִיךָ:
(כז) וַיַּעַן שָׂאוֹר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא בֶן־
יְמִינִי אָנֹכִי מִקִּמְנֵי שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִשְׁפַּחְתִּי הִצַּעַרְתָּ מִכָּל־
מִשְׁפַּחֹת שְׁבִטֵי בְנֵי־מִן וּלְמַה
דִּבַּרְתָּ אֵלַי כַּדְּבַר הַזֶּה: (כח) וַיִּקַּח
שְׂמוּאֵל אֶת־שְׂאוֹר וְאֶת־נְעָרוֹ
וַיְבִיאֵם לְשֹׁכְתָהּ וַיִּתֵּן לָהֶם מְקוֹם
בְּרֹאשׁ הַקְּרוּאִים וְהָמָּה כְּשֵׁלְשָׁם
אִישׁ: (כט) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל לְטַבַּח
תָּנֶה אֶת־הַמָּנֶה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְךָ
אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ שִׁים אֹתָהּ

עמך

ח ר ג ו מ א ש כ נ ו י כ ד

שפיוזען. מארגען פֿריה ענט-
לאססע איך דיר, וואָ איך דיר
אללעס, וואָס דוא ווינשעסט,
זאָגען ווערדע. (כ) וואָס דיא
עזעלינגען בעטריפֿפט, וועלכע
פֿאַר דרייא טאָגען דיר פֿער-
לאָרען גענאָגען, טראָגע איה-
רענטוועגען קיינע זאָגע, דען
זיא זינד שאָן געפֿונדען וואָר-
דען). אונד וועס געביהרט דאָז
שעטצבאָרסטע אין ישראל?
וואָהרליך נור דיר אונד דיינעס
גאָנצען פֿאַטערליכען הויזע!
(כא) שאַיל ערווידערטע אונד
שפֿראַך: בין איך ניכט איין
בנימיניטער? אויס איינעס דער
קליינסטען שטעממע ישראל'ס?
זעלבסט מיינע פֿאַמיליע איזט
דיא יינגסטע אונטער אללען
פֿאַמיליען דעס שטאַמעס
בנימין; צו וועלכעס ענדע אל-
זאָ זאָגסט דוא מיר דיעזעס?
(כב) שמואל אונד זיינען בורשען,
דען שאול אונד זיינען בורשען,
פֿיהרטע זיא אין דען שפיוזע-
זאָאל, אונד וויעז איהנען זאָ,
איינען פֿלאַטץ אָבען זאָ, בייא
דען געלאָרענען געסטען, וועל-

כע אונגעפֿעהר אויס דרייסיג מאָן בעשטאָנדען. (כג) זאָדאָן שפֿראַך שמואל צום קאָכע, גיב
הער דען אַנטהייל, דען איך דיר געגעבען, אונד וואָפֿאַן איך דיר געזאָגט האָבע: כע-
האַל-

ר ש י

(כ) ולמי כל חמדת ישראל. כאן באַרמוז לו דבר המלוכה: (כב) בראש הקרואים. במקום מסיבת
הגדולים כי בדרך מסיבתן היה ניכר איזה מקום מיסב הגדול: (כג) אשר אמרתי אליך. לפי
שידע

ב א ו ר

ויפגוש, ונגש ופגש ופגע קרובי ההוראות המה. (יט) וכל אשר בלבבך, יתכן כי לבשאלו הי'
מתחמץ בעבור ממשלת הפלשתים על ישראל, ובמעמקי לבו התאוו להושיע לעמו אם יעמוד
בראש כנאותיהם, וע"ז רמז שמואל פה, ולא הי' לריך ביאור כי ברמז מעט הבין אותו שאלו.
(כב) לשכחה, לשכה הוא קדר גדול ובפרט אם הוא מיועד לדבר קדוש כמו אלל ב"ה המק ופה
לאכילת

עמך: (כד) וירם הטבח את השוק
 והעליה וישם לפני שאול ויאמר
 הנה הנשאר שים לפניך אכל
 כי למועד שמור לך לאמר העם
 קראתי ויאכל שאול עם שמואל
 ביום ההוא: (כה) וירדו מהבמה
 העיר וידבר עם שאול על הגג:
 (כו) וישכימו ויהי בעלות השחר
 ויקרא שמואל אר שאול הגג
 לאמר קומה ואשלחך ויקם
 שאול ויצאו שניהם הוא ושמואל
 החוצה: (כז) המה יורדים בקצה

האלטע איהן ביא דיר. (כד) דא
 בראַטע דער קאך דיא קיילע
 זאמט דעם, וואס זיך דארויף
 בעפאנד, אונד זעטצטע עם
 דעם שאול פאר. שמואל
 שפראך: היער איזט דאז צו
 ריקבעהאלטענע, לעגע עם
 דיר פאר אונד אים, דען אויף
 דיעזען צייטפונקט איזט עם פיר
 דיך אויפגעהאבען, ווייל עם
 היעס: איך האבע דאז פאלק
 היהער בערופן. שאול שפיוע
 טע אלזא דאמאלס מיט שמואל.
 (כה) זיא גינגען פאן דער אנהע
 הע צור שטאדט הינאב, אונד
 ער — שמואל — שפראך מיט
 שאול אויף דעם דאָע. (כו) זיא
 שטאנדען פריה אויף. אלס
 דער מאַרגען אַנבראך, דא
 בערעף שמואל דען שאול אויף

הגגה קרי העיר
 דא דאך, אונד זאגטע: מאַע דיך אויף! איך ווילל דיך בעגלייטען. שאול מאַעטע זיך
 אויף, אונד זיא גינגען ביידע, ער אונד שמואל אינו פרייע הינוים. (כז) וויאזיא אן דאז
 ענדע

ר ש י

שדע שמואל שיבא שאול לזה לתת לו מנה יפה ללרבו: (כד) את השוק והעליה. את השוק והירך שעליה: הנה הנשאר. מן המנות של הקרואים והולב לבד ללרכך: שים לפניך אכל. בפרק אחרון דזבחים קיימא לן חזה ושוק בנמה גדולה ואין חזה ושוק בנמה קטנה לפיכך הותר לאכול לשאול: כי למועד שמור. כי למועד האכילה היה השוק הזה שמור ללרכך: לאמר העם קראתי. אמירתי היתה לטבח העם קראתי לסעוד' ויודע אני מספרם והזהר בזכותם ונתתי לו המנות למספרם וזו שמורה ללרכך: (כה) וידבר עם שאול על הגג. מוכיחו ומלמדו ליראה את

ב א ו ר

לאכילת הזבח. (כד) וירם, לשון מתנה, כמו תרומה. והעליה, היא במקום אשר המלך, כמו ההלכות אתו (יהושע י' כ"ד) וכן לאחונות האובדות לך היום (לעיל כ'), ופליגי חז"ל באין מעמידין, ר"י אמר שהי' האלי' ור"א אמר שהי' החזה, וי"ת וירביה, סובר ברשב"ג שאמר וסופי ופי' רש"י כף הירך. ויאמר, שמואל לשאול. שמור לך, אכל הטבח. לאמר העם קראתי, כאשר אמרתי העם קראתי (הרד"ק), וקרוב לדבריו פי' רש"י, אולם לפ"ז הי' ראוי לבוא שמור לך במפסיק ולא במרבה, ונראה שדעת מניח הטעמים הוא בפירוש הרלב"ג שאמר ויחד שמואל מנה יפה לשאול להורות על המלכות וכו' ואמר לו שהנשאר שלא יוכל לאכול שים לפניו למען יאכל אותו נערו אחר זה או לשאר קרואים, כי לזמן הזה בשנה האחרת תגיע למלכות שתמלוך על ישראל ותאמר העם קראתי עב"ל, ויאות לפ"ז סבור לאמר להעם קראתי. ונחנו תרגמוהו כפי שאר המפרשים כי כל יכולנו ללמנס כל זה בלשון קלר. (כה) וידבר, בלתי זכר מה דיבר עמו, ומסתמא מדבר המלכה ואיך יתנהג. (כו) ויקרא שמואל, מדרכ הלגיעות שלא הלך שאול אל שמואל עד אשר קרא לו. ואשלחך, ואלך עמך מרחק מה. ויעבר

שמואל א ט י

העיר וישמואל אמר אל-שואל
אמר לנער ויעבר לפנינו ויעבר
ואתה עמד כיום ואשמיעך את-
דבר אלהים:

י (א) ויקח שמואל את-פקד השמן
ויצק על-ראשו וישקרו
ויאמר הלווא כי-משחה יהוה
על-נחלתו לנגיד: (ב) בלכתך
היום מעמדי ומצאת שני אנשים
עם-קבורת רחל בגבול בנימן
בצלצה

ר ש י

חרגום אשכנזי כה
ענדע דער שטארט הינונטער
קאמען, שפראך שמואל צו
שואל: זאגע דעם בורשען, דאס
ער אונז פֿאַראַן געהע! (דיעזער
גינג פֿאַרויס). דוא אַבער
שטעהע נון שטילל, דאמיט
איך דיר דען אויפֿטראַג גאָט=
טעם פֿערקינדע.
י (א) שמואל נאָהם דען אַהל=
קרוג, גאָס דאָפֿאַן אויף
דעססען הויפט, קיסטע איהן
אונד שפראַך: זיעהע, דער
עוויגע זאַלכט דוך היער=
מיט איבער זיין ערבפֿאַלק
צום פֿירשטען! (ג) אויף דיי=
נער הייטיגען אַברייזע פֿאַן מיר
פֿריפֿעסט דוא צווייא מענגער
ביים גראַבע רחל'ס אים בע=
צירקע

את הקב"ה: (כו) ויעבור לפניו. וילך ברחוק ממנו ולא ישמע דבריו: ויעבור. הנער לפניהם
ולשואל אמר ואתה עמוד עמדי:
י (ב) עם קבורת רחל בגבול בנימין. והלא קבורת רחל בגבול יהודה בבית לחם אלא עכשו
הם בקבורת רחל וכשתפגע בהם תמלאם בגבול בנימן כללכך כך שנויה בתוספתא כללכך
לל

ב א ו ר

(כו) ויעבר, מאמר מוסגר, כי אז"כ נמר שמואל דבריו לשואל. כיום, נעת הזאת.
י (א) את פקד השמן, פך הידוע אשר ממנו נמשחו וכל הכהנים הגדולים (א). הלווא,
כמו הנה, וכמה פעמים נא במלכים הלא ובדברי הימים במקומו הנה, וכן
בהעתקה אומרונית. (ב) עם קבורת רחל, קבורת רחל אשר יעקב אבינו היתה בדרך אסרת
היא בית לחם יהודה מתחת לירושלים הנגבה. ויקצה איך אמר בגבול בנימין הלא היתה נחלת
יהודה רחוקה מגבול בנימין? והנה ע"ז תרלו חז"ל בתוספתא מה שתרכו, אבל שנית קשה מה
שלא העיר עליו אחד ממפראי המקרא, והוא איך זוהו שמואל ללכת בראשונה מהר אכרים
או מהרמה אשר היא משפון לירושלים לבית לחם הנגבה, ואז"כ לאילון תבור (אם הוא אלל
הר תבור כאשר העיד עליו בעל מחקרי ארץ) אשר הי' למעלה בגבול זבולן קרוב לים כנרת,
ואז"כ לבית אל, ואם תפתור איתו בית אלקים והוא גבעת הארון, איך זוהו אז"כ ללכת
אז"כ גבעת האלהים, אשר היא למטה בגבול בנימין קרוב לירושלים? מה רצה שמואל בנסיעו'
שאל בדרך מרוכס נחש למטה ולמעלה ולמטה? לכן איתנו מוכרחים לאמר שקבורת רחל הנאמר
פה אינו הולך על רחל אשר יעקב אבינו, רק על רחל אחרת הודעת אז בימיו וקבורתה
היתה בגבול בנימין, ואלון תבור לא הי' בקרבת הר תבור (ולעוויזאָהן לא דן יפה, וגעזעניזם
היטיב ממנו שאמר) שהיתה ג"כ בגבול בנימין, ובית אל היתה בקרבת עיר גבעה, והלך שאל
בדרך

ה ג ה ו ח

(ח) ויתכן כי כבר הכין לו שמואל פך שמן כאשר אמר לו ה' ומשחתו לנגיד על ישראל (לעיל ט' ט"ז).
4 7 SAMUEL I.

בְּצִלְצַח וְאָמְרוּ יְהוָה נִמְצְאוּ
הָאֲתָנוֹת אֲשֶׁר הִרְכַּת לְבַבְךָ
וְהִנֵּה נִמְשׂ אֲבִיךָ אֶת־דְּבָרֵי
הָאֲתָנוֹת וְדָאָג לָכֶם לֵאמֹר מָה
אֶעֱשֶׂה לְבָנָי: (ג) וְהִלַּפְתָּ מִשֵּׁם
וְהִלַּאָה וּבָאת עַד־אֲלוֹן תְּבוֹר
וּמִצְאֹךְ שֵׁם שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים עֲלֵימ
אֶרֶץ־הָאֱלֹהִים בֵּית־אֵל אֶחָד
נִשְׂא וְשְׁלֹשָׁה גְדִיִּים וְאֶחָד נִשְׂא
שְׁלֹשֶׁת כִּכְרוֹת לֶחֶם וְאֶחָד נִשְׂא
גְבִל־יִין: (ד) וְשָׂאֲרוּ לָךְ לְשָׁלוֹם
וְנָתְנוּ לָךְ שְׁתֵּי־לֶחֶם וְלִקְחָתָּ
מִיָּדָם: (ה) אַחֲרַיִן תְּבוֹא גִבְעַת
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־שֵׁם נְצִיבֵי פְלִשְׁתִּים
וְיִהְיֶה כְּבָאָךְ שֵׁם הָעִיר וּפְגַעַתָּ חֶבֶל

צירקע בנימין'ם בי"א צלצח,
וועלבע צו דיר זאגען ווערדען:
דיא עזעלינגען, וועלבע דוא
צו זיכען אויסגעגאנגען, זינד
שאָן געפונדען וואָרדען; דיין
פֿאַטער האָט אויך דיא עזעלינג
גען אויסער אַכט געלאַסען,
אונד אזט נור בלאָס וועגען
איינערער בעזאָרגט; ער זאָגט
נעהמליך: וואָס זאָלל איך
מיינעם זאָהנעם ווע-
גען טהון? (ג) פֿאַן דאָרט
ציעהסט דוא ווייטער, אונד
קעמסט נאָך אלוֹן תְּבוֹר, דא-
זעלבסט בעגענגען דיר דרייא
מענגער, וועלבע נאָך גבעת
אלהים ריזען, אום נאָך בית
אל צו קאַממען; איינער טרעגט
דרייא יונגע ציעגענבעקען,
איינער טרעגט דרייא לאַיבע
בראָד, אונד איינער טרעגט
איינען קרוג מיט וויין. (ד) זיא
ווערדען זיך נאָך דיינעם בעפֿיני-
גען ערקונדיגען, אונד דיר
צווייא בראָדע געבען, וועלבע

דוא פֿאַן איהנען אַנגעהמען זאָללסט. (ה) הערנאָך קעמסט דוא נאָך גבעת האלהים, וואָ
איינע בעזאָטצונג דער פלשתים ליעגט. זאָכאלד דוא אין דיא שטאָרט קעמסט, שטאַסעסט
דוא

ר ש י

לל לזח של הקב"ה שהוא לח ואדום והיא ירושלים: ודאג לכס. ירא עליכם כל לשון דאגה לשון
יראה דושטי"ר בלע"ז: (ג) אלוֹן תְּבוֹר. מיזור תְּבוֹר: (ה) גבעת האלהים. גבעת קרית
יערים אשר עכשו ארון האלהים שם: נליכי פלשתים: סרדיוטות שמינו על ישראל שהיו רודין
בהם ומושיבים נליכים בערי ישראל: חבל גביאים. ת"י סיעת ספריא, חבל סיעת וכן חבלי
שאל

ב א ו ר

בדרך ישר, והממאן לפתור קנרת רחל על רחל אקרת יכול לאחו ברעת חז"ל, ואולם גם
הרד"ק נוטה מדרש חז"ל עיי"ש. נטש. כת"י שבק. (ג) אל האלהים, חסר מלת גבעת,
והשיעור אל גבעת האלהים, ומגשו אלה באלה באלון תְּבוֹר ומשם הלכו יחדו הגבעה. (ה) גבעת
האלהים, בגבעה ה' הארון, ולכן שמו הפלשתים שם נליכים, יען שם נאספו ישראל לעבודה.
נציבי, שם לשרי לבא עם מליהם המונחים במקום מה לרדות ביושנו ולשמור הפלך ממרד
ופרץ, ונקראים נליכים מן נלכ. חבל גביאים, ת"י סיעת ספריא, לומר שלא היו נביאים
מש מגידי עתידות בדבר ה' רק מליכים ומאורכים להודות ולהלל לה', כמו ידותן והימן
וכדומה

נבאים ירדים מהבמה ולפניהם
 נבל ותף וחליל וכנור והמה
 מתנבאים: (ו) וצלה עליה רות
 יהוה והתנבית עמם ונהפכת
 לאיש אחר: (ז) והיה כי תכאנה
 האתות האלה לך עשה לה אשר
 תמצא ידך כי האלהים עמך:
 (ח) וירדת לפני הגלגל והנה אנכי
 ירד אליה להעלות עלות קזבח
 זבחי שקמים שבעת ימים תוחל
 עד-בואי אליה והודעת לי את
 אשר תעשה: (ט) והיה כהפנתו
 שכמו ללכת מעם שמואל
 ויהפך-לו אלהים לב אחר ויבאו

דוא אוף איין קאהר בעגיי:
 סטערטער זענגער, וועלכע
 פאן דער אנהעהע העראב
 קאממען, דיא איינע לייער,
 איין טאמבורין, איינע פלאטע
 אונד איינע הארפע פאר זיך
 האבען, אונד אין ענטציקונג
 געראטען. (ו) דא פעהרט אויף
 דיך איין גייסט דעס עוויגען,
 דאס דוא מיט איהנען בעגיי:
 סטערט, אונד אין איינען אנט-
 דערן מענשען פערוואנדעלט
 ווירסט. (ז) ווען נון אללע דיע-
 זע צייכען דיר איינטרעפען
 ווערדען, דאן אונטערניס דאן
 יעניגע, וואס דייע מאכט ער-
 היישט, דען נאטט איזט דאן
 מיט דיר. (ח) דוא ציעהסט
 פאר מיר נאך גלגל הינאב; איך
 ווערדע דיר הינונטער פאל-
 גען, אום גאנצאפפער דאר-
 צוברינגען, אונד פריידענא-
 פער צו שלאכטען. זיעכען

חכאנה קרי כל

טאגע מוסט דוא ווארטען, ביז איך צו דיר קאממע, אונד דיר בעקאנט מאכע, וואס דוא צו
 טהון האסט. (ט) אלס ער ווינען ריקקען ווענדעטע, אום פאן שמואל וועגצוגעהען, דא פער-
 וואנדעלטע איהם נאטט דאן הערץ אין איין אנדערעס, אונד עס טראפען אן דיעזעס טאגע
 אללע

ר ש י

שאל סבוני (שמואל ב' כ"ב ו') מערית רשיעי' אקפוני: מהזמה. ת"י מצית אסתרוא: (ז) כי
 תבאנה האותות האלה לך. ותדע כי דברי אמת וכשם שבאו לך אותות הללו כך יתקיים דבר
 המלוכה: עשה לך אשר תמצא ידך. אתקין לך מאני מלכותא והכן לך תכסימי המלוכה כמו
 שחובל: (ח) וירדת לפני הגלגל. ולאחר שתמלוך תרד הגלגל לפני קודם שארד אני: והנה
 אנכי ירד אליך. לסוף שבעת ימים שתרד אתה: תומל. תמתין: (ט) לב אשר. רוח גבורת
 מלכות

ב א ו ר

וכדומה, וכדאי יב"ע לסמוך עליו, כי מי יעז להניע ראשו נגד האיש הגדול בענקים? אשר
 נכר העידו עליו משמים. (ו) וצלה, ותעבור. (ז) אשר תמצא ירך, כל מה שתרצה, ואמר
 וד"ק שנוכל לומר שרמז בזה על מלחמת נחש העמוני, וי"ת ואתקין לך מאני מלכותי. (ח) וירדה,
 נראה כי הליכתו זאת לגלגל והליכתו שם בפרשה י"ג היו שתי הליכות, וכמו שנכטוה שאל
 נראשונה להמתין על שמואל ז' ימים, כן נכטוה גם בשניה, וסרו בזה כל הקושיות. (ט) לב
 אחד, רוח גבורת המלכות, כי אינו דומה איש פרטי המשיג רק על עניני ביתו, לנגיד על
 עס

תרגום אשכנזי

אללע דיוע צייכען איין. (י) אלס
זיא איין גבעה אנלאנגטען, אונד
איין קאהר בעגייסטערטער
זעננער איהם ענטגעגען צאג,
דא בעלעכטע איהן איין גייסט
גאטטעס, אונד ער וואורדע
אונטער איהנען בעגייסטערט.
(יא) אללע, דיא איהן פאן
פריהער קאנטען, אונד איהן
יעצט אונטער בעגייסטערט
טען בעגייסטערט שפרעכען
הערטען, זאגטע איינער צום
אנדערן: וואס איזט דעם זאך?
נע דעם קיש געשעהען? איזט
אויך שאול אונטער דען דיכ?
טערן? (יב) ווארויף איינער
פאן דארט לויט פראגטע: ווער
וואר דען דער פאטר (דער זעה
רע) פאן דיע זען? דא?
הער עס צום שפריכווארטע
וואורדע: איזט אויך
שאול אונטער דען
פראפעטען? (יג) אלס זיי
נע בעגייסטערונג פאן איהם
וויך, גינגער אויף דיא אנהע-
הע. (יד) דער אנקעל שאול'ס
פראגטע איהן אונד זיינען בור-
שען: ווא זיך איהר הינגענאג-
גען? ער אנטווארטעטע: דיא
עזעלינגען צו זוכען: אלס וויר

שמואל א י

כל־הא־תּוֹת הא־לֶה בַּיּוֹם הַהוּא׃
(י) וַיִּבְאוּ שָׁם הַגִּבְעָתָה וְהִנֵּה הַכֵּל-
נְבִאִים לְקִרְאָתוֹ וְהִצִּילָה עָדָיו
רוּחַ אֱלֹהִים וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹכָם׃
(יא) וַיְהִי כָל־יּוֹדְעוֹ מֵאֲתָמוֹר
שְׁלֹשׁ וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה עִם־נְבִאִים
נִבֵּא וַיֹּאמֶר הָעָם אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
מִה־זֶה הִיָּה לְבֶן־קִישׁ הַגַּם שָׂאוֹל
בְּנְבִיאִים׃ (יב) וַיַּעַן אִישׁ מִשָּׁם
וַיֹּאמֶר וּמִי אֲבִיהֶם עַד־כֵּן הִיָּתָה
לְמֹשֶׁל הַגַּם שָׂאוֹר בְּנְבִיאִים׃
(יג) וַיְכַל מִה־תְּנַבּוֹת וַיָּבֵא הַבָּמָה׃
(יד) וַיֹּאמֶר דָּוִד שָׂאוֹל אֵלָיו וְאֶל־
גֵּעְרוֹ אֵן הִלַּכְתֶּם וַיֹּאמֶר לְבַקֵּשׁ
אֶת־הָאֲתָנוֹת וּנְרָאָה כִּי־אֵין
וַנִּבְּא אֶל־שְׁמוּאֵל׃ (טו) וַיֹּאמֶר
דָּוִד שָׂאוֹל הַגִּידָה־נָא לִּי מִה־
אָמַר לָכֶם שְׁמוּאֵל׃ (טז) וַיֹּאמֶר

שאול

זאָהען, דאָס זיא נירגענד וואָרען, דאָ גינגען וויר צו שמואל. (טו) דער אנקעל שאול'ס ענט-
גענגעטע: ער צעהלע מיר דאָך, וואָס האָט אייך שמואל געזאָגט? (טז) שאול ערוועדער-

טע

ר ש י

מלכות: (יב) ומי אביהם. מה תימה לך בדבר מי אביהם של נביאים וכי נבואה ירושה היא:
ואת

ב א ו ר

עס רב הגודר גדר ועומד במרץ ומתחזק; ללכת ליטע עמו. (י) ויחנבא, לא חש להזכיר
בפרטות רק הסינוי הנעשה בשאול עלמו, ורלה להזכיר המשל הגם שאול בנביאים. (יב) ומי
אביהם, ת"י ומאן רבהון, ויש מפרשים כמשמעו מי אביהם, הלא גם אביהם לא הי' נביא,
ומה זה אתם מתפללים על בן קיש? (מדברי הרד"ק). (יד) אן הלכתם, האתונות נכר ומלאו
ולז

שמואל א י

שָׂאוּל אֶל-דָּוִד הַגִּיד הַגִּיד לָנוּ
כִּי נִמְצְאוּ הָאֲתָנוֹת וְאֶת-דָּבָר
הַמְּלוּכָה לֹא-הֶגִיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר
שְׂמוּאֵל: (יז) וַיִּצַּעַק שְׂמוּאֵל אֶת-
הָעָם אֶל-יְהוָה הַמִּצְפָּה:
(יח) וַיֹּאמֶר אֶרְבִּי יִשְׂרָאֵל כֹּה-
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי
הָעֹלִיתִי אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
וְאֲצִיֵּל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד
כָּל-הַמְּמַלְכוֹת הַקְּהָצִים אֶתְכֶם:
(יט) וְאַתֶּם הַיּוֹם מְאַסְתֶּם אֶת-
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוּא מוֹשִׁיעַ לָכֶם
מִכָּל-רָעוֹתֵיכֶם וּצְרֹתֵיכֶם
וְהִתְאַמְרוּ לוֹ כִּי-מֶלֶךְ תִּשְׂיֶנּוּ עָלֵינוּ
וְעַתָּה הִרְתִּי צָבוֹ לִפְנֵי יְהוָה
לְשִׁבְטֵיכֶם וּלְאֶלְפֵיכֶם: (כ) וַיִּקְרַב
שְׂמוּאֵל אֶת כָּל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּלְכַּד שֶׁבֶט בְּנֵימִן: (כא) וַיִּקְרַב
אֶת-שֶׁבֶט בְּנֵימִן לְמִשְׁפַּחְתּוֹ

למשחותיו קרי ותלכד

תרגום אשכנזי כז

טע ויינעם אַנקעל: ער האָט
אונז מיט געוויסהייט אַנגע-
צייגט, דאַס דיא עזעלינען
געפֿונדען וואָרדען, וואָס אַבער
דיא רעגירונג בעטראַף, האָט
ער איהם ניכט מיטגעטהיילט,
וואָס איהם שמואל דאַריבער
געוואָנט האָט. (יז) שמואל ליעם
דאַפֿאַלק נאָך מצפה צוואַמ-
מען רופֿען, (יח) אונד רעדע-
טע דיא קינדער ישראֿל'ס פֿאַל-
גענדער וויזעאַן: זאָ שפּריכט
דער עוויגע, דער גאָטט
ישראֿל'ס: איך האָבע ישראֿל
אויס מצרים הערויפֿגעבראַכט
אונד אייך פֿאַן דער געוואַלט
דער מצרים אונד פֿאַן דער גע-
וואַלט אַללער קעניגרייכע, דיא
איך דריקטען, בעפֿרייעט;
(יט) איהר אַבער צייגט הייטע
איינע גערינגשעטצונג געגען
איערן גאָטט, דער אייך אויס
אַללען איערן נאָטהען אינד
דראַנגוואַלען געהאַלפֿען האָט,
אונד שפּרעכט פֿאַר איהם:
דוא מוסט איינען קאָ-
ניג איבער אונז זעט-
צען! דאָהער שטעללעט
אייך יעטצט פֿאַר דעם עוויגען
נאָך איערן שטעממען אונד
טויענדען. (כ) שמואל ליעם

אַללע שטעממע ישראל'ס הינצוטרעטען, אונד דער שטאַם בנימין וואורדע (דורך דז' לטז)
פֿאַרגעצאָגען. (כא) ער ליעס דאַן דען שטאַם בנימין'ס נאָך ויינען פֿאַמעליען הינצוטרע-
טען

ר ש"י

(טו) ואת דבר המלוכה לא הגיד. דרך לניעות היתה זו:

ב א ו ר

ולא שאל עליהן, רק דאג לשאול ולנערו. (יז) ויצעק, אספס ע"י הכרזה. אל ה', יען ששאל
שם בא"ות, וקרוב לומר שהביאו שם הארון בעבור בחירת המלך. (מדברי הרד"ק). ולפירוש
רש"י לקמן ה"י פה הגורל, וגם הוא נעשה לפני הארון, והגורל עלמו הוא קול ה'. (יט) ותאמרו
לו, וי"ת קדמוהו, ואפשר ששאל אותם פה עו"ה לפני הארון האם יחדלו מלשאל להם מלך
ויאמרו

תרגום אשכנזי

טען; דא וואו דע דיא פאמיע-
ליע מטרי פארגעצאגען; ענד-
ליך וואו דע שאול, זאָהן דעם
קיש פארגעצאגען. מאן זוכטע
איהן, ער וואו דע אבער ניכט
געפונדען. (כג) מאן פראגטע
פערנער ביים עוויגען, אָב נאָך
יעמאנד היעהער געקאממען,
דא גאב דער עוויגע דען בע-
שייד: היער אונטער דעם גע-
פעקע איזט ער פערשטעקט.
(כג) מאן ליעף הין, האלטע
איהן פאן דארט; ער שטעלל-
טע זיך אונטער דאן פאלק,
אונד ראנטע פאן דער שול-
טער אן איבער אללעם פאלק
הינים. (כד) דא שפראך שמואל
צום גאנצען פאלקע: האבט
איהר דעניעניגען געזעהען, דען
דער עוויגע געזעהלט האט?
איזט דאך זיינעם גלייכען אונ-

שמואל א

ותלכד משפחת המטרי וילכד
שאול בן-קיש ויבקשהו ולא
נמצא: (כג) וישאלו-עוד ביהוה
הבא עוד הלאם איש ויאמר יהוה
הינה הוא נחבא אר-הכלים:
(כג) וירצו ויקחהו משם ויתיצב
בתוך העם ויגבה מכל-העם
משכמו ומעלה: (כד) ויאמר
שמואל אל-כל-העם הריאתם
אשר בחר-בו יהוה כי אין כמהו
בכל-העם וירעו כל-העם ויאמרו
יהי המלך: (כה) וידבר שמואל
אל-העם את משפט המלכה

פסקא בא"ס. ר' דגושה ויכתב

טער דעם גאנצען פאלקע ניכט! דא וויכצטע דאן פאלק אונד שריע: עם לעבע
דער קעניג! (כה) שמואל טרוג דעם פאלקע דיא גרונדזעטצע דער רעגיערונג פאר,
שריעב

ר ש י

(כא) וילכד שאול. אע"פ שלא היה שם נפל הגורל עליו שהיו בתוכן שמש באיגרות ונתונין
בקופס' והנבי' מכניס ידו ונוטל איגרת אחת: (כב) נחבא אל הכלים. צבית שנתנו שם הנאין
כליהן שהיה בורח מן הגדול'. ומדרש אגדה ר' תנחומא אל הכלים באורים ותומים אמר שם
איני ראוי לגדולה עד שישאלו באורים ותומים ושאלו ועלה צידו:

אשר

ב א ו ר

ויאמרו לא, כי נחוש המלוכה נאמר ותאמרו לו לא כי מלך וגו'. (כא) וילכד שאול, מקרא
קצר כי קודם לכן הקריב בוודאי משפחת המטרי לגברים ואז נלכד שאול (הרד"ק), ואם יקשה
האיך נלכד שאול הלא לא הי' פה? ואמר רש"י שהיו מתבין שמותם באגרות ונותנין בקופסא,
ונוכל לומר שכולם באו ממש לפני הארון כמו אלל עכן בן זבדי, ומה שאמר פה וילכד שאול
הוא כלל, ואח"כ פורט ששאלו האם בא עוד איש הנה שיעמוד לפני הארון, ויקחו את שאול
וילכד מן הארון. (כב) נחבא אל הכלים, צין כלי העם הבאים שם, שהי' בורח מן השררה.
(כד) הריאתם, אמר הרד"ק שהרי"ש בדגש שלא כמנהג, ויקשה עוד שצא דגש אחר ה"א התמיה,
וב"ו אמר בתל"ע שאם תבא אחר ה"א התמיה או השאלה אחת מאותיות השימוש בכל"ס תבא
אחריה דגש כמו הנמתיים; אבל מה יעשה פה וגם הַיְקָתִים ומנהג הנשחט ל"י במדבר (עמוס
ה' כ"ה), לכן הדין עם געזעניזם שאמר אם תבא אות שאוית אחרי ה"א התמיה או השאלה
או תבא האות ההיא בדגש, דוק ותמנא. (כה) את משפט המלוכה, איני נוגע בדין ודח
לכל

וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר וַיִּנַּח לִפְנֵי יְהוָה
 וַיִּשְׁלַח שְׂמוּאֵל אֶת־כָּל־הָעַם אִישׁ
 לְבֵיתוֹ: (כו) וְגַם־שְׂאוֹל הֵלֵךְ לְבֵיתוֹ
 וּבָעֲתָה וַיִּלְכוּ עִמּוֹ הַחִיִּל אֲשֶׁר־
 נָגַע אֱלֹהִים בְּלִבָּם: (כז) וּבְנֵי
 בְּלֵיעַר אָמְרוּ מַה־יִּשְׁעֵנוּ זֶה
 וַיְבֹזְהוּ וּלֹא־הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה
 וַיְהִי כַמְחָרִישׁ:

שרועב זיא אין איינעם בוכע
 אויף, אונד לענטע זיא פֿאַר
 דען עוויגען ניעדער; היערויף
 ענטליעם שמואל דאָ גאַנצע
 פֿאַלק, יעדען נאָך זיינער הייִ
 מאַטה. (כו) אויך שױל גינג
 נאָך הויזע נאָך גבעה, אונד עס
 גינגען מיט איהם בראַפֿע לייִ
 טע, דענען דער אויסשפרוך
 גאַטטעס נאָהע גינג. (כז) דאָ
 ניעדערטרעכטיגע געזינדעל
 אַכער שפראַך: וואָס קאַנדיע־
 זער אונזיטצען? זיא פֿעראַכ־
 טעטען איהן, אונד בראַכטען
 איהם קיין געשענק. ער טהאַט,
 אַלס מערקטע ער עס ניכט.
 יא (א) נחש, דער עמוניטע,
 צאָג הינויף, אונד בע־
 לאַגערטע יביש גלעד. דאָ
 שפראַכען אַללע איינוואַהנער
 פֿאַן יביש צו נחש: שליעסע מיט
 אונז איינען פֿערטראַג, וויר
 וואַללען דיר דיענען! (ג) דער
 עמוניטע נחש אַנטוואַרטעטע
 איהנען: אינטער פֿאַלגענדעם
 בעדינגניססע ווילל איך מיט
 אייך איינען פֿערטראַג שליעסען: ווען איהר אייך נעהמליך יעדער דאָ רעכטע אויגע אויס־
 שטעכען לאַססעט, דאָמיט איך דאָדורך איבער גאַנץ ישראָל שפראַך פֿערברייטע. (ג) היע־
 רויף אַנטוואַרטעטן דיא פֿאַרנעהמסטען פֿאַן יביש: לאַס פֿאַן אונז זיעכען טאַגע אַכ,
 דען

יא (א) ויעל נחש העמוני ויחן על־
 יביש גלעד ויאמרו כל־
 אנשי יביש אר־נחש כרת־לנו
 ברית ונעבדך: (ג) ויאמר אלהם
 נחש העמוני בזאת אכרות לכם
 בנקוד לכם כל־עין ימין ושמתיה
 חרפה על־כל־ישראֵל: (ג) ויאמרו
 אליו זקני יביש הרף לנו שבעת
 ימים

ר ש י

(כו) אשר נגע אלהים. גברין דחלין טטאה דאמיהב דחלא מן קדם ה' בלנהון:
 יא (א) כל עין ימין. כמשמעו. ומ"א הביאו לי ספר תורתכם שנתנה מימין ואשרפה על
 שכתוב בו לא יבא עמוני ומואבי וגומר (דברים כ"ג): חרפה. גידוף:

ב א ו ר

לכל ריב ולכל נגע, רק חובות המלך נגד העם וגם להיפוך, וכחז שמואל זאת לפני המלך
 והעם, והניח המשפט באו"מ לכבדו ולשמרו. (כו) החיל, ישרי לבב, יקרי רוח, וההיפוך
 בני בליעל. נגע אלהים בלבם, אשר נגע דבר אלהים, והוא הגורל בלבבם. (כו) מנחה,
 כי מנהג להביא מנחה למלך ציורם שהוקם למלך (הרד"ק), וכן נאמר בד"הי אכל יהושפט.
 כמחריש, עשה כאלו לא שמע דבריהם.
 יא (א) ברית, ברית השוואה לבלתי השחית אותנו. (ב) עין ימין, ימין איננו התאר של עין
 שלפ"ו ראוי לבוא עין ימינית, אולם הכוונה העין של כל ימיני. (מדברי הרד"ק).

יָמִים וְגִשְׁלַחְהוּ מַלְאָכִים בְּכָל
 גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְאִם-אֵין מוֹשִׁיעַ
 אֲתָנוּ וַיִּצְאָנוּ אֲרִיָּהּ: (ו) וַיָּבֹאוּ
 הַמַּלְאָכִים גִּבְעַת שְׂאוֹל וַיִּדְבְּרוּ
 הַדְּבָרִים בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאוּ כָר-
 הָעָם אֶת-קוֹלָם וַיִּבְכּוּ: (ז) וְהִנֵּה
 שְׂאוֹל בָּא אַחֲרֵי הַבְּקָר מִן-הַשָּׂדֶה
 וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל מַה-לָּעָם כִּי יִבְכוּ
 וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ אֶת-דְּבָרֵי אַנְשֵׁי יִבְיָשׁ:
 (ח) וַתִּצְלַח רוּחַ-אֱלֹהִים עַל-שְׂאוֹל
 בְּשִׁמְעוֹ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּחַר
 אַפּוֹ מְאֹד: (ט) וַיִּקַּח צֶמֶד בְּקָר
 וַיִּנְתְּחֵהוּ וַיִּשְׁלַח בְּכָל-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל
 בְּיַד הַמַּלְאָכִים וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר אִינָנוּ
 יִצֵּא אַחֲרֵי שְׂאוֹל וְאַחַר שְׂמוּאֵל
 כִּהַיְעֲשֶׂה לְבַקְרוֹ וַיִּפֹּל פַּחַד-יְהוָה
 עַל-הָעָם וַיִּצְאוּ כָאִישׁ אַחָד:

דען וויר וואָללען אין אללע בע-
 צירקע ישראל'ס באַטהען זענע-
 דען: ווען קיינער אינז העלפען
 ווילל, דאָן ציעהען וויר צו דיר
 הינזיס. (ד) דיא באַטהען קא-
 מען נאָך גבעת שאול, טהייל-
 טען דיעזע בעגעבענהייט דעם
 פֿאַלקע מיט, אונד דאָ גאַנצע
 פֿאַלק וויינטע מיט לויטער
 שטיממע. (ה) וועהרענד דעם-
 טען קאם שאול פֿאַם פֿעלדע,
 גאַרעם דאָ רינדפֿיעה פֿאַן
 דער וויידע געקאָממען. שאול
 שפראַך: וואָס איזט דעם פֿאַל-
 קע ווידערפֿאַהרען, דאָס עס
 וויינט? מאָן ערצעהלטע איהם
 דיא בעגעבענהייט מיט דען
 איינוואָהנערן פֿאַן יביש. (ו) דאָ
 פֿוהר איין גייסט גאַטטעם אין
 שאול, אַלס ער דיעזע בעגע-
 בענהייט ערפֿוהר, אונד ער
 וואורדע זעהר ענטריסטעט.
 (ז) ער גאָהם איין פֿאַאר רינ-
 דער, צערשניטט זיא, שיק-
 טע זיא דורך דיעזע באַטהען
 אין אללע בעצירקע ישראל'ס,
 מיט דען וואָרטען: ווער ניכט
 אונטער שאול'ס אונד שמוא'ס

ויפּקדם

כשמעו קרי

אַנפֿיהרונג אינז פֿעלד ציעהעט, זאָלל דעססען רינדפֿיעה אויך זאָ געשעהען! דאָ איבערפֿיעל
 דאָ פֿאַלק אינע פֿורכט פֿאַר דעם עוויגען, אונד זיא צאָגען איינמיטהיג צו פֿעלדע.

ער

ר ש י

(ה) אחרי הבקר. אחר זמן מועד ביאת הבקר מן השדה:

לבקרו

ב א ו ר

(ג) ויצאנו אליך, לעשות לנו כטוב בעיניך. ואם יקשה למה המתין נחש העמוני? אז נאמר
 כי נחש כל חפץ לערוך מלחמה לבלתי שפוך דם בני עמו, וחשב שכמו שעד עכשיו נטרדו השבטים
 זה מזה, כן גם עתה כל יתאספו ישראל להושיע אחיהם מעבר לירדן. (ה) אחרי הבקר, אחרי
 זמן ביאת הבקר הרועה בשדה, ואפשר שהי' מעייל בשדה להתייעץ עם אוהביו, וכן משמע בנד"ק.
 (ו) והצלח, ותעבור, ויונתן שתרגם ושרת, והוא כמו ותנח, תרגם לפי הכוונה.

כחם

ש מ ו א ל א י א

(ח) וַיִּפְקְדֵם בְּבִזְק וַיְהִי בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאִישׁ
יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אֶלֶף: (ט) וַיֹּאמְרוּ
לְמַלְאָכִים הַבָּאִים כֹּה תֹאמְרוּן
לְאִישׁ יְבִישׁ גִּלְעָד מִחַר הַהַיְיָ
לָכֶם הַשׁוֹעָה בְּחֵם הַשָּׁמֶשׁ וַיָּבֹאוּ
הַמַּלְאָכִים וַיְגִידוּ לְאַנְשֵׁי יְבִישׁ
וַיִּשְׁמְחוּ: (י) וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי יְבִישׁ
מִחַר נִצָּא אֵלֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָנוּ
כְּכֹל־הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם: (יא) וַיְהִי
מִמַּחֲרַת וַיִּשֶׁם שָׂאוּל אֶת־הָעַם
שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיָּבֹאוּ בְּתוֹךְ־
הַמַּחֲנֶה בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֶּקֶר וַיָּכּוּ
אֶת־עַמּוּן עַד־חֵם הַיּוֹם וַיְהִי
הַנְּשָׂאָרִים וַיִּפְצוּ וְלֹא נִשְׁאַרוּ־בָם
שְׁנַיִם יָחַד: (יב) וַיֹּאמֶר הָעַם אֶר־

שמואל

כחום קרי

תרגום אשכנזי כט

(ח) ער — שאול — מו=
סטערטע זיא צו בזק. דיא
קינדער ישראל'ס ווארען
דריימאהל הונדערט טויזענד,
אונד דיא מאנגשאפט יהודה'ס
דרייסיג טויזענד. (ט) היער
גאבען זיא דען אנגעקאמ=
מענען באטהען פאלגענדען
אויפטראג: דיעזעס ערקלא=
רעט דען איינוואהנערן פאן
יביש גלעד: מארגען זא=
באלד דיא זאננע גליהט — אס
מיטטאגע — זאלל אייך הילפע
ווערדען. דיא באטהען קאמען,
בעריכטעטען עס דען מעננערן
פאן יביש, אונד דיעזע פרייע=
טען זיך. (י) דיא מעננער פאן
יביש ערקלארטען זיך (געגען
נחז): מארגען ווערדען וויר
צו אייך הינויס קאמען, ווא
איהר דאן אונו ווערדעט בע=
האנדעלן קאננען, וויא עס
אייך געפעללט. (יא) מארגענס
דארף טהיילטע שאול דאן
פאלק אין דרייא הויפען, דיע
זע דראנגען אין דער צייט, בע=
פאר דער מארגען אנברייכט,

אין דאן לאגער, אונד שלוגען עמון בז מיטטאג; דיא איבריגען צערשטרייעטען זיך, זא
דאס ניכט צווייא ביזאממען בליעבען. (יב) דא שפראך דאן פאלק צו שמואל: ווער איזט

דער=

ר ש י

(ו) לבקרו, לנהמותיו: (ח) ויפקדם בבזק. רבותינו אמרו בשברי חרסים (סא"ח), ל' אחר
בזק באכנים שנטל מכל אחד אבן ומנאס כמו ויפקדם בטלאים (שמואל א' ט"ו ד') שנטל מכל
אחד טלה ומנאס בהם כמו שהיו מוניס אותם בחזאי שקלים ותרגום נכרור אבן במרגמה (משלי
כ"ו ח') היך בזקא דכיסא בקלעא. ובילמדנו ויפקדם בטלאים כד אינון מסכינין באילין בזקייא
כד אינון עתירים באילין אימריא. לשון אחר בבזק שס מקום הנזכר בספר שופטים (א') וימלאו
את אדוני בזק בבזק:

ב א ו ר

(ט) כחם השמש, כמו כחם היום (בראשית י"ח א') והנוונה צעת להרים, כי אז השמש יותר חם.
(יא) ממחרת, לא כאשר האיר היום רק עוד בלילה, והעד כי אמר באשמרת הבקר, והוא
עת האחרון מהלילה, כי הלילה נחלק לג' משמרות. והיי הנשארים ויפצו, כמו והנשא
נפולו

תרגום אישכנזי

דעריעניגע, וועלכער זאגטע: שאול זאל איבער אונז רעניע- רען? געבעט דיא לייטע הער דאס וויר זיא אומבריינגען! (ג) אבער שאול זאגטע: קיין מענש דארף אן ריעזעס טאגע אומגעבראכט ווערן, דען היי- טע האט דער עוויגע אן ישראל איינעוועג פערליעהן. (ד) שמואל שפראך צום פאלקע: קאמ- מעט, לאססעט אונז נאך גלגל אויפברעכען, אונד דארט דאז קעניגטום אויפס נייע איינזעט- צען. (טו) דאז גאנצע פאלק גינג נאך גלגל, אונד זעטצען דארט פאר דעם עוויגען דען שאול אלס קעניג איין. זיא שלאכטע טען דאזעלכסט שלאכט- אונד פריידענאפפער פאר דעם עוויגען, וואכייא זא וואהל שאול אלס דיא אנגע- זעהענסטען ישראל'ס זעהר פערגניגט ווארען.

יב (ח) דאזעלכסט שפראך שמואל צו גאנץ ישראל: איך האבע גון איי- רער שטיממע, אין אללעם,

וואס איהר מיר געזאגט, געהער געגעבען; אונד איינען קעניג איבער אייך איינגע- זעטצט. (ג) גון זעהעט הער! דער קעניג וואנדעלט פאר אייך, איך בין בערייטס אלט

שמואל א יב

שמואל מי האמר שאול ימלך עלינו תנו האנשים ונמיתם: (יג) ויאמר שאול לא יומת איש ביום הזה כי היום עשה יהוה תשועה בישראל: (יד) ויאמר שמואל אר-העם לכו ונלכה הגלגל ונחדש שם המלוכה: (טו) וילכו כל-העם הגלגל וימלכו שם את-שאול לפני יהוה בגלגל ויזבחו-שם זבחים שלמים לפני יהוה וישמה שם שאול וכל-אנשי ישראל עד-מאד:

יב (ח) ויאמר שמואל אל-כל- ישראל הנה שמעתי בקדכם לכל אשר-אמרתם לי ואמליך עליכם מלך: (ג) ועתה הנה המלך מתהלך לפניכם ואני

זקנתי

וואס איהר מיר געזאגט, געהער געגעבען; אונד איינען קעניג איבער אייך איינגע- זעטצט. (ג) גון זעהעט הער! דער קעניג וואנדעלט פאר אייך, איך בין בערייטס אלט

אונד

ר ש י

יב) מיהאמר. בלשון בזיון שאול ימלך עלינו תנו אותם ונמיתם: ימלך עלינו. בתמיה: (יד) ויאמר שמואל וגו' ונחדש שם המלוכה. לפי שבראשנה היו עוררים על הדבר ועתה נחרלו כולם: יב (ב) ואני זקנתי ושבת. אמרו רבותינו זקנה קפלה עליו כדאיתא במסכת תענית: א

ב א ו ר

נפולו, וזה שאמר רי"ג וי"ו ויפילו יתירה. (יב) האמר, ה"א הידיעה במונן אשר, לכן נקשר עם בינוני. ימלך עלינו, בלשון תמיה, ויונתן תרגם לפי הכוונה לא כשר שאול למימלך עלנא. (יד) ונחדש שם המלוכה, כי עתה גדל שמו בין כל שבטי ישראל ונתמעטו מתקוממיו. יב (א) אמרתם לי, אפשר שישראל שאלו מאתו שישראל בגורל מי מבני ישראל ימלך עליהן, גם שיכתוב להם משפט המלוכה, לכן אשר לכל אשר אמרתם לי. (ב) ואני זקנתי

ושבת

זָקַנְתִּי וְשִׁבְתִּי וּבְנֵי הַנֶּגֶם אֶתְכֶם
 וְאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיכֶם מִנְעָרִי
 עַד-הַיּוֹם הַזֶּה: (ג) הֲנִנִּי עֵנּוּ בִּי
 נֶגְדַי יְהוָה וְנֶגְדַי מִשִּׁיחוּ אֶת-שׁוֹרֵי
 מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי
 וְאֶת-מִי עֲשִׂקְתִּי אֶת-מִי רְצוֹתִי
 וּמִי-מִי קִקְחְתִּי כִפָּר וְאֲעֲלִים
 עֵינַי בּוֹ וְאֲשִׁיב לָכֶם: (ד) וַיֹּאמְרוּ
 לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא רְצוֹתָנוּ וְלֹא-
 לְקַחְתָּ מִי-אִישׁ מְאוֹמָה:
 (ה) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְהוָה בְּכֶם
 וְעַד מִשִּׁיחוּ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא
 מְצַאתֶם בְּיָדֵי מְאוֹמָה וַיֹּאמֶר עַד:

אונד גרוי אגעווארדען; מיינע זאָהנע בעפֿינדען זיך אונטער אייך, איך דער פֿאָן מיינער יוגענד אָן ביז אויף דיעוען טאָג מיך געגען אייך רעכט-שאַפֿען אויפֿפֿיהרטע. (ג) היער שטעהע איך! טרעטעט אין געגענוואַרט דעם עוויגען אונד אין געגענוואַרט זיינעם גע-זאלבטען, געגען מיך אויף, אונד בעצייגעט, וועססען אָכֿ-סען האַבע איך גענאָממען, פֿאָן וועם איינען עזעל וועגעט-נאָמען? ווען האַבע איך אום עטוואַס בעפֿאַרטהיילט? ווען בעדריקקעט? אָדער פֿאָן וועססען האַנד נאָהם איך איין לאַזעגעלד אָן? אום מיינע אוי-גען פֿאַר זיינעם אינרעכט צו-צודריקקען? איך ווילל עס אייך צוריק ערשטאַטטען! (ד) זיאַ

ערווידערטען: דוא האַסט אונז ניכט בעפֿאַרטהיילט, פֿאָן ניעטאַנדעם האַנד עטוואַס אַנגענאָממען. (ה) ער שפראַך היערויף: זאָ זיאַ געגען אייך דער עוויגע, זאָ זיאַ זיין געזאָלבטער הייטע צייגע, דאַס איהר דאַזמינע דעסטע בייאמיר ניכט געפֿונדען! מאַן שפראַך אַללגעמיין היערויף: ער מאַג ציי-
 ויאמרו סביר
 ויאמר

גע

ר ש י

(ג) את שור מי לקחתי. לעבודתי: וחמור מי לקחתי. כשהייתי הולך מעיר לעיר לשמוע אותם על עסקי כרכיהם הייתי הולך על החמור שלי והיה לי ליטול משלהם: את מי רצתי. כל לשון מרוכה הסמוך לעושק לשון עזוק ורלוץ הוא חומס דלים ורוץ: ואעלים עיני בו. כדי להעלים עיני מן המשפט בשביל קממון: ואשיב לכם. כל מה שתאמרו: (ה) ויאמר עד. בת קול יולאת ואומרת עד וזה אחד משלהם מקומות שהופיעה רוח הקודש בבית דין של מטה

ב א ו ר

ושבתי, לא מלאו שופט אחד שהוריש ממשלתו לבניו וזאת אמר שמואל להם, אני זקנתי ושנתי ולא רכיתי להוריש ממשלתי לבני, כי בני הנס אחכם כאחד ממכם, והוא לא התחמץ לבנו על כי מאסו בניו מלהיות שופטים עליהם, רק שמאסו אותי, ועל ידי זה כל יקשה על סדר הדברים דבר. והנה חז"ל אמרו שכל ימיו של שמואל לא היו אלא נ"ב שנה, ואמר עליו הרד"ק אולי קבלה הוא בידם, כי מן הפסוקים לא ראינו זה. הההלכתי לפניכם, הלכתי בדרך הישר בעיניכם, וכמוכן מפסוק שלאחריו. (ג) נגד ה', נגד הארון. רצוחי, מהכפולים. ואעלים, להעלים, כמו לא איש אל ויכז, והכוונה לא לקחתי כפר למען הלדיק בדין חמס. (ה) ויאמר עד, כל ישראל כאחד אמרו: עד! כלומר שה' וגם שאול יהי' עד שלא מלאו בידו מאומה

תרגום אשכנזי

גע וויז! (ו) שמואל שפראך דאן צום פֿאלקע: עם איזט דער עוויגע, דער משה אונד אהרן בעשטעללט, דער אייערע פֿארפֿאהרען אויס דעם לאַנדע מצרים הערויפֿגעפֿיהרט האַט! (ז) שטעללעט אייך נון הער, איך ווילל מיט אייך פֿארדעם עוויגען אללער וואַהלטהאטען וועגען רעכטען, דיא ער אייך אונד אייערן פֿאַטערן ערצייגט האַט. (ח) אלס דאז הוויז יעקב'ס נאך מצרים געקאָממען, דאָ שרוען אייערע פֿאַטער צום עוויגען, אונד דער עוויגע זאָנדטע משה אונד אהרן, וועלכע אייערע עלטערן אויס מצרים געפֿיהרט, אונד זיא היער אַנזעסינג געמאַכט האַבען. (ט) זיא פֿערגאַסען אַבער דען עוויגען, איהרען גאָטט, אונד ער גאַב זיא פֿרייז דער מאַכט סיסרא'ס דעם העערפֿיהרערס פֿאָן חצור, דער מאַכט דער פֿלשחים

אונד

שמואל א יב

(ו) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ז) וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאַשְׁפֹּטָה אֶתְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צְדָקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: (ח) כֹּאֲשֶׁר־בָּא יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעַקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיְשִׁיבוּם בְּמִקְוֹם הַזֶּה: (ט) וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכְּרוּ אֶתְּכֶם בְּיַד סִיסְרָא שַׂר־צְבָא חֲצוֹר וּבִיד־

פֿלשחים

ר ש י

מטה כדאיתא במסכת מכות: (ו) אשר עשה את משה ואת אהרן. להיות ננונים לשליחותו להוציא אבותיכם ממלרים: (ז) ואשפטה אתכם. אחרונת עמכם:

ירובעל

באור

מאומה. (ו) אשר עשה, אשר הקים, וכן ויעש כהנים (מ"א י"ב ל"ב), וכוונת המאמר שאמר שמואל האלהים אשר הקים משה ואהרן לשום לכם כל המופתים במלרים ועל הים ובמדבר, ה' שמו, הוא לא ישנה דברו, וכל יצריך לזרוע אנוש ולכח מלך קרוץ מחומר, והוא יפלטכם מאויביכם אם תחסו בו, גם בלי מלך (ב). (ז) ואשפטה אתכם, ואחרונת עמכם. אחר כל צדקות, על כל כדקות, וכן הנני נשפט אותך על אמרך (ירמי' ב' ל"ה). (ח) יעקב, בית יעקב. וישיבו, כי משה ואהרן הוציאו ממלרים והוליכו דרך המדבר, וכבשו להם ארץ סיחון ועוג, ואחרי מותם באו בני ישראל הנה, והרי הם כאלו הם הוליכו הנה. (ט) ביד סיסרא, הזכיר אחר מלחמות הראשונות והמלחמה האחרונה, וגם מלחמת מואב, כי הם היו

הגהות

(ח) לכל הפרושים לא נמלט מן הלחץ כאשר זבין המעיין, ולכן יראה לי שגלת עד נמשך על הפסוק הבא וכאלו אמר ויאמר שמואל אל העם עד ה' אשר עשה וגו'.

ש מ ו א ל א יב

פְּלִשְׁתִּים וּבֵיַד מֶלֶךְ מוֹאָב
וַיִּלְחַמוּ בָם: (י) וַיִּזְעַקוּ אֶל־יְהוָה
וַיֹּאמֶר* הִטָּאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־
יְהוָה וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־
הַעֲשָׂתְרוֹת וְעַתָּה הִצִּילֵנוּ מִיַּד
אִי־בֵינוּ וַנַּעֲבֹדָךְ: (יא) וַיִּשְׁקַח יְהוָה
אֶת־יְרֵבֶעֶל וְאֶת־בְּדוֹן וְאֶת־יִפְתָּח
וְאֶת־שְׂמוּאֵל וַיִּצַּר אֶתְכֶם מִיַּד
אִי־בֵיכֶם מִסְבִּיב וַתֵּשְׁבוּ בְּטַח:
(יב) וַתִּרְאוּ כִּי נָהַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־
עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא
כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיְהוֶה
אֱלֹהֵיכֶם מִלְּכֶכֶם: (יג) וְעַתָּה הִנֵּה
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר
שְׁאַלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם

וַיֹּאמְרוּ קִרִי

מֶלֶךְ

תרגום אשכנזי לא

אונד דער מאַכט דעם קעניגים
פֿאַן מואב, וועלכע זיא אַנגע־
גריפֿען האָבען. (י) נון שריען
זיא צום עוויגען אונד שפראַ־
כֿען: וויר האָבען געזינדיגט,
דאָס וויר דען עוויגען פֿערלאַס־
סען, אונד דיא בעלים אונד
דיא עשחרות אַנגעבעטעט האָ־
בען! רעטטע אונז נון פֿאַן דער
געוואַלט אונזערער פֿיינדע,
דאָס וויר נור דיר דיענען.
(יא) דאָ זאָנדטע דער עוויגע
דען ירבעל, דען בדן, דען יפתח
אונד דען שמואל, עררעטטע־
טע אייך פֿאַן אַללען אייערן
פֿיינדען אומהער, דאָס איהר
רוהיג וואָהנען קענט. (יב) נון
זאָהעט איהר, דאָס נחש דער
קעניג דער קינדער עמוֹן'ס ווי־
דער אייך אַנריקקעט, זאָ
שפראַכט איהר צו מיר: ניכט
אַנדערס! איין קעניג זאָלל אי־
בער אונז רעגיערען! — אונז
געאַכטעט דאָך דער עוויגע
איער נאַטט, איער ווירקליכער קעניג איזט.
דען איהר נאָך אייערעם וואונשעגעוועהלט!
זעהעט! גאַטט דער עוויגע האַט איבער אייך
איינען

ר ש י

(יא) ירובעל. זה גדעון: בדן. זה שמעון שאשנט דן: ואת יפתח. הרי שלשה קלי עולם עם
שלשה שמורי עולם משה ואהרן ושמואל לומר לך הקל בדורו כחמור בדורו כל בית דין המתמנה
על הדור כריך לילך אחריו כאלו הוא אביר שבאבירים:

והיחס

ב א ו ר

היו ע"פ כללו של ישראל. (יא) אח ירבעל, לא חש לפרט את המושיעים מהמלחמות הנזכרות,
לכן כל הזכיר דבר מברק ודבורה. ואת בדן, מו"ל פתרו אותו על שמעון שבא משנט קן, אולם
לש"ה הי' ראוי להזכיר יפתח לפני בדן, לכן נראה לפי פשוטו שבדן הי' שופט אחד הבדתי
מוזכר בספר שופטים; ואם עי"כ יבוטל החשבון מביאית מלכים עד בנין הבית, נוכל לאמר
שלפעמים הי' יותר משופט אחד בזמן אחד, ובפרט אם נסכים שלפעמים איש חיל אשר עשה
גבורות בעמו, אף כי לא שפט אותם בדברי ריבות ועניני המדינות, הי' נקרא בשם שופט.
ויצל אחתם, שב על הקב"ה. (יב) וחראו, כפי הנראה, הסנה גם מלחמת יבש גלעד
לכני ישראל לשאול להם מלך, ואפזר אסף נחש מחנהו זמן מה קודם לפול על ישראל.
(יג) שאלתם, בסג"ל הא"ף, וכן הלז שאלתם עונתי דרך.

מֶלֶךְ: (יד) אִם-תִּירָאוּ אֶת-יְהוָה
וּעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ
וְלֹא תִמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה וְהִיתֶם
גַּם-אַתֶּם וְגַם-הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר-מֶלֶךְ
עֲלֵיכֶם אַחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
(טו) וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ בְּקוֹל יְהוָה
וּמְרִיתֶם אֶת-פִּי יְהוָה וְהִיתֶה-יָד-
יְהוָה בְּכֶם וּבְאַבְתֵּיכֶם: (טז) גַּם-
עַתָּה הִתְיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת-הַדָּבָר
הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה
לְעֵינֵיכֶם: (יז) הֲלוֹא קִצִּיר-חֲטִיִּם
הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל-יְהוָה וַיִּתֵּן קִלּוֹת
וּמָטָר וַדְּעוּ וּרְאוּ כִי-רַעַתְכֶם
רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינַי יְהוָה
לְשֹׂאֵל לְכֶם מֶלֶךְ: (יח) וַיִּקְרָא

שמואל

איינען קעניג געוועט. (יד) ווען
איהר נור דען עוויגען פֿירט-
טעט, איהן אנבעטט, זיי-
נעם בעפעהלע געהאָרזאָם ליי-
סטעט, אונד זיינעם אויסשפרו-
כע ניכט ווידערשפענסטיג זיך,
אונד זאָ וואָהל איהר אלס אויך
איער קעניג, דער איבער אויך
רעגיערט, אייערעם גאָטטע
נאַכאַלגעט! (טו) דען, ווען
איהר דעם בעפעהלע דעם
עוויגען קיינען געהאָרזאָם ליי-
סטעט, אונד זיינעם אויסשפרו-
כע צו-ווידער האַנדעלט, זאָ
ווירד דיא שטראַפֿע דעם עווי-
גען אויך אונד אייערע פֿאָטער
(זייערע קעניגע) טרעפֿען.
(טז) אויך יעטצט שמעללעט
אויך הער, אינד זעהעט!
דאָגראַסע אונד מערקווירדי-
גע, וועלכעס דער עוויגע פֿאָר
אייערן אויגען פֿאַללכרינגט!
(יז) איזט ניכט הייטע ווייזענ-
ערנדטע? אויך ווערדע אַבער
צום עוויגען רופֿען, אונד ער

ווירד דאָננער אונד רעגען ענטשטעהען לאַססען, וואָדורך איהר ערקעננען אונד איינזע-
הען זאָללט, דאָס אין דעם עוויגען אויגען גראַס וואָר אייער אונרעכט, וועלכעס איהר
בעגאַנגען, דאָס איהר איינען קעניג בעגעהרט האַכט. (יח) שמואל ריעף צום עוויגען,
אונד

ר ש י

(יד) והייתם גם אחס. ותתקיימו לאורך ימים גם אחס גם המלך: (טו) והיתה יד ה' בכם
ובאבותיכם. כלומר והיתה בכם אחר שהיתה באבותיכם. ורבותינו אמרו בכם ובאבותיכם
קטוטי שכבי והיא מכת בזיון על המתים: (טז) התיצבו וראו וגו'. ובשם שעל ידי תפילתי
אנכי יכול לשנות את העתים כך עם סגעה בכם מלחמה היה כח בתפילתי לעמוד על האויב
ולא הייתם לריכוס לשאול מלך בחיי ואצ"פ שאני זקן: (יז) הלא קציר חטים היום. והגשמים
סימן קללה וקשה בעיני הקב"ה להביא פורענות חנם אעפ"כ יש בי כח ויקרא אל ה' ויתן
קולות ומטר: ודעו וראו. כי לא הייתם לריכוס לשאול מלך ולזלזל בי:

ב א ו ר

(יד) אם תיראו, זה בקשת ותפלת שמואל, כלומר מי יתן שתיראו את ה'! כי אם לא תשמעו לו והיתה
יד ה' בכם. אשר מלך, ענר במקום זינוני. (טז) ובאבותיכם, ובמלככם כי האדון לעם כמו האב לנן,
כן פירש הרד"ק, ומאונר עי"ז יפה לפסוק שלפניו. (טז) גם עתה התיצבו, המקרא מסורס,
ושיעורו התיצבו וראו וכו' אשר ה' עושה לעיניכם גם עתה. הדבר הגדול הזה, הוכיח הרד"ק
בשם

שְׁמוּאֵל אֶל-יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֶלֶת
 וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל-הָעָם
 מְאֹד אֶת-יְהוָה וְאֶת-שְׁמוּאֵל:
 (יט) וַיֹּאמְרוּ כָּל-הָעָם אֶל-שְׁמוּאֵל
 הַתְּפִלָּל בְּעַד-עַבְדֶּיךָ אֶל-יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְאֶל-נַמּוֹת כִּי-יִסְפְּנוּ עַל-
 כָּל-חַטֹּאתֵינוּ רְעָה לְשֹׂאֵל לָנוּ
 מֶלֶךְ: (כ) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-
 הָעָם אֶל-תִּירְאוּ אֹתָם עֲשִׂיתֶם
 אֵת כָּל-הַרְעָה הַזֹּאת אֲךָ אֶל-
 תְּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם
 אֶת-יְהוָה בְּכָל-לְבַבְכֶם: (כא) וְלֹא
 תְסוּרוּ כִּי וְאַחֲרֵי הַתְּהוּ אֲשֶׁר
 לֹא-יִזְעִילוּ וְלֹא יִצְיִלוּ כִּי-תְהוּ
 הַמָּה: (כב) כִּי לֹא יִטְשֵׁי הַזֶּה אֶת-
 עַמּוֹ בְּעַבּוֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוּא אֵיל
 יְהוָה לְעֲשׂוֹת אֹתְכֶם לוֹ לְעַם:
 (כג) גַּם אֲנֹכִי חָלִילָה לִּי מִחַטָּא

ליהוה

אונד דער עוויגע ליעם און דיע-
 זעם טאגע דאָננער אונד רע-
 גען ענטשטעהען, וואָדורך
 דאָז גאַנצע פֿאַלק פֿאַר דעם
 עוויגען אונד פֿאַר שמואל זיך
 זעהר פֿירכטעטע. (יט) דעם-
 האַלב שפראַך דאָז גאַנצע
 פֿאַלק צו שמואל: בעטע פֿיר
 דינע דיענער צום עוויגען די-
 נעם גאָטטע, דאָס וויר ניכט
 אומקאָממען, ווייל וויר אויף
 אַללע אינווערע זינדען נאָך דאָז
 אונרעכט הייפֿטען, פֿיר אונז
 איינען קעניג צו פֿערלאַנגען.
 (כ) שמואל אַנטוואַרטעט דעם
 פֿאַלקע: פֿירכטעט אייך ניכט!
 איהר האַכט צוואַר אַלל דיע-
 זעם אונרעכט בעגאַנגען, דאָך
 ווייכעט פֿערנער פֿאַם עוויגען
 ניכט, אונד דיענעט איהם מיט
 גאַנצעם הערצען. (כא) ווייכעט
 יאָ ניכט אַב! דען נור אינדיג-
 גען, וועלכע ניכט ניטצען אונד
 ניכט רעטטען, ווירדעט איהר
 זאָנסט נאַכהענגען. יאָ, זיאָ
 זינד אונדינגע! (כב) דער עווי-
 גע אַבער פֿערלעסט זיין פֿאַלק
 ניכט, זיינעם גראָסען נאַמענס
 וועגען, דאָ עס אינמאַהל דעם
 עוויגען געפֿאַללען, אייך צו זיינעם

פֿאַלקע צו מאַכען. (כג) אויך וואָס מיך בעטרייפֿט, זייאַ עס פֿערן פֿאַן מיר, זאָ געגען גאָטט
 צו

ר ש י

(כב) בעבור שמו הגדול. אשר ילא שמו עליכם שהוא מושיעכם ולמען לא יתמעט שם גדלו:
 הואיל ה'. נשבע כמו ויחל שאל את העם (שמואל א' י"ד כ"ה): (כג) גם אנכי חלילה לי.
 מאחר

ב א ו ר

צום אביו שגא' ילא הי' יורד המטר כלל בכל עת הקציר לפי דרך הטבע. (כ) אחם עשיתם,
 אמת כי אתם עשיתם את כל הרעה הזאת אולם אל תסורו מהיום עוד. (כא) ולא תסורו
 כי אחרי החור, הכוונה ולא תסורו מאחרי ה', כי אם תסורו מאחריו אז תלכו אחרי התהו,
 ר"ל האלילים, (מדברי הרד"ק). כי תהו המה, לשוק הדבר הנפיל ואמר: הן! תהו המה!
 (כב) כי לא יטוש, לכן לא תסורו יען כי המה לא יזעילו והוא לא יטוש את עמו. (כג) גם
 אנכי

תרגום אשכנזי

צו זינדיגען, אונד צו אונטער-
לאססען, פֿיר אייך צו בעטען.
איך ווערדע אויך פֿערנער אייך
דען גוטען אונד רעכטען וועג
צייגען. (כד) פֿירכטעט נור דען
עוויגען, אונד בעטעט איהן אין
וואַהרהייט מיט גאַנצעם הער-
צען און דען זעהעט, וואָס גראַם
סעס ער אייך אַללעס גע-
טהאָן! — (כה) ווערדעט איהר
אַבער שלעכט האַנדעלן, זאָ
ווערדעט איהר אונד אייער
קעניג צו גרונדע געהען.

יג (ח) שאול ווענדעטע דיא
צייט פֿאַן איינעם יאַהרע און,
דאַז רייך און זיך צו ברינגען,
אונד אַלס ער צווייא יאַהרע אי-
בער ישראל רעגיערטע, (ט) דאַ
וועהלטע זיך שאול דרייא טוי-
זענד מאַן פֿאַן ישראל, וואָפֿאַן
צווייא טיזענד בייא איהם אין
מכמש אינד אויף דעם בערגע
פֿאַן בית אל, אונד טויזענד

מיט יונתן אין גבעת בנימין וואָרען, דאַז איכריגע פֿאַלק שיקטע ער יעדען נאָך זיינער וואָה-
נונג

ש מ ו א ל א יב יג

ליהוה מחדל להתפלל בעדכם
והוריתי אתכם בדרך הטובה
והישרה: (כד) אך ויראו את יהוה
ועבדתם אתו באמת בכל-
לבבכם כי ראו את אשר הגדל
עמכם: (כה) ואם הרע הרעו גם-
אתם גם מלככם תספּו:

יג (ח) בן שנה שאול במלכו
ושתי שנים מקד על ישראל:
(ט) ויבחר לו שאול שלשת
אלפים מישראל ויהיו עם שאול
אלפים במכמש ובהר בית אל
ואלף יהיו עם יונתן בגבעת
בנימין ויתר העם שלח איש

לאחיו
מיט יונתן אין גבעת בנימין וואָרען, דאַז איכריגע פֿאַלק שיקטע ער יעדען נאָך זיינער וואָה-
נונג

ר ש י

מאחר שתעשו אתם את שלכם לבזבז אל ה' גם אנכי חלילה לי מחדול מהתפלל בעדכם:
יג (א) בן שנה שאול במלכו. אמרו רבותינו ז"ל כבן שנה שלא טעם טעם חטא. ויש לפתור בן
שנה שאול במלכו בשנה ראשונה שהומלך בה והוא מלך שתי שנים על ישראל ובשנה
ראשונה

ב א ו ר

אנכי, לכן אל תיראו כי גם אנכי כל אחדל מהתפלל בעדכם. (כד) יראו, ציו"ד שואית אע"פ
שקאוי להיות בחיריק ע"ד השלימים, כמו פֿקדו, ובל יתכן להיות ע"ד נפ"י כמו לדו, כי אז
תהי' נקודתו ראוי ומשמע ראיה ולא יראה, ובא כן שלא תהא עתיד מנל"ה ראה. (כה) חספו,
עתיד בנפעל מנל"ה:

יג (א) בן שנה. כבר אסף המדקדק ב"ז במבוא לספר הזה כל הזריות בפשוטי הכותב
הזה, והקושיות על דברי הס"ע פרק ט"ו, עיין שם, וגדולי המבארים, רי"ג הרלב"ג
והרד"א גם הרד"ק בתחילת דבריו וטו מדברי בעל ס"ע, ואנחנו לא באנו רק לבאר ע"פ פשוטו
של מקרא, ולדעתנו הכוונה שאול הי' לריק לעמול לכבוד המלוכה מכל קמיו שנה שלימה,
ובאשר מלך שתי שנים במלכו ג' אלפים מישראל, ושעורו, בן שנה הי' שאול יותר משלפני
זה, ונחנו תרגמוהו כפי הנאות לל"א. (ב) במכמש, אחת מערי בנימין.

נציב

לְאֵהֱלִיּוֹ: (ג) וַיִּךְ יוֹנָתָן אֶת נְצִיב
 פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּגִבְעַ וַיִּשְׁמְעוּ
 פְּלִשְׁתִּים וּשְׂאוּל הִקְעַ בְּשׁוֹפָר
 בְּכָל־הָאָרֶץ לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ
 הָעִבְרִים: (ד) וְכָרַיִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ
 יֵאמֹר הִכָּה שְׂאוּל אֶת־נְצִיב
 פְּלִשְׁתִּים וְגַם־נִבְאָשׁ יִשְׂרָאֵל
 בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּצְעֲקוּ הָעָם אַחֲרֵי
 שְׂאוּל הַגִּלְגָּל: (ה) וּפְלִשְׁתִּים
 נֶאֱסָפוּ לְהִקָּחֵם עִם־יִשְׂרָאֵל
 שְׂלֵשִׁים אֲלֶפֶי רֶכֶב וּשְׁשֵׁת אֲלָפִים
 פָּרָשִׁים וְעַם כַּחֲזוֹר אֲשֶׁר עַל־
 שְׂפַת־הַיָּם רָרֵב וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ
 בְּמַכְמֵשׁ קִדְמַת בֵּית אֹן: (ו) וְאִישׁ
 יִשְׂרָאֵל רָאוּ כִּי צָר־לוֹ כִּי נִגַּשׁ
 הָעָם וַיִּתְחַבְּאוּ הָעָם בַּמְּעָרוֹת
 וּבַחֲוֹתִים וּבַסְּלָעִים וּבַצְּרָתִים

נונג. (ג) יונתן שלח דיא בע-
 זאטצונג דער פלשתים, וועל-
 כע אין גבע לאג, אונד דיא
 פלשתים פערנאחמען עס;
 שאול אכער ליעס אים גאנצען
 לאנדע דיא פאזוינע בלאזען,
 דאמיט עס דיא עברים ער-
 פאהרען. (ד) זאבאלד גאנץ
 ישראל ערפוהרען, דאס שאול
 דיא בעזאטצונג דער פלשתים
 געשלאגען, אויך דאס דיא
 ישראל בייא דען פלשתים אים
 שלעכטען גערוכע שטעהען
 (פענהסט זינד), דא פערזאמ-
 מעלטע זיך דאז פאלק צו שאול
 נאך גלגל. (ה) דיא פלשתים
 צאגען זיך צוזאמען, אום מיט
 ישראל קריעג צו פיהרען, (זונד
 האטטען) דרייסיג טויזענד ווא-
 גען, זעכס טויזענד רייטערייא
 אונד זאנסטיגעס קריעגספאלק
 זא פיעל וויא זאנד אס אופער
 דעס מעערעס; זיא צאגען
 הינויף, אונד לאגערטען זיך
 צו מכמש, אן דער מארגענוי-
 טע פאן בית און. (ו) דיא איז-
 ראעליטען זאהען, וויא בע-
 דרענגט זיא וואורדען, דען דאז
 פאלק וואורדע געמיסהאנ-
 טער

ובכרוח

דעלט. עם פערקראך זיך אין העהלען, אין דאָרנהעקקען, אין פֿעלזען, אין פֿעסטע אָר-
 טער

ר ש י

ראשונה מיד ויבחר לו שאול שלשת אלפים: (ג) את נליב פלשתים. סרדיוט שהיה להם על
 ישראל והושיבוהו בגבעת בנימן: ישמעו העברים. שמרדנו בפלשתים וישמרו מהם: (ד) וגם
 נבאש ישראל. נבאש ריחם בפלשתים לשון שואה: אחרי שאול הגלגל. הוא שאמר לו שמואל
 וירדת לפני הגלגל (לעיל א' י' ח'): (ה) קדמת בית און. במזרח בית און: (ו) ובחוסים.
 מקום קבולת חוסים שפניו בלע"ז: ובלריחיס פליישאין בלע"ז:

ב א ו ר

(ג) נציב פלשתים, אנשי פלשתים העומדים שם למשמר. בגבע, לפירוש רש"י הי' גבע וגבעת בנימן
 עיר אחת, וביהושע י"ח היו גבע וגבעה שני מקומות וכן כתב הרד"ק, וכבר הודענו לעיל דעתנו.
 (ד) חכה שאול, שאול וביתו דהיינו יחונתן. (ה) קדמת בית און, עיר בגבול בנימן, ועיין ביהושע
 י"ח, י"ב - וי"ג. (ו) נגש, נדחק, כח"י. ובצריחיס, מגדלים ומקומות מכלרים.

העם

טער אונד אין גרובען . (ז) אויך צאָגען עכרים איבער דען ירדן נאך דעם לאַנדע פֿאַן גר אינד גלעד ; שאול אַבער וואָר נאָך אין גלגל , אונד דאָ גאַנצע פֿאַלק איילטע מיט שרעקקען איהם נאָך . (ח) ער וואָרטעטע ויעכען טאַגע אויף דיא צייט , וועלכע שמואל בעשטימט האַטטע . שמואל אַבער קאַם נאָך ניכט נאָך גלגל , אונד דאָ פֿאַלק צערשטרייעטע זיך פֿאַן איהם וועג . (ט) דאָהער שפראַך שאול : רייכעט מיר דאָ גאַנצע אונד דיא פֿריידען אַפֿפֿער הער ! אונד כראַכטע דאָ גאַנצאַפֿפֿער דאָר . (י) אַלס ער דאָ גאַנצאַפֿפֿער פֿאַללענדס דאַרגעבראַכט האַטטע , קאַם שמואל אָן , אונד שאול גינג איהם ענטגעגען הינויס , אום איהן צו בעוויללקאַמען . (יא) דאָ שפראַך שמואל : וואָס האַסט דוא געטהאָן ? שאול ער ויערערטע : אַלס איך געזע-

ובברות: (ז) ועברים עברו את- הירדן ארץ גד וגלעד ושואל עודנו בגלגל וכל העם חרדו אחריו: (ח) ויחלו שבעת ימים למועד אשר שמואל ולא בא שמואל הגלגל ויפץ העם מעליו: (ט) ויאמר שאול הגישו אלי העלה והשלמים ויעל העלה: (י) ויהי ככלתו להעלות העלה והגה שמואל בא ויצא שאול לקראתו לברכו: (יא) ויאמר שמואל מה עשית ויאמר שאול כי ראיתי כי נפץ העם מעלי ואתה לא באת למועד הימים ופלשתים נאספים מכמש: (יב) ואמר עתה

ויוחל קרי . הכ' דגושה ירדו

הען , דאָס דאָ פֿאַלק זיך פֿאַן מיר צערשטרייעטע , דוא אַבער צור בעשטימטען צייט ניכט קאַמסט , אונד דיא פלשתים זיך אין מכמש צוזאַמען געצאָגען האַטטען , (יב) דאָ דאַכטע איך

ר ש י

ובברות. גומות: (ז) עברו את הירדן ארץ גד. לברוח מפני פלשתים שהפלשתים היו בארץ כלען צעבר הירדן ימה: חרדו אחריו. מהרו ללכת אחריו: (ח) ויחלו. המתין: למועד אשר שמואל. הרי זה מקרא חסר תיבה אצת למועד אשר שם שמואל או למועד אשר לשמואל ודגמא לו ושני אנשים שרי גדולים היו בן שאול (ש"ב ב' ד') היה לו לכתוב לכן שאול אף באן אשר לשמואל ש"ל שבעת ימים תוחיל עד צואי אליך: (ט) הגישו אלי העולה. זר מותר להקריב בבמה: (יא) מה עשית. הלא אמרתי לך הנני יורד אליך להעלות העולה אני אעלה אותה ולא אתה: למועד הימים. בתחלת

ב א ו ר

(ז) העשו עם מלחמה. חרדו, נרדף עם נחפו, כי נאספו במרדה ובפזז (ובישיעי' י' כ"ט) נרדף ח ר ד עם נס ה. (ח) ויחל, שרשו יחל על משקל י ל - בהפעיל לפי הקרי. למועד אשר שמואל, למועד אשר אמר שמואל, וכן תרגם יונתן, ומסתימת הפסוק נלמד כי שמואל אמר לו שיבוא בתוך ז' ימים אליו, ואין מן הליך לומר שאוסב על פסוק ח' בפרשה יו"ד. (י) לברכו, לתת לו שלום, ובת"י. (יא) כי ראיתי, כאשר ראיתי, כן פתר געזעניוס.

יִרְדּוּ פְּלִשְׁתִּים אֵלַי הַגְּלָגֶל וּפְנֵי
 יְהוָה לֹא חֲלִיתִי וְאֶת־אֶפְקֹ וְאֶעֱלֶה
 הָעֵלָה: (יג) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶרֶב
 שְׂאוּל נִסְכַּלְתָּ לֹא שְׂמַרְתָּ אֶת־
 מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוְּךָ כִּי
 עָתָה הִכִּין יְהוָה אֶת־מַמְלַכְתְּךָ
 אֶל־יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם: (יד) וְעָתָה
 מִמְּלַכְתְּךָ לֹא־תִקּוּם בְּקִשׁ יְהוָה
 לֹא אִישׁ כָּל־כָּבוֹד וַיִּצְוֶהוּ יְהוָה לְנָגִיד
 עַל־עַמּוֹ כִּי לֹא שְׂמַרְתָּ אֶת־אֲשֶׁר־
 צִוְּךָ יְהוָה: (טו) וַיִּקָּם שְׂמוּאֵל וַיַּעַל
 מִן־הַגְּלָגֶל גִּבְעַת בְּנֵי־מָן וַיִּפְקֹד
 שְׂאוּל אֶת־הָעָם הַנִּמְצָאִים עִמּוֹ
 בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ: (טז) וְשְׂאוּל

איד: אימצט קענטטען דיא
 פלשחים איבער מיך נאך גלגל
 העראב קאממען, אונד איד
 העטטע דיא גנאדע דעם עוויג
 גען נאך ניכט אנגעפלעהט!
 איד איבערוואנד מיך אלוא,
 אינד בראכטע דאז גאנצא
 פפער דאר. (יג) נון שפראך
 שמואל צו שאול: דוא ביזט צו
 איינער טהעריכטען האנדלונג
 פערלייטעט ווארדען! דוא
 האסט דאז געבאט דעם עוויג
 גען דיינעם גאטטעס, דאז ער
 דיר בעפאהלען, ניכט געהאל
 טען; דען אימצט העטטע דער
 עוויגע דיינע רעניערונג איבער
 ישראל אויף עוויג פעסט גע
 שטעלט; (יד) נון אבער ווירד
 דיינע רעניערונג ניכט בעשטע
 הען. — שאן האט דער עוויג
 גע זיך איינען מאן נאך זיינעם
 הערצען אויסגעוואלט, דען ער
 צום פירשמען איבער זיין פאלק
 בעשטימט! — ווייל דוא ניכט

ויונהו

בעאבאכטעט האסט, וואס דער עוויגע דיר געבאט הען. (טו) אלסראן מאכטע זיך שמואל
 אויף, אונד גינג פאן גלגל נאך גבעה בנימין היוניף. שאול מוסטערטע דאז פאלק, וועלכעם
 זיך בייא איהם בעפאנד, אונד פאנד עס בייאלייפיג זעכס הונדערט מאן שטארק. (טז) שאול

אונד

ר ש י

בתחלת היום: (יב) ואתאפק. נתחזקתי על רכובי שהיה לבי אומר להמתין לך וע"כ העמרתי
 את לבי ואעלה העולה: (יג) כי עתה. לפני עשותך זאת: הכין ה' את ממלכתך וגו' עד
 עולם. שכשפוסקין לו גדולה לאדם פוסקין לו ולדורותיו: (יד) ועתה ממלכתך לא תקום.
 שכן אמר משה בתורה לבלתי סור מן המלוה ימין ושמאל למען יאריך ימים וגו' (דברים ט"ז ז')
 הא אם סר לא יאריך ימים וא"ת לא על מלות נביא ואמר אלל על מלות התורה הרי כבר
 נאמר ולשמו' את כל דברי התורה הזאת ואח"כ לבלתי רוס לזכו ולבלתי סור מן המלוה אפי'
 ממות

ב א ו ר

(יב) ירדו, גלגל הי' בעמק. ופני ה' בשנא הקשור הזה עם הפעל ח ל ה, הוראחו בקשת חסד מאת ה'.
 ואחאפק, ואעשה בעממי חזק נכד רכובי. ואעלה, באה ה' אחריו וי' ההיפוך שלא כמנהג, ובאה כן
 במסורה ג' פעמים. (יג) נסכלח, נעשית סכל ע"י רעיווך. הכין, מדרך התנאי, והכוונה אם
 שמרת אז הכין ה' וכו'. עד עולם, וא"ת הלא כבר נבא יעקב אבינו ע"ה על מלות יהודה?
 ומיין הרלב"ג שעולם מורה על זמן רב, ולא על זמן נכח. (יד) בקש לו איש כלבבו, ממשעות
 הכוזב

אונד זיין זאָהן יונתן זאמט
 דעם זיך בייא איהנען בעפֿינדֿ
 ליכען פֿאַלקע לאַגען אין גבע
 בנימין, דיא פלשחים אבער
 בעצאָגען איין לאַגער צו
 מכמש. (יז) דיא פֿאַרהוט
 כראַך פֿאַן דעם לאַגער דער
 פלשחים אין דרייא הויפֿען
 אויף. איין הויפֿע ווענדעטע
 זיך נאָך דעם ווענעגען עפרה,
 נאָך דער לאַנדשאַפֿט שועל.
 (יח) איין הויפֿע שלוג דען וועג
 נאָך בית הרוּן איין, אונד איין
 הויפֿע צאָג דען וועג נאָך דער
 גרענע, וואָ דיא אויסזיכט אויף
 דאָ טהאל צכועים צור וויסטע
 צו איזט. (יט) קיין שמיעד וואָר
 אים גאנצען לאַנדע ישראל'ס
 פֿאַרהאַנדען, דען דיא פלשחים
 דאַכטען: דיא עכרים קעננֿ
 טען זיך איין שווערדט אָדער

ויזנתן בְּנוֹ וְהָעָם הַנִּמְצָא עִמָּם
 יֹשְׁבֵי־גִבְעַת בְּנֵי־מִן וּפְלִשְׁתִּים
 חָנוּ בְּמִכְמֵשׁ: (יז) וַיֵּצֵא הַמִּשְׁחָה
 מִמְּחִנֵּה פְלִשְׁתִּים שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים
 הָרִאשִׁים אֶחָד יִפְנֶה אֶל־הַדָּרֶךְ עִפְרָה
 אֶל־אֶרֶץ שׁוּעֵל: (יח) וְהָרִאשׁ
 אֶחָד יִפְנֶה הַדָּרֶךְ בֵּית הָרוּן
 וְהָרִאשׁ אֶחָד יִפְנֶה הַדָּרֶךְ הַגָּבוּל
 הַיְנֻשְׁקָה עַל־גֵּי הַצְּבָעִים
 הַמְדַבְּרָה: (יט) וְחָרַשׁ לֹא יִמָּצֵא
 בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי־אָמַר׃
 פְּלִשְׁתִּים פֶּן יַעֲשׂוּ הָעֶבְרִים חֶרֶב
 אִו חֲנִית: (כ) וַיֵּרְדּוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל

השלשחים אמרו קרי

אינען שפעער פֿערפֿערטיגען לאַססען. (ג) גאַנץ ישראל מוסטע צו דען פלשחים הינאָב
 געֿ

ר ש י

ממזות נביא: (טו) הנמלאים עמו. כי העם נפולו מעליו ואלו נשתיירו: (יח) גי הכבועים.
 שמזיין צו את הכבועים הוא שנינו ר' מאיר אומר אף הכבוע ות"י אפשיא וכן פירשו רבותינו
 לכבוע זה אפעה מין שרן רע ומזיק: (יט) וחרש לא ימצא. לא היה מלוי בתחלת מלכות שאול
 כי הפלשתי' המושלים בישראל העבירו כל חרשי ברזל מישראל פן יעשו כלי זיין להלחם: (כ) וירדו
 כל ישראל הפלשתיים. ובשהיו ישראל לריבין לחרשי ברזל ללטוש איתים וקדומות ומחרישות
 היו

ב א ו ר

הכתוב שבאה אליו הנבואה בזה. (טו) בגבע בנימין, פה משמע שגבע בנימין וגבעת בנימין
 שני מקומות שונות הם, כי שמואל עלה לגבעת בנימין, ושאל ויונתן ישבו בגבע בנימין, וחרש
 שהרד"ק כל הביא ראיה מפסוק זה. (יז) המשחית, שם מוסט מהשחתה, וכן ולא יתן המשחית
 לבוא אל בתיכם (שמות י"ב יז), וחלק המחנה ההולך בראש המה על הרוג גבורים עזי נפש, ולכן
 נקראים בשם משחית, ובל"א חוונטגטרדע. הראש אחד, כלל כלשון שאם הנסמך בה"א
 הדיעה גם הסומך בה"א, וכבר פירשו חז"ל על הכבש אחד, ועל העגלה חדשה, ופה יבאו
 ג' פעמים הסומך בלי ה"א אף כי הנסמך בה"א, וע"כ נוכח לומר ששם המספר אחד בטל
 הכלל הזה, כי נחוו מוכרחים ללמוד מהלשון ולא הלשון מאתנו, ונמקום שהשון מרובה יבוטל
 הכלל. עשרה, עיר בנחלת בנימין, ונודעת לעיר גדעון בן יואש. ארץ שועל, אפשר שהיא
 אחת עם ארץ שעלים לעיל ט'. (יח) בית חרון, בלתי נודע עם בית חרון העליון או התחתון.
 על גי הצבעים, בעל מחקרי ארץ אמר שהגי הי' בסביבות העיר הנקראת לבעים בנחמי' י"ח,
 וגם במשנה (זלה פ"ב מ"י) נזכר אנשי הר לבעים הניאובכורים קודם עלרת. (יט) העבדים,
 ישראל

הַפְּלִשְׁתִּים לְלַטּוֹשׁ אִישׁ אֶת־
 מַחְרְשָׁתוֹ וְאֶת־אֹתוֹ וְאֶת־קַרְדָּמוֹ
 וְאֶת מַחְרְשָׁתוֹ: (כא) וְהִיתָה
 הַפְּצִירָה פִּים לַמַּחְרְשׁוֹת
 וְלֵאמֹתַי וְלִשְׁרֵשׁ קַלְשׁוֹן
 וְלִהְיוֹתֵי דְרָבָן:
 (כב) וְהָיָה בַּיּוֹם מְלַחֲמָת וְלֹא נִמְצָא
 חֶרֶב וְחַנִּית בְּיַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר
 אֶת־שְׂאוֹל וְאֶת־יוֹנָתָן וְהַמְצִיא
 לְשְׂאוֹל וְלִיוֹנָתָן בָּנָו: (כג) וַיֵּצֵא
 מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים אֶר־מַעְבַּר
 מִכְּמֶשׁ:

ט געהען, ווען איינער זיינען
 פֿעלוגשאַר, זיינע יעטהאָק־
 קע, זיינע אַקסט אָדער זיין
 פֿעלוגאייזען שערפֿען וואָלל־
 טע; (כא) דען דיא פֿעלוגאייזען,
 יעטהאָקען, דרייאַצאָקעטע
 גאַבעלן אונד עקסטע וואָרען
 שאַרט־ג, (זקווסטן זיח זויך הין)
 דען טרייבשטאַבל צו שפיטצן.
 (כב) אַלס דיא קריענסצייט
 העראַנקאַס, וואָר וועדער
 שווערדט נאָך שפּיס ביים גאַנ־
 צען פֿאַלקע, וועלכעס בייא
 שאול אונד יונתן וואָר, פֿאַר־
 האַנדען; נור בייא שאול אונד
 זיינעם זאָהנע פֿאַנדען זיך איי־
 ניגע. (כג) איינע פֿאַרפֿאַסט
 דער פּלשתיים ריקטע אָן דע
 פּאַס מכמש פֿאַר.

איי

ויהי

ר ש י

היו זקוקים לירד אל ארץ פלשתים: מחרשתו. ש"ק בלע"ז: איתו. קולער"א בלע"ז: קרדומו.
 צגנ"ד בלע"ז: מחרשתו. פישוויר"א בלע"ז: (כא) והיתה הפצירה פיס למחרשות. והיתה
 להם לאותם שהיה להם טורח לרדת אל הפלשתים ללטוש היתה הפצירה פיס לימ"א בלע"ז
 שיש לה הפצר פיות כלומר פיות וסידודים הרבה היתה להם למדד המחרשות והאיתים ולשלב קלשון.
 מזלג עשוי כמין עתר שקורין פורק"א ולו שלש שנים: ולהציב הדרבן. למדדו בראשו לנועלי
 ולהציבו בתוך המרדע: (כב) ותמלא לשאול. על ידי נס: (כג) מלב פלשתים. דרך אנשי כנע
 לעשות מהם מלב ומסחית הם הפושטים ורבים אחר השלל אל העיר שקורין כנע"ל בלע"ז:
 מלב. הם נלביים לשמור שלא ילאו מן העיר משפטים בהם: אל מעבר מכמש. הפלשתים
 היו

ב א ו ר

ישראל היו נקראים משאר האומות על הרוב עברים. (כ) מחרשתו, הנספרד מִחְרֶשֶׁת, כלי
 הקובץ הקולים מעל פני האדמה. מחרשתו, מהנספרד מִחְרֶשֶׁת, יתד ברזל חד שמשמשין בו
 אלל המחרשת לחלק רגבים הגדולים הנחפרים ע"י המחרשת מן האדמה. (כא) הפצירה
 פיס, כד החד של הכלים הי' מלא פגימות ולא יכלו לחתך היטב, פיס נגזר מן פה והוא חד
 החד של הכלי, ופצירה נקרא גם בערני לחרב המלאה פגימות הכלתי יכולה לחתוך היטב,
 ושאר מפרשים ביארוהו שהוא כלי ברזל שלו פיות הרבה, אולם מאמר שאמר הפסוק שהלכו
 כל ישראל אל הפלשתים הרי שלא יכלו בשום אופן להשתמש בזיתם כלתי עזר הפלשתים.
 ולשלב קלשון, כאלו אמר קלשון שלש השניים, כי גם הכלי קלשון. (הרד"ק). ולהציב הדרבן,
 הפסוק הולך למעלה שירדו ללטוש להציב הדרבן, ויבא האתנח נולהקרדומים כדן, והדרבן הוא
 המחט בראש עץ ארוך אשר בו יכו את הנקר להוליכו בדרך ישר כמו שאמרו במשנה מלמד
 שנלע את הדרבן. (כב) ביום מלחמת, כאשר הגיעה עת המלחמה, מלחמת במשקל משמרת.
 ולא נמצא, וי"ו של ולא מורה לחלק האזרון מן המאמר כאשר כבר הזכרנו. (כג) אל מעבר
 מכמש, מקום לר בין שני הרים לעבור מהר זה להר זה כנראה בפסוק ד' בפרשה שלחמיה
 ונזכרת ביש"ג' (י' ב"ט).

יד (א) איינעם טאגעס שפראך
 יונחן, שאול'ס זאָהן,
 צום בורשען, דער זיין וואָפֿֿֿ
 פֿענטרענער וואָר: קאָממע,
 לאָס אונז צו דער פֿאַרפֿאַסט
 דער פֿלשח'ס, וועלכע אָן יעֿ
 נער זייטע אויפֿגעשטעללט
 איזט, ה'ניבער געהען! ווינעם
 פֿאַטער אָבער זאָטע ער
 ניכטס ראָפֿאַן. (ב) שאולה עלט
 אָם ענדע (דעם ווייכילדעס)
 פֿאַן גבעה אונטער דעם גראָֿ
 זאַטאַפֿעל, וועלכער צו מגרון
 געהערט, זיין הויפֿטלאָגער.
 דאָו פֿאַלק, וועלכעס בייא
 איהם וואָר, בעטרוג אונגעֿ
 פֿעהר זעכסהונדערט מאָן.
 (ג) אחיה זאָהן אחיטוב'ס,
 דער ברודער דעם אי כבוד,
 זאָהן דעם פנחס, זאָהן על'ס,
 דער אין שלה האָהער פריעֿ
 סטער וואָר, טרוג דען אפוד).

יד (א) ויהי היום ויאמר יונחן בן־
 שאול אל־הנער נשא כליו
 לכה ונעברה אל־מצב פלשתים
 אשר מעבר הילז ולאביו לא
 הקיד: (ב) ושאל יושב בקצה
 הגבעה תחת הרמון אשר
 במגרון והעם אשר עמו כשש
 מאות איש: (ג) ואחיה בן־אחטוב
 אחי אי־כבוד וכן פֿינחס בן־עלי
 כהן יהוה בשלה נשא אפוד והעם
 לא ידע כי הלק יונחן: (ד) ובין
 המעברות אשר בקש יונחן
 לעבר על־מצב פלשתים שן־

הסלע

דאָו פֿאַלק וואוסטע אויך ניכט, דאָס יונחן וועג גענאָנגען וואָר. (ד) צווישען דען פֿעלזען, וואָ
 יונחן צו דער פֿאַרפֿאַסט דער פֿלשח'ס ה'ניבער צו קאָטמען זוכטע, וואָר איינע שפֿיטציגע
 קליפֿֿ

ר ש י

היו חונים במכמש ומכמש בהר וישראל בעיר ששמה גבע וגבע היתה בראש ההר ושני הרים
 היו זה כנגד זה והגיא ביניהם כמו שאמור בענין ומלכ פלשתים נגש אל עבר מכמש של לד גבע
 אל הגיא שביניהם:

יד (א) מעבר הלו. כל הלו והלוה שבמקרא אינו לשון הזה אלא לשון דבר שכנגדו והוא
 מראהו באלכע ובל"עו אינו ל' גיש"ט אלא ליי"ל: מעבר הלו. גי שני ההרים:
 (ב) בקצה הגבעה. בסוף הגבעה: (ג) נושא אפוד. אורים ותומים: (ד) ובין המעברות אשר
 בקש יונחן לעבור. כן היה עשוי שן הסלע היה מהעבר מזה לבין המעברות מזה ושן הסלע
 לבין המעברות מזה. הני הוא קרוי בין המעברות והיה לו סלע מכאן וסלע מכאן זה בעברו
 מזה

ב א ו ר

יד (א) ויאמר יונחן, פסוק זה כלל, ובפסוק וי' חזר ומפרט בדרך העברי במאמר ארוך.
 הלו, שם הגוף המורה תגלייגעטעס פֿירוואָרט, ואינו מורה על דבר קרוב רק על
 דבר רחוק. (רש"י ולפי ביאור ב"ז בתל"ע). (ב) בקצה הגבעה, בקצה המגרש אשר לגבעה,
 כי לא מלאנו שמהא ישיבת המלך מיוחדת בקצה העיר. תחת הרמון אשר במגרון, מגרון
 בשנות הערים האלה, כמבואר בישעי' (י' כ"ח). (ג) ואחיה בן אחיטוב, גם הוא סי' אכל
 שאל, ומחזר היטב להמקרא שלפניו, והוא כמו הקדמה לפסוק י"ח. כהן ה', כהן גדול,
 וכן אכל עלי, וכן ת"י משמש קדס ה'. אשור, והוא כלל חושן וא"ת. (הרד"ק). והעם,
 מחובר

הַסֵּלַע מִהֶעֱבֵר מִזֶּה וְשֵׁן הַסֵּלַע
מִהֶעֱבֵר מִזֶּה וְשֵׁם הָאֶחָד בּוֹצֵץ
וְשֵׁם הָאֶחָד סֵנָה: (ה) הַשֵּׁן הָאֶחָד
מִצּוֹק מִצִּפּוֹן מוֹל מִכְמֵשׁ וְהָאֶחָד
מִנֶּגֶב מוֹל גִּבֵּעַ: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן
אֶל־הַנָּעַר וְנִשְׂאָה בְלִיּוֹ לָכֶה
וְנַעֲבְרָה אֶל־מִצֵּב הָעֲרָלִים
הָאֵלֶּה אוֹלֵי יַעֲשֶׂה יְהוָה לָנוּ כִּי
אֵין לַיהוָה מַעֲצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בָּרַב
אוֹ בְּמַעַט: (ז) וַיֹּאמֶר לוֹ נִשְׂאָה
בְּלִיּוֹ עֲשֵׂה כָל־אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ נְטִיה
לָךְ הַנְּגִי עִמָּךְ כָּל־בִּקְּךָ: (ח) וַיֹּאמֶר
יְהוֹנָתָן הִנֵּה אֲנִי־נָוֵה עֲבָרִים אֶל־
הָאֲנָשִׁים וְנִגְלִינוּ אֲלֵיהֶם: (ט) אִם־
כֹּה יֹאמְרוּ אֲלֵינוּ דְמוּ עַד־הַגִּיעֵנוּ
אֲלֵיכֶם וְעַמְדָנוּ תִּתְּתֵנוּ וְלֹא
נַעֲלֶה אֲלֵיהֶם: (י) וְאִם־כֹּה יֹאמְרוּ

עלו

קליפפע אן דיעזער, אונד איי.
נע אנדערע זאלכע פעלוענע
קליפפע פאן דער אנדערן זיי.
טע. דיא איינע היעס בוצץ,
דיא אנדערע סנה. (ה) דיא
איינע קליפפע ליעף שטייל
נערדליך געגען מכמש הין,
אונד איינע זידליך געגען גבע
הין. (ו) יהונתן שפראך צום
בורשען, זיינעם וואפפענטרע.
גער: קאממע! לאס אונז צו
דער פארפאסט דיעזער אונז.
בעשניטטענען היניבער! פיעל.
לייכט ווירד דער עוויגע אונז
איין וואונדער טהון, דען דען
עוויגען העלט ניכטס אב! ער
קאן זיעג פערלייהען דורך פיע.
לע אדער דורך וועניגע. (ז) זיין
וואפפענטרעגער אנטווארטע.
טע איהם: טהוע אללעכ, וואס
דוא דענקסט! ווענדעדיך —
איך האלטע מיט דיר — ווא.
הין דוא ווינשעסט. (ח) יהונתן
פערזעטצטע: וואהלאן! וויר
געהען צו דען לייטען היניבער,
אונד צייגען אונז איהנען.
(ט) שפרעכען זיא פאלגענדער

מאסען צו אונז: „ווארטעט נור, ביז וויר צו אייך געלאנגען!“ זא בלייבען וויר אויף
אונזערער שטעללע, אונד געהען ניכט צו איהנען הינויף; (י) שפרעכען זיא אכער זא צו
אונז

ר ש י

מזה חה בעברו מזה והגיא בין שני העברים אותו הגיא בקש יונתן לעבור: וכן הסלע. שם שן
האחד בולץ ושם השני סנה: (ה) מלוק מלפון. משופע ועולה מזד לפון אל מכמש: מול גבע.
שממנה ילא יהונתן: (ט) דמו. המתינו כמו שמש בגבעון דוס (יהושע י"ג) וכן דוס לה'
(תהלים ל"ז) ואם כה יאמרו דומו ונעלה עליכם שעתם מלכת ולבס רס עליהם: (י) ואם
כה

ב א ו ר

מחובר למעלה, כלומר העם אשר הי' עם יונתן. (ה) מצוק, ע"מ מפול כמו מגור, ושרשו
לוק המורגל כפי ח"ל ציומא עד שהגיע ללוק, והוראתו הר ההולך בקו היושר ממעלה למטה
כאלו ילקו אותו ממתכות. (ו) יעשה ה', נס, נתי. (ז) חנני עכך, מאמר מוסגר, והשיעור
נעה לך כלבנד והנני עמך. (ט) דמו, המתינו.

עלו

עלו עלינו ועלינו כי נתנם יהוה
 בידנו וזה לנו האות: (יא) ויגלו
 שניהם אל מצב פלשתים
 ויאמרו פלשתים הנה עברים
 יצאים מן ההרים אשר
 התחבאו-שם: (יב) ויענו אנשי
 המצבה את יונתן ואת נשיא
 כליו ויאמרו עלו אלינו ונודיעה
 אתכם דבר ויאמר יונתן אל--
 נשיא כליו עליה אחרי כי נתנם
 יהוה ביד ישראל: (יג) ויעל יונתן
 ער-ידיו ועל-רגליו ונשיא כליו
 אחריו ויפלו לפני יונתן ונשיא
 כליו ממותת אחריו: (יד) ותהי
 המכה הראשנה אשר הכה
 יונתן ונשיא כליו בעשרים איש

אינו: "קאמט נור צו אונז
 הערויף!" זא שטייגען וויר
 הניוף, דען דער עוויגע האט
 זיא אונז דאן אין דיא הענדע
 געגעבען. דיעס זייא אונזער
 מערקמאל. (יא) אלס זיך ביי
 דע דער פארפאסט דער
 פלשתים צייגטען, שפראכען
 דיא פלשתים: זיעהע! דיא
 עברים קאמטען אויס דען לע.
 פערן הערפאר, ווארון זיא
 זיך פערשטעקט האטטען!
 (יב) דיא מאננשאפט דעס פא.
 סטענס ריעף דעס יונתן אונד
 זיינעס וואפענטרעגער צו,
 אונד שפראך: שטייגט נור
 הערויף צו אונז! וויר ווערדען
 איך עטוואס עמפפנדען לאס
 סען! דא שפראך יונתן צו זיי
 נעס וואפענטרעגער: שטיי
 גע מיר נאך! דען דער עוויגע
 האט זיא ישראל אין דיא האנד
 געגעבען. (יג) יונתן שטיעג
 אלזא אויף הענדען אונד פיסען
 הניוף, זיין וואפענטרעגער
 איהם נאך. זיא — דיא
 פלשתים — שטירצטען פאר
 יונתן היי, אונד זיין וואפענ-

כבחי

טרעגער טעדטעטע זיא הינטער איהם פאללענדס. (יד) דיא ערשטע ניעדערלאגע, דיא
 יונתן אונד זיין וואפענטרעגער אנגעריכטעט האטטען, בעטרוג אונגעפעהר צוואנציג
 מאן

ר ש"י

כה יאמרו עלו עלינו. פחד הקנ"ה בלנס ויראים לזוז ממקומם: (יג) על ידיו ועל רגליו.
 כלומר בכל כח ומרוכה: (יד) כנחלי מענה למד שדה. בתוך שיעוני מדת קרקע ומלא חלי
 מענה של מחרישת למד בקר החורשת בשדה. מענה הוא תלם המחרישה שקורין רי"א בלע"ז
 ונצורה גדולה היא זו שהיו קרובים זה לזה ונכונים לעזור זה את זה:

הלופים

ב א ו ר

(י) עלו עלינו, פיהם הכזילים. וזה, דברם זה יס' לנו לאות. (יא) ויאמרו פלשתים, שנים
 חושלשה חזר רחם יונתן ונערו. (יג) ממותח אחריו, כבר ביאר המליץ המדקדק הרש"ל
 בב"ה הנראות הפיעל של מות, שאס כבר נמחק אדם למות, ועוד בו חיות מה, יורה הפיעל
 גמר ההריגה. (יד) כבחי מענה, על מקום זה הימה המכה הראשונה.

המנב

כְּבַחְצֵי מַעֲנֵה צֶמֶד שָׂדֵה: (טו) וְהָיָה
 חֲרָדָה בַּמַּחֲנֶה בַשָּׂדֵה וּבְכָל־הָעַם
 הַמְּצִיבוֹהַ מִשְׁחֵית חֲרָדוֹ גַם־הַמָּה
 וַתִּרְגְּזוּ הָאָרֶץ וְהָיָה לַחֲרָדָת
 אֱלֹהִים: (טז) וַיֵּרְאוּ הַצִּפִּים לְשֹׂאֵל
 בְּגִבְעַת בְּנֵי־מָן וְהִנֵּה הַחֲמוֹן נִמּוֹג
 וַיֵּלֶךְ וְהִקָּם: (יז) וַיֹּאמֶר שֹׂאֵל לָעַם
 אֲשֶׁר אִתּוֹ פִּקְדוֹ־נָא וּרְאוּ מִי הֵלֶךְ
 מֵעַמָּנוּ וַיִּפְקְדוּ וְהִנֵּה אֵין יוֹנָתָן
 וְנִשְׂאָ כִלְיוֹ: (יח) וַיֹּאמֶר שֹׂאֵל
 לְאַחֵיהֶם הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים כִּי־
 הָיָה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא

מֵאֵן אוּיָּף אֵינְעִים רוּיִמַע פֶּאָן
 אוֹנְגֶפֶעֶהר אֵינְעֶר הַאַלְבֶּען
 פֹּרְבֶע אֵינְעִים יֶאֱבֵעִים אָקִי
 קֶערִם. (טו) הֵיעֶרדוֹרֶךְ עֲנִי
 שְׂטֶאנְד אֵיין שְׂרַעֲקֶען אִים
 לַאָגֶער, אוּיָּף דַעִם פֶּעֶלְדֶע
 אוֹנְד אוֹנְטֶער דַעִם גַּאנְצֶע
 פֶּאָלְקֶע. אוּיָּךְ דִיאַפֶּאָרפֶּאָסֶט
 אוֹנְד דִיאַ פֶּאָרהוּט עֶרשְׂרָאָקִי
 קֶען; דִיאַ עֶרדֶע עֶרביִנְבִטֶנ
 פֶּאָם טוֹמולֶטֶע, דַען עִם וּוְאֶר
 אֵיין שְׂרַעֲקֶען גַאָטטֶעס (יז)
 בעֶרנְטִירֶלֶךְ). (טז) דִיאַ
 הַאָכוּעֶכְטֶער שֹׂאוֹל'ס אֵין
 גִבְעָה בְנֵימָן זַאֶהֶען, וּוִיאַ דִיאַ
 גַעֲטִימְטֶעל זֶיך פֶּאָרטִבעוּיֶעגִי.
 טֶע, אוֹנְד אֵימְטֶער נַעֶהֶער
 קָאָם. (יז) דִיאַ שְׂפֶרֶאָךְ שֹׂאוֹל
 צוּם פֶּאָלְקֶע, דִיאַ בִיאַ אִיהֶם
 וּוְאֶר: אוֹנְטֶערוֹכְט דֶאָךְ, אוֹנְד
 זַעֶהֶעט, וּוְעֶר פֶּאָן אוֹנְד וּוְעֶגִי.
 גַעגַאנְגֶען. זִיאַ אוֹנְטֶערוֹכְטִי.

טען, אוֹנְד זֵיעֶהֶע! מֵאֵן פֶּאָנְד נִיכְט יוֹנָתָן, נִיכְט זֵינְען וּוְאָפֶעֶנְטֶרעֶגֶער. (יח) שֹׂאוֹל זַאָגִי
 טֶע צו אַחִיהֶם: בְּרִינְג דִיאַ לַאָדֶע גַאָטטֶעס הֶער! דַען דִיאַ לַאָדֶע גַאָטטֶעס וּוְאֶר דִיאַמֶּאֶלֶס
 בִיאַ

ובני

ר ש י

(טו) הַלּוֹפִים לְשֹׂאֵל. הַלּוֹפִים אֲשֶׁר הָיוּ לְשֹׂאֵל בְּגִבְעַת בְּנֵי־מָן. לּוֹפִים אִישׁקֹאֲנִיט'ס בְּלַע"ז: וְהִנֵּה
 הַחֲמוֹן. שֶׁל פִּלֵּשְׁתִּים נִמּוֹג מִמְקוֹמוֹ וַיֵּלֶךְ וַיִּקְרַב הַלּוֹם לְבֵית יִשְׂרָאֵל: נִמּוֹג. כְּמוֹ נֶעֱנַע: (יז) פִּקְדוֹ. לְשׁוֹן
 פִּקְדָה כְּמוֹ וַתִּפְקְדֵנוּ לְנִקְרִים (אֵיבּוֹז' י"ח): (יח) הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים. אֲרוֹנִים וְתוֹמִים: כִּי הָיָה
 אֲרוֹן הָאֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא. הַמְּקַרֵּא חֶסֶד תִּיבָה אֶת־כִּי הָיָה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים שֶׁם בַּיּוֹם הַהוּא:
 וְהַעֲבִירִים

ב א ו ר

(טו) הַמְּצִיבוֹהַ מִשְׁחֵית חֲרָדוֹ גַם־הַמָּה, כִּי רוֹב הַחֵיל, אֲשֶׁר הָיָה דְחוּק מִהַמְּקוֹם אֲשֶׁר
 בָּא יוֹנָתָן, לֹא יָדַע כִּמָּה מִהֶאָוִיבִים עָלָיו עֲלִיהֶם, וְאֵין זָרוֹת אִם חֲרָדָה נִסְלָה עֲלֵיהֶם,
 אֲוֹלֵם הַמֶּלֶךְ וְהַמְּשַׁחֵית אֲשֶׁר רָאוּ כִּי רַק שְׁנֵי עֲבָרִים עָלָיו נִגְדִיהֶם, חֲרָדוֹ גַם־הָמָּה.
 וְאֲוִלֵי הָיוּ בִיד אֲנָשֵׁי הַמֶּלֶךְ כִּלְיֵי זֵיין אֲזַר מֵאֲזַר בִּידֵי הַמְּשַׁחֵית, כִּי אֲנָשֵׁי הַמֶּלֶךְ עֲמְדוּ רַק עַל
 מִשְׁמַרְתָּם לְהִגָּן דַּעֲפֶעֶנְיִן וְהַמְּשַׁחֵית הִלְכוּ לַעֲשׂוֹת חֲלָלִים בְּאִיבֵי חֶפְפֶּעֶנְיִן וְלִדְרֹךְ זֶה נִטּוּ גַם־רִיג
 וְהַרְד"ק. וְתִרְגּוֹ הָאָרֶץ, מִמֵּהוּמַת הַפִּלֵּשְׁתִּים. לַחֲרָדָת אֱלֹהִים, לְמַעַלֶּה מִדְּרֹךְ הַעֲנַבִּי. (טז) חַחֲמוֹן
 נִמּוֹג, הַנִּכּוֹן כְּמוֹ שְׂפִירַת הַרְד"ק לְקַמֵּן, שֶׁחֲמוֹן הוּא מַעֲנִין מִהוּמָה וּמִשְׂרָשׁוֹ, בְּמַשְׁקַל שֶׁשׁוֹן,
 וְנִמּוֹג לְשׁוֹן נַע וְנָד, כְּמוֹ הַדְּבַר הַנּוֹמֵם וְנִמּוֹג, וְכֵן גַּאֲוֹג לֵב, אֲשֶׁר לֵבֵנו נִתְמַזְמֵם. וַיֵּלֶךְ וְחָלַבֵהוּ,
 שֶׁהַהוּמָה הוֹלֵכַת וּמִתְחַקֶּקֶת וְנִשְׁמַעַת יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְהַפִּסּוּק י"ט מְבַאֵר דְּבַרנוּ בִיתֵר בִּיאֹרֵר.
 (יח) הַגִּישָׁה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, עִם הַאֲכוּד וְאִ"ת לְשֹׂאֵל בְּאֱלֹהִים עַל יוֹנָתָן. וּבְגִי יִשְׂרָאֵל,
 ר"ל

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יט) וַיְהִי עַד דְּבַר
 שְׂאוֹל אֶרֶץ־הַכְּהֵן וְהַהֲמוֹן אֲשֶׁר
 בְּמַחֲנֵה פְּלִשְׁתִּים נִילָךְ הָקוֹדֶ:
 וְרַב * וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־הַכְּהֵן
 אֶסֶף יִדָּה: (כ) וַיִּזְעַק שְׂאוֹל וְכָל־
 הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּבֹאוּ עַד־
 הַמְּלָחָמָה וְהִנֵּה הִיָּתָה הַרְבַּ אִישׁ
 בְּרַעְהוּ מִהוֹמָה גְּדוֹלָה מְאֹד:
 (כא) וְהַעֲבָרִים הָיוּ לְפְלִשְׁתִּים
 כְּאֶתְמוֹל שֶׁל־שׁוֹם אֲשֶׁר עָקְוּ עִמָּם
 בְּמַחֲנֵה סָבִיב וְגַם־הִמָּה לְהִיּוֹת
 עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עִם־שְׂאוֹל
 וַיּוֹנְתָן: (כב) וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל
 הִמְתַּחֲבָאִים בְּהַר־אֶפְרַיִם שְׁמֵעוּ
 כִּי־נָסוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּדְבְּקוּ גַם־

ביא דעו קינדערן ישראל'ס.
 (יט) וועהרענד שאול מיט דעם
 פריעסטער רעדעטע, נאהם
 דער טומולט אים לאגער דער
 פלשחים איממער מעהר צו.
 דא שפראך שאול צום פריע-
 סטער: ציעהע דיינע האַנד
 הינוועג! (כוינגע ניכט דיח לחדע)
 (כ) שאול אונד דאז נאנצע
 פֿאלק ביא איהם צאגען זיך
 צוזאממען, אונד קאמען צום
 קאמפפֿלאטצע. היער וואר
 דאז שוועררט דעם איינען גע-
 גענדען אנדערן — איינע אי-
 נעראויס גראסע פֿערוויררונג.
 (כא) דיא עברים, וועלכע וויא
 ביזהער מיט דען פלשהים
 היעלטען, אונד מיט איהנען
 רינגסאומהער צום לאגער ציע-
 הען מוסטען; יא אויך זיא
 זעלכסט היעלטען עם גון מיט
 ישראל, וועלכע אונטער שאול
 אונד יונתן פֿאָבֿטען. (כב) אל-
 לע איינצעלנען איוראעל טען,
 וועלכע זיך אים געבירגע
 אפריים פֿערשטעקטען, אלס

המח פסקא נא"פ

זיא פֿערגאהטען, דאס דיא פלשחים דיא פֿלוכט ערגריפֿפען האטטען, פֿערפֿאלגטען אויך

ר ש י

(כא) והעברים היו לפלשתים. בעזרת' מחמת יראה מתמול שלשום והיום נהפכו גם המה עם חזריהם

ב א ו ר

ר"ל ארון האלהים ולבא בני ישראל הי' ביום ההוא במקום אחד ולא בבית עולמים, וכן ויוסף
 הי' במלכים, שפירושו עם יוסף אשר כבר הי' במלכים. (מדברי הרד"ק). והנה נטרם לקח
 דוד את הארון ונתנהו ביד עובד אדום הגמי הלך הארון בכל מלחמות ישראל אתם, גם לכל
 המקומות אשר נקאלו שם שבטי ישראל, ולא נודע מכתבי קדש דק ארון אחד, וכן משמע
 מדברי רי"ג, רש"י הרלב"ג, והרד"ק. (יט) אסוף ירך, הסר ירך מהאפוד, וכן ויאסוף רגליו
 אל המטה, פירושו לאחוריו, ועל יונתן שתרנס קריב אפודא כבר הקשה הרד"ק. (כ) ויועק,
 ע"י עזמו, ולנסעל לפעמים הוראת ההתפעל, ואפשר שנבלע בדגש הזי"ן תי"ו התפעל.
 (כא) והעברים היו לפלשהים, לפירושו רש"י ורד"ק לריך לומר שמסר מלת אשר והשיעור אשר
 היו והוא דוחק, והנכון בפירושו הרלב"ג שהכוונה שהיו ישראל עד עתה נחבלית השפלות והתחבאו
 ועתה התחוקו נגד הפלשתים כמאז ועלו עם חיל שאול כמחנה סביב, וגם המה, ר"ל והפלשתים
 היו בעוזרי ישראל, כי קלחם הרגו קלחם ומרנ איש נרעהו. (כב) וידבקו, לידבקו, והוא
 בהפעיל

הַמָּה אַחֲרֵיהֶם בַּמִּלְחָמָה:
 (נג) וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־
 יִשְׂרָאֵל וְהַמִּלְחָמָה עֲבָרָה אֶת־
 בֵּית אֹן: (נד) וְאִישׁ־יִשְׂרָאֵל נָגַשׁ
 בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאֲלֵ שְׂאוֹל אֶת־הָעָם
 לֵאמֹר אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יֹאכֵל
 לֶחֶם עַד־הָעֶרֶב וְנִקְמָתִי מֵאִיבֵי
 וְדֹאֲטָעִים כָּל־הָעָם לֶחֶם:
 (נה) וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ בַיַּעַר וַיְהִי
 דְּבַשׁ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה: (נו) וַיָּבֹא
 הָעָם אֶל־הַיַּעַר וְהִנֵּה הֵלֶךְ דְּבַשׁ
 וְאִין־מִשִּׁיג יָדוֹ אֶל־פִּיו כִּי־יִרְאֶה
 הָעָם אֶת־הַשְּׂבָעָה: (נו) וַיּוֹנְתִן
 לֹא־שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אֲבִיו אֶת־
 הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת־קִצֵּה הַמַּטֵּה
 אֲשֶׁר־בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בַּיַּעַרְת

הרבש

אויך זיא דיעזעלבען וועהרענד
 דעם טרעפֿפענס. (נג) דער
 עויגע גצב אלוף ישראל און
 דיעזעם טאגע דען זיעג, אונד
 דאז טרעפֿפען צאג זיך איבער
 בית און הינוים. (נד) דיא
 מאנשאפט ישראל'ס וואורדע
 און דיעזעם טאגע זעהר אנגע.
 שטרענגט, דען שאול האטטע
 דאז פֿאלק בעשווארען, אונד
 געזאגט: פֿערפֿלויכט זייא דער
 מאן, וועלכער פֿאר אבענד
 שפייזע געניעסען ווירד, דא
 מיט איך מיך און כיינען פֿייג.
 דען (חוכזיסגעזעלט) ראָצע!
 עם קאסטעמע אלוף דאז גאנץ
 צע פֿאלק קיינע שפייזע.
 (נה) דאז געזאמטע קריגעס.
 פֿאלק דעם לאַנדעם קאם אין
 דען וואַלד, דא פֿלאַם דער האַץ
 ניג אויף דעם פֿעלדע. (נו) ויא
 דאז פֿאלק אין דען וואַלד קאב,
 אונד איינען שטראם האַנג
 פֿאַנד, דא כראַכטע ניעמאַנד
 זיינע האַנד צום מונדע, וויל
 דאז פֿאלק דען אייד פֿירכטע.
 טע. (נו) יונחן אבער האַטטע

ניכט געהערט, אלס זיין פֿאַטער דאז פֿאלק בעשווארען, ער שטרעקטע דאָהער דאז ענץ
 דע זיינעם שטאַבעס, וועלכען ער אין דער האַנד האַטטע, הין, טונקטע עם אין איינע האַץ

ניג

ר ש י

חזריהם להיות בעזרת אחיהם: (כד) נגש ביום ההוא. היו אלים ונוגשים להלחם בפלשתים:
 ויאל. לשון אלה: אשר יאכל לחם. כל מאכל במשמע כמו נשחית' עץ בלחמו (ירמיה י"א י"ט):
 (כה) ויהי דבש. דבש קנים גדל בארץ ישראל: (כו) והנה הלך דבש. שהיה נוטף מן הקנים:
 (כז) ביערת הדבש. נקנה הדבש כמו ותשם בסוף (שמות כ' ג') דמתרגמינן שויתיה ביערת

ב א ו ר

בהפעיל אף כי חסר הפירוק ועיין בחורח לשון עבר להמדקדק המשכיל מו"ה וואלף מאיר
 נ"י. אחריהם, אחרי הפלשתים. (כד) נגש, נחלש ועיף. ויאל, לשון אלה ושנועה, ומרכב
 מנפ"א ונל"ה, וכאוי להיות ויאלה תחת ויאלה ונשמע ה"א ל"ה כדרכו בוי"ו ההיפוך ואמר
 הרד"ק שבא בוי"ו ההיפוך להורות שכבר השביע שאלו. לחם, שום מאכל, כי אפי' דבש לא
 היו טועמים, (הרד"ק). עד הערב, לפני הערב, כמו בנמה מקומות. ונקמתי מאויבי, למען
 יחי' מרדף בלי חשך. (כה) וכל הארץ, וכל עם הארץ הנאספים אל שאלו. (כו) הלך דבש,
 שהי' ע"פ השדה כנהר ההולך, ויונתן תרגם בריו דונשא, ופירושוו הרלנ"ג והרד"ק לשון
 ערוגה ושורה. (כז) ביערת הדבש, נחלת הדבש. (הרד"ק ורי"ג). וחאורנח, כי היו עיניו

הַדְּבַשׁ וַיָּשָׁב יְדוֹ אֶל-פִּיּוֹ וַתִּרְאֶנּוּ אֹנֶה
 עֵינָיו: (כח) וַיַּעַן אִישׁ מִהָעָם וַיֹּאמֶר
 הַשִּׁבְעַת הַשְּׂבִיעַ אָבִיךָ אֶת-הָעָם
 לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר-יֹאכַל
 לֶחֶם הַיּוֹם וַיַּעַף הָעָם: (כט) וַיֹּאמֶר
 יוֹנָתָן עֲכָר אָבִי אֶת-הָאָרֶץ רְאוּ-
 נָא כִּי-אָרוּ עֵינָי כִּי טַעַמְתִּי מֵעֵט
 דְּבַשׁ הַזֶּה: (ל) אַף כִּי לֹא אֲכַל
 אֶכֶל הַיּוֹם הָעָם מִשְׁלַל אֵיבֵיו
 אֲשֶׁר מִצָּא כִּי-עָתָה לֹא-רִבַּתְּהָ
 מִכָּה בַּפְּלִשְׁתִּים: (לא) וַיִּכּוּ בַּיּוֹם
 הַהוּא בַּפְּלִשְׁתִּים מִמִּכְמֹשׁ
 אֵילָנָה וַיַּעַף הָעָם מְאֹד: (לב) וַיַּעַשׂ
 הָעָם אֶל-שְׁלַל וַיִּקְחוּ צֹאן וּבָקָר
 וּבְגֵי בָקָר וַיִּשְׁחָטוּ-אֶרְצָהּ וַיֹּאכְלוּ

ניגוזאבע איין, ברצאטע דיא
 האנד ווידער צום מונדע, אונד
 זיינע אויגען ערהייטערטען זיך.
 (כח) דא שריא איינער פֿאָם
 פֿאלקע אונד שפראך: דיין פֿאָ
 טער האט יא דאז פֿאלק בע
 שוואַרען אונד געזאגט: פֿער
 פֿלוכט זייא דער מאן, דער
 היטע שפייזע געניעסעט! אָב
 גלייך דאז פֿאלק ערמאטטעט
 וואורדע. (כט) יונתן אנטוואַר
 טעטע: מייין פֿאָטער האט דאז
 לאנד אינו אונגליק געבראַכט!
 זעהעט נור, וויא מיינע אוי
 גען ערהייטערט וואורדען, ווייל
 איך דיעזעס ביסלען האָניג גע
 קאטטעט! (ל) העטטע גאר
 דאז פֿאלק הייטע פֿאָן דער ביי
 טע זיינער פֿיינדע, וועלכע עס
 פֿאָרגעפֿונדען, עססען דירפֿע
 וואַרע דיא נייערלאַגע אונ
 טער דען פֿלשחים ניכט יעטצט
 גרעסער געוועזען? (לא) זיא
 שלגען אן דיעזעס טאגע דיא
 פֿלשחים פֿאָן מכמש ביז אילון,

והאירנה קרי. ויעט קרי. השלל קרי. העם
 אונד דאז פֿאלק וואורדע זעהר אבגעמאטטעט. (לב) עס פֿיעל דאָהער איבער דיא בייטע גיע
 ריגהער, זיא נאָהמען שאַאַע, רינדער אונד קעלבער, שלאַכטעטען עס צור עכענען
 ערדע

ר ש י

וסוף הם קנים של אגס וכן אכלתי יערי עם דבשי (שיר השירים ה' א') ובלשון ישמעאל קורין
 לאותו דבש סוקר"א בלע"ז מפי ר' נתן הישמעאלי: (כט) עבר אבי את הארץ. בלבד את דעתם
 ואת ישועתם כמים עכורים: (ל) כי עתה לא רבתה מכה. בתמיה: (לב) ויעש העם. כמו
 ויעט העם לשון עיט (בראשית ט"ו י"א): לאן ובקר ובני בקר. אומר אני זה אותו ואת בנו
 לא תשחטו ולבך קראם חוטאים. ורבותינו אמרו בשחיטת קדשים שהיו מקדישים אותם שלמים
 ואוכלים לפני זריקת דם הוא שאמר ויאכל העם על הדם אוכלים קדשים ועדיין דם צמזק:
 גלו

ב א ו ר

חשכות ובהות מעיפות הרעב. (כח) ויעף העם, אג"ס שהיו עיפים, (הרד"ק). (כט) עבר
 אבי, הניא ברעה, וכן עובר שארו אבזוי (משלי י"א י"ז). (ל) אף כי לוא אבל, הנוונה אף
 כי רבתה המכה לו אבל העם, ונתוך דבריו התליף לורת מאמרו, ואמר דרך תמיה הלא רבתה
 עתה המכה? ובהעתקה כל נוכל לרמוז על כל זה. (לב) ויעט העם, נפל במהירות ובתאוה
 לאכול עליו, ומזה הענין נקרא עוף הדורס עיט. על הרם, הנוון שאכלו עס הדם, שלא
 המתו עד לאת הדם מן הבשר, כמו ויבחו האנשים על הנשים, וגם ההוראה בו על מטש,
 כי

העם על-הדם: (לג) וַיִּגִּדּוּ לְשֹׂאֵל
 לֵאמֹר הֲנִיחַ הָעַם הַטָּמִים לַיהוָה
 לֵאכֹל עַל-הַדָּם וַיֹּאמֶר בְּגִדְתֶם
 גְּדוּדֵי-אֱלֹהֵי הַיּוֹם אֲבָן גְּדוּלָה:
 (לד) וַיֹּאמֶר שְׂאוֹר פָּצוּ בְעַם
 וַאֲמַרְתֶּם לָהֶם הֲגִישׁוּ אֵלַי אִישׁ
 שׁוֹרוֹ וְאִישׁ שִׁיחֵוֹ וְשִׁתְּתֶם בְּזֶה
 וְאָכַלְתֶּם וְלֹא-תִחַטְּאוּ לַיהוָה
 לֵאכֹל אֶל-הַדָּם וַיִּגִּשׁוּ כָל-הָעַם
 אִישׁ שׁוֹרוֹ בִּידּוֹ הַלֵּילָה וַיִּשְׁחַטּוּ-
 עִם: (לה) וַיִּבֶן שְׂאוֹר מִזְבֵּחַ לַיהוָה
 אֲתוֹ הֵחָר לְבָנוֹת מִזְבֵּחַ לַיהוָה:
 (לו) וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל גִּרְדָּה אֲחֵרֵי
 פְּלִשְׁתִּים לַיְלָה וְנִבְּזָה בְּהֵם וְעַד-
 אֲזֹר הַבֶּקֶר וְלֹא-נִשְׂאָר בָּהֶם

איש

ערדע, אינד אסען עס זאמט
 דעם בלוטע. (לג) מאן צייגטע
 עס דעם שאול אן, מיט דען
 ווארטען: דאז פאלק זינדט
 געגען גאט, דאס עס זאמט
 דעם בלוטע איסט! דא זאגטע
 ער: איהר האבט געפרעעלט!
 וועלצט מיר זאגליך איינען
 גראסען שטיין הער! (לד) שאול
 זאגטע פערנער: צערשטריי.
 עט איך אונטער דעם פאלקע
 אונד זאגט איהנען, דאס
 איינער מיר זיינען אכסען, אונד
 איינער זיין לאס הערברייגע;
 שלאכטעט עס היער, דאן עס
 סעט עס, דאמיט איהר ניכט
 געגען דען עוויגען זינדיגעט, עס
 מיט דעם בלוטע צו עססן. דאז
 גאנצע פאלק בראכטע אלאף
 יעדער זיינען אכסען אן דער
 האנד דיעזע נאכט הין, אונד
 שלאכטעטען עס דאזעלכסט.
 (לה) שאול בויעטע דעם עווי.
 גען צו עהרען איינען אלטאר.
 מיט דיעזעם שטיינע פיינג ער
 אן, דעם עוויגען איינען אל.

טאר צו בויען. (לו) נון שפראך שאול: לאסט אונד דיעזע נאכט הינונטער געהען, אונד
 דען פלשחים נאכעזעטען, זיא, ביז דער מארגען לייכטעט, צו שאנדען מאכען, אונד קיינען
 מאן

ר ש י

(לג) גלו אלי. לשון גללו: היום. מצעוד יוס ולמטה נאמר ויגישו איש שורו בידו הלילה.
 רבוזינו נחלקו בדבר בסוף מסכת זנחיס יש מהן פירשו כאן בחולין כאן בקדשים ויש מהן פירשו
 כאן בקדשים שהוקדשו ליקרב בזמת ווב גדולה כאן בקדשים שהוקדשו ליקרב בזמה קטנה
 לימד על עולת יחיד שנשיר' לישחט בלילה: אכן גדולה. עשאה במה לזרוק עליה דם והקטר
 חלבים: (לד) פולו בעם. הכריזו במקומות הרבה ויהיו המכריזי' נפולים בעם: ושחטתם בזה.
 כאן במקום שחיטה. דבר אחר סנין בדק להם: הלילה. בהמות של חולין נשחטו בלילה כך
 מסורש בזנחיס: (לה) אותו החל. אותו המזבח ראשון למזבחות שבנה שאול:

ב א ו ר

כי הדם נבלע בבשר. וכמו כן פירשו רי"ג והרד"ק. (לג) גלו, הליווי מהקל מהכפולים.
 היום, בעת הזאת. (לד) ויאמר שאול, לעבדיו. פצו, מנעו ובהוראת התפעל כמו התפזרו,
 וכת"י. שיחו, מן שיה אשר שיה נגזר ומקולר ממנו, וכן פה מן פיה, ובסמיכות בא שיה.
 אל הדם, על הדם. (לה) אותו החל, הפשוט כדברי הרלב"ג שאותו האבן החל שאול אש"כ
 לבנות אותו מזבח לה', ואל חתמה כי מלינו האבן פה בל"ו, כי רבים כמוהו. (לו) ונכווח,
 נעשה

אִישׁ וַיֹּאמְרוּ כָל־הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ
 עֲשֵׂה * וַיֹּאמֶר הַכֹּהֵן נִקְרְבָה הַלֵּם
 אֶרְ-הָאֱלֹהִים: (לז) וַיִּשְׁאַר שְׂאוּל
 בַּאֱלֹהִים הָאֲרֻד אַחֲרַי פְּלִשְׁתִּים
 הַתְּתַנֵּם בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָנָהוּ
 בַּיּוֹם הַהוּא: (לח) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
 גִּשּׁוּ הַלֵּם כָּל פְּנֹת הָעַם וְדַעוּ
 וּרְאוּ בַמָּה הִיִּתְּהָ הַחַטָּאת הַזֹּאת
 הַיּוֹם: (לט) כִּי חִי־יְהוֹה הַמּוֹשִׁיעַ
 אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־יִשְׁנֹו בְיוֹנְתָן
 בְּנֵי בִי־מֹות יָמֹות וְאִין עָנָהוּ
 מִכָּל־הָעַם: (מ) וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־
 יִשְׂרָאֵל אַתֶּם תְּהִיוּ לְעֵבֶר אֶחָד
 וְאֲנִי וְיוֹנְתָן בְּנֵי נְהִיָה לְעֵבֶר אֶחָד
 וַיֹּאמְרוּ הָעַם אֶרְ-שְׂאוּל הַטּוֹב
 בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה: (מא) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל

כִּיָּן בִּיא אִיהֶנְעֵן אִיכְרִיג לְאִם.
 כַּעַן! זִיא אֲנִטוּוֹרְטֵטֵעֵן: אֶל־
 לַעַם, וּוְאִם דִּיר גַּעֲפֵלְלֵט,
 טְהוּע. דַּא זַאגְטֵע דַּעַר פְּרִיעַ
 סְטַעַר: לְאִסְט אֹונוּ פֶּאָר גַּאטְט
 הִינְטֵרֵטֵעֵן! (לז) שְׂאוּל בַּעֲ-
 פֶּרְאגְטֵע זִיךְ אֶלְסְדַּאן בִּיִּים
 עוּיִגֵּעֵן: זְאָלֵל אִיךְ הִינְאָב דַּעַן
 פְּלִשְׁתִּים נַאֲבֹועֵטֵעֵן? וּוִירְסְט
 דוּא זִיא יִשְׂרָאֵל אִין דִּיא הַעֲנִי
 דַּעֲלִיעֶפֶרֶן? דַּאמַּאֵלְס אַבְעַר
 בַּעֲקַאם עַר קִינַע אֲנִטוּוֹרְט.
 (לח) דַּא שְׂפֶרְאֵךְ שְׂאוּל: טֵרַעֲ-
 טֵעַט הַעַר, אִיהֶר פֶּאָלְקְסֶאנְפִּיהַי.
 רַעַר אֶלְלַע! עַרְקֵעֲנַעֵט אֹונד
 זַעֲהֵעַט, וּוְאֶדוּרְךְ דִּיעוּזֵע שְׂטֶרַאֲ-
 פֶּעֵי הִיִּטֵּע עַרְפֶּאֲלֵגְט זִיין מַאָג;
 (לט) דַּעַן, זְאָ וּוְאֶהֶר דַּעַר עוּיִי.
 גַּע לַעֲבַט, דַּעַר יִשְׂרָאֵל
 דַּעַן זִיעַג פֶּעַרְלִיעֶהֶען! וּוִיעַן עַם
 וּוִעַנַעַן מִיִּינַעַם זְאָהֶנַעַם יוֹנְתָן
 גִּעִשְׂעֶהֶען, זְאָ מוֹם עַר שְׂטַעַר־
 בַּעַן. — קִינַעַר אֹוִים דַּעַם
 פֶּאָלְקֵע גַּאָב אִיהֶם דַּאֲרוּף אִיִּי.
 גַּע אֲנִטוּוֹרְט. (מ) עַר שְׂפֶרְאֵךְ
 גּוֹן צוּ גַּאנְץ יִשְׂרָאֵל: אִיהֶר
 שְׂטַעֲלֵעַט אִיִּךְ אֹוִיף אִיִּינַע זִיִּי.

אל פסקא נא"ס

טע, אינד איך אונד מיין זאָהן יונתן שטעללען אונז אויף איינע זייטע. דאָז פֶּאָלְק ערווייע.
 דערטע דעם שׂאוּל: וואָס דיר געפֿעללעט, דאָז טהוּע. (מא) דאָ שפּראַךְ שׂאוּל צום עוויגען,
 דעם

ר ש י

(לח) פנות העם. שרי העם אבן הפנה היא המזוכה: (מ) לעבר אחד. להפיל גורל בין כולכם
 וכינינו

ב א ו ר

נעשה אותם לבז וללעג, כי נעשה אותם חללים לפני מרבתינו, ולכן ת"י ונקטול בהון, ולכן
 נא בקל העי"ן ולא בדגש. נשאר, בזירי האל"ף והוא כמו בחיריק. ויאמר הכהן, מסתמא
 אַז שְׂאוּל לִהְנִיחַן שִׁשְׁאֵל בְּאֹרִים וְתוּמִים, וְאִמַר הַכֹּהֵן נִקְרְבָה אֶל הָאֲרוֹן. (לח) כָּל פְּנֹת
 הָעַם, פְּנֵה רֹאשׁ הַחֹמָה, וְע"ד הַלְוִיר שְׂרֵי הַעַם. הַחַטָּאת, הַעֲנוּשׁ הַזֶּה. (לט) כִּי אִם וְכו'
 כִּי מוֹחַ, כַּפַל הַמְלָכָה כִּי, נַעֲבֹוד הַמֵּאֲזַר הָאֲרוֹן. בְּיוֹנְתָן בְּנֵי, נַשְׁבִּיל יוֹנְתָן בְּנֵי. וְאִין עוֹנְהוּ,
 אֹו הַבִּין כִּי בְיוֹנְתָן תְּלוּי הַדְּבַר, כִּי אִם הִי' אִישׁ יוֹדַע עֲבִירָה מִה מֵאִישׁ יִשְׂרָאֵל אִמַר כָּל הִי'
 מְכִיר

אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִכָּרָה
 תָּמִים וַיִּלְכֹּד יוֹנָתָן וּשְׂאוּל וְהָעָם
 יִצְאוּ: (מג) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל הַפִּילֹו
 בְּיָדֵי וּבִין יוֹנָתָן בְּנֵי וַיִּלְכֹּד יוֹנָתָן:
 (מג) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־יוֹנָתָן
 הַגִּידָה לִּי מָה עָשִׂיתָה וַיַּגִּד־לוֹ
 יוֹנָתָן וַיֹּאמֶר טַעַם טַעַמְתִּי בְּקִצָּה
 הַמַּטָּה אֲשֶׁר־בְּיָדֵי מַעַט דָּבָשׁ
 הִנְנִי אָמוֹת: (מד) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
 כֹּה־יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי־
 מוֹת תָּמוֹת יוֹנָתָן: (מה) וַיֹּאמֶר
 הָעָם אֶל־שְׂאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוֹת
 אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה
 הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חֲלִילָה חֲי־יְהוָה
 אֲסִיפֵל מִשַּׁעֲרַת רֵאשׁוֹ אֶרֶצָה
 כִּי־עַם־אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה
 וַיִּפְדוּ הָעָם אֶת־יוֹנָתָן וְלֹא־מָת:

ויעל

תרגום אשכנזי מ
 דעם גאטטע ישראל'ס: גיב
 פאללשטענדיגען אויפֿשלוס!
 יונתן אונד שאול ווארדען גע.
 טראָפּען, דאָ פֿאַלק אַבער
 גינג פֿרייאַ וועג. (מג) שאול
 שפראַך: ווערפֿעט צווישען
 מיר אונד מיינעם זאָהנע יונתן
 דאָ לאַאז! אונד עס ווארדע
 יונתן געטראָפֿען. (מג) דאָ
 שפראַך שאול צו יונתן: זאָגע
 מיר, וואָס האַסט דואַ געטהאָן?
 אונד יונתן זאָגטע איהם: איך
 האָבע מיט דעם ענדע דעם
 שטאַבעס, דען איך אין מיי
 נער האַנד היעלט, איין וועניג
 האָניג געקאָסטעט; נון מוס
 איך שטערבען. (מד) שאול
 שפראַך: זאָ מעגע מיר גאָטט
 גוטעס ערצייגען איטצט אונד
 אין דער פֿאַלגע, דאָס דואַ,
 יונתן שטערבן מוסט! (מה) דאָ
 פֿאַלק אַבער שפראַך צו שאול:
 וויאָ? יונתן זאָלל שטערבען?
 ער, דער דיעוען וויכטיגען
 זיעג ישראל פֿערשאַפֿט האַט?
 דיעס זייאַ פֿערן! זאָ וואָהר
 דער עוויגע לעבט, עס דאַרף
 פֿאַן זיינעם הויפטע קיין האַאר צור ערדע פֿאַללען! דען וואָר ער דען בייאַ גאָטט, אַלס ער
 הויטע דיעועם געטהאָן? דאָ פֿאַלק רעטטעטע אַלזאָ יונתן, דאָס ער ניכט אומקאָם.
 שאול

ר ש י

בינינו: (מא) הנה חמים. תן גורל אמת: והעם ילאו. נקיים מן הגורל: (מה) ויפדו העם.
 התירו לו לשאול שבעתו:

ב א ו ר

ומכחיד תחת לשונו, ורק בעבור יונתן שתקו. (מא) הנה חמים, תן גורל אמת. (רש"י),
 (מג) הנני אמות, הנני חייב מיתה, וכן ת"י. (מה) עם אלהים עשה, לדעתי פירושו על
 דרך התימה, האם ה' אלהים עמו והגיד לו שאתה הבאת העם באלה ובשבעתו לבלתי טעום
 מאומה היום כאשר עשה היום הזה, המעשה לטעום מהדבש? הלא הוא לא ידע מאומה ואין
 עונש עליו (י). ויפדו העם, וילילו העם.

לפר

ה ג ה ו ת

(י) לדעתי הכוונה פשוטה הלא ה' היה עמו בכל אשר יפנה ואם קטא קטאה גדולה האם

(מו) וַיַּעַל שְׂאוֹל מֵאַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים
 וּפְלִשְׁתִּים הָלְכוּ לְמִקְוָם:
 (מז) וּשְׂאוֹל לָכַד הַמְּלוּכָה עַל-
 יִשְׂרָאֵל וַיִּלְחֶם סָבִיב בְּכָל-אֶבְיָו
 בְּמוֹאָב וּבְבְנֵי-עַמּוֹן וּבְאֲדוֹם
 וּבְמִלְכֵי צוּבָה וּבְפְלִשְׁתִּים וּבְכָל
 אֲשֶׁר-יִפְנָה יִרְשָׁיָע: (מח) וַיַּעַשׂ
 חֵד וַיֵּךְ אֶת-עַמְלֵק וַיַּצֵּל אֶת-
 יִשְׂרָאֵל מִיַּד שָׁהוּ: (מט) וַיְהִי
 בְּנֵי שְׂאוֹל יוֹנָתָן וַיִּשׁוּי וּמִלְכִישׁוּעַ
 וְשֵׁם שְׁתֵּי בָנָתָיו שֵׁם הַבְּכִירָה
 מֵרַב וְשֵׁם הַקְּטָנָה מִיכָל: (נ) וְשֵׁם
 אִשְׁתּוֹ שְׂאוֹל אַחִינֹעַם בַּת-
 אַחִימֶעֶץ וְשֵׁם שׂוֹרֵצְבָאוּ אֲבִינָר
 בֶּן-נָר דּוֹד שְׂאוֹל: (נא) וַקִּישׁ אֲבִי-

(מו) שׂאוֹל צָאג נון הינווף,
 פֶּרֶפֶאֶלְגִּטֵּעַ נִכְט מַעְהָר דִּיא
 פְּלִשְׁתִּים, אֹנְד דִּיא פְּלִשְׁתִּים
 גִּינְגֵעַן נֶאֶךְ אִיהֶרֶר הַיִּמְצִיטָה.
 (מז) שׂאוֹל עֶרְקֵמֶפֶטֶע דִּיא
 רֶעִיֶעֶרֹנְגִיאִבֶּעַר יִשְׂרָאֵל, גִּרִיף
 אַלְלֵע זִינֵע פֶּיִנְדֵע אֹמְהֶעֶר
 אָן, נֶעֶהמִלִּךְ מוֹאֵב, דִּיא
 קִינְדֶּר עַמּוֹן'ס, אֲדוֹם, דִּיא
 הֶעֶרֶרֶשֶׁר צוּבָה'ס אֹנְד דִּיא
 פְּלִשְׁתִּים; אֹנְד וּוְ עַר זִיךְ
 הַיִּנוּוֶעֶנְדֶּעטֶע, עֶרְהִילְטֶעֶר דִּיא
 אָבֶעֶרֶהֶאָנְד. (מח) עַר זְאָמִי
 מֶעֶלְטֶע אִיין הֶעֶעֶר, שְׁלוֹגֶדֶען
 עַמְלֵק, אֹנְד בֶּעֶפֶרִיִיעֶטֶע
 יִשְׂרָאֵל פֶּאָן דֶּעֶר גֶּעוּוֹאֶלְט זִי-
 נֶעֶס רִיִּיבֶעֶרס. (מט) דִּיא זֶעֶה,
 נֶע שְׂאוֹל'ס וּוְאַרְעֵן: יוֹנָהן,
 יִשׁוּי אֹנְד מִלְכִישׁוּעַ; זִינֵע בִּי-
 דֶּען טֶעבֶטֶעֶר הַיֶּעֶסֶען: דִּיא
 עֶלְטֶעֶרֶע, מֵרַב, דִּיא יִינְגֵעִי
 רֶע מִיכָל. (נ) שְׂאוֹל'ס גֶּעֶמְצֶה,
 לִין הַיֶּעֶס אַחִינֹעַם, דִּיא טָאָבִי.
 טֶעֶר דֶּעס אַחִימֶעֶץ; זִיין הֶעֶעֶר.
 פֶּיִהֶרֶר הַיֶּעֶס אַבְנָר, זְאָהָן נֶר'ס, שְׂאוֹל'ס פֶּאָטֶעֶר. בְּרוֹדֶעֶרס. (נא) דֶּען קִישׁ וּוְאַר

שׂאוֹל דֶּען קִישׁ וּוְאַר דֶּעֶר

ר ש י

(מח) וַיַּעַשׂ חֵד וַיֵּךְ אֶת-עַמְלֵק וַיַּצֵּל אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד שָׁהוּ: (מט) וַיְהִי בְּנֵי שְׂאוֹל יוֹנָתָן וַיִּשׁוּי וּמִלְכִישׁוּעַ וְשֵׁם שְׁתֵּי בָנָתָיו שֵׁם הַבְּכִירָה מֵרַב וְשֵׁם הַקְּטָנָה מִיכָל: (נ) וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ שְׂאוֹל אַחִינֹעַם בַּת-אַחִימֶעֶץ וְשֵׁם שׂוֹרֵצְבָאוּ אֲבִינָר בֶּן-נָר דּוֹד שְׂאוֹל: (נא) וַקִּישׁ אֲבִי-

ב א ו ר

(מו) לְכַד הַמְּלוּכָה, כִּי הָיוּ שׂוֹנְאִיו רַבִּים הַמְתַּקְנָאִים אֲשֶׁר צוּהוּ, כְּמוֹ כָּל מְלוּכָה בְּמִזְרָה וּוְהַגִּרִיף, אֹלֶם הָיָא גַבַּר עֲלֵיהֶם. יִרְשָׁיָע, הִיִּתְהֵ לוֹ יַד הַעֲלִיּוֹנָה, וְכֵן פִּתְרוּ הַשְּׂנֵעִים וְהַפּוֹלְגִיטָא וְכֵן מִשְׁמַע בְּרִי"ג. (מח) וַיַּעַשׂ חֵד וַיֵּךְ אֶת-עַמְלֵק וַיַּצֵּל אֶת-יִשְׂרָאֵל מִיַּד שָׁהוּ: (מט) וַיְהִי בְּנֵי שְׂאוֹל יוֹנָתָן וַיִּשׁוּי וּמִלְכִישׁוּעַ וְשֵׁם שְׁתֵּי בָנָתָיו שֵׁם הַבְּכִירָה מֵרַב וְשֵׁם הַקְּטָנָה מִיכָל: (נ) וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ שְׂאוֹל אַחִינֹעַם בַּת-אַחִימֶעֶץ וְשֵׁם שׂוֹרֵצְבָאוּ אֲבִינָר בֶּן-נָר דּוֹד שְׂאוֹל: (נא) וַקִּישׁ אֲבִי-

ה ג ה ו ח

הִיִּתְהֵ ה' בְּעִזְרָתוֹ? וַיִּתְּרָגַם: (ח) וַיִּטְּ גִּבְעָטֶעֶס בִּיחֻטְטֶעֶנְדֶּר הָאָט עַר הַיִּטְּעֶע גֶּעוּוִירְקֵט.

שְׂאוּל וַיִּבֶר אֲבִי-אֲבִינָר בֶּן-אֲבִי-אֵל:
(כג) וַתְּהִי הַמְּלָחָמָה חֹזְקָה עַל-
פְּלִשְׁתִּים כֹּר יָמֵי שְׂאוּל וַרְאָה
שְׂאוּל כָּל-אִישׁ גִּבּוֹר וְכָל-בֶּן-חַיִל
וַיֵּאסְפוּהוּ אֵלָיו:

דער פֿאַטער שאוול'ס, אונד נר
אכנר'ס פֿאַטער, דער זאָהן
אביאל'ס. (כג) דער קריעג מיט
דען פלשתיים וואָר דוּא גאַנצע
רעגירונגס צייט שאוול'ס העפֿט.
טוג; ווען דאָהער שאוול איינען
שטאַרקען אונד רויסטיגען מאַן
זאָה, זאָ נאָהם ער איהן צו זיך.

טו (א) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוּל
אֲתִי שְׁלַח יְהוָה לְמַשְׁחֶךָ
לְמֶלֶךְ עַל-עַמּוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה
שְׁמַע לְקוֹל דְּבַרֵי יְהוָה: (ג) כֹּה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פְּקֹדֹתַי אֶת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֵךְ לְיִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר-שָׂם לּוֹ בְּדָרֶךְ בְּעֵלְתוֹ
מִמְצָרִים: (ג) עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה
אֶת-עַמְּלֵךְ וְהַחְרַמְתָּם אֶת-כָּל-
אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמַל עֲלָיו וְהִמַּתָּה
מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעוֹלָלָה וְעַד-
יֹזֵק מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגָּמֶל וְעַד-

טו (א) אייניגע צייט דאָרויף
שפראך שמואל צו
שאוול: דאָ מיך דער עוויגע
געזאַנדעט האַט, דיך איבער
זיין פֿאַלק, איבער ישראל, צום
קעניגע איינצוועטצען, זאָ גע.
האַרבע נון דעם בעפֿעהלע
דער וואָרטע דעם עוויגען.
(ג) זאָ שפריכט דער עוויגע
צבאות: איך אָהנדע נון, וואָס
עמלק אָן ישראל געטהאָן,
נעהמליך, וואָס ער איהם אויף
דער רייזע געטהאָן אַלס לעטצ.
טערער אויס מצרים הערויפֿט.
צאָג. (ג) געהע דאָהער דוּן,
שלאָגע דען עמלק, פֿערהעע.
רע אַללעס, וואָס זיין איוט,
שאַנע זיינער ניכט, אונד טעד.
טע זאָוואָהל מאַן אַלס פֿרויא,
קינד אַלס זייגלינג, אַכס אַלס
לאַם, קאַמעעל אַלס עזעל.
שאוול

חמור

ר ש י

טו (א) ועתה שמע לקול דברי ה', פעס אחת נסכלת ועתה הזהר בעלמך: (ג) מאור ועד
שה. שהיו בצלי כשפים ומשנין עממן ודומין לנהמה:

וישמע

ב א ו ר

טו (א) על עמו על ישראל, לכן חונה עליך לשמוע לקול ה' להכרית זרע עמלק.
(ב) בעלותו ממצרים, גם במלחמת גדעון החזיק עמלק שונאי ישראל, אולם
בעלות ישראל ממצרים הרגה עמלק שנאתו היותר גדולה, כאשר אמר הכתוב שהי' מחשבתו
להכרית זרע ישראל, כאשר אז עדן לא התחזקו להיות עם נוסע בזרוע ידם, כי עוד לא מסכו
הימים שהיו עבדים לגלבי ארץ ועיפיים ויגיעים ולא בטחו עדיין באלהים כראוי. (ג) מגבל
ועד חמור, לבלתי יאמרו זה משלל עמלק, והקב"ה נזהר למחות זכר עמלק.

וישמע

חֲמֹר: (ד) וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל אֶת-
הָעַם וַיִּפְקְדֵם בְּטַלְאִים מֵאֲתִים
אַלְפֵי רִגְלֵי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת-
אִישׁ יְהוּדָה: (ה) וַיָּבֵא שְׂאוּל עַד-
עִיר עַמְלֵק וַיִּרְבּוּ בְּנַחַל: (ו) וַיֹּאמֶר
שְׂאוּל אֶל-הַקִּינִי לָכֵן סָרוּ רִדּוֹ
מִתּוֹךְ עַמְלֵקִי פֶן-אֶסְפֶּה עִמּוֹ
וְאֵתָּה עֲשִׂיתְ חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּעֵלּוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּסַּר
קִינִי מִתּוֹךְ עַמְלֵק: (ז) וַיֵּךְ שְׂאוּל
אֶת-עַמְלֵק מִחַוִּילָה בְּזֶאֱזָר שׁוֹר
אֲשֶׁר עַרְפְּנֵי מִצְרַיִם: (ח) וַיִּתְּפֹשׂ
אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עַמְלֵק חַי וְאֶת-

(ד) שׂאוּל בָּאָסָה דָאז פֿאַלק
אויף, אונד מוסטערטע זיא
אין טלאיב, וואָ זיא צווייאמאהל
הונדערט טויזענד פֿויספֿאַלק,
אונד צעהן טויזענד פֿאַם
שטאַממע יהודה שטאַרק וואָ
רען. (ה) ער דראַנג ביו צור
שטאַרט עמלק פֿאַר, אונד
שטעללטע אים טהאַלע אייגען
הינטערהאַלט אויף. (ו) שׂאוּל
ליעם דעם קיני זאַגען: געהעט
הינוועג, זאַנדערט אייך אַב, צי
העט הינאַב אויס עמלק, דאַם
איך דיך ניכט מיט איהם אויפֿ.
רייכע, דען דוא האַסט וואָהל.
טהעטיג געהאַנדעלט געגען
ישראל, אַלס זא אויס מצרים
הערויף געצאַגען. קיני זאַנ
דערטע אַלזאָ ויך פֿאַן עמלק
אַב. (ז) שׂאוּל שלוג דען עמלק
פֿאַי חוילה ביו נאַך שור הין,
וועלכעס פֿאַר מצרים ליענט.

כל
(ח) ער פֿינג דען אַגג, קעניג פֿאַן עמלק, לעכענדיג, דאַז
זאנ.

ר ש י

(ד) וישמע שׂאוּל. לשון הכרזה כמו וישק שׂאוּל: ויפקדם בטלאים. אמר לכל אחד ואחד שיקח טלה
מכאנו של מלך ואח"כ מנה את הטלאים לפי שאסור למנות את ישראל שנאמר בס לא יספר מרוב
(בראשית ל"ב י"ג): (ה) וירב בנחל. וילחם בנחל. ורבותינו אמרו על עסקי נחל רב דין את עצמו ומה
בשביל נפש אחת אמר חורה ערוף עגלה בנחל בשביל כל הנפשו' האלה לא כ"ש אם אדם חטא בהמה
מה חטאה: (ו) אל הקיני. בני יתרו שהיו יושבין במדבר יהודה בנגב ערד שהלכו אלל יענן
ללמוד תורה וערד הוא עמלק הכנעני מלך ערד עמלק היה שנאמר יושב הנגב (במדבר כ"א א')
ועמלק יושב בארץ הנגב (שם י"ג כ"ט): עם כל בני ישראל. שנהנו מסעודות משה ואהרן וכל
זקני

ב א ו ר

(ד) וישמע, אספס ע"י הכרזה. בטלאים, שם מקום, ולפי הרד"ק ור"ש נעוויזאָהן היא העיר הנזכרת
(כיהושע ט"ו כ"ד) בנחלת יהודה בשם טַלָם, ונא בה"א הידיעה כמו בכמה מקומות, ואפשר
שנקרא ע"ש המאורע מה שאמרו חז"ל. (ה) עיר עמלק, לפי פשוטו כך שמה, ומסתמא היתה
מטרופולין של כל המדינה, ולכן נקראת בסרטוט ע"ש האומה, ושם חנה המלך אגג. וירב,
לא מכאנו לשון ריב על מלחמה, לכן הנכון כפירוש הרד"ק שפירושו ויארב, ונא בקמץ היו"ד
בעבור העלמת האל"ף ונא תחת וַיִּאָרְבַּב בהפעיל, וכן פתר געזעניאוס. והרד"ק העתיק ת"י
וטקיס משריתיה ואגג קרבא בנחל. והתיבות ואגג קרבא בלתי נמלטים נתי שלפניו, גם
אם נקיים הנוסחא יהיו התיבות וטקיס משריתיה למותר, לכן נראה מי שקיים נוסחא זאת לא קיים
זאת, ולגרסא וטקיס משריתיה הניאור של וירב הוא כמו וירבה חילותיו, ולגרסת ואגג קרבא
הניאור של וירב לשון דין ומריבה ומלחמה. (ו) אל הקיני, מבני חובב חוהן משה, והחסד
שעשה

כָּל־הָעַם הַחֲרִים לְפִי־הָרֵב:
 (ט) וַיַּחְמַל שְׂאוּל וְהָעַם עַל־אַגֹּג
 וְעַל־מִיטָב הַיִּצְאֹן וְהַבְּקָר
 וְהַמְּשָׁנִים וְעַל־הַכָּרִים וְעַל־כָּל־
 הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־
 הַמְּלָאכָה נִמְכְּזָה וְנִמָּס אַתָּה
 הַחֲרִימוּ: (י) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל־
 שְׂמוּאֵל לֵאמֹר: (יא) נְחַמְתִּי כִּי־
 הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־
 שָׁב מֵאַחֲרָיו וְאַתָּה דִּבַּרְתָּ לֹא־הָקִים
 וַיַּחַר לְשְׂמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה
 כָּל־הַלַּיְלָה: (יב) וַיִּשְׁכַּם שְׂמוּאֵל
 לְקָרְאֵת שְׂאוּל בַּבֶּקֶר וַיִּגַּד
 לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׂאוּל
 הַכֶּר־מְלָה וְהִנֵּה מְצִיב לּוֹ יָד נִיסָב

ויעבר

חרגום אשכנזי מב

גאנצע פֿאלק אבער פֿערט לוי.
 טע ער מיט דעם שווערדטע.
 (ט) יעדאך שאַנטע שאול אונד
 דאז פֿאלק דען אנג, דאז בע.
 סטע קלייני. אונד רינדפֿיעה,
 דאז פֿיעה פֿאן צווייטער טראכט
 דיא געמעסטעטען שאַפֿע,
 אונד וואס זאנסט אויסגעצייכ.
 געט גוט וואר, אונד וואַללטען
 עס ניכט פֿערטילגען; יעדעס
 געמיינע אונד ריידגע פֿיעה
 אבער האַבען זיא צו גרונדע
 געריכטעט. (י) דעם שמואל
 ווארד דאז ווארט דעם עוויגען,
 וויא פֿאלגט: (יא) עס רייעט
 מיך, דאס איך שאול צום קע.
 ניגע ערהאַבען האַבע, דען ער
 איזט פֿאן מיר אַכגעגאַנגען,
 אונד האַט מיינען אויפֿטראַג
 ניכט אויסגעפֿיהרט! דיעזעס
 פֿערדראָס דען שמואל, אונד
 ער שריא צום עוויגען דיא גאַנ.
 צע נאַכט. (יב) דעם מאַרגענס
 שטאַנד שמואל צייטליך אויף,
 דעם שאול ענטגעגען צו געהען,
 דא ווארדע איהם פֿאלגענ.
 דעם אונגעצייגט: שאול איזט נאך כרמל געקאָממען, אונד שטעללטע זיך דא איין דענק.
 מאהל

ר ש י

זקני ישראל והרי מעלה עליו כאלו עשה חסד עם כל בני ישראל: (ט) והמשנים. אין לו דמיון
 והם הבריאים ואומ' אני לשון משנים כמו כסף משנה על שם שהוא כפול כבשר וכשומן וכן ופר
 השני שבע שנים (שופטים ו' כ"ה): נמזזה ונמס. כמו גזזה והמ"ס עפילה זו: (יא) נחמתי.
 מחשבה עלתה בלבי על מלכו' שאול שהמלכתי: (יב) מליב לו יד. בונה לו מזבח הוא המונח שנאמר
 נאליהו וירפא את מזבח ה' ההרוס (מלכים א' י"ח ל'). וי"ת והא מתקן ליה תמן אתר
 לפלג

ב א ו ר

שעשה בלתי נזכר בפסוק, ודרש חז"ל ידוע. (ט) והמשנים, אשר אינם טובים כמו הראשונים
 רק המה שניים להם, כמו כפורי כסף המשנים (דהי"א ע"ו י"ח) וכמו כן פירש הרד"ק בשם
 י"מ שהם שניים לבטן, והמבארים המשנים בהמות שמיים חלפו משן בשמן. הברים, כאן
 מפותמים, וכן ת"י. המלאכה, בהמה, וכן לרגל המלאכה אשר לפני. נמזזה, מחונר מן
 גְּבוּהָה ומן הַבְּוָה אשר כל אחד יחן מובן שלם. ונמס, נפעל מהכפולים ונא נמזזה בל"ג על
 המלאכה והיא הנהמה, ונמס בל"ג על המקנה (מדברי הרד"ק בשנוי). (יב) יד, אפשר
 שכתב

כאל. היערויף ווענדעטע ער זך, צאג ווייטער, אונד גינג נאך גלגל הינאב. (יג) אלס שמואל צו שאול קאם, שפראך שאול צו איהם: זייא פאם עוויגען געגריסט! איך האבע דעם עוויגען אויפטרעג אויס געפיהרט. (יד) דא שפראך שמואל: אינד וואס זאלל דאז בלעקקען דעם קליינען פיע העם אין מיינען אהרען, אונד דאז ברוללען דעם רינדפיע העם, וועלכעס איך הארע? (טו) שאול ערוועדערטע: פאן עמלק האבען זיא עם געי ברעכט, ווא דאז פאלק דאז פארציגל כסטע קלייני אונד רינדפיעה פערשאנטע, אום דעם עוויגען דיינעם גאטטע דאפאן צו אפפערן, דאז איב רינע האבען וויר פער טילגט. (טז) דא שפראך שמואל צו שאול: לאס אב! איך ווילל דיר פערקינדען, וואס דער עוויגע דיעזע נאכט מיר מיט געטחילט. דיעזער זאגטע צו איהם: זא רעדע! (יז) היערויף שפראך שמואל: וואהרליך! ווען דוא דיר אויך פיר קליין העלטסט, זא ביזט דוא דאך דאז הויפט דער שטעממע ישראל'ס, דא דיר דער עווי.

ויעבר וירד הגלגל: (יג) ויבא שמואל אל שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהוה הקימתי את דבר יהוה: (יד) ויאמר שמואל ומה קול הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע: (טו) ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח ליהוה אלהיך ואת היותר החרמנו: (טז) ויאמר שמואל אל שאול הרף ואנידה לך את אשר דבר יהוה אלי הלילה ויאמרו לו דבר: (יז) ויאמר שמואל הלוא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה

פתח כ"ס. ויאמר קרי וימשחך

איהם: זא רעדע! (יז) היערויף שפראך שמואל: וואהרליך! ווען דוא דיר אויך פיר קליין העלטסט, זא ביזט דוא דאך דאז הויפט דער שטעממע ישראל'ס, דא דיר דער עווי.

ר ש י

לפלגא ליה בירתא: (טז) הרף. כתרוממו אורכי פי המזן: (יז) ראש שבטי ישראל אתה. מ"י שנטא דבנימין עבר בימא בריש כל עמא כמ"ג בנימין נעיר רודס (תהלים ס"ח כ"ח):

ב א ו ר

שבת המעשה על לוח והקים אותו בה הכרמל, וכן ונתתי להם נביתי ונחומותי יד ושם. (טז) החרמנו, הזמלה שהיא נגד מצות ה' חלה בהעם, ולהחרם שיתק גם עלמו. (טז) הרף, שהי שאול רודס לספר מחמתו ונכרות חילו במלחמה, ואמר שמואל המתן עד שאניד לך דבר ה' (יז). (יז) אם קטן, שאול הקטין עלמו באמרו אשר חמל העם ואין בידו למחות בידם

ה ג ה ו ת

(יז) הנכון שהכוונה הרף ממני בדברי התנכלות כי ללא יועיל יהיה ורק אנידה לך וגו'.

וַיִּמְשַׁח יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:
 (יט) וַיִּשְׁלַח יְהוָה בְּדָרְךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
 וַהֲחַרְמְתָה אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-
 עַמְּלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד-כְּלוֹתָם
 אֹתָם: (יט) וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעַתָּ
 בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל-הַשָּׁלָל
 וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (כ) וַיֹּאמֶר
 שְׂאוּל אֶל-שְׂמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
 בְּקוֹל יְהוָה וְאַלְךָ בְּדָרְךָ אֲשֶׁר-
 שְׁלַחְנִי יְהוָה וְאָבִיָא אֶת-אֲגַג
 מֶלֶךְ עַמְּלֵק וְאֶת-עַמְּלֵק הַחַרְמָתִי:
 (כא) וַיִּקַּח הָעַם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר
 רֵאשִׁית הַחֲרָם קִזְבַּח לַיהוָה
 אֶלֶּהֶּיךָ בְּגִלְגָּל: (כב) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל
 הַחֲפֵץ לַיהוָה בְּעֵלוֹת וּזְבָחִים
 כִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שָׁמַעַ

עוויגע האט איבער ישראל צום
 קעניגע זאלבען לאססען.
 (יט) דער עוויגע שיקטע דין
 אויף איינען וועג אונד שפראך:
 געהע הין אונד פֿערטילגע די א
 פֿערברעכער, דען עמלק,
 אינדעם דוא זאמיט קריעגאיי
 בערציעהסט, ביז דוא זא אויס.
 גערֿאטטעט האסט! (יט) וואָ
 רום האסט דוא דעם בעפֿעהלע
 דעם עוויגען ניכט געהאָרֿכט,
 ביזט גיעריג צור בייטע הינגע.
 איילט, אונד האסט דאָ גע
 טהאן, וואָס דעם עוויגען מייט
 פֿעלליג איזט? (כ) „דורך
 וואָס?“ שפראך שאול צו
 שמואל, „עטוואַ ווייל איך דיי
 „נעם בעפֿעהלע געהאָרֿזאָם
 „וואָר? דען וועג גינג, וואָהין
 „מיך דער עוויגע געשיקט
 „האטטע, דען אגג, קעניג
 „פֿאָן עמלק (געבענדיג) ברצב.
 „טע, אונד דען עמלק פֿער.
 „טילגט האבע? (כא) ווען אוך
 „דאָ פֿאַלק פֿאָן דער ביי
 „טע אייניגעס קליינ, אינד
 „רינדפֿיעה, אַלס פֿאַרציגליב.
 „סטעם דעם פֿערבאָננטען,

נאָהם, זאָ געשאַה עם בלאָס אום דעם עוויגען דיינעם נאָטטע אין גלגל צו אָפֿפֿערן.
 (כב) שמואל ענטגעגעטעט: האט דען דער עוויגע זאָ פֿיעל געפֿאללען אָן גאַנץ. אונד זאָנ.
 סטיגע אָפֿפֿער, אַלס ווען מאָן ווינעם בעפֿעהלע געהאָרֿכט? יא, געהאָרֿזאָם איזט איהם
 ליע.

מזבח

פתח כס"פ

ר ש י

יח) עד כלותם אותם. העם אשר אתך יכלו אותם: (יט) ותעט. כמו ותעף לשון עיט
 (בראשית ט"ז י"ח): (כא) ראשית החרם. מיטב החרם וכן ראשית דגוך (דברים י"ח ד')
 כמ"ט בהרימכם את חלבו ממנו (במדבר י"ח ל'). וי"ח קדם דיתרמון: (כב) הנה שמוע.

ב א ו ר

נידס, לפיכך אמר שמואל יען משחך ה' למלך עליך להראות ממלכתך למלא כווי השם, כי
 לא מחזיקתך נלחמת עם עמלק רק על מלוחו, אולם סנת ממלכתך הי' מאהבת השלל,
 (הרד"ק נקילור). (יה) כלותם אחם, נא שם הנוף אחרי הכנוי כמו ופגריכס אתם. (כ) אשר
 שמעתי, הלטדק לאמר מה הוע אשר עשיתי? האם אשר שמעתי וכו'? (הוכן כוונת הרד"ק).
 ואביא אח אגג, חיים להגדיל תפארת החשועה. (כא) ראשיח, מיטיב. (כט"י).

מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב
 אֵילִים: (כג) כִּי חֲטָאת־קָסָם מְרִי
 וְאֹן וְתַרְפִּים הַפָּצַר יַעַן מֵאִסְתָּ
 אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסְךָ מִמַּלְכָּ:
 (כד) וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־שְׂמוּאֵל
 חֲטָאתִי כִי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה
 וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יִרְאֵתִי אֶת־הָעַם
 וְאֲשַׁמְעֵם בְּקוֹלִם: (כה) וְעַתָּה שְׂא
 נָא אֶת־חֲטָאתִי וְשׁוּב עִמִּי
 וְאֲשַׁתְּחִוָּה לַיהוָה: (כו) וַיֹּאמֶר
 שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוֹל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ
 כִּי מֵאִסְתָּרָה אֶת־דְּבַר יְהוָה
 וַיִּמְאַסְךָ יְהוָה מֵהַיּוֹת מֶלֶךְ עַל־

ליעבער דען אפפער, פאלגע
 לייסטען אנגענעהמער אלס
 דער ווידערפעטט. (כג) דען
 איזט ווידערשפענסטיגקייט וואָ
 פיעל זינדע אלס אהנדונגס
 קינסטלערייא, זא איזט איבער
 טרייבונג פֿרעפֿעל דעם ביל
 דערריענסטעס! ווייל דואאל
 זא דען אויפֿטראג דעם עוויגען
 אויסער אַכט געלאַססען, זא
 האַט ער דיך פֿערוואַרפֿען קע
 ניג זיין צו לאַססען. (כד) שאול
 שפראך צו שמואל: איך האַ
 בע געפֿעהלט, דאַס איך דען
 אויסשפּרוך דעם עוויגען אונד
 זיינע וואַרטע איבערטרוּנטען,
 דען איך האַבע דאַן פֿאַלק גע
 פֿירכטעט, אונד איהרעם
 וואונשע געהאַר געגעבען.
 (כה) פֿערצייהע מיר נון דאָך
 מיינען פֿעהלער, קאַממע מיט
 מיר צוריק, אונד איך ווילל

ישראל
 מיך פֿאַר דעם עוויגען צור אנבעטונג נייערער ווערפֿען. (כו) שמואל אבער אנטוואַרטע
 טע איהם: איך געהע ניכט מיט דיר צוריק! ווייל דוא אינמאל האַסט דען בעפֿעהל דעם עווי
 גען אונבעאַכטעט געלאַססען, זא האַט דיך דער עוויגע אויך שאַן פֿערוואַרפֿען, איבער
 ישראל

ר ש י

בקולו מזבח טוב: להקשיב מחלב אילים. זה מוסב על הנה שמוע מזבח טוב ולהקשיב מחלב
 אילים: (כג) כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר. ונעוגש של און ותרפים כן עוגש של
 הפצר. וי"ת ארי כחוב גבריא דשאלין בקסמא כן חונת כל גבר דמסרב על מילי נביא:
 הפצר. ל' תוספות וכן ויפצר בו (בראשית ל"ג י"א) הרבה עליו דברים: (כד) ירחתי את
 העם

ב א ו ר

(כב) טוב, נמשך למעלה ולמטה, וקיצר במאמר השני להשוות המדות. (כג) חטאת קסם מרי, דבר
 גדול אמר שמואל, כי שאל קסם רק המורד ועושה מרי בדבר ה', כאלו מאן ללחוס את עמלקי,
 רק הוא נקרא חוטא, והמתחסק ועושה אמתלא למעשהו מלך מדה משבחה, לא חטא כלל,
 או און חטאו גדול כ"כ, ולמדהו שמואל כי טעה מאד והמוסיף על חפץ ה' חטאו יותר גדול
 מהממרה את פיו מבל וכל, כי הממרה במלותו אינו מכיר את בוראו, ואין נותן לו אורו תחת עול
 שמים, אולם המוסיף נותן מגרעת בגדולות הבורא, ומראה שהוא גדול ממנו בחכמה ומדות
 וצ"כ עונו גדול מגשאו, ובפרט אם הוא מלך ענוג יותר גדול, ונבא לביאור המלות. קסם, אינו ע"א
 עלמה, רק חולשת ההבנה לפנות אל הבלי שאו ומדוחי כוז כמו נישוש. ותרפים, הם ע"ז ממש,
 השואל בהם שא יין בע"ז עלמה, ואון ותרפים פ"י הרלב"ג כמו נודם ורכב וסוס, שהיו של ותרפים
 בלי הוראה כלל, והשיעור ואון של תרפי. הפצר, מקור מהפעיל ומורה עשה יותר מדאי כשאל
 שזשז

ישראל: (כו) ויסב שמואל ללכת
 ויחזק בכנף מעילו ויקרע:
 (כז) ויאמר אליו שמואל קרע יהוה
 את ממדנות ישראל מעליך
 היום ונתנה לרעה הטוב ממך:
 (כט) וגם נצח ישראל לא ישקר
 ולא ינחם כי לא אדם הוא
 להנחם: (ל) ויאמר השאתי עתה
 כבדני נא נגד זקני עמי ונגד
 ישראל ושוב עמי והשתחית
 ליהוה אלהיך: (לא) וישב שמואל
 אחרי שאול וישתחו שאול
 ליהוה: (לב) ויאמר שמואל הגישו
 אלי את אגג מלך עמלק וילך
 אליו אגג מעדנת ויאמר אגג

ישראל קעניג צוויין. (כו) שמואל
 ווענדעטע זיך אום, פֿאַרט צו
 געהען, (שאל) אָבער העלט
 איהו ביים ציפֿעל זיינעם
 אָבערקליידעם פֿעסט, אונד
 עס ווארדע צערריסען.
 (כז) דאָ זאָנטע שמואל: גע-
 ריססען האָט דער עוויגע דאָז
 רייך ישראל'ס פֿאַן דיר, אונד
 עס דיינעם גענאָססען געגע-
 בען, דער בעסער איזט אַלס
 דוא. (כט) יא, דער עוויגע
 ערהאַלטער ישראל'ס ליגט
 ניכט, ענדערט זיינען ענטשלוס
 ניכט, דען ער איזט קיין מעניש
 דאָס ער זיך אַנדערס בעוואָננע.
 (ל) יענער שפראַך: אַך, אַך
 האָבע געפֿעהלט! אָבער נון
 עהרע מיך דאָך אין געגענ-
 ווארט דער פֿאַרנעהמען מיי-
 נעם פֿאַלקעם אונד אין געגענ-
 ווארט ישראל'ס, אונד געהע
 מיט מיר צוריק, דאָס איך מיך
 פֿאַר דעם עוויגען דיינעם גאָט-
 טע צור אַנבעטונג געדער-
 אכן

ווערפֿע. (לא) שמואל פֿאַלטע דעם שאול צוריק, אונד שאול וואַרף
 זיך פֿאַר דעם עוויגען צור אַנבעטונג געדער. (לב) אַלסדאָן שפראַך שמואל: פֿיהרעט
 מיר דען אַגג, קעניג פֿאַן עמלק הער. אַגג גינג צו אהם אין פֿעססעלן, אונד
 שפראַך

ר ש י

העם. דואג האדומי שהיה חשוב ככולס: (כו) ויחזק בכנף מעילו. לפי פשוטו משמעו
 שבשפתו שמואל ללכת מאחרי שאול אחז שאול בכנף של שמואל לפי שהיה שאול מבקש ממנו
 שישוב עד שיסתחו בגלגל שהיה גם אהל מועד. ומ"א חולקים אמוראים י"א מעילו של שמואל
 קרע שאול וי"א מעילו של שאול קרע שמואל ומסר לו סימן זה מי שיכרות כנף מעילו הוא
 ימלוך תחתיו והוא שאמר לו שאול לרוד ביום שברת את המעיל ידעתי כי מלוך תמלוך (לקמן
 כ"ד כ"א): (כט) וגם נצח ישראל לא ישקר. וא"ת אשוב מעוני לפניו לא יועיל עוד ליטול את
 המלוכה ממי שנתנה לו כי הקב"ה שהוא נלחמו של ישראל לא ישקר מליתן הטובה שאמר ליחן:
 (לב) אגג מעדנות. י"ת אגג מפוקא: אכן סר מר המות. באמ' ידעתי כי סר וקרב עלי

ב א ו ר

שחש להתחסד בחמלה יותר מקונו, ולהלדיק מעשו אס יעלה מן השלל קרבנות, ושיעור כל
 הפסוק, אס המרי הוא רק חטאת קסס, הלא הפזר הוא חן של תרפים, כן נראה לנו נישוב
 הפסוק. (כט) נצח ישראל, נצחון ישראל, והוא ה' שבו צטז ישראל, כמי אבד נלחי וחוללתי,
 (איכה ג' י"ח). לא ישקר, אל תקיה שיטונה גזרתו, כי מה שגזר יקיים. ולא ינחם, לא
 יתנחם לשוב ממשנתו (יבן ת"י). (לב) מעדנות, נבלים, גזר מן ענד, כמו התקשר. עדנות

שפראך: פירוואהר, דאז ביט
 טערע דעם טאָדעס קעממט
 מיר דעננאָך! (לג) שמואל זאג
 טע: וויא דוין שווערדט ווייבער
 קינדערלאָז געמאַכט, זאָזאלל
 דינע מוטטער אונטער דען
 ווייבערן קינדערלאָז ווערדען.
 היערויף היעב שמואל דען אגב
 פֿאַר דעם עוויגען אין גלגל אין
 שטיקען. (לד) שמואל גינג
 הערנאָך נאָך הרמה, אונד
 שאול צאָג נאָך הויזע נאָך גבעת
 שאול הינויף. (לה) שמואל זעה
 ביו צור צייט זיינעם טאָדעס
 שאול ניכט מעהר, דען ער
 טרווערטע אום שאול, ווייל
 דער עוויגע בערייעטע, דאָס
 ער דען שאול איבער ישראל
 צלם קעניג ערנאָנט האַטטע.

טז (ה) הערנאָך זאָטע דער
 עוויגע צו שמואל: וויא
 לאַנגע נאָך ווירסט דוא וועגען
 שאול טרווערן, דאָ איד עם
 דאָך בון, דער איהו פֿערוואָר.
 פֿען, איבער ישראל צו רעניע.
 רען. פֿיללע דיין האָרן מיט
 אַהל, געהע היין, איד זענדע

דיך צו ישי, דעם בית לחמיטען, דען איד האַבע מיר אינטער זיינען זעהנען איינען קע.

אַבן סר מר-המות: (לג) ויאמר
 שמואל כַּאֲשֶׁר שָׁכַלָה נָשִׁים
 חֲרֹבָה בֵּן-הַשָּׂבִיל מִנָּשִׁים אִמָּה
 וַיִּשְׁסֹף שְׂמוּאֵל אֶת-אַגַּב לִפְנֵי
 יְהוָה בְּגִלְגָל: (לד) וַיִּרְדֵּךְ שְׂמוּאֵל
 הַרְמַתָּה וְשִׁאוּל עָלָה אֶל-בֵּיתוֹ
 גְּבַעַת שְׁאוּל: (לה) וּלְאִיֶּסָף
 שְׂמוּאֵל לִרְאוֹת אֶת-שִׁאוּל עַד-
 יוֹם מוֹתוֹ כִּי-הָתְאֵבַל שְׂמוּאֵל
 אֶל-שִׁאוּל וַיְהוֶה נְהָם כִּי-הַמְלִיךְ
 אֶת-שִׁאוּל עַל-יִשְׂרָאֵל:

טז (ה) ויאמר יהוה אל-שמואל
 עד-מתי אתה מתאבל
 אל-שאוול ואני מאסתיו ממלך
 על-ישראל מדא קרנף שמן וקד
 אשלקה אל-ישי בית-הלחמי
 כי-ראיתי בבניו לי מקד:

ויאמר

רשי

מרירות המות: (לג) כאשר שכלה נשים חרב. להוסיף אלמות מצעליהם שהייתם חותכים
 זני בחורי ישראל: וישסף. חתכו לד' ואין לתיבה זו דמיון ותרגום וישסף ופסח ובגמרא שלנו
 יש הוה מפסח ויהיב לן אלותא כלומר בוקע:

טז (א) בית הלחמי. בבית לחם וכן דרך כל דבר שמו בשתי תיבות כמו בית לחם בית
 שמש בית אל קרית ארבע אס נא להטיל בו ה"א מטיל בן שתי התיבות כגון קרית

ב א ו ר

כימה (איוז ל"ח ל"א). סר מר המות, קרב מר המות כמו וסר אל משמעך (להלן כ"ב י"ד),
 ואגב משב כאשר מפסחו מי שיניחוהו בחיים; וכאשר זיה שמואל שיניחוהו אליו, אשר אבן נס
 אליו קרב המות המר. (לג) וישסף, הכרית אותם בקרבן לתיבות. (לה) ויה' נחם, יען שנת'
 ה' לכן התאבל שמואל.

טז (א) עד מחי, יתכן שהתאבל על שאול זמן מה אחר התוכחו עם שאול, ולכן אמר לו
 הקב"ה זאת. קרנף, ששימשו בקרן לכלי. שמן, לפי הכריתא בהוריות דף י"א

(ג) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶיךָ וּשְׁמַע
 שְׂאוּל וַהֲרַגְנִי וַיֹּאמֶר יְהוָה עֲגַלְתָּ
 בְּקֶרֶךְ תִּקַּח בְּיָדְךָ וְאָמַרְתָּ לְזִבְחָה
 לַיהוָה בָּאתִי: (ג) וּקְרֵאתָ לְיֹשֵׁי
 בְּזִבְחָה וְאָנֹכִי אֹדְיֶעָךְ אֶת אֲשֶׁר־
 תַּעֲשֶׂה וּמִשְׁחַתְתִּי לִי אֶת אֲשֶׁר־
 אָמַר אֵלַיךְ: (ד) וַיַּעַשׂ שְׂמוּאֵל אֶת
 אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַיָּבֵא בֵּית לַחֶם
 וַיַּחֲרְדּוּ זִקְנֵי הָעִיר לִקְרַאתוֹ
 וַיֹּאמֶר שְׁלָמַם בּוֹאָה: (ה) וַיֹּאמְרוּ
 שְׁלוֹמַם לְזִבְחָה לַיהוָה בָּאתִי
 הַתִּקְדָּשׁוּ וּבָאתֶם אֵתִי בְּזִבְחָה
 וַיִּקְדַּשׁ אֶת־יֹשֵׁי וְאֶת־בְּנֵיו וַיִּקְרָא
 לָהֶם לְזִבְחָה: (ו) וַיְהִי בְּבוֹאָם וַיֵּרָא
 אֶת־אֱלֹהֵי יָאָב וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ נֶגֶד יְהוָה
 מִשִּׁיחוּ: (ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־

ניג אויכערזעהען. (ג) שמואל
 גאב צור אנטווארט: וויא קאן
 איך הינגעהען? וועי עס שאול
 הערט, זא ווירד ער מיך אונט
 ברינגען. דא זאגט ער עווי
 גע: פיהרע איינע קיה אן דיי
 נער האנד, אונד זאגע: איך
 קאמע, דעם עוויגען צו
 אפפערן. (ג) לאדע אלסדאן
 ישי צום אפפערמאל איין, אונד
 איך וועדע דיר שאן מיטטהיי.
 לען, וואס דוא צי טהון האסט;
 דען דוא ווירסט מיר דאן דעני
 יעניגען זאלבען, דען איך דיר
 אנצויגען ווערדע. (ד) שמואל
 טהאט, וואס דער עוויגע איהם
 אויפגעטראגען, אונד לאנגטע
 אין בית לחם אן. דא קאמען
 דיא פארנעהמסטען דער
 שטאדט מיט דער פראגע
 איהם איילענדס ענטגעגען:
 געשיעהט דיין קאמען אויס
 פריעדליכער אבזיכט? (ה) ער
 אנטווארטעטע: אויס פריעד.
 ליכער! איך בין געקאמען,
 אונד קאמעט מיט מיר צום
 אפפערמאלע. ער לעס אויך ישי אונד זיינע זעהנע פארבערייטען, אונד לוד זיא
 צום אפפערמאלע איין. (ו) אלס דיעזע קאמען, אונד ער אליאב ערכליקטע, דאכטע ער: וואהר-
 האפטיג! היער שטעהט פאר דעם עוויגען זיין געזאלכטער. (ז) דער עוויגע שפראך אבער

שמואל

סקא נא"פ

דעם עוויגען צו אפפערן; האלטעט איך דאהער בערייט, אונד קאמעט מיט מיר צום
 אפפערמאלע. ער לעס אויך ישי אונד זיינע זעהנע פארבערייטען, אונד לוד זיא
 צום אפפערמאלע איין. (ו) אלס דיעזע קאמען, אונד ער אליאב ערכליקטע, דאכטע ער: וואהר-
 האפטיג! היער שטעהט פאר דעם עוויגען זיין געזאלכטער. (ז) דער עוויגע שפראך אבער

ר ש י י

הארבע בית האלי בית הלזמי: (ד) ויחרדו. מהכו לזאת לקראתו: (ו) ויאמר אך נגד ה'
 משיחו

ב א ו ר

הכוונה על שמן המשחה. לי, לרזוני, או כמו לך לך. (ב) לזבח, יען שמואל הלך לשכט
 ישראל בערים ולקדש אנשי הערים לזבח נבמות, כל ישתאה עליו שאול, והלכ"ג חמר טעם
 חמר, עיין שם כי דבריו דברי טעם. (ד) ויחרדו, מהכו לזוא נפחד ורעה כי יראו אלי
 חטא בידם. ויאמר, הגדול שבהם, ויתכן שפירושו כמו לאמר. (ה) התקדשו, בתרגומו אידמנו.
 (ו) נגד ה' משיחו, הכמה אשר זכמו שם נקרא בני ה' או נגד ה', ויתכן כמו שאמר הרד"ק
 שיהא

שְׁמוּאֵל אֶל-תִּבְט אֶל-מְרֵאָהוּ
 וְאֶל-גִּבְיָה קוֹמְתוֹ כִּי מֵאִסְתִּיהוּ כִּי
 לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם
 יִרְאֶה לְעֵינָיִם וַיְהִי וַיִּרְאֶה לְקַבֵּב:
 (ח) וַיִּקְרָא יֵשׁוּ אֶל-אֲבִינָדָב
 וַיַּעֲבְרֵהוּ לְפָנָיו שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר גַּם-
 בָּזָה לֹא-בָחַר יְהוָה: (ט) וַיַּעֲבֵר
 יֵשׁוּ שָׁמָּה וַיֹּאמֶר גַּם-בָּזָה לֹא-
 בָחַר יְהוָה: (י) וַיַּעֲבֵר יֵשׁוּ שְׁבַעַת
 בָּנָיו לְפָנָיו שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
 אֶל-יֵשׁוּ לֹא-בָחַר יְהוָה בְּאֵלֶיהָ:
 (יא) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-יֵשׁוּ הַתָּמוּ
 הַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר עוֹד שָׂאֵר הַקָּטָן
 וַהֲגִיָּה רְעָה בְּצִיאָן וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל

צו שמואל: שויע ניבט אויף זיינע געשטאלט, אונד אויף זיינע האהע שטאטור, דען איך פֿעראכטע איהן; יא ניבט וואס דער מענש זיעהט — דען דער מענש זיעהט נור אין דיא אויגען — דער עוויגע אכער זיעהט אין דאז הערץ. (ח) ישי ריעף דען אבינדב, אונד פֿיהרטע איהן פֿאָר שמואל הין. דיעוער שפראך: אויך דיעוען האט דער עוויגע ניבט ערוועהלט. (ט) ישי פֿיהר טע שמה הין, אונד שמואל שפראך: אויך דיעוען האט דער עוויגע ניבט ערוועהלט. (י) זאָ פֿיהרטע ישי זיינע זיע בען זעהנע פֿאָר שמואל פֿאָר ביא, אונד שמואל שפראך צו איהם: אונטער אללען דיע זען האט דער עוויגע קיינען ערוועהלט. (יא) ער פֿראגטע

אל הל' בפתח

דען ישי: זינד דיעם אללע (דיינע) קנאבען? ער אנטווארטעטע: נאך איזט דער יינגסטע איבריג, דער געגענווערטיג דאז קליינע פֿיעה וויידעט. שמואל זאגטע צו ישי:

שיקקע

ר ש י

משימו. ויאמר בלבו אך אמת הוא זה שהגון למלכות: (ז) אל תבט אל מראהו. אל יוסי תארו: כי מאסתיהו. לפי שנעסן הוא כמה שנאמר ויחר אף אליאב גדוד (לקמן י"ז כ"ט): כי לא אשר יראה האדם. אף על פי שקראת לעלמך רואה שאזרת לשאול אנוכי הרואה (לעיל ע' י"ח) כאן אני מודיעך שאינך רואה: (ט) ויעבר ישי שמה. הוא שמעה: (יא) שאר הקטן. נשאר

ב א ו ר

שהוא כמו נכח ה' לרכנס, והכוונה שזה הוא המשיח אשר חפץ ה' בו, וכן השביל יונתן לתרגם. (ז) כי לא אשר יראה, איננו הכוונה של כי כמו אע"פ, כי אז יהי העיקר חסר מן הספר, אבל הוא רק לתוספת ביאור דבריו הראשונים, וכמו גם אור רשעים ידעך, וכן מתורגם. אשר יראה האדם, ר"ל יראה אלהים, והפסיק במאמרו לבאר ראיות האדם לומר כי האדם יראה לעינים, ואז גמר לומר וה' יראה ללבב, ולא הוטרך עוד להשלים מאמרו הקודם. לעינים, הרגשות האדם הפנימיות יתראו על הרוב בהנעות העין, אם נעימות ועריבות מסיקות מן ומסד, ואם סוערות בזעף יהמון מעיו כים נגרש, אולם לא בכל פעם מעידות עדות נאמנה כי לפעמים העינים משקרות. (י) נאלה, בקמלות הנ"ת, והכוונה בכל אלה, ובא עו"הם בתנ"ך ככה, ואפשר שהטעם על שבא נס"פ. (יא) שאר, פעל עומד.

עם

שמואל א טז

אֶל-יְשִׁי שְׁלַחְהוּ וְקָהְנוּ כִּי-לֹא נָסַב
עַד-בָּאוּ פֹה: (יג) וַיִּשְׁלַח וַיְבִיאֵהוּ
וְהוּא אֲדָמוֹנִי עַם-יִפְהַ עֵינָיו וְטוֹב
רָאִי * וַיֹּאמֶר יְהוָה קוּם מִשָּׁחְהוּ
כִּי-זֶה הוּא: (יג) וַיִּקַּח שְׂמוּאֵל אֶת-
קָרוֹן הַשָּׂמֶן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ בְּקָרֵב
אֶחָיו וְהַצִּלַּח רוּחַ יְהוָה אֶל-דָּוִד
מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמָעַכְתָּה וַיִּקַּם שְׂמוּאֵל
וַיֵּקֶד הִרְמַתָּה: (יד) וְרוּחַ יְהוָה
סָרָה מֵעַם שְׂאוּל וַיַּבְעַתְתוּ רוּחַ-
רָעָה מֵאֵת יְהוָה: (טו) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי-
שְׂאוּל אֵלֵינוּ הֲנֵה-נָא רוּחַ-אֱלֹהִים
רָעָה מִבְּעַתְּהָ: (טז) וַיֹּאמֶר-נָא
אֲדַנְנוּ עַבְדֵיךָ לְפָנֶיךָ יְבַקְשׁוּ אִישׁ
יָדַע מְגִנָּן בְּכַנּוּר וְהָיָה בְּהִיּוֹת
עַלְיָךְ רוּחַ-אֱלֹהִים רָעָה וְנִגְנָן בְּיָדוֹ

טוב וטוב ספקא בא"ס

תרגום אשכנזי מו

שיקקע הין, אונד לאם איהן
האלען, דען וויר ווערדען אונז
ניכט עהער צו טישע זעטצען,
ביו ער היעהער קאממען ווירד,
(יג) דיעזער שיקטע הין, אונד
ליעס איהן קאממען. דוד וואר
ראטה אים געוויכטע, האט
טע שענע אויגען אונד איין
שענעס אנזעהען. דער עווי
גע שפראך: אויף! זאלכע
איהן, דען דיעזער איזט דער
ערוועהלטע. (יג) דא נאהם
שמואל דאז אהלהארן, אונד
זאלכטע איהן אונטער זיינען
ברידערן. עם רוהעטע פאן
דיעזעס טאגע אן אונד פער.
נער איין גייסט דעם עוויגען
אויף דוד. שמואל מאכטע זך
אויף, אונד רייזטע נאך הרמה.
(יד) דער גייסט דעם עוויגען
וויך פאן שאול, אונד איין
פאם עוויגען פערזאנלאסטער
באזער גייסט איבערפיעל
איהן פלעטצליך, (טו) דעסווע.
גען שפראכען דיא דיענער

שאוול'ס צו איהם: מאן זיעהט ליידער, דאס איין איבערנאטירליכער טריבונן דוך שנעלל
איבערפעללט; (טו) זא ערלויבע, אן הערר! דאס דיינע דיענער פיר דוך איינען מאן
אויספיינדיג מאכען, דער עם פערשטעהט, אויף דער הארפע צו שפיעלען, דאמיט, ווען
דער איבערנאטירליכע טריבונן דוך בעהעררשט, ער מיט זיינער האנד (פאך דיה) שפיעלע,
אונד

ר ש י

נשאר הקטן: לא נסוב. לא נשב לאכול כל מושב סעודה קרויה הסנה: (יג) ותלכח רומה'.
רומ גבורה: (טו) עבדיך לפניך. הגם עבדיך לפניך אשר יעשה מלותיך:

ב א ו ר

(יב) עם יפה עניים, משפטו ויפה עניים כמו תאנים עם בנורים. (הרד"ק). וטוב רואי, במשקל
צורי חולי והורחמו הכטה, וכן יכל בשרו מראי (איוב ל"ג כ"א). (יג) רוח ה', רוח גבורה,
(רש"י). (יד) ובעחתו, נפל עליו פתאום, וכן בערבי. רוח רעה, רוח זעף ולער, והי' נבוך
בעשתנותיו, ותמיד רוח בלחות יסערנו, ויזב לעיני דמיונו מראות נוראות ומפחידות, והי'
דואג יום יום על ביתו ומלכותו, וכעין זה ביאור הרד"א. מאח ה', כל היוכל מגדר הסרגל
והטבע מוחס העברי לה' אדון הטבע, ורוח רעה זה הי' מסונב מאמרי שמואל. (טו) מגנן,

אונד דיר זאראן לייכטער ווער
 דע! (יז) שאול זאגטע אלזא
 זיינען דיענערן: זעהט איך
 דאך נאך יעמאנד אום, דער
 גוט שפיעלען קאן, אונד ברייג
 געט איהן מיר. (יח) איינער פאן
 דען עדעלקנאבען שפראך:
 זעהט נור! איך האבע איינען
 זאָהן דעס בית לחמיטען ישי
 וואָהרגענאָמען, דער זאי
 טענשפיעל פֿערשטעהט, אונד
 טאָפֿער אים העערע, איין
 פֿאַרטערפֿליכער קריעגער,
 איין זאָפֿערשטענדיגער אונד
 שענגעבֿלדעטער מאַן צו ווער.
 דען פֿערשפריכט, ווען דער
 הערר מיט איהם זיין ווירד.
 (יט) שאול שיקטע דאָהער צו
 ישי באַטהען, אונד ליעס איהם
 זאָגען: שיקקע מיר דאָך דיין
 נען זאָהן דוד, דער ביים קליין
 נען פֿיעה איזט. (כ) דאָ נאָהם
 ישי איינען עזעל מיט בראָד בעי
 לאָדען, איינען שלויך וויין אונד

וטוב לך: (יז) ויאמר שאול אל-
 עבדיו ראובנא לי איש מיטיב
 קנגון והביאתם אלי: (יח) ויען אחד
 מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן
 לישי בית הלחמי ידע נגן וגבור
 חיל ואיש מלחמה ונגון דבר
 ואיש תאר ויהוה עמו: (יט) וישלח
 שאול מלאכים אל-ישי ויאמר
 שלחה אלי את-דוד בנה אשר
 בצאן: (כ) ויקח ישי חמור לחם
 ונאד יין וגרי עזים אחד וישלח
 ביד-דוד בנו אל-שאול: (כא) ויבא
 דוד אל-שאול ויעמד לפניו
 ויאדהבו מאד ויהי-לו נשוא
 כלים: (כב) וישלח שאול אל-ישי

לאמר

איין ציעגענבעקלען, אונד שיקטע אללעס דורך זיינען זאָהן דוד צו שאול. (כא) דוד קאם
 צו שאול, אונד וואַרטעטע איהם אויף; דיעזער האַטטע איהן זעהר גערן, אונד מאַכ-
 טע איהן צו זיינעם וואַפֿענרטרגער. (כב) דען שאול האַטטע דעסוועגען צו ישי געשיקט,

אונד

ר ש י

(יח) אַזד מהנערים. מיוסד שנהס דואג האדומי: יודע נגן. כל עלמו נתכוון להכניס עין
 רעה של שאול בדוד שיתקנא בו:

באפס

ב א ו ר

בא בינוני תחת המקור לנגן, ושיעורו איש יודע לנגן בכנור. (הרד"ק). (יח) וגבור חיל,
 יקשה הלא לא גראו עד עתה אותות מרוד שיהי גבור חיל נקשרי המלחמה השפואר בכל
 התארים אשר הגדיל המספר פה? הלא עד עתה לא הלך במלחמה? לכן נראה שהמספר
 לא החליט שדוד הוא עתה כל אלה רק שאמר שלפי הנראה (כי גם במעלליו יתנבר נער) יהי
 כל זאת בימים הבאים אם ה' יהי עמו, ולכן בא תאר באתנח. ואיש תאר, יפה תאר, וכן
 אנשי מדות, וכן ת"י שפיר בריוויה. (ב) חמור לחם, כת"י חמרא טעין בלחמא. (כא) ויעמוד
 לפניו, ויעבוד אותו, כמו אשר עמדתי לפניו (מ"א י"ז א'), כי מדרכ המסרת לעמוד לפני

אדומ

לֵאמֹר יַעֲמִד־נָא דָּוִד לְפָנַי כִּי־
מָצָא חֵן בְּעֵינָי: (ג) וְהָיָה בְהֵיחֹת
רוּח־אֱלֹהִים אֶל־שְׂאוֹל וְלִקְחֵהוּ
אֶת־הַכֶּנֶזֶר וְנִגְנֵן בְּיָדוֹ וְרוּחַ לְשְׂאוֹל
וְטוֹב לוֹ וְסָרָה מֵעַלֵּיו רֹוחַ הַרְעָה:

יז (ב) וַיֵּאֲסֹפוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־
מַחְנֵיהֶם לְמַלְחָמָה וַיֵּאֲסֹפוּ
שׁוֹכְהַ אֲשֶׁר לִיהוּדָה וַיַּחֲנוּ בֵּין־
שׁוֹכְהַ וּבֵין־עֹזְקָה בְּאֶפֶס דְּמִים:
(ג) וְשְׂאוֹל וְאִישׁ־יִשְׂרָאֵל נֶאֱסָפוּ
וַיַּחֲנוּ בְּעֵמֶק הָאֵלֶּה וַיַּעֲרְכוּ
מַלְחָמָה לְקִרְאֵת פְּלִשְׁתִּים:
(ג) וּפְלִשְׁתִּים עֲמָדִים אֶל־הַהָר
מִזֶּה וַיִּשְׂרָאֵל עֲמָדִים אֶל־הַהָר
מִזֶּה וַהֲגִיֵּא בֵּינֵיהֶם: (ד) וַיֵּצֵא
אִישׁ־הַבָּנִים מִמַּחֲנֹת פְּלִשְׁתִּים

גליח

אונד איהם זאגען לאססען:
לאס דאך דוד מיר אויפןאר.
טען, דען ער געפעללט מיר!
(נג) איממער, ווען דער מעלע
טיגע גייסט דער אונרוהע שאל
בעהעררשטע, נאכהם דוד דיא
הארפע, שפיעלטע דארויף,
דעם שאול ווארד לויטער
אונד בעססער, אונד דער
טריבזין וויך פאן איהם.

יז (ב) אייניגע צייט הערנאך
צאגען דיא פלשחים
איהרע העערע צוזאממען,
אום אין קריעג צו ציעהען. זיא
פערזאממעלטען זיך איי שכה,
איים געביעטהע יהורה'ס, אונד
בעצאגען איין לאגעה צווישען
שוכה אונד עזקה אין אפס
דמים. (ג) שאול מיט דען מאנא
נערן ישראל'ס צאגען זיך עבענא
פאללס צוזאממען, לאגערטען
זיך אים טערעבינטענטהאלע,
אונד שטעללטען זיך אין איינע
שטרייטליניע געגען דיא
פלשחים אויף. (ג) דיא פלשחים
שטאנדען אויף איינעם בערגע
פאן דיעזער, אונד ישראל שטאנדען אויף איינעם בערגע פאן יענער וויטע; דאז טהאל
וואר צווישען ביידען. (ד) דא טראט איין קעמפער אויס דען העער. ראטטען דער
פלשחים

ר ש י

יז (א) באפס דמים. כך שם המקום: (ד) איש הבנים. גבור ליכא ממערכתו לעמוד בין שתי המערכות

ב א ו ר

אזונו היושב. (נג) ורוח לשאול, מדרך הנגון הנעים שיסיר רוח הזער מאת הקולה בקולי
היסאקאנדעריא, לכן סר ממנו רוח לער והיתה לו הרוסה.
יז (א) באפס דמים, (ובד"ה א' י"א י"ג) נקראת פס דמים. (ג) והגיא ביניהם, הגיא
הזה לא הי' העמק האלה, רק עמק הזלה הי' ממזג להכר אשר לפני ישראל וישראל
עמדו עליו, ולמערכו עמד הר אשר אשר עמדו עליו הפלשחים, ובין שני ההרים הי' גיא,
ומה שזא נפסוק י"ט שישאל בעמק האלה נלחמים איננה הכוונה שנעמק האלה היתה שזה
קטל רק שם חנו ישראל הנלחמים. (ד) איש הבנים, כל איש המיועד להלחם עם האיש
אשר

גְּלִית שְׁמוֹ מִגַּת גְּבִהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת
 וּזְרָתָ: (ה) וְכֹבֵעַ נְחֹשֶׁת עַל-
 רֹאשׁוֹ וְשָׂרְיוֹן קַשְׁקָשִׁים הוּא
 לְבוּשׁ וּמִשְׁקַל הַשָּׂרְיוֹן הַמִּשְׁתָּ-
 אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת: (ו) וּמִצְחַת
 נְחֹשֶׁת עַל-רִגְלָיו וְכִידּוֹן נְחֹשֶׁת
 בֵּין כַּתְּפָיו: (ז) וְחֵץ חֲנִיתוֹ כַּמְּנוֹר
 אֲרָגִים וְלַהֲבַת חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ-מֵאוֹת
 שְׁקָלִים בְּרֹזֶל וְנוֹשֵׂא הַצֵּנָה הַלֵּךְ
 בְּפָנָיו: (ח) וַיַּעֲמֵד וַיִּקְרָא אֶל-
 מַעְרְכַת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם
 כָּמָה תֵּצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה הַלּוֹא

פלשתיים, נאמענס גליח אוים
 גח, הערפאר, דער זעלס
 עללען אונד איינע שפאננע
 האך וואר; (ה) אויף זיינעם
 הויפטע טרוג ער איינען עהער-
 נען העלם, אונד מיט איינעם
 שופפענהארנישע וואר ער בעי-
 קליידעט. דאז געווייכט דיעזעס
 הארנישעס וואר פֿינף טויזענד
 שקל אן ערץ. (ו) אן דען פֿי-
 סען האטטע ער עהערנע בייני-
 שיענען, אונד איין עהערנער
 וואורפֿשיעס הינג איהם צוויי-
 שען דען שולטערן. (ז) דער
 שאַפֿט זיינעם שפעערעס וואר
 זאָ דיק וויא איין וועבערבוים,
 דיא קלינגע זיינעם שפעערעס
 וואָ זעלס הונדערט שקל איי-
 זען, אונד דער שילרטעגער

אנכי

ועץ קרי

גינג פֿאר איהם הער. (ח) יענער שטעללטע זיך הין, ריעף דער רייהען ישראל'ס צו, אונד
 שפראך צו איהנען: וויא קענט איהר עם וואָגען, איינע שלאַכט אנצוביעטהען? איך בין נור

איין

ר ש י

המערכות: (ה) ושריון קשקשים. מין קשקשת דגים עשוין מברזל ופלים על גבי השריון
 (ס"א נקני השריון) קשקשת לכל נקב: (ו) ומלחת נחשת. כמין יד ברזל היולח מן הכובע כנגד
 החוטם שקירין נש"ל בלע"ז יהיתה מגעת לו עד רגליו: וכידון נחשת. ת"י ומסמסא דנחשא
 נפק מן קולסא ומטל דנחשא בין כתפיה פי' כמין חנית נחשת בולטת מן הכובע וממשת
 בין כתפיו להגין על לוארו מן המרב: (ז) כמנור אורגים. ת"י כאכסן דגנדאין: שש מאות
 שקלים. כל השקלים האמורי' בניאיס מניס: (ח) למה תלואו. כולכם לערוך מלחמה ילחם

אחד

ב א ו ר

אשר יעזו ללחום אחר צפני קהל ועדה, נקרא איש הבינים, וכן בלע"ז דועלזאנט, יען שמועד
 למלחמת שנים דועלז הנגזר מן דו שנים, ועל הרוב הי' מקום מלחמת השנים השדה בין שני
 המחנות, ווודעו מלחמות כאלה נימים קדמונים במלחמות היונים וגד טרופיא ובמלחמת בני
 אעדיפוס מלך טהעבען. וורח, רוחב מראש אגודל עד ראש זרת אס נתפסעו האלכנעות והוא
 כמו שיעור חלי אמה. (ו) ומצחח נחשח, טס של נחשת, ויען שהוא קלף כמו מלח ינכהו
 העברי בשם מלחה. וכידון, י"ת ומסמסא דנחשא נפוק מן קלסא ומטל דנחשא בין כתפיה,
 יראה שכוונת ומלחת כי מין כלי זיין ילח מן הכובע שעל המלח, ואמר ומטל על מין
 חרב קטן העשוי לזרוק וואורפֿשיעס, לכן אמר ומטל. (ז) וחץ חניתו, בקרי ובכל הפסוקים
 הדומים לונמלא עץ חניתו. כמנור אורגים, ת"י כאכסן דגנדאין, והוא עץ הגדול של האורגים
 אשר עליו מקפלים האריגה, והוא עב ביותר, ולהבת חניתו, הברזל החותך, ע"ש שמעורר
 ומסמא העינים כלהבת אש. (ח) מערכוח, שורות אנשי קרב נערכות נסדר. אנכי השלישי,

אֲנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים
 לְשָׂאוֹר בְּרוּ לָכֶם אִישׁ וַיֵּרֶד אֵלַי:
 (ט) אִם-יֹכֵל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכְנִי
 וְהֵינּוּ לָכֶם לְעֲבָדִים וְאִם-אֲנִי
 אֹכַל-לוֹ וְהִכְתִּיו וְהֵייתֶם לָנוּ
 לְעֲבָדִים וְעַבְדְּתֶם אֹתָנוּ: (י) וַיֹּאמֶר
 הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי חִרְפְּתִי אֶת-
 מַעֲרֻכֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה תִּנְנוּ-
 כִּי אִישׁ וְנִגְחַמְהוּ יָחַד: (יא) וַיִּשְׁמַע
 שָׂאוֹר וְכָל-יִשְׂרָאֵל אֶת-דִּבְרֵי
 הַפְּלִשְׁתִּי הָאֵלֶּה וַיַּחֲתוּ וַיֵּרְאוּ
 מְאֹד: (יב) וְדוֹד בֶּן-אִישׁ אֶפְרַתִּי
 הָיָה מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה וְשֵׁמוֹ יִשִׁי
 וְלוֹ שְׁמֹנֶה בָנִים וְהָאִישׁ בִּימֵי
 שָׂאוֹל זָקֵן בָּא בְּאֲנָשִׁים: (יג) וַיִּלְכוּ
 שְׁלֹשֶׁת בְּנֵי-יִשִׁי הַגְּדֹלִים הֵלְכוּ

איין געמיינער פלשתי, איהר
 אבער דיענער שאול'ס! וועה
 לעט אייך איינען מאן, דער צו
 מיר העראב קאממע. (ט) ווירד
 ער מיט מיר קעמפפען, אונד
 מיך ערלעגען קאננען, זא
 וואללען וויר אייערע אונטער.
 טהאנען זיין; קאן אבער איך
 איהם בייאקאממען אונד איהן
 ערלעגען, זא מיססעט איהר
 אונד אונטערטהאן זיין, אונד
 אונד דיענען. (י) דער פלשתי
 פוהר פארט: איך שפרעכע היי
 טע דען שלאכטרייהן ישראל'ס
 האה! געבט מיר איינען מאן,
 דאס וויר מיט איינאנדער קעמ-
 פען. (יא) אלס שאול אונד
 גאנץ ישראל דיעזע ווארטע
 דעס פלשתי הערטען, געריע-
 טהען זיא אין גראסע פורכט
 אונד אנגסט. (יב) דער אבען
 ערוועהנטע דוד וואר דער זאהן
 איינעס אפרתיטרס אים בית
 לחם יהודה, דער ישי היעס,
 אונד אכט זעהנע האטטע-דיע-
 זער מאן וואר אין שאול'ס ציי-
 טען אלט אונד אין האהעס ראנגע.

אחרי

קמץ ב"ק

טען אלט אונד אין האהעס ראנגע. (יג) דיא דרויא עלטעסטען זעהנע ישי'ס פאלג-
 טען

ר ש י

אחד ננגדי בשביל כולכם ונתנאי שהוא מפורש אם יוכל להלחם אתי וגו': הלא אנכי הפלשתי.
 איני לא שר מאה ולא שר אלף אלא פלשתי כאחד מן האחרים ואע"פ שנלחמתי להם כמה
 מלחמות אני הרגתי חפני ופגמם ושניתי את הארון ואחס נעשית' עבדים לשאול ולא ישיע
 אתכם מימיו בגבורתו: ברו לכם איש. ברו לכם איש את שאול וירד אלי: (יב) אפרתי.
 בית לחם יושבת בארץ אפרת: ולו שמנה בנים. ומה שכתוב (בדברי הימים א' ב' ט"ו)
 חובר הששי דוד השביעי ולא כתב יותר י"ל שאחד מת בלא בנים ולפיכך לא נתנו אס: באנשים.

ב א ו ר

פירוש רש"י לקוח מן ת"י, ודבריו יפים, ולפי פשוטו הכוונה, אנכי הפלשתי הידוע המיועד
 למלחמת שנים, ועד הנה לא הנטיחוני בני עמי לתת לי יקר וגדולה אם חולק, ואחס עבדים
 למלככם, ומלך יש בירו לשלם גמול ותפארת לעושה חיל בעבורו. (י) חרפתי, עבר תחת עתיד
 שאלעג וחקרף אתכם אם לא תתנו איש להלחם עמדי. (יב) בא באנשים, באנשים נכבדים ויקרי'
 וכן ת"י ומ"ל. (יג) וילכו וגו' הלכו, כפל הלשון ודי באחד.

אֲחֵרֵי־שָׂאוֹל לְמַלְחָמָה וְשֵׁם
 שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו אֲשֶׁר הָלְכוּ בְּמַלְחָמָה
 אֵלֵי־אָב הַבְּכוֹר וּמִשְׁנֵהוּ אֲבִינָדָב
 וְהַשְּׁלִישִׁי שִׁמְהָ: (יד) וְדוֹד הוּא
 הַקָּטָן וְיִשְׁלָשָׁה הַגְּדֹלִים הָלְכוּ
 אַחֲרֵי שָׂאוֹל: (טו) וְדוֹד הַלֵּךְ וְשָׁב
 מֵעַל שָׂאוֹל לְרַעוּת אֶת־צֹאן
 אָבִיו בֵּית־לָחֶם: (טז) וַיִּגְשׁ הַפְּלִשְׁתִּי
 הַשָּׂכֶם וְהָעֶרֶב וַיִּתְּצֵב אַרְבָּעִים
 יוֹם: (יז) וַיֹּאמֶר יֵשׁוּ לְדוֹד בְּנֹו
 קַח־נָא לְאַחִיךָ אִיפַת הַקְּלִיָּא
 הַזֶּה וְעֲשֵׂרָה לֶחֶם הַזֶּה וְהָרֵץ
 הַמַּחֲנֶה לְאַחִיךָ: (יח) וְאֶת־עֲשָׂרֹת
 חֲרִיצֵי הַחֶלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשָׂר

טען דעם שאול אין דען קריעג.
 דיעוע דרייא אין דען קריעגגע.
 צאגענען זעהנע ווארען: דער
 ערשטגעבארנע אליאב, זיין
 צווייטגעבארנער אבינדב, אונד
 דער דריטטע שמה. (יד) דוד
 וואר אונטער זיינען זעהנען
 דער יונגסטע, וואָאָן דיא
 דרייא עלטעסטען דעם שאול
 פֿאַלגטען. (טו) דוד אבער גינג
 פֿאַן שאול אָפֿט צוריק, אים
 זיינעם פֿאַטערס קליינעם פֿיעה
 אין בית לחם צו ווידען. (טז) יעי
 נער פלשתי טראַט מאָרגענס
 אונד אַבערנס העראַן, אונד
 שטעללטע זיך זאָ גאַנצע
 פֿיערציג טאָגע הין. (יז) ישו
 זאָגטע צו זיינעם וואָהנע דוד:
 נים דאָך פֿיר דיינע ברירעה
 איינען איפה דיעועס זאָנגענ
 מעהלס, צעהן לאַיב דיעועס
 בראָדעס, אונד ברינגע עם

האלף
 איילענדס דיינען ברירערן. (יח) דיעוע צעהן קעזע ברינגע דעם בעפֿעהלסהאָבער דער
 טו"ז

ר ש י

נמנה בננסיות החשובים: (יד) ודוד הוא הקטן. שהיה צבית שאלו מקודם לכן לנגן לפניו
 ודוד היה הולך ושם תמיד מחלל שאלו לבית אביו: (טו) השנס והערב. אמרו רבותינו כדי
 לנטל מקריאת שמע: (יח) חריצי החלב. ת"י גובנין דחלבא: לשר האלף. אני אומר לשר
 של אותו אלף שאני ממנו שלכל השנטיס היו שרי אלפיס לפי אלפיהם. ואני שמעתי לשר
 האלף

ב א ו ר

(יז) איפח הקליא הוזה, איפס היא נקבה, והזה שב על הקלי. והקליא האל"ף נוספת,
 וכן דס נקיא (יונה ט' י"ד). (יח) חריצי החלב, גובנין דחלבא. לשר האלף, שאני ממנו
 (רש"י ללכ"ג ורד"ק).

ערבכם

ה ג ה ו ת

(טו) ביח לחם, נחסר הבי"ת ושעורו צבית לחם, גם נוכל לפרש שחזר ועלושב, וענינו
 ושם לבית לחם ויהיה לרעות את לאן אביו מאמר מוסגר, אך הנגינה חסניס עם הפי' הראשון,
 גם הוא נכון בדרכ הלשון להשמיט צבתי אותיות דומות אזה מהנה.

שמואל א יז

הָאֵלֶף וְאֶת-אֲחִיָּהּ הַפָּקֵד לְשָׁלוֹם
וְאֶת-עַרְבָתָם תִּקֶּה: (יט) וְשָׂאוּל
וְהָמָּה וְכָל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּעֵמֶק
הָאֵלֶּה גִלְהָמִים עִם-פְּלִשְׁתִּים:
(כ) וַיִּשְׁכֶּם דָּוִד בְּבֹקֶר וַיִּטֹּשׂ אֶת-
הַצֵּאֵן עַל-שִׁמְרֵי וַיִּשְׂאֵוּ יָלְדָּהּ כַּאֲשֶׁר
צִוְּהוּ יְשִׁי וַיָּבֹא הַמַּעְגָּה וְהַחִיל
דַּיְצָא אֶל-הַמַּעְרָכָה וְהָרְעוּ
בַּמְלַחְמָה: (כא) וְהָעֶרְךָ יִשְׂרָאֵל
וּפְלִשְׁתִּים מַעְרָכָה לְקִרְאֵת
מַעְרָכָה: (כב) וַיִּטֹּשׂ דָּוִד אֶת-
דְּכָלִים מֵעָלָיו עַל-יַד שׁוֹמֵר

תרגום אישכנזי מט

טויוענד, ערקונדיגע דרך נאך
דעם וואהלבעפֿינדען דיינער
ברידער, אונד כרינגע מיר
פֿאן איהרער אונפֿערלעטצט.
הייט נאָכֿריכט. (יט) שואול, דיע
זע דרייא זעהנע ישי'ס אונד
גאנץ ישראל לאַגען אים טעג.
רעכניטענטהאלע, ווידער דיא
פלשתיים צו פֿעלדע. (כ) דוד
שטאַנד מאַרגענס צייטליך
אויף, איבערלעיס דאָ קליינ.
פֿיעה איינעם היטער, נאהם
(קביגע דינגע), גינג, וויא איהם
ישי אויפֿגעטראַגען האַטטע,
היין, אונד קאם צור לאַגער.
שאַנצע. דאָז העער, וועלכֿעס
אין דיא ליניע ריקטע, ערהוב
עבען איין פֿעלדגעשרייא.

(כא) ישראל אונד דיא פלשתיים שטעללטען זיך, רייהע געגען רייהע, אין שלאַכטאַרדנונג.
(כב) דוד איבערלעיס דאָ גערעטהע, וועלכֿעס ער פֿאן זיך געלעגט, דעם אויפֿזעהער אי.

ר ש י

האלף זה יהונתן שאומר עליו ואלף היו עם יהונתן בגבעת בנימין: ואת ערובתם תקח.
ואת ערובת הכלתם ושלומם תקח באזניך ובלבבך ותגיד לי וכן ת"י וית טיבהון תיתי: ערובתם.
לשון הכלה כמו ערוב ענדך לטיב (תהלים קי"ט קכ"ו) גרנטי"ש בלע"ז. ורבותיו אמרו גט
בריות יקח מאתם ויביא לגשותיהם להפריד עירוב שבינו לנינה: (כ) המעגלה. סניבות
המחנה עושים מעגל והיולא חוץ לפנים או לאחור מתחייב לפנים שמה ירוכו עליו בני מערכת
האויבים לאחור מנקא הוא לנוס: (כא) ותערוך ישראל. מערכת ישראל: (כב) שאמר הכלים.
של

ב א ו ר

ערבחהם, רבו המפרשים בניאורו והנכון מכלם כ"י, טיבהון, וההוראה מן ערבון ומשכון, ור"ל שעודם
בחיים ואין להם מחץ ופלע. (כ) וישא, דברי המנחה הזכרים נפסוק י"ז. המעגלה, הונכון
כ"י לברקמא, והוא לשון מבצר, ונראה שחומת מבצר מחניהם נעשה בעיגול, כי ישראל פחדו
מעקף אויב פתאום. והחיל היוצא, החילים החלימו מלכס, וכל יום הלך חיל אחר לשמור
ההר לכל יפלו עליהם האויבים פתאום. והרעו, וי"ו נוספת (ח), ונתנו אלה לאלה סימן
ההכרה לבני נכאס, כמו אללנו וזחכאבועען. (כב) מעליו, מלהיות עליו.
הראיהם

ה ג ה ו ח

(ה) הנכון שמואל הוי"ו הוא כמו באשר, ויתורגם: (חינדעק זיח איין פֿעלדגעטרייח ערהקֿען).

SAMUEL I.

הַכְּלִים וַיִּרְץ הַמַּעְרָכָה וַיָּבֹא
 וַיִּשְׁאַל לְאַחֵיו לְשָׁלוֹם: (כג) וְהָיוּ
 מְדַבְּרֵי עִמָּם וְהָיָה אִישׁ הַבְּנִים
 עוֹלָה גְלִית הַפְּלִשְׁתִּי שָׁמוֹ מִגֵּת
 מִמַּעְרֹזֹת פְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר
 כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמַע דָּוִד:
 (כד) וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּרְאוֹתָם
 אֶת־הָאִישׁ וַיִּנְסוּ מִפְּנֵיו וַיִּירָאוּ
 מְאֹד: (כה) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ יִשְׂרָאֵל
 הֲרֵאִיתֶם הָאִישׁ הָעֹלֶה הַזֶּה כִּי
 לַחֲרָף אֶת־יִשְׂרָאֵל עָלָה וְהָיָה
 הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִכְנוּ יַעֲשֶׂרְנוּ וְהַמֶּלֶךְ
 עֲשֶׂר גְּדוֹל וְאֶת־בֵּיתוֹ יִתְּנוּ לּוֹ וְאֶת
 בֵּית אָבִיו יַעֲשֶׂה חֶפְשִׁי בְּיִשְׂרָאֵל:
 (כו) וַיֹּאמְרֵם דָּוִד אֶל־הָאֲנָשִׁים
 הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר מַה־יַּעֲשֶׂה

בער דאז געפעקקע, ליעף צור
 שלאַטליניע הין, אונד גרים:
 טע וינע ברירער. (כג) וועה:
 רענד ער מיט איהנען רעדע.
 טע, טראט דער קעמפער—
 ער היעם גלית, דער
 פלשתי אויס גת— אויס
 דען רייהע דער פלשתיס הער:
 פֶּאָר, אונד רעדעטע יענע אַג.
 געפֿיהרטען וואַרטע. דוד
 מערקטע דאָרויף. (כד) דיא
 גאַנצע אַרמעע דער ישראל,
 (טלוע) דיא איהן זעהען, פֿלאַ.
 הען פֶּאָר איהם, אונד פֿיר־
 טעטען זיך זעהר. (כה) מאַן
 שפראך אין דער אַרמעע דער
 ישראל: האַכט איהר דיעוען
 העראַנדיקקענדען מאַן געזע.
 הען? ער טריטט יא אױף, אום
 ישראל האַהן צושפּרעכע! עם
 אױט אויסגעמאַכט, דעמיעניגן
 דער איהן ערלעגט, זאָלל דער
 קעניג מיט אינעם גראַסען
 רייטטהומע בעשענקען, איהם
 זיינע טאַכטער געבען, אונד

ממערכוח קיי. הר' דגושה לאיש

זיינע פֿאַטערליכע פֿאַמיליע פֿאַן אללען אבגאַבען אין ישראל פֿרייאַ מאַכען וואַללען.
 (כו) דוד פֿראַגטע דיא לייטע, וועלכע נעבען איהם שטאַנדען, אונד שפראך: וואַס זאָלל

דעם

ר ש י

של בני הלכא: (כג) ממערות פלשתיס. כתיב. כבודינו דרשו מאה בני אדם הערו בערסה אמו
 כספירסת' מאחריות ונעמי סמותה: (כה) יעשה חפשי. מדברים האמורים במשפטי המלוכה:

ב א ו ר

(כה) הראיתם, בדגש הרי"ש, ועיין מה שכתבנו לזיל. יעשרנו, כמו יעשירו. חפשי, משפט המלוכה
 (הרד"ק). (כו) מה יעשה, ב"ו הקשה במנוח למה לא עשה שאול מכל המדובר פה מאומה,
 ונחזו נחשו' שלח שאול ולא איש מישראל הנטיח ליד דבר רק אמרו שראוי ונכון שיעשה המלך הדברי'
 הללו להחיות את הפלשתי (ח).

ה ג ה ו ת

(י) גם דעת החכם המבאר שהעם אמרו כן על פי אומד והמדומה, גם דעת הרד"א שדכא
 הדברים מלבם אשר לא יכחו מפי המלך, בעיני לא יתכנו, כי איהנהיתה שכל העם כוונו לדבר
 אחד

לְאִישׁ אֲשֶׁר יָכָה אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי
 הָלֹז וְהַסִּיר חֲרָפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל
 כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הָעַרְל הַזֶּה כִּי
 חָרַף מְעַרְכוֹת אֱלֹהִים חַיִּים:
 (כז) וַיֹּאמֶר לוֹ הָעַם כַּדְּבַר הַזֶּה
 לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר יִכְנוּ:
 (כח) וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אֶת־יוֹ הַגָּדוֹל
 בַּדְּבָרוֹ אֶל־הָאֲנָשִׁים וַיַּחֲרֹאֲף
 אֱלִיאָב בְּדוֹד וַיֹּאמֶר לְמַה־זֶּה
 יִרְדָּת וְעַל־מִי נִטְשֶׁת מַעַט הַצֵּיִן
 הַהֲנֵה בַּמַּדְבָּר אֲנִי יִדְעֶתִי אֶת־
 זְדִנְךָ וְאֶת רַע לִבְבְּךָ כִּי לְמַעַן
 רְאוֹת הַמֶּלֶךְ חָמָה יִרְדָּת:
 (כט) וַיֹּאמֶר דָּוִד מָה עֲשִׂיתִי עִתָּה
 הָלֹז דְּבַר הוּא: (ל) וַיִּסַּב מֵאֲצִלוֹ
 אֶל־מוֹל אַחַר וַיֹּאמֶר כַּדְּבַר הַזֶּה

דעם מאננע געשעהען, דער
 יענען פלשתי דארט ערלעגט,
 אונד דיא שמאך פאן ישראל
 אבווענדעט? דען ווער איזט
 דיעזער אונבעשניטטענע
 פלשתי, דאס ער דיא רייהען
 דעם לעבענדיגען גאטטעם
 האהנט? (כז) דאז פאלק אנט.
 ווארטעטע איהם אונגעפעהר
 אויף דיא בעמעלדעטע ארט,
 אונד שפראך: דיעזעם זאל
 אלזא ווערדען דעם מאננע,
 דער איהן ערלעגט! (כח) זיין
 עלטעסטער ברודער אליאב
 הערטע, וויא ער מיט דען ליי.
 טען שפראך: דא ענטבראנע.
 טע זיין צאָרן איבער דוד, אונד
 ער פוהר אויף: צו וועלכעם
 צוועקע ביזט דוא העראב גע.
 קאממען? וועם האסט דוא
 דיא זאָרנע פֿיר דאז וועניגע
 קליינפֿיעה אויף דער טריפֿט
 דארט איבערלאססען? איד
 קעננע דיינען איבערמוטה
 אונד דיינען אויסגעלאססענען

וישבהו

זין. נר דען קריעג מיט אנצוועהען ביזט דוא העראב געקאממען. (כט) דוד ערוועיע.
 דערטע: וואס האבע איד דען איטצט געטהאן? דיא זאָכע איזט דאך רעדענסווערטטה.
 (ל) ער ווענדעטע זיך פאן איהם אנדערסוואַ הין, אונד פֿראַגטע אויף ערוועהנטע ארט, דאז

פאלק

ב א ו ר

(כז) כדבר הזה, שאוי לעשות כה לאיש אשר יכנו. (כח) במדבר, מקום מרעה. (כט) הלא
 דבר הוא, דבר גדול ונורא, וראוי לשנות בו, או אמר זאת על דרך היתול, כלומר המעשה
 אשר עשיתי אינו ראוי לדבר עליו, ומרגומנו סובל ב' הפירושים. (ל) אל מול אחר, אל מול
 מקום

ה ג ה ו ת

אחד נזכר פה, הלא דבר שקר יתחלף וישתנה בפי אים וואיט, לזה יראה לי כי המלך דבר
 בזאת לשרי הכנף והגבורים אשר סבבו אותו בעת ההיא, ולכן כבר מלא מקום לשנות מולא
 שפתיו באמרו שלא הכניח כן ב"א לגבורי החיל אנשי שם הנלכדים עליו ולא לרועה לאן.

פֶּלֶק נֶאֱמַר אִיהֶם וַיַּעֲדֵר אִיִּי.
 נע אנטווארט, וויא דיא ער.
 שטע געלויטעט האַטטע.
 (לז) דאָז, וואָס דוד היער.
 ביא געשפראַכען, וואורדע
 בעקאַנט; מאַן ערצעהלטע
 עס פֿאַר שאול, אונד ער ליעס
 איהן האַלען. (לח) דאָ שפראַך
 דוד צו שאול: עס ענטפֿאללע
 דעם מענשען דעסוועגען ניכט
 דאָז הערץ. דיין קנעכט ווירד
 הינגעהען, אונד מיט דיעזעם
 פלשתי דען קאַמפֿ בעשטע.
 הען. (לג) שאול זאָטע צו
 דוד: דוא קאַנסט צו דיעזעם
 פלשהי ניכט הינגעהען, מיט
 איהם צו קעמפֿען, דען דוא
 ביזט יונג, ער אַבער איזט
 פֿאַן יוגענד אויף איין קריענס.
 מאַן. (לז) דאָ פֿערזעטטע דוד
 דעם שאול: דיין קנעכט וואָר
 איין הירט זיינעם פֿאַטערס
 ביים קליינפֿיעה, דאָ קאַם איין
 לעווע אונד איין בער, אונד
 טרוג איין לאַם אויס דער
 הערדע ווען. (לה) איך זעטצִי.

וַיִּשְׁבְּרוּ הָעַם דָּבָר כְּדָבָר
 הָרִאשׁוֹן: (לא) וַיִּשְׁמְעוּ הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר דָּבַר דָּוִד וַיִּגִּידוּ לַפְּנֵי שָׂאוּל
 וַיִּקְחֵהוּ: (לב) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שָׂאוּל
 אֲדֹנָיִם לֵב-אָדָם עָלָיו עֲבָדָה
 יֵלֵךְ וְנִלְחַם עִם-הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה:
 (לג) וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל-דָּוִד לֹא
 תוּכַל לָלֶכֶת אֶל-הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה
 לְהִלָּחֵם עִמּוֹ כִּי-גֵּעַר אַתָּה וְהוּא
 אִישׁ מִלְחָמָה מִנְּעָרָיו: (לד) וַיֹּאמֶר
 דָּוִד אֶל-שָׂאוּל רַעַה הֲיִה עֲבָדָה
 לְאָבִיו בְּצִיָּאן וּבֵא הָאָרִי וְאֶת-הַדּוֹב
 וְנִשְׂא זֶה מִהָעֵדֶר: (לה) וַיִּצְאֵתִי
 אַחֲרָיו וְהִכְתִּיו וְהִצַּלְתִּי מִפְּיּוֹ
 וַיִּקֶּם עָלַי וְהִחֲזִיקֵתִי בְּזִקְנוֹ וְהִכְתִּיו
 וְהִמִּיתֵנִי: (לו) גַּם אֶת-הָאָרִי גַם-
 הַדּוֹב הִכָּה עֲבָדָה וְהָיָה הַפְּלִשְׁתִּי

הערל שח קרי ימיר יוד

טע איהם נאך, שלוג איהן ניעדער, אונד רעטטעטע עס אויס זיינעם ראַכען; ער
 שפראַנג איבער מיך אויף, איך ערגריעף איהן אַן זיין קין, שלוג אונד טעדטעטע איהן. (לו) האַט
 דיין קנעכט דען לעווען אונד דען בערען ערלעגט, זאָ מאַג אויך דיעזער אונבעשניטטענע
 פלשהי

ר ש י

(לד) ובא הארי ואת הדוב. ואתא אריא ואף דובא: (לו) גם את הארי גם הדוב.
 הרי

ב א ו ר

מקום אחר או איש אחר, כי חסן לדעת מחשבות כל העם על ענין זה. (לא) אשר דבר
 דוד, מסתמא דבר דוד באשר ידבר גבור חיל אשר לבנו צוער בקרבו על חרפות הפלשתי.
 (לב) לב אדם, כוונתו על שאול וכנהו כן בעבור כבוד המלך. (לד) הארי ואח הדוב, ת"י
 ואתא אריא ואף דובא כ"ל זה אחר זה, ולכן אמר וכשא בלשון יחיד, ובא ואת אף שהוא נוסא.
 (לה) בוקנו, ת"י בלועי' ר"ל בלמי התמתן אשר בו הזקן.

מערכות

הָעֶרְלָהּ הַזֶּה כְּאֶחָד מֵהֶם כִּי חִרְף
 מֵעֶרְכָתָא הֵימֵן חַיִּים: (לו) וַיֹּאמֶר דָּוִד
 יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּילָנִי מִיַּד הָאֲרִי וּמִיַּד
 הַדָּב הוּא יִצִּילָנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי
 הַזֶּה * וַיֹּאמֶר שְׂאוֹר אֶל-דָּוִד לֵךְ
 וַיְהוֶה יְהוָה עִמָּךְ: (לז) וַיִּלְבַּשׁ שְׂאוֹר
 אֶת-דָּוִד מִדָּיו וְנָתַן קוֹבֵעַ נְחֻשֶׁת
 עַל-רֹאשׁוֹ וַיִּרְבֹּשׂ אֹתוֹ שְׂרִיזוֹן:
 (לט) וַיַּחְגֵּר דָּוִד אֶת-חַרְבּוֹ מֵעַל
 לְמַדְיוֹ וַיָּאֵר לְלַכְתָּ כִּי לֹא-נָסָה
 וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שְׂאוֹר לֹא-אוּכַל
 לְלַכְתָּ בְּאֵלֶּהָ כִּי לֹא נִסִּיתִי וַיִּסְרֶם
 דָּוִד מֵעָלָיו: (מ) וַיִּקַּח מִקְלוֹ בְּיָדוֹ
 וַיִּבְחַר-לוֹ חֲמִשָּׁה חֲלָקֵי אֲבָנִים ו

פלשתי וויא איינער פֿאַן איה-
 נען זיין, ווייל ער דיא קריענס-
 רייהען דעם לעבענדיגען
 גאטטעם געהאָהנט. (לו) דוד
 פֿוהר פֿאַרט: דער עוויגע, דער
 מיך פֿאַן דען קלויען דעם לע-
 ווען אונד דעם בערען גערעט.
 טעט, ווירד מיך אויך פֿאַן
 דער געוואַלט דיעזעס פלשתי
 רעטטען. דא זאגטע שאול צו
 דוד: געהע הון, אונד דער עווי-
 גע זייא מיט דיר! (לז) שאול
 גאב דעם דוד זיינע קליידער
 אַנצוציעהען, זעטטע איינען
 עהערנן העלם אויף זיין הויפט,
 אונד ליעם איהן איינען האַר.
 גיש אַנלעגען. (לט) דוד גיר.
 טעטע זיין (שאול'ס) שווערסט
 איבער זיינע קליידער אים,
 אונד וואַללטע זא פֿאַרטגעהען,
 אַלליין ער וואַר עס ניכט גע-
 וואָהנט; ער שפּראַך דאָהער

צו שאול: איך קאן אין דיעזען ניכט פֿאַרט, דען איך בין עס ניכט געוואָהנט. דוד לעג-
 טע אַללעס פֿאַן זיך אַב, (מ) נאָהם זיינען שטאַק אין דיא האַנד, וועהלטע זיך פֿינף
 גלאַט.

ספא נא"ס מן

ר ש י

הרי אלו רבוין ארי ושני גוריו ודוב ושני ילדיו: (לו) ה' אשר הצילני מיד הארי. יודע אני
 שלא לחסו נדמתי לי הדבר ההוא אלא שלעתיד אני בא לידו כיוצא בה לתועת ישראל ואשמך
 עליה ואלא וזה אחד משני לדיקים שנתן להם רמז וחשו להשכיל לדבר דוד ומרדכי שנאמר ונכל
 יום ויום מרדכי מתהלך לפני חזר וגומר (אסתר ב' י"א) אמר לא לחסו עלתה בלדקת זו
 שנתפסה במשכנ הערל הזה אלא שעתידה היא לצמוד לישראל כיום לרה: (לח) את דוד מדיו.
 נהשני להיות כמדת דוד משמחה בשאן המשחה אף שהיו של שאול שגבוה מכל העם משבמו
 ושמעלה וכיון שראה שאול בן הכניס בו עין הרע והרגיש דוד בדבר: (לט) ויואל ללכת. ת"י
 ולא אבה לשיוול ויש תיבות משמעות לשון וחילופו כמו מסעף פארה (ושעיה י' ל"ג) ושרשך מארץ
 חיים (תהלים נ"ב ז'): כי לא נסה. ערי לא אליף: כי לא נסיתי. ארי לית בהון ניסא אין שבמו
 של נס נכך. לשון אחר ויואל ללכת לרה ללכת ולנסות וכאשר ראה שהיו כנדים עליו הסירים:
 (מ) חלוקי אבנים. אבנים דקות וחלקות:

ב א ו ר

(לו) מערכוח אלהים, מערכות עם אלהים חיים. (לט) כי לא נסה, אבל לא נסה.
 (מ) חלקי אבנים, אבנים חלוקות. ובילקוט, ביאור של כלי הנועים, וכן פירש הרי"ג והו"ו
 יתירה

מִן־הַנְּחָל וַיִּשְׁם אֹתָם בְּכָל־יְהוּדָיִם
 וַיֵּשֶׁר לָו וּבִילְקוּט וּקְלֵעוֹ בְּיָדוֹ
 וַיִּגַּשׁ אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי: (מא) וַיִּלְדָּד
 הַפְּלִשְׁתִּי הַלֵּךְ וּקְרַב אֶל־דָּוִד
 וְהָאִישׁ נִשְׂא הַצֶּנֶה לְפָנָיו: (מב) וַיִּבֶט
 הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּרְאֶה אֶת־דָּוִד וַיִּבְוָהוּ
 כִּי־הָיָה נָעַר וְאָדְמָנִי עַם־יִשְׂרָאֵל
 מִרְאָה: (מג) וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־
 דָּוִד הַכֶּלֶב אֲנִכִּי כִּי־אַתָּה בָּא־
 אֵלַי בַּמְּקִלּוֹת וַיִּקְלַל הַפְּלִשְׁתִּי
 אֶת־דָּוִד בְּאֱלֹהָיו: (מד) וַיֹּאמֶר
 הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־דָּוִד לָכֵה אֵלַי
 וְאַתָּנָה אֶת־בְּשָׂרְךָ לְעוֹף הַשָּׁמַיִם
 וּלְבַהֲמַת הַשָּׂדֶה: (מה) וַיֹּאמֶר דָּוִד
 אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָּא אֵלַי בְּחַרְבַּ
 וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאֲנִכִּי בָא־אֵלֶיךָ
 בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי מַעְרְכוֹת
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תִּרְפֹּת: (מו) הַיּוֹם

גלאטטע שטיינע אים טהאלע ה
 אויס, טהאט זיא אין זיין היר=
 טענגערעטה, נעהמליך אין
 דיא הירטענטאשע, נאָהם זיי=
 נען שליידער אין דיא האַנד,
 אונד טראַט צום פלשתי הין.
 (מא) דער פלשתי גינג איממער
 נעהער צו דוד הין, אונד דער
 שילרטעגער פֿאַר איהם הער.
 (מב) אַלס דער פלשתי אויפֿ=
 בליקטע, אונד דען דוד זאָה,
 דא פֿערצאָטטעטע ער איהן; דען
 ע- (דוד) זאָר יונג, ראָטה אים
 געזכטע אונד פֿאַן שענער גע=
 שטאַלט. (מג) דא שפראַך
 דער פלשתי צו דוד: בין איך
 דען איין הונד, דאס דוא מיט
 שטעקקען צו מיר קעממסט?
 אונד פֿלויכטע דעם דוד בייא זיי.
 נעם גאַטטע. (מד) ער שפראַך
 פֿערנער צו דוד: קאָם הער,
 דאס איך דיינען לייכדעם פֿאַ=
 געל אין דער לופֿט אונד דעם
 טהיערע דעם פֿעלדעם פרייז
 געבע. (מה) דוד ערוויעדער=
 טע איהם: דוא קעממסט צו
 מיר מיט שוועררט, שפּעער

הזה פתח כסא׳׳׳ אונד וואורפֿשפיעס, איך אָבער קאַמוע צו דיר אים נאַמען דעם עוויוגען צבאות, דעם גאַט=
 טעם דער קריעגס-רייהען ישראל'ס, דיא דוא געהאָהנט. (מו) אַם הויטיגען טאַגע ווירד
 דער

ר ש י

וילקוט. ונתרמיליה: (מד) ולנהמת השדה. אין דרך לנהמות לאכול אדם אמר דוד נכר
 נטרפה דעה של זה שלי הוא בא דוד ואמר לו ונתתי סגר מחנה פלשתים וגו' ולמית הארץ:
 ויפול

ב א ו ר

יתירה כי לחמש אבנים לא היו לריק שני נלים. (מג) באלהיו, באלהי הפלשתים. (מד) ולבהמת
 השדה, כמו ולמית השדה, שכל חיה ההולכת על ארבע בכלל בהמה, וכן וכל בהמת הארץ
 (ישעי' י"ח וי"ו) ואין בהמה בכרטיית אוכלת בשר.

המערכה

הָיָה יִסְגְּרָה יְהוָה בְּיָדַי וְהַכְתִּיקָה
וְהִסְרֹתִי אֶת־רֹאשִׁי מֵעַל־יָהּ
וְנִתְּתִי פָנַי מִחַנְּה פְּלִשְׁתִּים הַיּוֹם
הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחַיֵּת הָאָרֶץ
וַיֵּדְעוּ כָּל־הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים
לְיִשְׂרָאֵל: (מז) וַיֵּדְעוּ כָּל־הַקְּהָל
הַיְהוּדָה כִּי־רָא בַחֲרָב וּבַחֲנִית
יְהוֹשִׁיעַ יְהוָה כִּי לִיהוָה הַמְּלַחְמָה
וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיַדְנוּ: (מח) וְהָיָה כִּי־
קָם הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקְדּוּ וַיִּקְרַב לְקִרְיַת
דָּוִד וַיִּמָּהַר דָּוִד וַיִּרְץ הַמַּעְרָכָה
לְקִרְיַת הַפְּלִשְׁתִּי: (מט) וַיִּשְׁלַח
דָּוִד אֶת־יָדוֹ אֶל־הַכְּלִי וַיִּקַּח מִשָּׁם
אֶבֶן וַיִּקְלַע וַיִּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־
מִצְחוֹ וְהִטְבַּע הָאֶבֶן בְּמִצְחוֹ וַיִּפֹּל
עַל־פָּנָיו אֶרְצָה: (נ) וַיַּחְזֹק דָּוִד
מִן־הַפְּלִשְׁתִּי בַקְּלַע וּבָאֶבֶן וַיִּךְ
אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמָּתְהוּ וַחֲרָב אֵין

בִּיד

דער עוויגע דיק מיר אין דיא
הענדע געבען, איך ווערדע דיק
ערלעגען, אונד דיין הויפט
פֿאַן דיינעם רומפֿע אַבֿוֹגֿאָנֿי.
דערן. אויך ווערדע איך דיא
לייבֿ אַמע דעם העערעם דער
פלשתים אַם הויטיגען טאַגע
דעם געפֿליגעל אין דער לופֿט
אונד דעם ווילדע דער ערדע
פרייז געבן, דאַמיט אַללע וועלט
ערקענגען זאַלל, דאַם ישראל
איינען גאַטט האַט. (מז) דיעזער
גאַנצע הויפֿע זאַלל ערפֿאַהרען,
דאַם ניכֿט בלאָס מיטטעלסט
דעם שווערדטעם אַדער דעם
שפעערעם דער עוויגע זיענ
פֿערלייט, דען דער קריעג
אויט דעם אויסשפֿרוכֿע דעם
עוויגען אונטער וואַרפֿען. ער
ווירד אייך אינז אַלזאָ אין דיא
הענדע געכע. (מח) וויא זיך
נון דער פלשתי אויפֿמאַכֿטע,
אונד דעם דוד ענטגעגען זיך
אימער מעהר נעהערטע,
איילטע דוד, ליעף צום
קאַמפֿפֿלאַטצע אויף דען
פלשתי לאַז, (מט) שטעקטע
זיינע האַנד אין דיא טאַשע,

האַלטע דאַרויס איינען שטיין, שליידערטע איהן, אונד טראַף דען פלשתי אויף דיא שטירנע,
זא, דאַם דער שטיין אין זיינע שטירנע איינדראַנג, אונד ער אויף זיין אַנגעזיכֿט צור ער.
דע פֿיעל. (נ) דוד וואַר אַלזאָ דורך שליידער אונד שטיין שטערקער אַלס דער פלשתי,
ער ערלעגטע דען פלשתי אונד טעדטעטע איהן, אַהנע דאַם איין שווערדט אין זיינער האַנד
וואַר

ר ש י

(מט) ויפול על פניו. לא היה לו ליפול אלא לחוריו שהרי על מצחו הוכה אלא כדי שלא ילטער

ב א ו ר

(מח) המערכה, המקום בו ערך גלית מלחמתו נגד מתנגדו. (מט) אל מצחו, על מלכו, וזע"ג שהי' כובע נחשת על ראשו עוד הי' מקום מגולה על המלך, (הרד"ק). (נ) וימחהו, המכה

וואר. (כא) נון ליעף דוד הוּן
 שטעללטע זיך אויף דען
 פלשתי, נאהם דעססען
 שוועררט, צאג עס אויס דער
 שידע, מאַכטע איהן פֿאַלל-
 ענדס טאָר, אונד שניטט איהם
 דאָמיט דען קאָפּף אַב. אַלס
 דיא פלשתיים וואָהען, דאָס איהר
 העלד טאָרט וואָר, דאָ נאה-
 מען זיא דיא פֿלוכט. (כב) נון
 מאַכטען דיא קריעגסלייטע
 ישראל'ס אונד יהודה'ס זיך
 אויף, ערהאַבען איין פֿעלדגע-
 שרייא, אונד פֿערפֿאַלגטען
 דיא פלשתיים פֿאַם טהאַלע
 אויס כיונאַך דען טהאַרען פֿאַן
 עקרון. עס פֿיעלען דיא פלשתיים
 גיעדערגעמעטצעלט אויף דעם
 וועגע פֿאַן שערים כיונאַך גת
 אונד נאָך עקרון. (כג) אַלס דיא
 קינדער ישראל'ס פֿאַן איהרעם
 נאָוועטצען דער פלשתיים צו-
 ריק קאַמען, פלינדערטען זיא
 איהר לאַגער. (כד) דוד נאהם
 דען קאָפּף דעם פלשתי, אונד
 בראַכטע איהן נאָך ירושלים,
 אונד זיינע וואַפֿען לעגטע ער

בִּיד־דָּוִד: (כא) וַיִּרֶץ דָּוִד וַיַּעֲמֹד
 אֶל־הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת־חַרְבּוֹ
 וַיִּשְׁלַפֶּה מִתַּעֲרָה וַיִּמָּתְתוּהוּ
 וַיִּכְרַת־בָּהּ אֶת־רֵאשׁוֹ וַיִּרְאֵהוּ
 הַפְּלִשְׁתִּים כִּי־מֵת גִּבּוֹרִם וַיִּגְסּוּ:
 (כב) וַיִּקְמוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה
 וַיִּרְיֵעוּ וַיִּרְדְּפוּ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּים
 עַד־בּוֹאֵהָ גֵיא וְעַד שַׁעֲרֵי עֶקְרוֹן
 וַיִּפְּלוּ חֲרָבֵי פְּלִשְׁתִּים בְּדַרְךְ
 שַׁעֲרִים וְעַד־גַּת וְעַד־עֶקְרוֹן:
 (כג) וַיָּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִדֶּלֶק אַחֲרֵי
 פְּלִשְׁתִּים וַיִּשְׁסּוּ אֶת־מַתְּנֵיהֶם:
 (כד) וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־רֵאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי
 וַיְבִיאֵהוּ יְרוּשָׁלַם וְאֶת־כְּלָיו שָׁם
 בָּאָהָרוֹ: (כה) וְכִרְאוֹת שְׂאוֹל אֶת־
 דָּוִד יֵצֵא לְקִרְאֹת הַפְּלִשְׁתִּי אָמַר

אל

אין זיין צעלטן. (כה) וויא שאול דען דוד דעם פלשתי ענטגעגענציעהען זעה, שפראך ער צו
 אבנר

ר ש י

ילטער דוד לילך ולחזק את ראשו שנשחכר דוד עכשיו שנים עשר אמות ורתים שקומתו ש
 אמות ורת נשחכר מלא קומה לאחוריו ומלא קומה לפניו במדרש תהלים: (נג) מדלק. מרדוף
 כמו דלקת אחרי (בראשית ל"א ל"ו):

בן

ב א ו ר

המכה היתה מכה של מיתה ובחרכ הי' ממותת אותו לגמרי. (נא) אל השלשתי, על הפלשתי.
 ויכרת בה, הניאור של וימותתהו. (נב) עד בואך גיא, אם יקשה פה הלל הגיא הי'
 בנייהם וא"כ לא רדפו בני ישראל את הפלשתיים למרחוק? נחמו חשבנו למשפט שהכוונה מן
 בואך גיא עד שערי עקרון ובא עד שני פעמים להודיע שיעור הרדיפה מכל לך, וביתס הלך השני
 בא ג"כ ער וכן בקצה המדבר (שמות י"ד כ'), וכנגדו מלאנו מעקרון ועד גת (לעיל ז' י"ד)
 שפירוש עד עקרון ועד גת, ובתרגום אשכנזי כל נוכל לרמוז על הסוכה הזאת ויתורגם כמו מן.
 בן

אֶל-אֲבִנָּר שֶׁר הִצְבֵּא בֶן-מִיזָה
הַנֶּעַר אֲבִנָּר וַיֹּאמֶר אֲבִנָּר הִי
נַפְשִׁי הַמֶּלֶךְ אִם-יִדְעָתִי:
(י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שֶׁל אַתָּה בֶן-מִי-
זֶה הָעֵרֶם: (יז) וּכְשׁוֹב דָּוִד מִהַכּוֹת
אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֹתוֹ אֲבִנָּר
וַיְבִאֵהוּ לִפְנֵי שָׂאוֹר וְרֹאשׁ
הַפְּלִשְׁתִּי בִידּוֹ: (יח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
שָׂאוֹר בֶּן-מִי אַתָּה הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר
דָּוִד בֶּן-עַבְדְּךָ יֵשׁוּ בֵּית הַלְחָמִי:

ויהי

אבנר, דעם הערפיהרער:
אבנר! וועססען זעהן איזט
דיעזער יינגלינג? אבנר אנט-
ווארטעטע: זא וואהר דוא
לעבסט, א קעניג! איך ווייס
עס ניכט! (י) דער קעניג
שפראך: פראגע דאך נאך,
וועססען זעהן דיעזער קנאכע
איזט. (יז) אלס דוד פאן זיי-
נעם זיענרייען קאמפפע גע-
גען דען פלשתי צוריק קאם,
נאהם איהן אבנר, פיהרטע
איהן, זא וויא ער דען קאפף
דעם פלשתי אין דער האנד
היעלט, פאר שאול? (יח) אינד
שאול פראגטע איהן: וועם-
סען זעהן ביזט דוא? יינגלינג!

דוד אנטווארטעטע: דער זעהן דיינעם דיענערס ישי, דעם בית להחמיטען.

אלס

ר ש י

(גה) בן מי זה הנער. אמרו רבותינו ובי לא היה הכירו והלא כתיב ויאהבהו מאד ויהי לו נושא בליו
(לעיל ט"ז כ"ח) אלס ראהו מתנהג בטכסיס מלכות אמר שאול אס בא ממספת סרן מלך יהיה
שהמלך פורץ לעשות לו גדר ואין ממחין בידו ואס ממספת זרח בא חסוב יהיה אחר לו דיאג
עד שאתה שאל אס בא ממספה שיהיה הוא הגון למלכות אס לאו שאל אס ראוי לבא בקהל
אס לאו שהרי מרות המואביה בא אמר לו אבנר שנינו עמוני ולא עמונית אמר לו דואג אס
בן ממזר ולא ממורת אמר לו באן נאמר על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים (דברים
כ"ג ה') ואין דרך אשה בנך אמר לו היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים וגשים לקראת
גשים נשחתק אבנר. אמר לו שאול שאל גא אתה בן מי זה העלם. למעלה כתיב הנער וכאן
כתיב העלם אמר לו הלכה זו נתעלמה ממך לא ושאל בבית המדרש כדאיתא ביבמות:
ובשלים

ב א ו ר

(גה) בן מי זה הנער, כל המפרשי' עמלו לפתור השאלה הזאת, וחז"ל דרשו עליו ביבמות מה שדרשו,
ודעתנו ע"פ הפשט שאול כבר הכיר את דוד היטיב כי הוא בן ישי בית הלחמי, אך בראותו אומץ לב
ורוח נשגב של עול ימים זה המחרף נפשו למות בעד מערכות ה', פלגות בעתוהו בחצבו בלבו
אולי הוא מזרע האנשים המתקוממים בסתר נגד מלכותו, וא"כ אס ינכח את גלית, הלא אז
יוכל לעמוד עליו לחמוס ממנו הדר מלכותו, לזאת שאל לאבנר: בן מי זה הנער? האם איננו
ממשימינו וממשיניו במלוכה? כי לשאל היו ממשינים (כנראה לעיל י' כ"ז, וי"ד מ"ז) ולא
רצה לשאל בלי אמלעי כי ה' ירא לגלות מורשי לבבו, וגם אבנר לא חש לדרוש מהר כי
גם הוא חלל למת מקום לרעיון זה, וכאשר שב דוד שאלהו שאול בעלמו כי לא יוכל להתאפק,
ודוד הבין חוכן דבריו וענה: דוד בן עבדך וגו' והסתיר בדבריו הרמו שאין לו לפחד ממנו
כי אביו הוא עבדו נאמנו. (גה) הנער, ה"א הקריאה.

ככלותו

יח (א) אֵלֶם עַר מִיֵּט שְׂאוּל אויסגערעדעט האַט= טע, וואָר יהונתן'ס זעעלע פֿאַללענדס אָן דוד'ס זעעלע פֿערבונדען, אונד יהונתן ליעב= טע איהן וויא זיך זעלבסט. (ב) שְׂאוּל נָאָהֶם אִיהוּ דֹאמָאֵלֶם צו זיך, אונד ליעס איהן ניכט מעהר נאָך זיינעס פֿאַטערס הויז צוריק קעהרען. (ג) יְהוֹנָתָן שְׁלֹאֵם מִיֵּט רוּד אִיינען בונד, ווייל ער איהן וויא זיך זעלבסט ליעבטע. (ד) יְהוֹנָתָן צָאָג זִי= נען מאַנטעל, דען ער טרוג, אויס, אונד שענקטע איהן דעם רוּד, וויא אויך דיא איב= ריגען קליידונגסשטיקע, זיין שווערסט, זיינען באַגען אונד זיינען גורט. (ה) ווען דוד צו פֿעלדע צָאָג, זאָ וואָר ער אַל= לענטהאַלבען, וואָהין איהן שְׂאוּל שיקטע, גליקליך; דאָ= הער זעטטע איהן שְׂאוּל אִי= בער דאָ קריעגספֿאַלק. ער געפֿיעל זאָוואָהל דעם גאַנצען פֿאַלקע, אַלֶם אויך שְׂאוּל'ס דיענערן. (ו) אַלֶם זִיָּא פֿאַם קריעגע היימצאָגען, אונד דוד, נאַכדעם ער דען פלשתי ער=

יח (א) וַיְהִי כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶל-- שְׂאוּל וַנִּפְּשׂ יְהוֹנָתָן נִקְשְׂרָה בְּנִפְשׂ דָּוִד וַיֵּאָרְבוּ יְהוֹנָתָן בְּנִפְשׂוֹ: (ב) וַיִּקְתְּהוּ שְׂאוּל בַּיּוֹם הַהוּא וּלְאִנְתָּנוּ לָשׁוּב בֵּית אָבִיו: (ג) וַיִּכְרַת יְהוֹנָתָן וְדוֹד בְּרִית בְּאֵהֲבָתוֹ אֹתוֹ כְּנִפְשׂוֹ: (ד) וַיִּתְּפֹשֶׁט יְהוֹנָתָן אֶת־הַמְּעִיל אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתְּנָהוּ לְדָוִד וּמָדִיו וְעַד־חַרְבּוֹ וְעַד־קִשְׁתּוֹ וְעַד־חַגְרּוֹ: (ה) וַיֵּצֵא דָוִד בְּכָל אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ שְׂאוּל יִשְׁכִּיל וַיִּשְׁמָהוּ שְׂאוּל עַל אַנְשֵׁי הַמְּלַחְמָה וַיִּיטֵב בְּעֵינָיו כָּל־הָעָם וְגַם בְּעֵינָיו עַבְדֵי שְׂאוּל: (ו) וַיְהִי בְּבוֹאֵם בָּשׁוּב דָּוִד מִהַכּוֹת אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַתִּצְאָנָה הַנָּשִׁים מִכָּל־עָרֵי יִשְׂרָאֵל לָשׂוֹר וְהַמְּחַלּוֹת לִקְרֹאת שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ בְּתַפְּסִים

וַיֵּאָהֲבוּ קָרִי. לִשִׁיר קָרִי בִּשְׂמֵחָה
 לענט האַטטע, צוריק קעהרטע, דאָ צאָגען דיא פֿרויען אויס אַללען שטעדטען ישרא'ים דעם קעניגע שְׂאוּל מִיֵּט פּוּיקען, וויצען אונד טריאַנגעלן ענטגעגען, אום איהן מיט מוזיק אונד טאַנצ=

ב א ו ר

יח (א) ככלותו לדבר, כאשר שמע יונתן דברי דוד, אשר השביל להסיר הקנאה והסמך מלב אביו באמו בן עבדך ישי, והבין הלגימות והמכמה וטובת לב דוד, אז אהבו כנפשו, ולולא פירושנו יקשה מה ראם יהונתן עתה שאהב אותו ככלותו לדבר? (ד) את המעיל, מן המעיל, וכן הם ילאו את העיר. (ה) ישכיל, ילליקן. (ו) בבוואם, מוסב על ישראל. והצאנה הנשים, כך המנהג בימים קדמונים, וכן אכל יפתח. ובשלשים, כלי משולש הללעות

ש מ ו א ל י ח

תרגום אשכנזי נד

בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁלְשִׁים: (ז) וְחַעֲנִינָה
הַנְּשִׁים הַמְּשַׁחֲקוֹת וְהַתְּאֵמְרֵן הַכֹּהֵן
שָׁאוּל בְּאֶלְפֵוֹ וְדוֹד בְּרַבְכַּתְיוֹ:
(ח) וַיִּחַר לְשָׁאוּל מְאֹד וַיִּרְעַב בְּעֵינָיו
הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר נַתְּנוּ לְדוֹד
רַבְבוֹת וְלִי נַתְּנוּ הָאֶלְפִים וְעוֹד
לֹא אֶךְ הַמְּלוּכָה: (ט) וַיְהִי שָׁאוּל
עוֹן אֶת־דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא
וְהִלָּאָה: (י) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַתִּצְלַח
רוּחַ אֱלֹהִים וְרָעָה וְאֶל־שָׁאוּל
וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹךְ־הַבַּיִת וְדוֹד מִנְּגִן
בְּיָדוֹ כִּיּוֹם וּבְיוֹם וְהַחֲנִית בְּיַד־
שָׁאוּל: (יא) וַיִּטֹּל שָׁאוּל אֶת־
הַחֲנִית וַיֹּאמֶר אֶכֶּה בְּדוֹד וּבִקְרִי
וַיִּסַּב דָּוִד מִפְּנֵי פְעָמִים: (יב) וַיִּרְא

מאנצקאָהרען צו עהרען.
(ז) דיא שפיעלענדען פֿרויען
זאנגען אַבוועקסעלנד דיא
וואָרטע:
שאוּל שלוג שאָן טויענדע זיי-
נער פֿיינדע; דוד יעדאָך טעד-
טעטע מיריאדען פֿאָן איהנען!
(ח) דיעועס פֿערדראָס שאול
זעהר, ער נאָהם עס איבעל
אונד שפראַך: דעם דוד לע-
גען זיא מיריאדען אונד מיר
בלאָס טויענדע בייא? נון
פֿעהלט איהם נאָך בלאָס דיא
רעגיערונג. (ט) זייט דיעועס
טאָגע בליקטע שאול דען דוד
מיט ניידישען אויגען אָן. (י) דעם
מאָרגענס דאָרויף וואָר שאול
פֿאָן איינעם איבערנאָטירליכען
טריבונינע בעפֿאללען; ער גע-
בעהררדעטע זיך אים הויע וויא
איין וואָהנוינגער. דוד
שפיעלטע וויא געוועהנליך (דיא
המרפֿע) מיט דער האַנד, אונד
שאול האַטטע דען שפּעער אין
דער האַנד. (יא) דאָ וואָרף

באלפיו קרי. עיון קרי
שאול דען שפּעער (זוין זיהן), אונד דאָכטע דאָכייא: אִיך ווילל דוד אונד דיא וואָנד צו-
גלייך טרעפֿען. אַבער דוד וויד איהם צוויימאָהל אויס. (יב) שאול געריעטה אין פֿורכט
פֿאָר

ר ש י

יח (ו) ונשלישם. ת"י ובצלללין מין כלי זמר: (ח) ועוד לו אִך המלוכה. ועוד לו מהו נמסר
שכריך להוסיף לו. אִך המלוכה אינו כריך עוד אלא למלוכה: (ט) עיון. עין רעה:
(י) ויתנבא. ואישתתי נביא וטעה מדברים דברי רמזים שאינם ניכרים: (יא) אנה בדוד
ובקיר

ב א ו ר

הללעות, וכו קבועות טבעות של מחכת ומקיש'י' צו כלד הפנימי, נמקל מחכת קטן. (ו) וחענינה,
שרו שירה, כמו ותען להם מרים. באלפיו, נאלף אויביו הפלשתיים. (ה) ועוד לו אִך
המלוכה, ועוד לא נשאר לתת לו רק המלוכה, כי המהלה והתפארת כבר נחמו לו (ת"י).
(ט) עיון, מביט בקנאה, וכן למען שוררי. (י) ויתנבא, ת"י ואשחטי, ואמר רש"י נביא ושוט'
מדברים רמזים שאינם נכרים, והנה המתנבא מנבואה יס' בעולם המזיונות ועושה מעשים
זרים, וכמות שכלו נחלשים, ובל ישחמש בהם כראוי כנראה בדניאל, וגם המשתגע כל ידע
מעולם החילוני כראוי ועושה מעשים זרים. (יא) בדוד ובקיר, שיעברנו הסנית וינען בקיר
(הרד"ק). (יב) וירא, ביו"ד אית'ן לבדו ויו"ד השרש הוקלה.

לכל

שָׁאוּל מִלְּפָנָי דָּוִד כִּי־הָיָה יְהוָה
עִמּוֹ וּמַעַם שָׁאוּל סָר: (יג) וַיִּסְרְהוּ
שָׁאוּל מִעִמּוֹ וַיִּשְׁמְהוּ לְוַשְׁרֵי־
אֵלָיו וַיֵּצֵא וַיָּבֵא לְפָנָי הָעַם:
(יד) וַיְהִי דָוִד לְכָל־דָּרְכָו מִשְׁכִּיל
וַיְהוֶה עִמּוֹ: (טו) וַיֵּרָא שָׁאוּל
אֶשְׁרֵי־הוּא מִשְׁכִּיל מְאֹד וַיַּגֵּר
מִפְּנֵיו: (טז) וְכָל־יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה
אָהָב אֶת־דָּוִד כִּי־הוּא יוֹצֵא וּבָא
לְפָנֵיהֶם: (יז) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
דָּוִד הִנֵּה בָתִּי הַגְּדוּלָּה מְרֵב אֶתְּךָ
אֶתְּךָ לָךְ לְאִשָּׁה אֵךְ הִי־לִי לְבָן־
חַיִל וְהִלַּחֵם מִלַּחְמוֹת יְהוָה
וּשְׁאוּל אָמַר אֶל־תְּהִי יָדִי בּוֹ
וְתִהְיֶיבּוּ יַד־פְּלִשְׁתִּים: (יח) וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־שָׁאוּל מִי אֲנֹכִי וּמִי תִי
מִשְׁפַּחַת אָבִי בְיִשְׂרָאֵל כִּי־אֶהְיֶה
חֶתָן לְמֶלֶךְ: (יט) וַיְהִי בַּעַת הַתַּת

פֶּאָר דוד, ווייל דער עוויגע מיט
איהם וואר, אונד פֶּאָן שאול
געווייטען איזט. (יג) שאול ענט.
פֶּערנטע איהן פֶּאָן זיך, אונד
מאַכטע איהן צום אַנפֿיהרער
איבער טויזענד. ער צאָג נון
אַן דער שפיטצע דעם פֶּאַלקעם
אויס אונד איין. (יד) דוד וואר
אין אַללען זיינען אונטערנעהן
מונגען גליקליך, דען דער עוויג
גע וואר מיט איהם. (טו) אַלס
שאול זאָה, דאַס ער זעהר גליק־
ליך וואר, בעקאַם ער נאָך
מעהר פֶּורכט פֶּאָר איהם.
(טז) גאַנץ ישראל אונד יהודה
האַטטע דען דוד גערן, דען ער
צאָג אַן איהרער שפיטצע אויס
אונד איין. (יז) איינסט זאַנטע
שאול צו דוד: היער איזט מיי
גע עלטערע טאַכטער מרב!
דיעזע ווילל איך דיר צור פֶּרויא
געבען, נור זייא פֶּיר מיך איין
וואַקערער מאַן, אונד שטרײַ
טע אין דען קריענען דעם עוויג
גען. שאול דאַכטע: מיינע
האַנד ווילל איך ניכט אַן איהן
לעגען, עס ערגרייפֿע איהן ריא
האַנד דער פלשחים. (יח) דאַ
שפראַך דוד צו שאול: ווער
בין איך, וואס איזט מייין לעבענסלוף, ווער ריא פֶּאַמיליע מיינעם פֶּאַטערס אין ישראל,
דאַס איך דעם קעניגס איידאַם ווערדען זאָלל? (יט) צור צייט, אַלס מאַן (פֶּענאָטעג חֲכַעֲרֵדֵע) שאול'ס

דרכיו קרי
אח
שאול'ס

ר ש י

ובקיר. מכה אחת אכה שיכנס החנית בדוד ובקיר: (יד) משכיל. מלחית: (יז) ושאלו אמר.
בלבו: אל תהי ידי בו. סן אצנש: ותהי בו יד פלשתיים. ולכך אמר לו והלחם מלחמות ה':
(יט) בעת תת. כשהגיע זמן שקבעו לתתה לו ובעוד שהיו מתעסקים לתת לו נתגלגל הדבר
ונתנה

ב א ו ר

(יד) לכל דרכיו, בכל דרכיו. (יז) מלחמות ה', זכר את ה' להלחית לבנו למלחמה. (יח) וזי
חיי, מכל הפירושים מזווג דעת הרד"ק, שהכוונה מה חשיבות וגדולה בזיין? ומה שאמר מי,
כי בחיים הוא הקוים, ודעתנו שנשכיל השעווי שאמר מי אנכי, אמר ג"כ ומי חיי, והקטין
עלמו ואת מעשיו נגד גדולת המלך.

אֶת־מֶרֶב בֵּת־שְׁאוּל לְדוֹד וְהִיא
 נִתְּנָה לְעֵדְרִיאֵל הַמְּחַלְתִּי לְאִשָּׁה:
 (כ) וְהָאֵהָב מִיֶּכֶל בֵּת־שְׁאוּל אֶת־
 דָּוִד וַיִּגְדּוּ לְשְׁאוּל וַיִּשֶׁר הַדָּבָר
 בְּעֵינָיו: (כא) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶחָנָנָה
 לִּי וּתְהִי־לִי לְמוֹקֵשׁ וּתְהִי־בִן־יָד־
 פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־דָּוִד
 בְּשָׂתִים תִּתְּחַתֵּן כִּי הַיּוֹם: (כב) וַיֵּצֵא
 שְׁאוּל אֶת־עֶבְדוֹ דָּבָרוֹ אֶל־דָּוִד
 בְּלֵט לֵאמֹר הִנֵּה חֶסֶן בֶּן־הַמֶּלֶךְ
 וְכָל־עֲבָדָיו אֶהְבֹּה וְעַתָּה הִתְּחַתֵּן
 בַּמֶּלֶךְ: (כג) וַיִּדְבְּרוּ עֲבָדֵי שְׁאוּל
 בְּאָזְנֵי דָוִד אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 וַיֹּאמֶר דָּוִד הַיִּנְקָלָה בְּעֵינֵיכֶם
 הַתְּחַתֵּן בַּמֶּלֶךְ וְאַנְכִי אִישׁ־רֵשׁ
 וְיִנְקָלָה: (כד) וַיִּגְדּוּ עֲבָדֵי שְׁאוּל לִּי
 לֵאמֹר כִּדְבָרִים הָאֵלֶּה דָבָר דָּוִד:
 (כה) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל כֹּה־תֹאמְרוּ

שאוּל'ס טאַכטער מרכ דעם
 דוד געבען זאללטע, וואוּרדע
 זיא שאַן דעם מהולחטן עדריא
 צור פֿרויא געגעבען. (כ) מיכל,
 שאול'ס טאַכטער, ליעבטע
 דען דוד. מאַן צייגטע עס דעם
 שאול אַן, אונד עס וואַר איהם
 רעכט; (כא) דען שאול דאַכט־
 טע: איך ווילל זיא איהם גע־
 בען, דאַס זיא איהם צום פֿאַלל־
 שטריקקע ווערדע, דאַמיט דיא
 האַנד דער פלשחים איהן ער־
 גרױפֿע. ער שפראַך דאָהער
 צו דוד: דורך איינע מינער
 ביידען טעכטער ווירסט דוא
 דיך יעטצט מיט מיר פֿערשווע־
 גערן. (כב) שאול טרוג זיינען
 דיענערן אויף: רעדעט מיט
 דוד אים פֿערטרויען, אונד זאַ־
 געט איהם: זיעהע! דער קע־
 ניג האַט אַן דיר געפֿאַללען,
 אַללע זיינע האַפֿלייטע האַבען
 דיך גערן, נון קאַננסט דוא זאַ־
 גאַר פֿערשוועגערט ווערדען
 מיט איהם. (כג) אַלס דיא די־ע־
 נער שאול'ס דעם דוד היימליך
 דיעועם זאַגטען, דאַ שפראַך
 דוד: דיִיכט עס אייך דען זאַ
 לייכט, זיך מיט איינעם קעני־

לדוד עבדיו קרי

גע צו פֿערשוועגערן? איך בין יאָנור איין אַרמער אונד אונבעאַכטעטער מאַן. (כד) דיא
 דיענער שאול'ס בעריכטעטען עס דעם קעניגע, אונד זאַגטען, דאַס דוד איהנען איינע
 זאַלבע אַנטוואַרט ערווערדערט האַבע. (כה) היערויף שפראַך שאול: זאַגעט דעם דוד: דער
 קעניג

ר ש י

וכתנה לעדריאל: (כא) בשמים תחתן בי. שתי בנות יש לי נאחת מהן תחתן בי וכן תרגם
 יונתן נחש מתרין כיולא בו שלש אני נוטל עליך (שמואל ב' כ"ד י"ג) אחת משלש כמו שמפורש
 עס

ב א ו ר

(כא) בשמים, מאחת משמים, וכן ויקנר בערי הגלעד (הרד"ק). (כב) בלט, נסתר
 לכל יוגדע שנונתו להפילו ביד פלשמים (הרלב"ג).

קעניג ווינשט קיינע מאַרגענ-
 גאַבע, זאָנדערן הונדערט פֿאַר-
 הייטע דער פּלשתיים, אום זיך
 אָן ווינען פֿיינדען צו ראַכען.
 שאול נעהמליך האַטטע דיא
 אַכויבט, דען דוד דורך דיא
 האַנד דער פּלשתיים צו שטיר-
 צען. (כו) ווינע דיענער כעריש-
 טעטען דעם דוד דיעזע אַנט-
 וואָרט, אונד דער פֿאַרשלאַג,
 זיך מיט דעם קעניגע צו פֿער-
 שוועגען. וואָר דעם דוד רעכט.
 דיא אַנכערויטטע צייט וואָר
 נאָך ניכט אום. (כז) דוד מאַכ-
 טע זיך אויף, גינג מיט זיינען
 לייטען הין, ערלענטע פֿאַן
 דען פּלשתיים צווייא הונדערט
 מאַן, בראַכטע איהרע פֿאַר-
 הייטע, (דיא זיא אַלזאָ דעם
 קעניגע פֿאַללצעהליג ליעפֿער-
 טען), אום דאַמיט ער זיך מיט
 דעם קעניגע פֿערשוועגערע;
 אונד שאול גאַב איהם זיינע
 טאַכטער מיכל צור פֿרויא.
 (כח) נון בעגריף שאול, אונד
 זאַה איין, דאַס דער עוויגע

לְדוֹד אִיך-חֲפִיץ לְמִלְכָּךְ בְּמַהֲרָא כִּי
 בְּמֵאָה עֲרֻלוֹת פְּלִשְׁתִּים לְהִנָּקֵם
 בְּאֵיבֵי הַמֶּלֶךְ וְשָׂאוֹל חָשַׁב לְהַפִּיל
 אֶת-דָּוִד בְּיַד-פְּלִשְׁתִּים: (כו) וַיִּגְדּוּ
 עֲבָדָיו לְדָוִד אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 וַיֵּשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינָיו דָּוִד לְהַתְּחַתֵּן
 בְּמִלְכָּךְ וְלֹא מְלֹא הַיָּמִים:
 (כז) וַיִּקָּם דָּוִד וַיִּלָּךְ וְהוּא וְאֲנָשָׁיו
 וַיֵּלֶךְ בַּשְּׂלִשְׁתִּים מֵאֲתִים אִישׁ וַיָּבֵא
 דָּוִד אֶת-עֲרֻלְתֵיהֶם וַיִּמְלֵאֵם
 לְמִלְכָּךְ לְהַתְּחַתֵּן בְּמִלְכָּךְ וַיִּתֵּן-לוֹ
 שָׂאוֹל אֶת-מִיכָל בְּתוֹ לְאִשָּׁה:
 (כח) וַיִּרְא שָׂאוֹל וַיַּדַּע כִּי יְהוּה
 עִם-דָּוִד וּמִיכָל בְּת-שָׂאוֹל
 אֶהְבֶּתָהּ: (כט) וַיֹּאסֶף שָׂאוֹל לִרְאֹת
 מִפְּנֵי דָוִד עוֹד וַיְהִי שָׂאוֹל אִיב

פתח כס"ג . ויוסף קרי אה
 מיט דוד זייא, דא ווינע טאַכטער מיכל איהן ליעכטע. (כט) דעסוועגען פֿירכטעטע זיך
 שאול פֿאַר דוד נאָך מעהר, אונד שאול האַנדעלטע פֿאַן נון אַן אימסער אַלס פֿיינד געגען
 דוד

ר ש י

שם בחר לך אחת מהן: (כו) ולא מלאו הימים. לא המתין עד מלאות הימים שקבע לו להביא
 את מאה הערלות: (כז) ויקם דוד וילך הוא ואנשיו וגו' וימלאום. פרושנטי"ר בלע"ז:
 (כט) לרא. ליראה:

וינא

ב א ו ר

(כה) במהר, יען שאמר דוד שהוא איש רש. (כו) ולא מלאו הימים, הזמן שקבב לו השלך
 על מאה הערלות ויקם כנתוב בפסוק שלאחריו (הרד"ק). (כז) וימלאום, אנשי דוד הביאום
 במספר שלם מאתים ערלות, ונשט הדגש מן הלמ"ד להקל בעבור השוא. (כח) אהבתהו,
 לכן יסף שאל לירוא מפני דוד, כי זה רומז על הללמת דוד וכי לו תהי' המלוכה (הרלב"ג).
 (כט) ויאסף, שרשו יסף ובא באל"ף נח כאלו יהיה שרשו אסף מנפ"א, וכנגדו בא לפעמים
 ויוסף בהוראת שרש אסף (ש"צ וי"ו א'). לרא, נעלמה יו"ד פ"ה לפיכך הלש"ד בלירי (הרד"ק).
 איב, בינוני מן א"ב.

ויצאו

את־דוד כל־הימים: (ל) ויצאו שרי פלשתים ויהי מדי צאתם שכל דוד מכל עבדי שאול ויקר שמו מאד:

דוד. (ל) דיא אנפֿיהרער דער פלשתים צאגען צו=ווילען אינם פֿעלד; אכער זא אפֿטווא אויך צו פֿעלדע צאגען, וואר דוד גליקליכער אלס אללע אונ=טערגעבענען שאול'ס, אונד זיין נאמע וואורדע זעהר האפֿגעשעטצט.

יט (א) וידבר שאול אל־יונתן בנו ואר־כל־עבדיו להמית את־דוד ויהונתן בן־שאול הפין בדוד מאד: (ב) ויגד יחונתן לדוד לאמר מבקש שאול אבי להמיתה ועתה השמר־נא בבקר וישבת בסתר ונחבאת: (ג) ואני אצא ועמדתי ליד־אבי בשדה אשר אתה שם ואני אדבר בקך אל־אבי וראיתי מה והגדתי לך: (ד) וידבר יחונתן בדוד טוב אל־שאול אביו ויאמר אליו אל־

יט (א) נון טרוג שאול זיינעם זאהנע יהונתן אונד אללען זיינען האפֿבערענעמען זיינען וואונש פֿאר, דוד אומ=צוברינגען; יהונתן, שאול'ס זאון אכער, הינג דעם דוד זעהר אן. (ב) דאזער צייגטע יהונתן דעם דוד דיעזעס פֿאר=האבען אן, אונד שפראך: מיין פֿאטער זוכט דך אומצוברינגען; נים דך אלזא מארגען פֿרוה אין אכט, האלטע דך פֿערבארגען, אונד פֿערשטעק=קע דך; (ג) איך אכער ווער=דע אויסגעהען, מיך צור זייטע מיינעם פֿאטערס אויף דאז פֿעלד שטעללען, ווא דוא זיין ווירסט, ווערדע מיט איהם

פֿאן דיר שפרעכען, אונד זא וויא איך עטוואס מערקע, ווערדע איך עס דיר מיטטהיילען. (ד) יהונתן שפראך צו זיינעם פֿאטער פֿאן דוד גוטעס, אונד זאגטע איהם: „מאגע זיך דער

ר ש י

(ל) וילא שרי פלשתים. לנא בגדודים לשלול שלל בישראל: יט (ג) ליד אבי. סמוך לאבי אינשי"ש איינישי"ש בלע"ז:

ותקח

ב א ו ר

(ל) ויצאו, לנא בגדודים לשלול שלל (הנ"ל). מדי צאתם, בכל זמן צאתם. יט (א) וידבר שאול, הכללת דוד הנעירה בשאול אז הקנאה ויתיען עם עבדיו להמיתו מבלי יחסנו ישראל כי המלך טוה להמיתו, כי ירא מסניהם. (ב) בבקר, לנל יחזה אותך אחד מעבדי אבי. (ג) ליד אבי, ללד אבי, אלל ידי, ויורה מקום, כמו איש על ידי בשדה, שהי מנהג שאול לטייל בכל יום בשדה, וכן (לעיל י"א ה'). בך, ממך. וראיהי, והבינותי, כמו ולבני ראיה (קהלת א' ט"ז) כלומר אס אבין בדבר מה הנוגע לעניןך. (ד) ברוד, מדוד

יחטא המלך בעבדו בדוד כי
 לוא חטא לך וכי מעשיו טוב לך
 מאד: (ה) וישם את נפשו בכפו
 ויך את הפלשתים ויעש יהודה
 תשועה גדולה לכר ישראל
 ראית ותשמה ולמה תחטא בדם
 נקי להמית את דוד הנם:
 (ו) וישמע שאול בקול יהונתן
 וישבע שאול חי יהודה אם יומת:
 (ז) ויקרא יהונתן לדוד ויגדלו
 יהונתן את כל הדברים האלה
 ויבא יהונתן את דוד אל שאול
 ויהי לפניו כאתמול שלשום:
 (ח) ותוסף המלחמה להיות ויצא
 דוד וילחם בפלשתים ויך בהם
 מכה גדולה וינסו מפניו: (ט) ותהי
 רוח יהודה ורעה אל שאול והוא
 בביתו יושב וחניתו בידו ודוד
 מגנן ביד: (י) ויבקש שאול להכות

דער קעניג און זיינעם
 די ענער דוד ניכט
 פערזינדיגען! האט
 ער דאך ניכטס געגען
 דיך פערבראכען! יא
 ויינע טהאטען וואס
 רען דיר זעהר פאר-
 טהייל האפט. (ה) ער
 זעטטע זיין לעבען דארטן,
 אונד ערלעגטע דען פלשהי,
 וואדורך דער עוויגע דער גאנ-
 צען נאציאן ישראל איינען וויי-
 טיגען זעג פערליעהען. דוא
 זאהסט עס, אונד פרייע-
 טעסט דיק. ווארום וויללסט
 דוא דיק יעטט אן אונשולדי-
 געם בלוטע פערזינדיגען, דען
 דוד אונפערדיענטער ווייזע
 אומצוברינגען. (ו) שאול גאב
 דער פארשטעלונג יהונתן'ס
 געהאר, אונד שוואר: זא וואהר
 דער עוויגע לעכט! ער זאלל
 ניכט אומגעבראכט ווערען.
 (ז) הערנאך ריעף יהונתן דען
 דוד, אונד ערצעהלטע איהם
 אללעס, וואס געשפראכען
 וואורדע. יהונתן בראכטע דען
 דוד צו שאול, אונד ער וואר
 בייא איהם וויא פארהין.
 (ח) עס בראך אבערמאלס
 קריעג אויס, דוד צאג צו פעל-

דע, גריעף דיא פלשתים אן, אונד ריכטעטעטע אונטער איהנען איינע גראסע ניעדער-
 לאגע אן, דאס זיא פאר איהם פליעהען מוסטען. (ט) היערויף קאם וויערער איין גייסט דער
 אונרוהע פאם עוויגען איבער שאול; ער זאס אין זיינעם פאללאסטע, האטטע זיינען
 שפעער אין דער האנד, וועהרענד דוד דיא הארפע שפיעלטע. (י) דא וואללטע שאול
 דוד

ב א ו ר

מדוד. בעבדו בדוד, ככל יחסי הנבי"ת כדרך פרט אחרי הכלל בשמות, ועיין בתל"ע. (ו) כאחמול,
 סימן המסורה עליו, ולית, כי כשיבא את מול עם אות השמש בשמטה תמיד האל"ף.
 (ט) וחניתו בידו, לסימן ממסלה.

בַּחֲנִית בְּדוֹד וּבִקְיֹר וַיִּפְטֹר מִפְּנֵי
 שְׂאוּל וַיֵּךְ אֶת־הַחֲנִית בִּקְיֹר וְדוֹד
 נָס וַיִּמְלֹט בְּלֵילָה הַהוּא: (יא) וַיִּשְׁלַח
 שְׂאוּל מַלְאָכִים אֶל־בֵּית דָּוִד
 לְשֹׁמְרוֹ וּלְהַמִּיתוֹ בְּבֹקֶר וַתִּגְדַּ
 לְדָוִד מִיֵּכָר אִשְׁתּוֹ לֵאמֹר אִם־
 אֵינָהּ מִמְּלֹט אֶת־נַפְשָׁהּ הַלַּיְלָה
 מָחָר אַתָּה מוֹמֵת: (יב) וַתִּרְדַּ
 מִיֵּכָל אֶת־דָּוִד בְּעֵד הַחֲלוֹן וַיִּלְךְ
 וַיִּבְרַח וַיִּמְלֹט: (יג) וַתִּקַּח מִיֵּכָל
 אֶת־הַתְּרָפִים וְהַשָּׁם אֶל־הַמָּטָה
 וְאֶת כְּבִיר הָעֵזִים שָׂמָה
 מִרְאֲשֵׁתוֹ וַתִּכְסֶם בְּבֹגֶד: (יד) וַיִּשְׁלַח

דוד אונד דיא מויער מיט דעם
 שפעערע צוגלייך טרעפֿען,
 אלליין ער גינג דעם שאול אויס
 דעם וועגע, דער שפעער
 טראָף בלאָס דיא וואַנד; דוד
 ענטפֿלאָה, אונד ענטקאָם נאָך
 דיאזעלכע נאַכט. (יא) צוואַר
 שיקטע שאול נאָך דוד'ס וואָה
 נונג באַטהען, איהן צו בעוואַך־
 צען, אונד מאַרגענס דאָרויף
 אימצוברינגען; אַכער ווינע
 פֿרויא מיכל זאָגטע צו דוד: ווען
 דוא דייך דיזע נאַכט ניכט רעט־
 טעסט, זאָ ביזט דוא מאַרגען
 אומגעבראַכט. (יב) מיכל לעס
 דען דוד דורך דאָ פֿענסטער
 הינאַב, ער גינג ענטפֿלאָה
 אונד ענטקאָם (יג) מיכל נאָהם
 דאָן דיא תרפים, לעגטע זיא
 אין דאָז בעטט, דיא מאַטראַ-
 טצע פֿאַן ציעגענהאַרען לעג-
 טע זיא אויף דעסען קאָפֿפֿוויטע, אונד דעקטע מיט איינעם געוואַנדע אללעס צו. (יד) שאול
 שיק-

שאול

ר ש י

(יג) ותקח מיכל. כדי שלא יבנו שברה וירדפו אחריו! את התרפים. עשויים בדמות גוף
 אדם; כביר העזים. עור מופשט שלם כחמת פלוג'ל בלע"ז: שמה מראשותיו. לפי שכן
 לתרפים שיער וזה דומה לשיער אדם:

הוא

ב א ו ר

(ו) וישטר, נסתלק מלפניו בעת זרקו החנית. גם וימלט, באותה שעה נס לביתו ובלילה
 ההוא נמלט, (הרד"ק), אולם לפ"ו ראוי לבוא גם במסטיק, לכן נראה שהפסוק מספר
 פה בכלל ואח"כ מפרט איך נס, ובפסוק י"ח מתחיל לספר מה שאמר פה בדרך המקרא
 נאמר ארוך. בלילה הוא, ראוי לבוא ההוא, יען כי בלילה בפתחות הבית, אולם
 כבר מלאו נן בתורה. (יא) לשמרו, שלא ילא מן הבית. ולהמיתו בבקר, כי לא
 הי' רובה להמיתו בפני בתו, אלא קשב שיביאוי אליו בבקר, (הרד"ק). (יג) התרפים,
 כלמים עשויים בצורת אדם, ואמר האנרנאל שהיו לנשים לורת בעליהן למען תהי' תארו
 לנגד פניהם עכ"ל, והוא כמו שעושים אללנו פֿאָרטראַט ובימים קדמונים עשו וְהַרְפֵּן כאשר
 ראינו בחזוטי מזרים; ולפעמים היו הַרְפֵּן תמונות אנשים מכובדים גדולי המעשה, ובי
 אל כבר השתחוו לשעמים וכבדו אותן הַרְפֵּן, וביסוד הי' המנהג הזה אלל הרומיים, ומיכל
 השכינה וְהַרְפֵּן כזאת באטתה להחעות שלומי אביה. אל, על. וכביר העזים, כר עשו משער
 העזים, (הרד"ק), ובגלי הלשון חבירוהו להוראת מבנר וכברה, גם להוראת מכמר נעטן־כחילוף
 בי"ת

שָׁאוּל מְלָאכִים לְקַחַת אֶת־דָּוִד
וַתֹּאמֶר חֵלָה הוּא: (טו) וַיִּשְׁלַח
שָׁאוּל אֶת־הַמְּלָאכִים לְרֹאוֹת
אֶת־דָּוִד לֵאמֹר הֲעֵלּוּ אֹתוֹ בַּמָּטָה
אֵלַי לְהַמְתּוֹ: (טז) וַיָּבֹאוּ
הַמְּלָאכִים וְהִנֵּה הַתְּרָפִים אֶל־
הַמָּטָה וְכַבִּיר הָעֵינִים מְרֹאֲשֵׁתָיו:
(יז) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־מִיכַל לְמָה
כָּכָה רַמִּיתְנִי וְתִשְׁלַחִי אֶת־אִיבִי
וַיִּמְלֹט וַתֹּאמֶר מִיכַל אֶל־שָׁאוּל
הוּא־אָמַר אֵלַי שְׁלַחֲנִי לְמָה
אֲמִיחֶךָ: (יח) וְדָוִד בָּרַח וַיִּמְלֹט
וַיָּבֹא אֶל־שְׂמוּאֵל הַרְמָתָה וַיִּגְדַּל
לוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־לוֹ שָׁאוּל
וַיִּדְבֶּר הוּא וּשְׂמוּאֵל וַיֵּשְׁבוּ בְּנוֹתָיו:
(יט) וַיִּגְדַּל לְשָׁאוּל לֵאמֹר הִנֵּה דָוִד
בְּנוֹת בְּרָמָה: (כ) וַיִּשְׁלַח שָׁאוּל
מְלָאכִים לְקַחַת אֶת־דָּוִד וַיִּרְא
אֶת־לְהַקֵּת הַנְּבִיאִים נְבִיאִים

שיקטע באַטהען הײן, דען דוד
אָב צו האַלען; זיא שפראך
אָכער: ער זיא קראַנק.
(טו) שאול שיקטע דיא באַטהען
וויעדער הײן, דאַס ער דוד זעהן
וואַללע, אונד בעפאַהל איה-
נען: ברינגעט איהן אים בעט-
טע צו מיר הערויף, דאַס מאַן
איהו אימברנגע. (טז) אַלס דיא
באַטהען קאַמען, זיעהע! לאַ-
גען דיא תרפים אים בעטטע,
אונד דיא מאַטראַטצע אויס
זיענענהאַרען צו דעססען
קאַפּפּזייטע. (יז) דאַ שפראַך
שאול צו מיכל: וואַרום האַסט
דיא מײך זאָ הינטערנאַנגען,
אונד מיינען פֿינד אַכזיעהען
לאַסטען, דאַס ער ענטראַנגען?
מיכל אַנטוואַרטעטע איהם: ער
זאָנטע צו מיר: „לאַס מײך
וואַרט! וואַרום זאָלל איך דײך
„(זיך זויגענונגספֿאַלע) אומ-
„בריינגען?“ (יח) דוד לענט-
פֿלאַך אונד ענטקאַם. ער גע-
לאַנגטע צו שמואל נאָך הרמה,
ערזעהלטע איהם אַללעס, וואַס
איהם שאול געטהאָן, גינג מיט
שמואל הײן, אונד זיא פֿער ווייל-
טען צו ניוח. (יט) דעם שאול
וואורדע אַנגעצייגט אונד גע-

וַאָגַט: זיעהע! דוד בעפֿינדעט זיך אין ניוח צו רמה. (כ) שאול שיקטע אַלואַ באַטהען הײן, דען
דוד אַבצוהאַלען. מאַן זאָה דאַועלבסט איין קאַהר דער הייליגען זענגער הימנען אַבזיינגען,
וַאָנדר

ד ש י

(יז) הוא אשר אלי וגו'. אתה מסרתני ביד לטמים אצל שלף! מרצו עלי עד שלחתינו:
(יח) בניות. בנית אולפנא: (כ) להקת. סיעת:

ויפסע

באור

ב"ח נמ"ס מילאי השפה ולומים במנטוס. (יח) בניות, י"ת בית אולפנא, והמפרשים אמרו
שהוא מקום תוך זה קרוב לעיר הרמה, בו נקבנו תלמידי שמואל, ועיין במחקרי חרץ ביאור
טס וסי (כ) וירא, פעל פגמי. להקת, חבורת, כמו קהלת במילוף חמוון וכן ת"י. נבאים,
גת"י

ש מ ו א ל א י ט

וּשְׁמוֹאֵל עֶמֶד נֶצֶב עֲלֵיהֶם וְתָהִי
עַל-מְלֹאכֵי שְׂאוֹל רוּחַ אֱלֹהִים
וַיִּתְנַבְּאוּ גַם-הַמָּה: (כא) וַיִּגִּידוּ
לְשְׂאוֹל וַיִּשְׁלַח מְלֹאכִים אַחֲרָיו
וַיִּתְנַבְּאוּ גַם-הַמָּה וַיִּסַּף שְׂאוֹל
וַיִּשְׁלַח מְלֹאכִים שְׁלֹשִׁים וַיִּתְנַבְּאוּ
גַם-הַמָּה: (כב) וַיִּלֶּךְ גַּם-הוּא
הַרְמָתָה וַיָּבֵא עַד-בֹּר הַגְּדוֹל
אֲשֶׁר בְּשֹׁכוֹ וַיִּשְׁאַל וַיֹּאמֶר אִיפֹה
שְׁמוֹאֵל וְדוֹד וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּנוֹת
בְּרָמָה: (כג) וַיִּלֶּךְ שָׁם אַרְבָּנוֹת
בְּרָמָה וְתָהִי עִלְיוֹ גַם-הוּא רוּחַ
אֱלֹהִים וַיִּלֶּךְ הַלֹּךְ וַיִּתְנַבְּא עַד-
בָּאוּ בְּנוֹת בְּרָמָה: (כד) וַיִּפְשֹׁט
גַם-הוּא בְּגָדָיו וַיִּתְנַבְּא גַם-הוּא
רַפְּנֵי שְׁמוֹאֵל וַיִּפֹּד עֲרֹם כָּל-
הַיּוֹם הַהוּא וְכָל-הַלַּיְלָה עַל-כֵּן
יֹאמְרוּ הֲגַם שְׂאוֹל בְּנְבִיאִים:

בניוח קרי. ניוח קרי. בניוח קרי. ויברח

דיא דאצו געהאריגע נאכט ענטקליירעט; דאהער דאן שפריכווארט: אויזט אויך שאול
אונטער דען פראפעטען?

ר ש " י

(כד) ויפשת גם הוא בגדיו. בגדי מלכות ללבוש בגדי התלמידים: ויכול ערום. ונסל נרשן
ת"י ונסל ערטילאי. בשם רבי מנחם שמש מפני ערבי אח' נרשן כלשון ערבי משוגע:

ב א ו ר

כת"י משבחין. נצב עליהם, ת"י מליף עליהון. (כד) ויפשת, פשת המעיל העליון והלך בנגד
החמתון הנקרא במקרא כתונת, והולך כזה נקרא חלל הקדמונים ערום, ועד"ז נפתור
ערום בישי' (כ) כי מן הימנע שביא ה' נכנד בעמו לאלא משפחת מלכים בישי' בן אטון
ילך ערום מכל הנגדים שלש שנים, אשר כל רואיו יסקלו בו.

ויברח

ח * 8

תרגום אשכנזי נח

אונד שמואל דאכייא שטעהען,
(ויו חונטערליכטענד). דא קאם
איבער דיא באטהען שאול'ס
איינע מעכטיגע בעגייסטערונג,
אונד זיא זעלבסט געריעטהען
אין ענטציקונג. (כא) מאן
צייגטע עס דעם שאול אן. ער
שיקטע אנדערע באטהען אב,
אבער אויך דיעזע קאמען אין
בעגייסטערונג. שאול שיקטע
איינע דריטטע באטהשאפט
אב, אבער אויך דיעזע זאנגען
בעגייסטערט. (כב) ענדליך
גינג אויך ער זעלבסט נאך
רמה. אלס ער אן דער גראף
סען צייסטערנע בייא שכו אנה
לאנגטע, פראנטע ער: ווא
בעפיינדען זיך שמואל אונד דוד?
מאן גאב צור אנטווארט: זיא
זינד אין ניוח צו רמה. (כג) ער
גינג נאך ניוח צו רמה; אבער
אויך איהן ערגריעף איינע
מעכטיגע בעגייסטערונג, אונד
ער גינג אימער אין ענטציק.
קונג פארט, ביז ער אין ניוח
צו הרמה אנלאנגטע. (כד) הויער
צאג אויך ער זיינע אבערקליי.
דער אויס, אונד אויך ער ווארד
פאר שמואל בעגייסטערט. ער
לאג דיעזען גאנצען טאג אונד

תרגום אשכנזי

ש מ ו א ל א כ

כ (ב) ויברח דוד מנוות ברמה
 ויבא ויאמר לפני יהונתן
 מה עשיתי מה עוני ומה חטאתי
 לפני אביה כי מבקש את נפשי:
 (ג) ויאמר לו הלילה לא תמות
 הנה לו עשה אבי דבר גדול
 או דבר קטן ולא יגלה את אוני
 ומדוע יסתיר אבי ממני את
 הדבר הזה אין זאת: (ג) וישבע
 עוד דוד ויאמר ידע ידע אביה
 כי מצאתי הן בעיניו ויאמר אל
 ידע זאת יהונתן פן יעצבו אולם
 חיי הוזה ותי נפשך כי כפשע ביני
 ובין המות: (ד) ויאמר יהונתן
 אל דוד מה תאמר נפשך

כ (א) וועהרענד דעססען ענט-
 פלאה דוד אויס ניות צו
 רמה, קאם פאר יהונתן אונד
 שפראך: וואס האבע איך בע-
 גאנגען? וואס איזט מיין פער-
 ברעכען? וואס מיין פערגע-
 העו געגען דייען פאטער, דאס
 ע- מיר נאך דעם לעבען
 טאכטעט? (ג) יהונתן שפראך:
 דיעס וויא פערן! דוא ווירסט
 ניכט אומקאממען. ויעהע!
 מיין פאטער אונטערניממט
 ויעדער וויכטיגעס נאך אינווייל-
 טיגעס, דאס ער מיר ניכט
 פערטרויען מעכטע; ווארום
 ווירדע מיר מיין פאטער דיע-
 זעם פארהאבען פעהיימלי-
 בען? עס איזט ניכטס דאראן!
 (ג) דוד אבער בעשוואר עס
 העפטיג אונד שפראך: דיין
 פאטער ווייס וואהל, דאס איך
 אין דייען אויגען געוואגענהייט
 געפונדען, זא דענקט ער: יהונתן
 דארף דיעס ניכט ערפאהרען,
 דאמיט ער זיך דאריבער ניכט

בעטריבע; אבער ביים עוויגען אונד ביא דיר זעלבסט וויא עס געשווארען, דאס צוויי-
 שען מיר אונד דעם טאדע נור איין שריטט וואר: (ד) דא שפראך יהונתן צו דוד: וואס
 ווינשעסט

ר ש י

כ (ג) כפאיעה אחת שוכערתי מפניו והלה בחנית בקיר ובאותה פסיעה כללתי מן המות:
 הנה

ב א ו ר

כ (א) ויברח, בעוד שאלו מחננא (הרד"ק). ויבא ויאמר לפני, השיעור ויבא לפני יהונתן
 ויאמר, ולכן בא ויאמר בפסוק לגרמיה. (ב) הלילה, חף כי דבר אותו אביו להמית,
 חשב שמים אביו יען כי נשבע לו אביו, והבליחות לבית דוד חשב שהוא מפעולת הרוח הרעה,
 וכן שליחות המלאכים וכו' אחריו בגלמו (ה). (ג) וישבע עוד, נשבע שבועה חמורה, כמו
 ויבך על לוואריו עוד שהכוונה כפי גדול. כפשע, כפסיעה, כלומר דבר מועט:

דדיש

ה ג ה ו ת

(ה) כפי הנראה לא ידע יהונתן מכל זאז דבר, אולי לא היה בעת ההיא בעיר שול, ואולי
 שלח אותו שאל כאשר גמר אומר להמית את דוד, מאתו בעסקי המלוכה, לשען לא יהי למניעה
 במיתת דוד, או פן יעלב וכמו שאמר דוד להלן.

ש ט ו א ל א כ

וַאֲעֲשֶׂה לָךְ: (ה) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-
יְהוָה הַיְהוָה הַחַדָּשׁ מִחֵר וְאַנְכִי
יֵשֵׁב יָשׁוּב עִם-הַמֶּלֶךְ לֵאכֹל
וְשִׁלַּח־תַּנִּי וְנִסְתַּרְתִּי בַשָּׂדֶה עַד
הָעָרֶב הַשְּׁלֵשִׁית: (ו) אִם-פָּקֹד
יִפְקֹדֵנִי אֲבִיךָ וְאָמַרְתָּ נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל
מִמֶּנִּי דָוִד לְרוּץ בְּיַת-קָהָם עִירוֹ
כִּי זָבַח הַיָּמִים שָׁם לְכָל-
הַמִּשְׁפָּחָה: (ז) אִם-כֹּה יֹאמֶר טוֹב
שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ וְאִם-תָּרַח יִתְרַח
לֹא דַע כִּי-כִלְתָּה הַרְעָה מֵעַמּוֹ:
(ח) וְעֲשִׂיתָ חֶסֶד עַל-עַבְדְּךָ כִּי
בְּבָרִית יְהוָה הִבְאֵת אֶת-עַבְדְּךָ
עִמָּךְ וְאִם-יֵשֵׁב בִּי עוֹן הַמִּיתָנִי
אָתָּה וְעַד-אָבִיךָ קָמָה זָה תְּבִיאֵנִי:

ויאמר

תרגום אישכנזי נט

ווינשעסט דוא, דאס איד דווי
טהוע? (ה) דוד ערווערער=
טע: זיעהע! מאַרגען איזט
נייאמאַנדסטאַג, וואַ איד גע=
וועהנליך ביים קעניגע אַן דער
טאַפֿעל זיטצע. ענטלאַססע מיך
נון, אונד איד ווילל מיך אויף
דעם פֿעלדע כיו אַם דריטטען
אַכענדע פֿערבאַרגען האַלטען.
(ו) ווירד דיין פֿאַטער מיך פֿער=
מיססען, זאָ שפּריך: „דוד
, האַט זיך פֿאַן מיר דרינגענד
„ערבעטען, נאָך זיינעם גע=
„כורטסאַרטע בית להם צו
, איילען, אינדעם דיאגאנצע
„פֿאַמיליע דאַרט דאַן יעהר=
„ליכע אַפֿפֿערפֿעסט פֿייער ט.
(ז) אַנטוואַרטעט ער: „עס זייא
גוט! זאָ שטעהט עס מיט
דיינעם דיענער וואַהל; ניממט
ער עס אַכער איבעל, זאָ וויס=
סע. דאַס מיין אונטערגאַנג פֿאַן
איהם בעשלאַסען זייא. (ח) ער=
צייגע דיינעם קנעכטע וואַהל=
וואַללען! דען אין איינען ביים

עוויגען בעשוואַרנן בונד האַסט דוא דיינען קנעכט מיט דיר געכראַכט; האַפֿטעט איינע שולד
אויף מיר, זאָ ברינגע דוא מיך אום, וואַצו ברויכסט דוא מיך ערשט צו דיינעם פֿאַטער

צו

ר ש י

(ה) הנה חדש מחר. חידוש הלכנה וכל אובלי שולמן המלך אין נמוע איש מלכא ציוס
טוב אל הלחם: ואנכי ישב אשב עם המלך לאכול. לשון הוה הוא ואנכי רגיל לישב עם המלך
חמיד לאכול סמוך לו: ושלחתי. מעשה ונסתרת עד הערב של יום שלישי ולא אהיה עם
האובלים ויפקד מושבי ויתמה המלך עלי או מחר או למחרתו: (ו) נשאל נשאל. רשות שאל
ממני: זבח הימים. משנה לשנה בזמן הזה: (ז) אם כה יאמר טוב. שאל יתרה לו: שלום
לעבדך. אין כלנו להרגני: ואם קרה יתרה. זהו שאהא לו מלוי להרגני: כלמה הרעה מעמו.
סוף דבר מחשבה רעה לו עלי: (ח) ועשית חסד. לשלחתי:

ב א ו ר

(ה) חדש מחר, יום ראשון מהחדש ודרך כל עבדי המלך להסג עם המלך (הכד"ק). הערב
השלישית, ערב על הרוב כל"ז ופה כל"ג. (ו) פקוד יפקדני, לשון חסיון, כמו ולא נפקד
ממנו איש. נשאל, שאל רשות (הכ"ל). לרוץ, לרוץ במהירות וישב מחר אל פקודתו לבית המלך. זבח
הימים, משנה לשנה בזמן הזה, וכן באלקנה. (ח) על עבדך, עם עבדך, כמו נמה חרם על אפרכים,
וע- אביך, ואל אביך.

חלילה

צו ברינגען? (ט) יהונתן ער.
 וויעדערטע: פֿערן זיין דיעם
 פֿאן דיר (א) זך לו פֿערדעכטי.
 גען! דען, ווען איך וויסטע,
 דאס ביין מיינעם פֿאטער בע.
 שלאססען זיין, אונגליק אי.
 בער דך קאממען צו לאססען,
 ווירדע איך עם דיר ניכט זא.
 גען? (י) דוד ערוויעדערטע
 דעם יהונתן: ווער ווירד מיר עם
 זאגען, ווען דיין פֿאטער דיר
 עטוואס הארטעם אנטוואר.
 טעט? (יא) דא שפראך יהונתן
 צו דוד: קאממע, לאס אונז
 אויפֿס פֿעלד הינויס געהען! זיא
 גינגען ביידע אויפֿס פֿעלד הי.
 נים. (יב) היער שפראך יהונתן
 צו דוד: ביים עוויגען, דעם
 גאטטע ישראל'ס שוואַרע איך:
 ווען איך מיינען פֿאטער אים
 דריטטען מאַרגען אום דיעזע
 צייט אויספֿאַרשע, אונד ער
 איזט געגען דך גוט געזינגט,
 זא שיקקע איך צו דיר היין, אונד
 פֿערטרויע עם דיר. (יג) יא
 דער עוויגע מאַגע מיר נור אימ.

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן חֲלִילָה לְךָ בְּיָו
 אִם־יָדַע אָדַע כִּי־כָלְתָה הָרַעָה
 מֵעַם אָבִי לָבוֹא עָלֶיךָ וְלֹא אֶתָּה
 אֲגִיד לְךָ: (י) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־
 יְהוֹנָתָן מִי יִגִּיד לִי אִם־יֵעֲנֶה
 אָבִיךָ קָשָׁה: (יא) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן
 אֶל־דָּוִד כֹּה וְכֵן וְנִצַּח הַשָּׂדֵה וַיֵּצֵא
 שְׁנֵיהֶם הַשָּׂדֵה: (יב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן
 אֶל־דָּוִד יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־
 אֶחָקֵךְ אֶת־אָבִי כַּעֲת וּמָחָר
 הַיְשָׁלְשִׁית וְהִנֵּה טוֹב אֶל־דָּוִד
 וְלֹא־אִם אֲשַׁלַּח אֵלֶיךָ וּגְלִיתִי אֶת־
 אֲזָנְךָ: (יג) כֹּה־יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי יְהוֹנָתָן
 וְכֹה יִסִּיף כִּי־יִיטֵב אֶדְאָבִי אֶת־
 הָרַעָה עָלֶיךָ וּגְלִיתִי אֶת־אֲזָנְךָ
 וְשַׁלַּחְתִּיךָ וְהִלַּכְתָּ לְשָׁלוֹם וַיְהִי

יהוה

מער ביאשטעהען, אונד ווען מיין פֿאטער געשלאססען העטטע, איבער דך פֿער.
 דערבען צו פֿעהרענגען, זא ווערדע איך דיר עם עבענפֿאללם אים פֿערטרויען מיט.
 טהיילען, דך צעהען לאססען, דאס רוא אונפֿערועהרט פֿאַרט קאממען קאננסט! דער
 עווי.

ר ש י

(ט) חלילה לך. כזאת למשדני שדע צו שנלמה מעמו הרעה ולא אגיד לך: (י) מי יגיד לי. במקום
 שחסרת שם: (יב) השלשית. בימי מחר זהו יום שלישי כשעה של עכשיו כי מחר חידש שמה לא יתמה
 מחר אכי אבל יתמ' ביום השלישי: ה' אלהי ישראל. לשון שנועה: (יג) כה יעשה. לי הקב"ה כי
 אחקור

ב א ו ר

(ט) חלילה לך, מלמשדני צוה, ולא אוחה אגיד לך, כמו הלא אותה אגיד לך.
 (י) או מה יענך, כמו אם ושיעורו אם יענך אביך דבר מה קשה, וכמו או בן יגז או
 נת יגח. (יא) השדה, נעיר ירא פן יקז חדם שמן מנהו וילשין לחציו. (יב) ה' אלהי
 ישראל, המאמר כה יעשה וכה יוסף במסוק שלא זריו נמשך על מסוק זה כלומר ה' אלהי
 ישראל יעשה כה וכה אם אחקור וכו'. ולא או, הכוונה כי סו אשלת אליך, וכל הנאמר אלל
 שנועה

יהוה עמך כאשר היה עם אבי:
 (יד) ולא אם עודני חי ולא תעשה
 עמדי חסד יהוה ולא אמות:
 (טו) ולא תכרית את חסדך מעם
 ביתי עד עולם ולא בהכרת
 יהוה את אבי דוד איש מעל פני
 האדמה: (טז) ויכרת יהונתן
 עם בית דוד ובקש יהוה מיד
 אבי דוד: (יז) ויוסף יהונתן
 להשיב את דוד באהבתו
 אתו כי אהבת נפשו אהבו:

עויגע ווירד איינסט מיט דיר
 זיין, וויא ער מיט מיינעם פאך
 טער וואר! (יד) אבער ניכט
 אלליין ווען איך נאך אים לעבען
 בין, זאללסט דוא דען ביים
 עויגען בעשווארענען פריינד.
 שאפטסבונד האלטען, דען
 איך קאן יא שטערבען; (טו) אויך
 דאן ענטציעהע דיין וואהלוואל.
 לען מיינעם הויזע אויף עויג
 ניכט; אויך ניכט, ווען דער
 עויגע דיינע פיינדע יעדען פאם
 ערדבאדען פערטילגט האבען
 ווירד. (טז) יהונתן שלאס אל-
 זא מיט דעם הויזע דוד'ס איי-
 נען בונד (אונד טערך): דער
 עויגע אהנדע (דען בוכרעסכרך)
 אן דען פיינדען דוד'ס (מן דען
 בוכרעסכריגען)! (יז) יהונתן

ויאמר

בעשוואר דוד אויך בייא ווינער פריינדשאפט געגען איהן, דען ער ליעכטע איהן דיא ליעבע

ר ש י

אחור את אבי ואמלא שהוא טוב עליך אם לא אשלח ע"י שליח וגליתי אונך כי הטובה אני
 יכול לגלות ואם ייטיב אל אבי להרע לך אותה לא אגלה פן יודע לאבי מקום שאתה שם
 וגליתני אני בעלמי את אונך: (יד) ולא אם עודני חי. לשון בקשה הוא כמו ולא יחן נא
 לעבדיך (מלכים ב' י"ז ה') ואינו זו ממשמעו ולא תעשה לי טובה בעודני חי שתעשה עמי
 חסד ה' בטרם אמות ומהו החסד שלא תכרי' את חסדך מעם ביתי בזאת חכרות לי ברית
 בחייו: (טו) ולא בהכרית ה'. וגם לא חסיר חסדך מהם כי אף בנא הפורענות על בית אבי
 שידעתי שוכרית המקום את אויביך: (טז) ובקש ה'. את הכרית הזאת: מיד אויבי דוד.
 כנה הכתוב ופרשו בקש הקב"ה את העון מיד דוד כשעבר על הכרית ואמר למסיונות אתה
 וכינא תחלקו את השדה (שמואל ב' י"ח ל') ילאת בת קול ואמרה רחבעם וירבעם יחלקו את
 המלכות

ב א ו ר

שנועה הכוונה להיפוך. (יד) ולא אם עודני חי, הפסוק הזה ושל אחריו לריבים ביאור,
 ולדעתנו הפירוש, חסד ה' הוא הכרית אשר נשבעו שניהם לעשות חסד זע"ז, ואמר יונתן ולא
 אשביעך לעשות חסד עמדי בעודני חי, (ומתום הרגשת לבנו, הכפיל לומר ולא שני פעמיים)
 כי ידעתי ידידותך לנפשי ואין ביכולתך להרע לגופי, אולם הלל אוכל למות, ואשביעך שלא
 תכרית אז חסדך מעם ביתי, גם בהכרת ה' את אויביך. ועל דרך זה השכלנו לחרגום.
 (טו) ויכרוח יהונתן, לא עם דוד בלבד כרת יונתן ברית רק עם בית דוד בכלל, וקלל יהונתן
 עלמו עם יעבור על הכרית לבגוד בדוד ובניתו, ואמר שיבקש ה' בגידת הכרית מיד אויבי
 דוד ויפרע מהם. (הרלב"ג). ובקש, ענר המהוסך לעתיד. (יז) באהבתו אהו, הוסיף
 להשניעו נכח האהבה שבי' אהב אהו (הרד"ק). אהבת נפש, כמו שהנפשות הנפרדות
 אהבות

(יח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר
 הַדָּשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֵי:
 (יט) וְשִׁשָּׁתַּת הַיָּרֵד מֵאֵד וּבָאתָ
 אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם
 בַּיּוֹם הַמַּעֲשֵׂה וַיֵּשְׁבֶתָ אֶצֶל הָאֶבֶן
 הָאֵזוּל: (כ) וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחַצִּיִּים
 צִדָּה אֹרֶה לְשַׁלְּחֵךְ לִי לְמַטְרָה:
 (כא) וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנֶּעַר לְךָ
 מִצֵּא אֶת-הַחַצִּיִּים אִם-אָמַר אָמַר

זינער זעעלע. (יח) נון שפראך
 יהונתן צו איהם: מארגען איזט
 אלוף נייאמאנדרסטאג, וואָ
 ווירסט דוא אויסבלייבען, דאָ
 מיט דיין זיטצפלאטץ לעער
 בלייבע. (יט) אס דריטטען טאָ
 גע ווירד דיין אנועהען אין זיי
 גען אויגען זעהר העראב זיג
 קען הערנאך קעמסט דוא
 אן דען אָרט, וואָ דוא דיך אן
 יענעם מערקווירדיגען טאָגע
 פֿערבאָרגען געהאלטען, אונד
 פֿערוויילסט ביים שטיינע אול.
 (כ) וואָס מיך בעטריפֿעט, איך
 ווערדע דרייא פֿפֿיילע צור זיי
 טע דער שטיינע אכשיעסען,
 זאלכער געשטאלט, דאָס מיר דער שטיין צור ציעלשייבע דיענע. (כא) נאָכהער שיקקע
 איך דען בורשען מיט דעם אויפֿטראָגע אָב: „געעה היין, ווער דיא פֿפֿיילע!“ זאָגע איך
 נון

לנער

וְאֵלְכֶּע֫ר גַּעשְׁטאַלֵט, דאָס מיר דער שטיין צור ציעלשייבע דיענע. (כא) נאָכהער שיקקע
 איך דען בורשען מיט דעם אויפֿטראָגע אָב: „געעה היין, ווער דיא פֿפֿיילע!“ זאָגע איך
 נון

ר ש י

המלכות וכן תירגס יונתן ואיתפרע ליה ה' מיד סנאי דוד: (יח) מחר מדש. דרך כל אכלי
 שולחן המלך לנא ביום מועד אל השולחן: ונסקדת. אבי יפקדך ושאל הינן אמה: כי יפקד
 מושבך. שיהיה מושבך חסר' אמה יושב בו וכן ת"י ותחבשי ארי יהא מרות בית אסחרוזך:
 ונסקדת. לשון זכרון: כי יפקד. ל' חסרון: (יט) ושלשת. שלש ימים ואז חרד מאד כלומר
 כשתגיע ביום השלישי חרד במקום סתר ותתחנף הרגה כי מאז ינקודך ובאת אל המקום הסתר
 הזה אשר אמה נסתר בו היום שהיא יום מנישה מלאכה וכן תירגס יונתן ביומא דחולא שאותו
 היום נסתר כמה שנאמר ויסתר דוד בשדה מיד ויהי הקדש מחר: האנן האול. אכן שהיתה
 אות להולכי דרכים: האול. הולכי הדרך וכן תירגס יונתן אכן אחא אכן האות: (כ) לדה
 אורה. לא מפיך ה"א ופתרון לדה עמו לכל כל חיבה שרובה למ"ר בחלטה הטל לה ה"א
 בסופה לכל אותה אכן אורה חלים לשטרה כדי שלא יבין הנער וזה סימן יהיה לך לנחש אם
 אמה לריך לכרות: (כא) והנה אשלח וגו' ודרך המבקש חן הירווי הולך עד מקום שרואה

ב א ו ר

אזהבות זא"ו ואיננה תלויה בדבר חסן החושים. (יח) ויאמר לו, כאשר גמרו דברי הכרית יעץ
 לו יונתן איך יגלה לו עשתונות אביו. (יט) ושלשה, י"ת ובתלתות יומיא, וא"כ כוונתו בשלשת
 ימים, ויותר נראה כי רק על יום השלישי דיבר, והוא היום אשר התווכח שאל עם יונתן,
 וכאשר נבאר עוד. חרד מאד, י"ת תחבשי למדא, ופירוש הרד"ק כוונתו שאם לא תהי' אצל
 אבי ביום השלישי והוא נחש השני אז תהי' פחות ונקל צעיניו להמיתך, כי ימלא לך
 עילה שנתת מפניו, ואז אכיר מה בלבו ואגיד לך, וכן תרגמו. ביום המעשה, דוחק לסתרו
 על יום החול שיותר לעשות בו מלאכה, כי לא נקרא בן בכל נחבי קדש, ויותר נכון דעת
 מי שאושר יום אשר עשה בו שאל המעשה הגדול שדיבר אל יונתן ואל כל עבדיו להמית את
 דוד ויונתן אמר לדוד להחבא, כמבואר בספרה י"ט, ויתורגס לפי הכוונה. האבו האול, יתכן
 שהיתה האבן מורה דרך לאזה מקום יוליד הדרך, ונחמו תרגמוהו כאלו הוא שע"ס. (כ) צדה,
 ה"א רפה ומצטנו במסיק ופירושו לכל האבן להיות לי האבן למטרה (הרד"ק). לשלח לי,
 לשלח שם החלים ללחוק לי למטרה. (כא) לך, ואומר לו לך וגו'. מצא, בקש ומלא, ונחמו
 תרגמוהו

תרגמוהו

לְנַעַר הַנְּהַה הַחֲצִיִּים | מִמֶּנָּה וְהִנֵּה
 קָחְנוּ וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לָךְ וְאִין
 דְּבַר חֵי־יְהוָה: (כג) וְאִם־כִּה אָמַר
 לְעֵלָם הַנְּהַה הַחֲצִיִּים מִמֶּנָּה וְהִלָּאָה
 לָךְ כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה: (כד) וְהַדְּבַר
 אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אָנִי וְאַתָּה הַנְּהַה יְהוָה
 בִּינִי וּבֵינָךְ עַד־עוֹקֶם: (כה) וַיִּסְתַּר
 דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשֶׁב
 הַמֶּלֶךְ עַל־הַלֶּחֶם לֹאכֹל:
 (כו) וַיָּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבוֹ
 בְּפַעַם | בְּפַעַם אֶל־מוֹשֵׁב הַקִּיר
 וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיָּשֶׁב אֲבִנֵר מִצִּד
 שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד: (כז) וְלֹא־
 דִּבֶּר שְׂאוּר מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא
 אל קרי.

נון צום בורשען: „זיעהע,
 „דיא פֿײלע ליעגען
 „יא פֿאָן דיר פֿאַר־
 „ווערטס!“ דאָ קאַננט
 דוא זעלבסט זיא האַלען אונד
 הערקאַממען, דען דאָן שטעהט
 עס פֿריעדליך מיט דיר, אונד
 עס איזט, זאָ וואָהר דער עוויג־
 גע לעבט! נאָר ניכטס צוכע־
 פֿירטען. (כג) שפּרעכע אַך
 אַבער צודעם קנאַכען: „זיע־
 „הע, דיא פֿײלע ליע־
 „גען יא פֿאָן דיר הינט
 „ווערטס!“ זאָ נעהע דוא,
 דען דאָן הייסט דער עוויגע דך
 פֿאַרטנעהען. (כד) וואָס דיא
 זאַכע בעטריפֿט, וועלכע וויר
 אַך אונד דוא, מיט איינאַג־
 דער פֿעראַב־עדעט האַכען,
 איזט דער עוויגע צייגע צווישען
 מיר אונד דיר (דאָס ווירעס בעי
 טוויקען רחבֿען) אַיף עוויג.
 (כז) דוד העלט זיך אַלזאָ אַיף
 דעם פֿעלרע פֿערבאַרגען. דער נייאמאַנדסטאַג קאַם, אונד דער קעניג זעטצטע זיך אַן דיא
 טאַפֿעל צום מאַהלע. (כח) דער קעניג נאָהם, וויא יעדעס מאַל, זיינען זיטן אַן דער וואַנד אַיין,
 יהונתן שטאַנד אַיף, אבנר זעטצטע זיך אַן דער זייטע שאול'ס, אונד דוד'ס פּלאַטן
 בליעב אונבעזעטצט. (כז) שאול ליעס זיך אַן ריעועם טאַגע ניכטס פֿערלויטען, דען ער
 דאַכ־

ר ש י

שהחן הולך ואינו יכול לכיין יפה פעמים שהוא מחפשה והחן להלן ממנו ופעמים שהוא הולך
 להלן מן החן ומחפשה והנחש הזה יהיה לך: אם אשור אומר לנער קחנו ונאח. לא אתה
 בעלמך ממקיס מחבואך וקחנו ונאח אלי כי אין לך לירא כי שלום לך הקב"ה חפן שמהא באן
 ולא תירא ואפי' שמעתי מאנא רעה: (כב) ואם כה אומר וגו' לך כי שלחך. הקב"ה אומר לך
 לנרות ולהמלט: (כג) והדבר אשר דברנו. ברית שנחתנו יחד: הנה ה' ביני וביניך. עד על
 אותו דבר: (כד) אל מושב הקיר. בראש המטה אלל הקיר: ויקם יהונתן. עמד ממקומו
 לפי שאין דרך הבן להיות מיסב אלל אביו שדרכו היה לחבול מסובין על המטות והיה דוד
 מיסב בין יהונתן ובין שזול עכשיו שלא בא דוד לא הסיב יהונתן עד שישב אבנר מלך שזול
 ואח"כ

ב א ו ר

תרגמוהו כפי ההוראה הראשונה הנאותה לפי מליכה האשכנזית. קחנו, קח אתה את
 החן הקרוב לך. (רש"י). ואין דבר, אשר פחדת כחדת על ש א. (כב) שלחך, י"ת שזניך
 ה'. (כג) הנה ה', ה' עד ביני וביניך שנאצנו לקיים הנרית עד עולם. (כד) ויקם יהונתן,
 יהונתן

כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בְּלָתִי טְהוֹר
 הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר: (כו) וַיְהִי
 מִמְחֶרֶת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּפְקֶן
 מִקּוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־
 יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מְדוּעַ לֹא־בָאת בֶּן־
 יִשְׂרָאֵל גַּם־תִּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלֶּחֶם:
 (כז) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל נִשְׁאֵל
 נִשְׁאֵל דָּוִד מֵעַמְדֵי עַד־בֵּית לָחֶם:
 (כח) וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח
 מִשְׁפָּחָה לָּנוּ בְּעִיר וְהוּא צֹוֹה־לִּי
 אָחִי וְעַתָּה אִם־מִצְאָתִי הֵן בְּעִינֶיךָ
 אֲמַלְטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת־אָחִי עַד־
 בֶּן לֹא־בָאת אֶרְשָׁלָּהּ הַמֶּלֶךְ:
 ויחר

דאָס טען זיך, עס זייא איין בלאָ-
 סער צופאלל, ער מאַג פֿיעל
 לייכט ניכט ריין זיין; יא ער
 ווירד ניכט ריין זיין. (כו) דען
 טאג נאך דעם נייאמאָנדרסטאָ-
 גע, נעהמליך דען צווייטען
 אים מאָנאטע, וואָר דור'ס
 פלאטץ אבערמאלס אונזע.
 זעטט. דאָ שפראך שאול צו
 זינעם וואָגע יהונתן: וואָרום
 קאם ישי'ס זאָהן ווערער גע-
 סטערן נאך הייטע צום מאָה-
 לע? (כז) יהונתן אַנטוואָרטע:
 טעדעם שאול: דוד האָט זיך
 פֿאַן מיר נאך בית לחם ערבע-
 טען. (כח) „לאָס מיך דאָך דאָ-
 הין רייזען,“ (צוגטע ער), „וויר
 האָבען איין פֿאַמיליענ-
 פֿעסט אין יענער שטאָרט,
 דיעס האָט מאן מיר זאָגען
 לאָססען, געליעכטער ברודער!
 ווען איך אַלזאָ געוואָגענהייט

אין דיינען אויגען געפונדען, וואָ ערלויבע, דאָס איך (פֿאַן מיינען געשעפֿטען) כִּיך לאָז
 רייסע, אונד מיינע פֿערוואָנדטען זעהע! דעסהאַלב איזט ער צור קעניגליכען טאָעל

נכט

ר ש י

זאָכ"ב ישב יבונתן מלך אבנר ואם תאמר לא ישב כלל הרי הוא אומר ויקם יהונתן מעל השלחן
 מכלל שיב: (כו) מקרה הוא. קרי ראה: בלתי טהור הוא. ועדיין לא טבל לקריו שאלו טבל
 לקריו אין כריך הערב שמש לחולין: כי לא טהור. זו היא נתינת טעם לדבר לפי שאינו טהור
 לפיכך לא בא שלא יטמא את הסעודה: (כז) ממחרת הקדש. ממחרת חידוש הלבנה: השני.
 ביום שני לחדש: (כח) והוא זיה לי אחי. גדול הבית זיה לי שאהיה עם והוא אחי אליאב:
 אמלטה

ב א ו ר

יהונתן קם מלך שאול וישב לפניו, ואבנר ישב מלך שאול (הרי"ג). (כו) מקרה הוא, קרה
 לו דבר מה אשר בעבורו כל יוכל לנוא. בלתי טהור הוא כי לא טהור, ואין ראוי לנוא
 טמא לשלחן המלך, המלה כי מורה פה הכוונה וודאי שזאמרו בלתי טהור הוא הנפיל
 מאמרו ואמר וודאי לא טהור הוא. (כז) ממחרת החדש השני, ממחרת של הקדש והוא יום
 שני של הקדש, כן פירשו רש"י והרד"ק, ורי"ג פירש יום שני של ר"ח שהיו ב' ימים ר"ח אולם
 לא מצינו לפני ימי התנאים שהיו ב' ימים ר"ח. (כח) עד בית לחם, ללכת עד בית לחם:
 (כט) והוא צוה לי אחי, המפרשים פתרוהו על אליאב שהי' הבכור, וקשה שאמר ו הוא אף
 בי קמר את"כ אסי; לכן נראה שהפינות והוא זיה לי מוסנות על אביו ישי, והמלה אסי

(ב) וַיַּחַר-אַף שְׂאוּל בֵּיתוֹנְתָן
 וַיֹּאמֶר לוֹ בְּן־נְעוּת הַמְרִדוֹת
 הַלּוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר אֶתְּךָ
 לְבֶן־יִשְׂרָאֵל לְבִשְׂתְּךָ וּלְבִשְׂתֵּי עַרְוֹת
 אִמְךָ: (ג) כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר
 בָּן־יִשְׂרָאֵל חָי עַל־הָאָדָמָה לֹא תָכוֹן
 אֶתְּךָ וּמַלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׂלַח וְקַח
 אֶתְּךָ יָצֵי כִּי בְן־מֹוֹת הוּא:
 (ד) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוּל אָבִיו
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה:
 (ה) וַיִּטַּל שְׂאוּל אֶת־הַתְּנִית עָלָיו
 לְהַכְתּוֹ וַיִּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא
 מַעַם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד:

ניכט געקאממען. (ל) דא וואר-
 דע שאול איבער יהונתן האָב-
 ערצירנט. ער שפראך צו
 איהם: פֿערקעהרטער, ווי
 דערשפענסטיגער זאָהן! ווייס
 איד דען ניכט, דאס דוא צו
 דיינער אייגענען שאַנדע אונד
 צור שאַנדע דיינער שאַמלאָזען
 מוטטער און דעם זאָהנע ישי'ם
 געפֿאללען פֿינדעסט? ולא יא!
 זא לאנגע ישי'ם זאָהן אויף ער-
 דען לעכט, ווירסט דוא אונד
 דיין רייך ניכט פֿעסט שטעהען.
 שיקקע אַלזאָ הין, אונד האָ-
 לע סיר איהן הער, דען ער
 איזט דעם טאָדע פֿערפֿאללען!
 (ג) יהונתן אַנטוואַרטעט זיי
 נעם פֿאָטער שאול, אונד
 שפראך צו איהם: וואָרום זאָל
 ער זיינער־טעט ווערדען?
 וואָס האָט ער בעגאַנגען?
 (ה) דא וואָרף שאול דען
 שפּעער נאָך איהם הין, אום

איהן צו טרעפֿען, אונד יהונתן וואוסטע נון, דאס עם פֿאָן זיינעם פֿאָטער בעשלאָססען זיין, דוד

ד ש י

אמלטה. אישקמולי'ר בלע"ז אלך יום אחד ואנוא: (ל) נעות המרדות. לשון נע אשה נעה ונדה יולאנית כאשר תאמר זעוה מן זע כן תאמר נעוה מן נע והת"ו מן הדיבוק שהוא דבוק למרדות: המרדות. שהיא ראויה לרדות ולייסר. דבר אחר כשטפו בני בנימן מבנות יבש גלעד שילאו לחול בכרמים היה שאל בנימן ולא יכה לחטוף עד שנאתה היא עלמה וכהזיה סניה ורדפה אחריו: נעות. על שם הכרמים והוא גת כמו נעוה ארתמו יעופון נעוהי כחמר ולא

ב א ו ר

שב על יונתן, וקראהו אחי בדרך נקשה וידידות. (ל) בן געוה ומרדות, נעוה משרש עוה כמו ונעוה לב (משלי י"ב ח') והוא בינוני נקבה לנפעל ונסמך למרדות (רי"ג ורד"ק), ואינו שב על אמו רק על המרדות עלמו שהוא שם המקרה (ה) ונחנו תרגמונו כפי הנאות לל"א. לבן ישי, הלמ"ד כמו הרנו לאבנר (הנ"ל). לבשחך, שלא חכוך מלכותך כמבואר בפסוק שלאחריי. ולבשת ערות אמך, דבר בוין ולעג הכלמי ניתן להחרגס.

ה ג ה ו ת

(ה) לפי הכלל שגבלו המדקדקים כי אם בן הוא חואר כריך לבוא בליר"י, ואם הוא הטרמות הקנין והוראתו של בא בסוג"ל (מלבד במקום שאין לטעות כמו בן בקר, בן ארבעים שנה (עיין חל"ע דפוס פראג חלק ג' ערך נחל"ה) יולדק דעת רש"י שהכוונה על אם יונתן כי בן אומר ולבשת ערות אמך.

דוד אימצוכרינגען. (לד) יהונתן
 שטאנד פֿאלל צאָרן פֿאָן דער
 טאָפֿעל אויף, אונד אַם אַם
 צווייטען טאָגע דעם מאַנאַטס
 ניכטס, ווייל ער וועגען דוד
 בעטריבט וואָר, אונד ווייל
 זיין פֿאַטער איהן בעשימפֿט
 האַטטע. (לה) דעם מאַרגענס
 דאָרויף גינג יהונתן צו דער
 מיט דוד פֿעראַברעדטען צייט
 אויפֿס פֿעלד הינוים, נאָהם
 איינען קליינען בורשען מיט,
 (לו) אונד שפראַך צום בורשען:
 לויף, זוכע מיר דיא פֿיילע,
 וועלכע איך אַבשיעסע, אויף!
 דער בורשע ליעף, אונד ער
 וואָרף איינען בעזאָנדערן פֿייל
 איבער איהן הינוים. (לז) אַלס
 דער בורשע אָן דיא שטעללע
 דעם אַנדערן פֿיילעס קאַם,
 דען יהונתן אַבנעשאַססען
 האַטטע, ריעף איהם דיעזער
 נאָך אונד זאָגטע: דער פֿייל
 ליעגט יאָ פֿאָן דיר ווייטער הי-

(לד) וַיִּקַּם יְהוֹנָתָן מֵעִם הַשְּׁלֵחַן
 בַּחֲרֵי-אָפֶן וְלֹא-אָכַל בַּיּוֹם-הַהוּא
 הַשְּׁנִי לָהֶם כִּי נִעְצַב אֶל-דָּוִד כִּי
 הִכְלִמוּ אָבִיו: (לה) וַיְהִי בִבְקֹר
 וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד
 וַנֵּעַר קֶטֶן עִמּוֹ: (לו) וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ
 רֵץ מִצֵּא נָא אֶת-הַחֲצִיִּים אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מוֹרֶה הַנֶּעַר רֵץ וְהוֹאִי־רָה
 הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ: (לז) וַיָּבֵא הַנֶּעַר
 עַד-מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן
 וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר
 הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנִּי וְהִלַּאתָ:
 (לח) וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר
 מֵהָרָה הַיּוֹשֵׁה אֶת-הַעַמּוּד וַיִּלְקֹט
 נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת-הַחֲצִי וַיָּבֵא אֶל-

אדניו

החצים קרי.

נוים! (לה) יהונתן ריעף דעם בורשען פֿערנער נאָך: געשווינד! איילע! זיימזניכט!
 דער בורשע יהונתן'ס לאָוטע דיא פֿיילע אויף, אונד קאַם צו ווינעם הערן. (לז) דער
 בורש-

ר ש י

ולא מן השם: (לד) נעלב אל דוד. בשביל דוד: כי הכלימו אביו. בשביל דוד: (לה) למועד
 דוד. למועד אשר קבע לו דוד: (לז) להעבירו. החלי עבר את הנער:

מאכל

ב א ו ר

(לד) כי נעצב וגו' כי הכלימו, הנכון בספרו הר"ג שכל כן נעלב וירא שימית אביו דוד יען כי הכלימו
 אביו בעבורו, ומה יסתעף כי כלה ונחרטה הנזירה להטותו. (לה) למועד דוד, נת"י לזמנא
 דאמר ל"י דוד, ולעיל יעד לו הזמן עד הערב שמשב חולי יהי' אסון שלא יכול לביא עד הערב,
 ועתה כי הבין רעיוני שאלו בא מיד בבקר - (לו) מצא נא, קצר הכתוב, כי הוא באר לנער
 עתה הדבר שישים לו לשטרה והוא האזן האזל (הרלב"ג). החצי להעבירו, נראה כי יונתן לא
 ירה רק חץ אחד מהלאה להנער והשאר ירה ממנו והנה, והנער בא עד החץ אשר ירה ממנו
 הנה, לכן קרא לו יונתן הלח החלי ממך והלאה, וכונתו על החץ הראשון, ואמר זאת לסימן
 שניצרכו יחד, וקרא אל הנער: חושה! כלומר ללקט החץ ממנו והלאה, ויבא אל אדוניו, ועי"כ
 אין ערכוב הדברים בהפסוקים. (לח) מהרה. הבא מהרה. את החצים, חף אותם אשר
 ממנו

ש מ ו א ל א כ

אֲדַנְיוּ: (לט) וְהַנֶּעַר לֹא יָדַע
מֵאֹמְרָה אֶךְ יְהוֹנָתָן וְדוֹד יָדְעוּ
אֶת־הַדְּבָר: (מ) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־
כָּליו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר
לוֹ לֵךְ הִבִּיא הָעִיר: (מא) הַנֶּעַר בָּא
וְדוֹד קָם מֵאֶצֶל הַנְּגַב וַיִּפֹּל לְאִפְיוֹ
אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקוּ וַאִישׁ אֶת־רַעְהוּ וַיִּבְכוּ אִישׁ
אֶת־רַעְהוּ עַד־דְּוֹד הַגְּדִיל:
(מב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לֵךְ
לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ
אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה
יְהִיָּה וּבֵינֵינוּ וּבֵינֶךָ וּבֵין זָרְעֵינוּ וּבֵין
זָרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

ויקם

תרגום אשכנזי סג

בורשע מערקטע ניכטס; נור
יהונתן אונרדוד וואוסטען אום
דיא זאכע. (מ) היערויף גאב
יהונתן זיינעם ברשען זיינע
וואפפען, אונד זאגטע צו איהב:
געהע היין, ברינגע עם נאך
דער שטאדט. (מא) דער בורש
שע קאם (לור טטארט, אונד
דוד מאכטע זיך פאן דער
זיערווייטע (דעס סטיינעס) אויף,
ווארף זיך אויף זיין אנגעזיכט
צור ערדע ניעדער, אונד פערש
ביגטע זיך דרייאמאהל; דאן
קיסטען זיא איינער דען אנש
דערן, אונד וויינטען איינער
אן דעם אנדערן האלז; בעש
זאנדערס וויינטע דוד העפטיג.
(מב) הערנאך שפראך יהונתן
צודוד: ציעהע אין פריערען!
דען וויר ביידע האבען יא אונז
ביים נאמען דעס עוויגען צוגעש
שווארען אונד געזאגט: דער
עוויגע זיא צווישען מיר אונד

דיר, אונד צווישען מיינעם אונד דיינעם זאמען (מא) לייגע זוכנערער געגענזייטיגען טרייע
אויף עוויג! —

דוד

ר ש י

(מא) מאלל הנגב. מסטר אכן אמת דלקניל דרומא: עד דוד הגדיל. הרבה לנכות: (מב) לך
לשלום. והשנועה אשר נשבענו ה' יהיה עד עליה עד עולם:

ואת

ב א ו ר

ממנו והנס. (מ) את כליו, קשתו וחליו, (הרד"ק). (מא) בא, העירה. מאצל הנגב,
לכד האבן, כת"י. עד דוד הגדיל, הרבה לנכות. (מב) שנינו אנחנו, נשי סיאני הנוף,
ואפטר שרלה לרמו, זה נשבע לזה זה לזה, ואשר נשבענו הזונה יען כי נשבענו כמו אשר
מי אל (דברים ג' כ"ד), ובל נלטרך להסריד עד עולם מהנזמר לפניו, כי אז ה' ראוי לכבוד
הז"ק במיבת זרעך ולא בלחמר.

נבה

תרגום אשכנזי

שמואל א כא

כא (א) מאצטע זיך אויף, אונד רייזטע אב, יהונתן אבער קאם צור שטארט. (ב) דוד קאם נאך נכ צום פריע; כטער אחימלך. אחימלך קאם ערשראקקען איהם ענטגעגען, אונד פראנטע איהן: ווארום ביזט דיא אלליין, אונד נייע מאנד קעמט מיט דיר? (ג) דוד אנטווארטעטע דעם פריע: ס'ער אחימלך: דער קעניג האט מיר איין געשעפט אויב געטראגען, אונד צו מיר גע שפראכען: „ניעמאנד דארף דאזגערינגסטע פאן דעם ער „פאהרען, וועס האלב איך דיך „שיקקע, אונד וואס איך דיר „אויפגעטראגען האבע!“ דיא דיענערשאפט האבע איך אן איינען געהיימען אונבעקאנט; מען ארט בעשטעללט. (ד) וואס

כא (א) ויקם וילך ויהונתן בא העיר: (ב) ויבא דוד נבה ילך אחימלך הכהן ויחיד אחימלך לקראת דוד ויאמר לו מדוע אתה לבדך ואיש אין אתך: (ג) ויאמר דוד לאחימלך הכהן המלך צוני דבר ויאמר אלי איש אל ידע מאומה את הדבר אשר אנכי שלחך ואשר צויתך ואת הנערים יודעתיו אל מקום פלני אלמני: (ד) ועתה מה יש תחת ידך המשה להם תנה בידי או הנמצא: (ה) ויען הכהן את דוד

האסט דוא נון אונטער דיינער אויפזיכט? האסט דוא פניף בראדע? גיב זיא הער! אדער איזט עם וואנסט עטוואס? (ה) דער פריעסטער אנטווארטעטע דעם דוד, אונד שפראך: גע

ר ש י

כא (ג) ואת הנערים יודעתי. לשון עורב הנערים אשר ילאו עמי הטרחתים לרון לפני אל מקום פלוני אלמוני: יודעתי. כמו ויודע בהם אנשי סוכות (שופטים ח' ט"ז): פלוני אלמוני. אלמון מאין שם שאינו חפץ להזכיר כי דבר סתר הוא פלוני כמו כי יפלא (דברים י"ז ח') יתכסא: (ד) או הנמצא. אס אין חמשה תן לי מה שנמצא בידך: א

ב א ו ר

כא (ב) נבה, לנב. ויהרר, בשמעו בראת דוד חרד וילא לקראתו לשמוע מה הענין (הרד"ק). אחימלך, הכי"ג אמר כי הוא אחיה בן אחיטוב הנזכר (לעיל י"ד ג'), כי גם אחימלך ה' בן אחיטוב (עיין להלן כ"ב כ'), וא"כ אחיה אע"פ שהה"א רפה פירושו אחי"ה, בי"ה ומלך קרובים הנה. (ג) את הדבר, מן הדבר. יודעתי, מכנין פועל המרובע, ורש"י פירש כמו ויודע בהם אנשי סוכות (שופטים ח' ט"ז), ואם מפרש רש"י כתי"ס וחסר בהון, ופס כל יתכן זה, וכ"ל שר"י מביא ראיה רק על המשקל, אולם אס גם רש"י מסכים פה לכנין פועל מרובע אין ויודע מכנין זה, כי אז ראוי לבוא ויודע. פלני אלמני, פלוני מן פלאוני, ואלמוני כמו עלמוני (הר"ג), ובפי האחרונים נעשה משני שמות שם אחד פלמוני (דניאל ח' י"ג) ומכנה בו דבר נעלם ומכוסה. (ד) מה יש תחת ירך, תחת רשותך, ופה גמר שאלתו, חמשה לחס היא שאלה שניה, הנמצא, הכוונה תן לי אותן חמשה לחס או הנמצא בידך פחית א

דוד ויאמר אין להם חל אל--
 תחת ידי כי אם קדם יש
 אם נשמרו הנערים אך מאשה:
 (ו) ויען דוד את הכהן ויאמר לו
 כי אם אשה עצרה קנו כתמל
 שלשם בצאתי ויהיו כרי--
 הנערים קדש והוא דרך חל ואף
 כי היום יקדש בכרי: (ז) ויתן
 לו הכהן קדש כי לא היה שם
 להם כי אם-- לחם הפנים
 המוסרים מלפני יהוה לשום
 להם הם ביום הקהו: (ח) ושם

איש

געמיינעס בראך איזט ניכט
 אונטער מיינער אויפויכט, זאג
 דערן בלאס הייליגעס בראך;
 ווען גורדיא בורשען פאן איה-
 רען פרויען זיך ענטהאל-
 טען האבען. (ו) דוד ערווייע-
 דערטע דעם פרועסטער, אונד
 שפראך צו איהם: זייטגעסטערן
 אונד פארנעסטערן שאן איזט
 יעדע פרויא פאן אונד אויסגע-
 שלאססען, זייטרעם איך אים
 בענריף וואר אכצירייען; דיא
 גערעטהע דער בורשען זינד
 שאן צום הייליגען געאייגעט
 זעלבסט בייא געמיינעס. צו
 דעם איזט עס זאך דיא ווייזע.
 אונד ווארע עס אויך הייטע
 דורך דאן געפעס געהייליגט
 ווארדען, (מויך דען ווארע עס
 איז ערוויכט.) (ז) דער פריע-
 סטער גאב איהם אלוף היילי-

געח, ווייל קיין בראך דאוועלבסט וואר אויסער דען שויבראדען, וועלכע זאך עבען פאן
 דער האללע דעם עוויגען ווארען ווענגענאממען ווארדען, אום נייאגעבאקקענעם בראך
 זיין צו ארדען, זאכאלר יענעם הינווענגענאממען ווארדען. (ח) דארט היעלט זיך אן
 דייע

ר ש י

(ה) אך מאשה. בקושי אני מאכילן לזרים אך זה אי אפשר שאכילנו לטמאים: (ו) עזרה לנו. עזרה
 ממנו: ויהיו כלי הנערים קודש. טהורים: והוא דרך חול. והלחם משנסתלק מעל השולחן והקטירו
 הכוביין קרוב הוא להיות חולין שיכל מידי מעילה משהיה לו שעת היתר לכהנים: ואף כי
 היום יקדש בכלי. ואפילו אם היום היתה תחלת קדושתו על השולחן היית זקוק ליטלו משם
 ולהאכילנו שאחו בולמוס ומסוכן הוא כך מפושט במנחות: (ז) לשום לחם חס. חסר ביום

ב א ו ר

או יותר, ולכן נא נה"א הידיעה. (ה) אל תחת ידי, כפל היחוס, כמו ואל מלנים יקחהו
 (איוב ה' ה') ובל נוכל לתרגם רק יחוס תחת. לחם קדש, חסר אני הרד"ק שהיו לחמי תודה
 שיוכל זר לאכול בטוהרה, וממשמעות הכתוב נראה כדעת חכמינו ז"ל שנתן לו לחם הפנים.
 אם נישארו, המקרא מזכיר ושיעורו אך אם נשמרו הנערים. מאשה, מששכנ אשה, ואף על
 גב שלא היו נערים אבל דוד חשב אחימלך שמהר יבאו היערים אליו ויאכלו עמו. (ו) כי
 אם, כמו אולם, וכן כי אם זכרתי אחד, שהפירוש אבל תוכני אחד (בראשית מ' י"ד).
 עזרה לנו, עזרה מאתנו, ר"ל נחלת מאתנו. והוא דרך חל, (במנחות כ"ז ב') מפרשו
 בנמ' דהכי אמר דוד, לא מיפצי' האיכיון דנסיק ממעילה (דנלקח מהשולחן והי' לו שעת היתר
 לכהנים ויכל מידי מעילה) אלא אפי' אם היום יקדש בכלי בני לי כי מסוכן אנכי (שאחזהו
 בולמוס), ומותר לי לאכול קדש אפי' אותו שמועלין בו, וכן מרגשו. (ז) המוסרים, בנינו
 פעול מנע"ו בהפעיל. לשום לחם חס, להניח לחם קדש על השולחן. והקשה הרד"ק הלא

דיעועם טאגע איינער פֿאָן דען
האָפֿלייטען שאול'ס פֿאָר דעם
עויגען אויף, וועלכער דואג
דער אדוּיטער היעם, אונד
איין פֿאַרנעהמער אונטער דען
שטאַטסמיניסטערן שאול'ס
וואַר. (ט) דוד שפּראַך צו
אחימלך: האַסט דוא איינען
שפּעער אָדער איין שוועררט
אונטער די ינעם בעזיצע היער?
דען איך האַכע וועדער מיין
שוועררט, נאָך מיניע זאָנסטיג
גען וואָסען מיט מיר גענאָמיג
מען, ווייל דער אויפֿטראַג
דעם קעניגס דרינגענד וואַר.
(י) דער פּריעסטער אַנטוואַר:
טעטע: דאַן שוועררט דעם
פלשה גלית, דען דוא איט
טערעבעניטען = טהאַלע ער=
לענט האַסט, לענט היער אין
איינעם געוואַנדע הינטער דעם
אפּיר איינגעהיללט. וויללסט

איש מעבדי שאול ביום ההוא
געצור לפני יהוה ושמו דאג
האדמי אביר הרעים אשר
לשאול: (ט) ויאמר דוד לאחימלך
ואין ישפה תחת ידה חנית או
חרב כי גם חרבי וגם כלי לא
לקחתי בידי כי היה דבר המלך
נחון: (י) ויאמר הכהן חרב גלית
הפלשתי אשר הכיתו בעמק
האלה הנה היא לוטה בשמלה
אחרי האפוד אם אתה תקח
ך קח כי אין אחרת וולתה
בוה * ויאמר דוד אין כמוה תננה

קמן בז"ק. הכ' נפתח. כסקא בא"פ לי

דוא דיר דייעועם נעהמען. זאָ גים עם; אויסער דעמועלבען אבער איזט קיין אַנדערעם
היער פֿאַרהאַנדען. דוד שפּראַך: עם גיבט קיין זאָלעס טעהר; גיב עם מיר!

ר ש י

הלקח זה. ורביתו אמרו חס ביום הלקחו חס ביום סדורו: (ח) נעלר לפני ה'
עולר עלמו לפני איהל מועד לעסוק בתורה: אב בית דין: (ט) ואין ישפה. ואם יש
פה: בחון. כנהלות: (י) לוטה. כרובה וכן וילט פויו באדרתו (מלכים א' י"ט י"ד): אחרי
האפוד. אחר שאלו לו באורים ותומים אמר לו כן וכן תרגם יונתן בחר דשאל ליה באפודא:
הלח

ב א ו ר

בשנת היו מסדרין ל"ה על השלזן, ואשיית לח"הם אינה דומה את השנת ואיך הי' חס?
ותיין שולגי היו סותמין פי התנור כדי שיאזר באומעד מזר, ובזנחות (כ"ט א') אמר רוב"ל
נס גדול נעשה כל"הם שסילוקו כסדורו, (והוא פירוש של ביום הלקחו של"הם הניתן לדוד
הי' חס) ותום' פירשו שם שלמ"ד אין התנור מקדש לא הי' חס בשעת סדורו חלף רך' (ח) געצור,
כת"י כניש. האדומי, אגר באדום (הר"ק). אביר הרועים, פקיד על הרועים וממונה עליהם,
ותמן שהמונה מענין אלה תרעה את עמי ישראל הזומר לכורש רועי ובערסטער טטחחטט=
ויניסטער. (ט) ואין, סיריק כמו לורי ופירושו הא"ו. כלי, כתרנום זייני. בחון, ולית,
ופירושו נמקר כמו לחון, כסילוף לז"ד בנ"ו כמו לשנה ונשה. (י) לטה, מכוסה. אחרי
האפוד, שהיתה חלוייה אחרי המקום אשר האפוד מונח, ואשר שם האפוד הינת על הארון,
ול"ת אחר שאל לו בא"ת, ובאמת הלשון דואג ואמר ואל לו כחלויים. בנה. ככל תנ"ך בא
בוה

לִי: (יא) וַיִּקַּם דָּוִד וַיְבָרַח בַּיּוֹם־
הַהוּא מִפְּנֵי שָׂאוּל וַיָּבֵא אֶל־
אָכִישׁ מֶלֶךְ־גֵּת: (יב) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי
אָכִישׁ אֵלָיו הֲלוֹא־זֶה דָּוִד מֶלֶךְ־
הָאָרֶץ הַלּוֹא לָזֶה יַעֲנֶנּוּ בַמַּחֲלוֹת
לֵאמֹר הֲכֵה שָׂאוּל בְּאַלְפּוֹ וְדָוִד
בְּרִבְכָתּוֹ: (יג) וַיֵּשֶׁם דָּוִד אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּלִבּוֹ וַיִּרְא
מָאֵד מִפְּנֵי אָכִישׁ מֶלֶךְ־גֵּת:
(יד) וַיִּשְׁנֶנּוּ אֶת־טַעְמוֹ בְּעֵינֵיהֶם
וַיִּתְהַלֵּל בַּיָּדָם וַיְתוּ עַל־דַּלְתוֹת
הַשַּׁעַר וַיִּזְרְדוּ רִירוֹ אֶל־זַקְנָיו:
(טו) וַיֹּאמֶר אָכִישׁ אֶל־עֲבָדָיו הֲיֵנָּה
תִּרְאוּ אִישׁ מִשְׁתַּגֵּעַ לְמָה תָּבִיאוּ
אֹתוֹ אֵלָי: (טז) חֲסַר מִשְׁגָּעִים

(יא) דוד מאַכטע זיך נאך אז
דיעזעם טאַגע אייף. ענטשלאַה
פֿאַר שאול, אונד קאַם צו אכיש
דעם קעניגע צו גת. (יב) דא
שפראַכען דיא האַפֿלייטע דעם
אכיש צו איהרעם קעניגע: איזט
דיעזעם, אַ קעניג דעם לאַג
דעם! ניכט דוד? האַט מאַן
דיעזעם ניכט אין טאַנצקאָהרען
צו געזיכט:

„שאול האַט שאַן טויזענט
„דע געשלאַגען, דוד אַבער
„טערטעטע מוריארען?״
(יג) דוד מערקטע זיך דייעזע
וואַרטע אין זיינעם הערצען,
אונד גערועטה פֿאַר אכיש,
דעם קעניגע פֿאַנגת, און גראַ-
סע פֿורכט. (יד) ער גאָהם אין
איהרען אויגען איינען אַנדערן
קאַראַקטער אַן, שטעללטע זיך
אונטער איהנען אַלס וואַהנניג
ניג, קריטצטע אויף דיא טהי-
רען דעם טהאַרעם, אונד ליעם
זיינען שפייכעל איבער דען
באַרט רינגען. (טו) דא זאַגטע
אכיש צו זיינען האַפֿלייטען: איהר האַכט יא געזעהען, דער מענש איזט וואַהנניג, וואַ-
רום ברינגט איהר איהן מיר הער? (טז) בעדאַרף איך דען דער וואַהנניגען, דאַס אַהר
מיר

פחה נס"ס. באלשיו קרי. ברבבוהיו קרי. פחה נס"ס אני
אכיש צו זיינען האַפֿלייטען: איהר האַכט יא געזעהען, דער מענש איזט וואַהנניג, וואַ-
רום ברינגט איהר איהן מיר הער? (טז) בעדאַרף איך דען דער וואַהנניגען, דאַס אַהר
מיר

ר ש י

(יז) הלא זה דוד מלך הארץ. אמרו לו לאכיש תנאי היה בניינו אם יוכל להלזם אתי והכני
והיינו להם לעבדים אין לך אלא שתרד מכסאך ויהיה מלך הארץ הזאת: (יח) את טעמי
את דברו: ויתחולל. נשתטה: ויתו. ויכתוב: רירו. וקו דבר הנוסף קרוי ריר וכן כרוי
תלאת

ב א ו ר

גוה בקצץ הבית, ולא מלאתי מבעלי המסרה עליו דבר. (יא) אכיש, ונתהלים קראו אנכי מלך,
חולס אנכי מלך הי' בנינו לכל מלכי פלשתים כמו פועה למלכי מצרים (הרד"ק). ור"ג אמר
יען שהי' גדול מכל סרני פלשתים נקרא אנכי מלך ודברים של טעם הם. (יב) מלך הארץ,
נראה שהוא שם הקריאה לאכיש מלך גת. (יג) וירא ביו"ד איתן ויו"ד השרש נפלה. (יד) וישנו,
כמו וישנה, וי"ו תחת ה"א, כמו ויכו האחד את האחד (ש"ג י"ד וי"ו). טעמו, דברו ודעתו.
ביום, לפניהם, כלומר בעוד שהי' בין יריהם, (הרד"ק). ויתו, עשו סימנים ושריטות, וכן
ת"י ומסרט על דשי. רירו, הרוק היוצא מהפה (הרד"ק). (טז) חסר משגעים אני, וכריך
למשוגעים והמה חסרים לי, כי הנחתם אותו לי?

תרגום אישכנזי

מיר דיעוען הערבריינגט, מיר זיינען וואהנדין צו צייגען? גע- הערט איין זאלטער (טז) אין מיינען פאללאסט? —

ש מ ו א ל א כ כ

אני כי הבאתם את זה להשתגע עלי הוה יבוא אל ביתי:

כב (א) וילך דוד משם וימלט אר-מֵעֶרְתִּי עִדְלָם וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו וְכָל-בֵּית אָבִיו וַיֵּרְדוּ אֵלָיו שָׁמָּה: (ב) וַיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל-אִישׁ מְצוּק וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-לוֹ נִשְׂא וְכָל-אִישׁ מֵרֶגֶל וַיְהִי עֲלֵיהֶם לְשָׂר וַיְהִיו עִמּוֹ כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ: (ג) וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם מִצְפָּה מוֹאָב וַיֹּאמֶר וְאֶל-מֶלֶךְ מוֹאָב יֵצֵא-נָא אָבִי וְאִמִּי אֲחֵיכֶם עַד אֲשֶׁר אֲדַע מַה-יַּעֲשֶׂה לִּי אֱלֹהִים: (ד) וַיָּנֹחֶם אֶת-פְּנֵי מֶלֶךְ מוֹאָב וַיֵּשְׁבוּ עִמּוֹ כָּל-יְמֵי הַיּוֹת-דָּוִד בְּמִצְוֹתָהּ: (ה) וַיֹּאמֶר גַּד הַנָּבִיא

כב (א) דוד גינג פֿאַ דאָ הינ- וועג, אונד ענטקאָם נאָך דער העהלע עדולם. זיינע ברודער אונד דיא גאנצע פֿאַ- מיליע זיינעס פֿאַטערס הער- טען דיעזעס, אונד רייזטען צו איהם הינאָב. (ב) עס פֿערזאַמ- מעלטען זיך צו איהם אַללדאָ יעדער מאָן פֿאַן בעדרענגניס, יעדער, דער איינען שטרענג- גען גלייביגער האַטטע, אונד זאָנסט יעדער, דער בעטריב- טען געמיטהעס וואָר, אונד ער וואַרדע איהר אָבערהויפט. זאַלצער געשטאַלט היעלטען זיך צו איהם אונגעפֿעהר פֿיער- הונדערט מאָן. (ג) פֿאַן דאָ רייזטע דוד נאָך מצפה מואב אָב, אונד שפראַך צום קעניג- גע פֿאַן מואב: ערלויבע, דאַס מיינ פֿאַטער אונד מיינע מיט- טער הערוויסקאָממע, אונד

אל ער פֿיהרטע זיא פֿאַר דען קעניג פֿאַן מואב הין, אונד זיא בליעבען בייא דעמועלבען דיא גאנצע צייט, דיא דוד אין דער בערגפֿעסטע צובראַכטע. (ה) אייניגע צייט הערנאָך שפראַך דער פֿראַי פֿעט

ר ש י

מלמות (איוב ו' ז') וכן רר בשרי (ויקרא ט"ז ג'): (טז) הוה יבא אל ביתי. ל' תמויה ולכן נקוד חטף פתח ורפי: כב (ד) וישבו עמו כל ימי היות דוד במלודה. סמוך למואב וכשילא דוד משם ליער חרת הרג מלך מואב את אביו ואת אמו ואחיו חוץ מאחד שנהם שהחייבו נפש העמוני והוא

ב א ו ר

כב (ב) מצוק, מענין לוקה והוא מקרה או תאר, והרלב"ג הרכיב שניהם יחד עיי"ש, ונתנו משנניהו לשם מקרה כאשר מלאוניהו בתהלים לר ומלוק מלאונוי (תהלים קי"ט קמ"ג). נשא, אל"ף במקום ה"א, והוא מלוד התנוע בתחילה. (ג) מצפה מואב, אנשי בית לויס יהודה נקאו מאז מקום מכלט מלכה בארץ מואב, וכן אלימלך וביתו הלכו בעת הרענ מניח

ש מ ו א ל א כב

אֶל-דָּוִד לֹא תָשֵׁב בְּמִצְוֹתָהּ לְךָ
וּבָאתְ-לָךְ אֶרֶץ יְהוּדָה וַיֵּלֶךְ דָּוִד
וַיָּבֵא יַעַר חֶרֶת: (ו) וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל
כִּי נֹדַע דָּוִד וַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֵתוּ
וּשְׂאוּל יוֹשֵׁב בְּגִבְעַת הַחֶרֶת-
הָאֵשֶׁל בְּרִמָּה וַחֲנִיתוֹ בְּיָדוֹ וְכָל-
עַבְדָּיו נֹצְצִים עֲלָיו: (ז) וַיֹּאמֶר
שְׂאוּל לְעַבְדָּיו הַנֹּצְצִים עָלָיו
שִׁמְעוּ-נָא בְּנֵי יְמִינִי גַם-לְכַלְכֶּם
יְהִי בְּיָשִׁי שְׂדוֹת וּכְרָמִים
לְכַלְכֶּם יְשִׁים שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי
מֵאוֹת: (ח) כִּי קִשְׁרֶתֶם כָּלְכֶם
עָלַי וְאִין-גִּלָּה אֶת-אֲזָנִי בְּכֶרֶת-
בְּנֵי עַם-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְאִין-חִלָּה מִכֶּם
עָלַי וְגִלָּה אֶת-אֲזָנִי כִּי הַקִּים בְּנֵי

תרגום אשכנזי סו

פֶּעַט גַּד צו דוד : פֶּעַרְוִילֵלֶע
נִיכְט לענגער אין דער פֶּע-
סטונג , געהע הײן , אונד נים
דיינען וועג אין דאָן לאַנד
יהודה . דוד צאָג אַב , אונד
קאַם אין דען וואַלד חרת און .
(ו) שאול ער־פֿוהר עס ; דען דוד
זאַממט ווינען ביי־אזיך האַבענדיג .
דען לייטען וואַרען בעמערקט
וואַרדען . שאול זאַם דאַמאַלס
אין גבעה אייף איינער אָנהע-
הע אונטער איינער טאַמאַ-
ריסקע מיט דעם שפּעער אין
דער האַנד , אונד אַללע זיינע
האַפֿבֿערדיענטען שטאַנדען אום
איהן הער . (ז) ער שפֿאַך צו
דען אום איהן שטעהענדען
האַפֿלייטען : הערט דאָך ,
איהר בנימינטער ! ווירד דען
ישי'ם זאָהן אייך אַללען עקקער
אונד וויינבערגע שענקען , אייך
צו בעפֿעהלס האַבען איבער
טויזענדע אָדער אויך נור הונד-
דערטע אַנשטעללען ? (ח) ווייל
איהר אייך אַללע ווירדער מיך

פֶּערבונדען האַכט , אונד קיינער מיר ענטדעקט , דאַס מײן אייגענער זאָהן מיט ישי'ם
זאָהן איינען פֶּערטראַג געשלאַססען , ווייל קיינעם מײן אונגליק נאָהע געהט , אונד קיי-
נער מיר פֶּערטרויעט , דאַס מײן אייגענער זאָהן מײנען דיענער געגען מיך
עמ-

ר ש י

והוא חסד שאמר דוד כאשר עשה אביו עמדי חסד בלחיתא במדרש רבי תנחומא: (ו) כי נודע
דוד . כי החבון להזמר ממנו: תחת האשל ברמה . אחת שהיתה בגבול בנימן . ורבותינו אמרו
היא היחה רמה של שמואל ושני מקומות הן וכן מדרשו ושאל יושב בגבעה בזכות האשל הגדול
אשר

ב א ו ר

מבית לחם לארץ מואב . (ו) וישמע שאול , יען כי נודע דוד והאנשים אשר איתו , לכן שמע
גם הוא ממנו . ברמה , ת"י ורש"י פראשוו לשם מקום , אולם הכתוב אומר שהי' יושב בגבעה,
והנה לעיל (י"ד ב') נאמר ושאל יושב בקצה הגבעה תחת הרמון , וב' הכתובים דומים מאד .
ועוד יתכן שפסוק הזה הטעם ברמה מן וגמ' ברומים (יחזקאל כ"ז ב"ד) , והוא בגד קשוב
דחושט , ועיין מדרש מליס לגעגעניוס חבת ברומים , ור"כ הכוונה על מושבו שהי' ילוע שם
הבגד הקשוב כמוש מלך , ובתרגומנו הלכנו בדרך הרד"ק שהי' אומר שהי' מקום גביה .
(ח) ואין חלח , אין אחד מכם שיפאז עמנו חולה בעבורי (רלב"ג) . כי הקים , לפי פשוטו

עמפארט האט, מיר זאָפּאַרט
 נאַכצושטעללען. (ט) דואג דער
 אדומיטע. דער איבער דיא
 האָבערדיענטען שאול'ס דיא
 אָבערשטעללע האַטטע, פֿינג
 אָן אונד שפּראַך: איך האָבע
 ישי'ס זאָהן קאָטמען זעהען
 נאָך נב צו אחימלך זאָהן
 אחיטוב'ס. (י) וועלכער וועט
 גען זיינער דען עוויגען בעט
 פֿראַנטע, איהם רייזעצעהרונג
 גאָב; אויך דאָזשוועררט דעם
 פֿלשתי גאָב ער איהם. (יא) דאָ
 שיקטע דער קעניג הין, ליעם
 דען פֿריעסטער אחימלך זאָהן
 אחיטוב'ס אונד זיינע גאָנצע
 פֿאַטערליכע פֿאַמיליע, דיא
 פֿריעסטער, וועלכע אין נב
 וואָרען, פֿאַרלאָדען, אונד זיא
 קאָמען אַללע פֿאַר דען קעניג.
 (יב) שאול רעדעטע איהן אָן:
 האָרע-דאָך, זאָהן אחיטוב'ס!
 דיעזער שפּראַך: היער בין איך,
 מיין הערר! (יג) שאול שפּראַך
 צו איהם: וואָרום האָבעט איהר
 אייך, דוא אונד ישי'ס זאָהן,
 ווידער מיך פֿערשוואָרען? דוא
 גאָבסט איהם ברֶאָד, אונד
 איין שוועררט, בעפֿראַגטעסט

אֶת-עַבְדֵי עָלִי לְאַרְבַּ בַּיּוֹם הַזֶּה:
 (ט) וַיַּעַן דָּאָג הָאֲדָמִי וְהוּא גָצֵב
 עַל-עַבְדֵי שְׂאוּל וַיֹּאמֶר רְאִיתִי
 אֶת-בֶּן-יִשִׁי בְּאֲנָכָה אֶרְ-אֲחִימֶלֶךְ
 בֶּן-אֲחִיטוֹב: (י) וַיִּשְׁאַל-לוֹ בִּיהוָה
 וַצִּידָה נָתַן לוֹ וְאֵת הָרֶב גְּלִית
 הַפִּלְשֵׁתִי נָתַן לוֹ: (יא) וַיִּשְׁלַח
 הַמֶּלֶךְ לִקְרֹא אֶת-אֲחִימֶלֶךְ בֶּן-
 אֲחִיטוֹב הַכֹּהֵן וְאֵת כָּל-בְּיַת אָבִיו
 הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בְּנֵב וַיָּבֹאוּ כָּלָם
 אֶל-הַמֶּלֶךְ: (יב) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
 שְׁמַע-נָא בְּן-אֲחִיטוֹב וַיֹּאמֶר
 הַנְּנִי אֲדָנָי: (יג) וַיֹּאמֶר אָלוֹ
 שְׂאוּל לָמָּה קִשְׁרָתָם עָלַי אַתָּה
 וּבֶן-יִשִׁי בְּתַתְּךָ לוֹ לֶחֶם וְחָרֵב
 וּשְׂאוּל לוֹ בְּאֱלֹהִים קָקוּם אֵלַי
 לְאַרְבַּ בַּיּוֹם הַזֶּה: (יד) וַיַּעַן
 אֲחִימֶלֶךְ אֶת-הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר וּמִי

אליו קרי
 גאָטט זיינעטוועגען, דאָמיט ער זיך געגען מיך עמפאָרען, אונד מיר נאַכשטעללען קאָן,
 וואָס יעטצט ווירקליך געשיעהט. (יג) אחימלך גאָב דעם קעניגע פֿאַלגענדע אַנטוואָרט: ווער
 אונד

ר ש י

אָזר ברט: שזיה מתפלל עליו: (יג) ושאל לו באלהים. עשיתו מלך שאין נשאלין לאורים ותומים
 להדיט

ב א ו ר

מאמע שוואַ מחובר למעלה, ושיעורו ואין גולה את אזני כי הקים וגו'. לאורב, להיות אורב
 לנפשי למען ישיג בני או דוד המלכה. ביום הזה, כמו מכרה כיום. (ט) בצב, והוא פקיד
 על עבדי שאול, וכן (מ"א ד' ה') ועזריהו בן נתן על הנזבים, ויתכן כמו שאמרנו למעלה
 שהי' אזר מהסרים הראשונים ולכן התקיא בדוד. (יג) ושאל לו באלהים, ללמד סתום מן
 המפורש

בְּכָל־עֲבֹדֶיךָ בְּדָוֶד נֶאֱמָן וַחֲתָן
הַמֶּלֶךְ וְסָר אֶל־מִשְׁמַעֲתֶךָ וּנְכַבֵּד
בְּבֵיתֶךָ: (טו) הַיּוֹם הַחֲלֵלְתִי
לְשָׂאוֹל־לִי בְּאֱלֹהִים תְּלִילָה לִי
אֶל־יְשׁוּם הַמֶּלֶךְ בְּעַבְדּוֹ דָּבָר
בְּכָל־בֵּית אָבִי כִי לֹא־יָדַע עֲבֹדֶךָ
בְּכָל־זֹאת דָּבָר קָטָן אִם גָּדוֹל:
(טז) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מוֹת תָּמוּת
אֲחִימֶלֶךְ אַתָּה וְכָל־בֵּית אָבִיךָ:
(יז) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַרְצִים הַנֹּצְצִים
עֲלִיו סִבּוּ וְהַמִּיתוּ וּכְהֲנִי יְהוָה
כִּי גַם־יָדַם עִם־דָּוִד וְכִי־יָדְעוּ כִּי־
בָרַח הוּא וְלֹא־גָלוּ אֶת־אֲזִנּוֹ וְלֹא־
אָבוּ עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ לְשַׁלַּח אֶת־יָדָם
לִפְגַּע בְּכַהְנֵי יְהוָה: (יח) וַיֹּאמֶר

אונטער אללען דיינען האַפְּטֵב־
דיענטען איזט אין דיינעם
פאלאסטע וואַ טרייא וויא רוד
דעם קעניגס איידאם, אלס דער
פֶּאַרנעהמסטע אין דיינעם הויז
זע, אונד דאָר דיינעם בעפֿעה־
לע אַבליעגענד? (טו) האַבע
איך דען דאָמאלס דאָ ערשטע
מאַל פֿיר איהן גאַטט בע־
פֿראַגט? פֿערן איזט פֿאַן מיר
(יענעם פֿערברעכען). מעגע דער
קעניג זיינעם קנעכטע אונד
מיינעם גאַנצען פֿאַטער־לֵבֿען
היוזע ניכטס צור לאַסט לעגען,
דען דייז קנעכט ווייס פֿאַן דיע־
זעם אללעם ניכט דאָ גערינג־
סטע. (טז) דער קעניג אַבער
שפראַך: דואַ מוסט שטער־
בען, אחימלך, דואַ אונד דיי־
נע גאַנצע פֿאַטער־ליבֿע פֿאַמ־
ליע! (יז) דער קעניג ערטהיל־
טע דען אום איהן שמעהענדען
לייפֿערן פֿאַלגענדען בעפֿעהל:
אומרינגעט דיאַ פֿריעסטער
דעם עוויגען, אונד ברינגט ויאַ

יחיר ו'. אונז קרי. המלך

אום! דען אויך איהרע האַנד איזט מיט דוד אים שפיעלע; זיא וואוסטען וואָהל,
דאָס ער דאָפֿאַן לייפֿט, אונד ענטרעקטען מיר עם ניכט. דיא דיענער דעם קעניגס וואַללטען
אַבער ניכט האַנד אַנלעגען אַן דען פֿריעסטערן דעם עוויגען. (יח) דאָ שפראַך דער קעניג צו
דואַ

ר ש י

להדיוט: (יד) וסר אל משמעתך. כמו ויסורו אליו (בראשית י"ט ו') וקרב לשמועך ואליו
שמע דברך וכי היה לי להבין שאינו הולך בשליחותיך: (טו) היום החילותי לשאול לו. בתמיה
זה ימיה רבים שלורך הלבנונו שמינהו מוכיח ומביא את ישראל ומאז אני שאול לו באלהים:
חלילה לי. מעשות דבר זה למרד ולמעל: (יז) לרצים הנצבים עליו. אבנר ועמאל היו: ולא

ב א ו ר

המפורש, שבודאי שאול לו באלהים. (יד) בכל עבדיך, יחנן שראה שדואג הלשין עליו, כי
הי' אז בנוב, ואמר זאת נגדו. כדוד נאמן, הכוונה ומי בכל עבדיך איש אשר הוא נאמן וחתן
המלך וגו', ואף כי אין הנגינה מסכמת לו. (טו) היום החילוחי, לשון תמיה, והיום רומז
על היום אשר הי' דוד בנוב. חלילה לי, מלמרוד נך. כל בית אבי, בשלום שאול אחרי כל
בית אביו הבהנים, ראה אחימלך שמחשבת שאול שכל בית אביו המה בקושרים עם דוד נגדו.
(יז) כהני ה', אם יקשה איך הגדיל שאול מעלתם אם יומתו? נתן כי שאול אמר זאת על
דרך היחול, כי אינם ראויים להיות כהני ה', באשר שקשרו על המלך קשר. לפגע, פגיעה
להמית

דואג : געהע דוא , אינד מא .
 פֿע דיא פריעסטער נייערער !
 דער אדומיטע דואג נינג , ריב .
 טעטע דיא פריעסטער היז ,
 אונד טעדטעטע אן דיעזעס
 טאגע פֿינף אונד אַכטציג מאן ,
 דיא דען ליינענען אפוד צו
 טראַגען בעשטימטט וואַרען .
 (יט) דיא איינוואַהנער דער
 פריעסטערשטאָרט נכ מאַכטע
 ער מיט דעם שוועררטע נייע .
 דער זאָיאַהל מאַן אַלס פֿרויא ,
 קנאבע אַלס זייגלינג אויך אַכט ,
 עזעל אונד לאַס וואורדען איין
 רויב דעס שוועררטעס ; (כ) נור
 בלאַס איין זאָהן דעס אחימלך ,
 זאָהן אחיטובס , נאַמענס
 אביתר , ענטקאס , אונד
 ענטלאָה דעם דוד נאָך .
 (כא) אביתר ערצעהלטע דעם
 דוד , דאַס שאול דיא פרייע .
 סטער דעם עוויגען האַט ער-
 ווירגען לאַססען . (כב) דוד זאָג-
 טע צו אביתר : איך האַבע דאָ-
 מאַלס פֿערמוטהעט — אַלס
 איך דואג דען אדומיטען דאָרט

הַמֶּלֶךְ לְדוֹיֵג סָב אֶתְּהָ וּפָגַע
 בַּכֹּהֲנִים וַיִּסָּב דוֹיֵג הָאֲדָמִי וַיִּפְגַּע
 הוּא בַּכֹּהֲנִים וַיָּמָת וּבַיּוֹם הַהוּא
 שָׁמְנִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ נִשָּׂא אֶפּוֹד
 בָּד : (יט) וְאֵת נָב עִיר־הַכֹּהֲנִים
 הִכָּה לְפִי־הָרֶב מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה
 מֵעוֹלָל וְעַד־זוֹנֵק וְשׂוֹר וְחֲמוֹר
 וְשָׂה לְפִי־הָרֶב : (כ) וַיִּמְלֹט בֶּן־
 אַחִימֶלֶךְ לְאֶחֱיָטוֹב
 וַיִּשְׁמוּ אֲבִיתָר וַיְבָרַח אַחֲרֵי דָוִד :
 (כא) וַיִּגַּד אֲבִיתָר לְדָוִד כִּי הָרַג
 שָׂאוֹר אֶת כֹּהֲנֵי יְהוָה : (כב) וַיֹּאמֶר
 דָּוִד לְאֲבִיתָר יָדַעְתִּי בַיּוֹם הַהוּא
 כִּי־שָׂם דוֹיֵג הָאֲדָמִי כִּי־הִגִּד יָגִיד
 לְשָׂאוֹל אֲנֹכִי סַבְתִּי בְּכַרְנֶפֶשׁ
 בֵּית אָבִיהָ : (כג) שָׁבָה אֵתִי אֶל־

לדואג קרי . דואג קרי . הב' נליי . דואג קרי תירא
 בעריכטען ווירד . ליידער האַבע איך דען אונטערנאָנג דיי-
 פֿע גאַנצען פֿאַטערליכען הויזעס פֿעראורזאַכט ! (כג) כלויבע בייא מיר אונד פֿירכטע
 ניכטס

רשי

אבו , דרשו אכין ורקין כל איש אשר ימרה את פיך וגומר (יהושע א' י"ח) יכול אפילו לדבר
 עבירה ת"ל רק . (יח) לדויג גשמה שמו אמר לו נתפסת כדג אתה הלשנת עליהם אתה
 הרוג אותם : (כב) אנכי סבותי . סבתי דבר עד שחל לידי כך :

כי

באור

להמיה , וכן סן יפגענו בדבר (זמות ה' ג'). (יח) נושא אפוד בד , המיוחדים לשמש בכהונה
 ומיועדים לעבוד עבודה , כי בזולת העבודה מופלין בנגדי כהונה , והשמיים והחמשה היו
 המובאים לפני שאול , וגם הנשאים בניהם הוכו . והרד"ק תמה על כי לא הזכיר הכתוב חטא
 שאול שהרג עיר הכהנים , ונתנו נחשונ כי לא ה' חטאו בכך חטא גדול , רק דואג חטא בו ,
 שלפי מראה עינים ה' הדין עם שאול , והמלך יכול להרוג בלי צ"ד והמראה . (כב) כי שם
 באשר

תִּירָא כִּי אֲשֶׁר יִבְקֹשׁ אֶת־נַפְשׁוֹ
יִבְקֹשׁ אֶת־נַפְשׁוֹ כִּי־מִשְׁמֶרֶת
אֶתָּה עַמְדִּי:

כג (א) וַיִּגְדּוּ לְדוֹד לֵאמֹר הִנֵּה
פְּלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בְּקַעֲיֵלָה
וְהָמָּה שְׂסִים אֶת־הַגְּרָנוֹת:
(ב) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר
הֲאֵלֶךְ וְהִכִּיתִי בַּפְּלִשְׁתִּים הָאֵלֶּה?
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד לֵךְ וְהִכִּיתָ
בַּפְּלִשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת־קַעֲיֵלָה:
(ג) וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה
אֲנַחְנוּ פֹּה בַּיהוּדָה יִרְאִים וְאִף
כִּי־גִלָּד קָעָלָה אֶרֶץ־מַעְרְכֹת
פְּלִשְׁתִּים: (ד) וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד

פסקא נא"ס

לשאל

ניכטס! דען ווער מיר נאך דעם
לעבען טראכטעט, דער טראכט
טעט אויך נאך דיינעם לעבען.
דוא זאלסט בייא מיר אונטער
גיטער אָבהיט שטעהען.

כג (א) איינסט בעריכטעטע
מאן דעם דוד אונד זאגט
טע: דיא פלשהים גרייפען
יעצט קעילה אן, אונד פליגט
דערן שאן דיא טענען. (ב) דא
בעפראגטע דוד דען עוויגען,
אונד שפראך: זאלל איך היז
געהען, אונד מיט דיעוען
פלשהים צוזאמען טרעפען?
דער עוויגע ליעס איהם אנט
ווארטען: געהע, שלאגע דיא
פלשהים, אונד בעפרייע
קעילה. (ג) דיא לייטע דורס
שטעללען איהם פאר: זיע
הע! וויר פירטען אונז און
יהודה, וויא זאללען וויר גאר
צו דען רייגען דער פלשהים
נאך קעילה געהען? (ד) דעס
וועגען בעפראגטע דוד דען
עווי:

ר ש י

(כג) כי אשר יבקש את נפשו
במשמרתו תהיה תמיד כך תרגם יונתן ארי מאן דבעי למיקטלי בעי למיקטלך. ויש עוד לפרש
כי את אשר יאהבני יאהבך ואשר ישמור את נפשי ישמור את נפשך ויש דוגמא במקרא אנש דמיס
ישנאו תם וישרים יבקשו נפשו (משלי כ"ט י')

ב א ו ר

כאשר הי' שם, ובתרגומו השכלנו להטעים הפסוק ע"פ סדר הדברים. (כג) אשר יבקש,
אין לך אויב אחר מאויבי, לכן תהי' משומר על דרך היותר טוב אם תהי' עמדי.
כג (א) ישסים, מנל"ה ודומה בהוראתו לכפולים שסם, והוראתו ביזו. (ב) ושאל דוד,
כי אכיתר הוריד אפוד בידו, ככתוב לקמן פסוק וי'. ונראה שיער מרת הי' קרוב
לקעילה, וקצילה הי' על גבול ארץ פלשתים בארץ יהודה. והכייתי בפלשהים, ואפגוש
אותם במלחמה, כי הפגוש בגוף חבירו מכה חבירו, ולא יתכן לומר הנאה ממש, כי לא יתהלל
חוגר במסתח (ח). (ד) ויוסף, להחזיק בעמון אנשים יסף עוד לשאל (הלל"ג והרד"ק).
ויהי

ח ג ה ו ת

(ח) שער הכתוב לפי דעתי האכה את פלשתים אם אלך, ויתורגם: (זקלז) חייך היכליעהען
ווערדע חייך דיא פלשהים טאנגען?

לשֹׂאֵל בֵּיהוָה וַיַּעֲנֵהוּ יְהוָה
 וַיֹּאמֶר קוֹם יֵרֵד קַעֲלָה כִּי־אֲנִי
 נָתַן אֶת־פְּלִשְׁתִּים בְּיָדְךָ: (ה) וַיֵּלֶךְ
 דָּוִד וְאֲנָשָׁיו קַעֲלָה וַיִּלָּחֶם
 בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּגְהַג אֶת־מִקְנֵיהֶם
 וַיֵּךְ בָּהֶם מַכָּה גְדוֹלָה וַיִּשַׁע דָּוִד
 אֶת יָשָׁבִי קַעֲלָה: (ו) וַיְהִי בְּבִרְחַת
 אֲבִיהֶם בֶּן־אֲחִימֶלֶךְ אֶרֶץ־דָּוִד
 קַעֲלָה אֶפֶסֶד יָרֵד בְּיָדוֹ: (ז) וַיֵּגֵד
 לְשֹׂאֵל כִּי־בָא דָּוִד קַעֲלָה
 וַיֹּאמֶר שֹׂאֵל נִכְר אֶתֹּו אֱלֹהִים
 בְּיָדֵי כִּי נִסְגַּר לָבוֹא בְּעִיר דְּלָתַיִם
 וּבְרִיחַ: (ח) וַיִּשְׁמַע שֹׂאֵל אֶת־
 כָּל־הָעָם לְמַלְחָמָה לָרֶדֶת
 קַעֲלָה לְצוֹר אֶל־דָּוִד וְאֶל־אֲנָשָׁיו:
 (ט) וַיֵּדַע דָּוִד כִּי עָרְיוּ שֹׂאֵל

עוינען אבערמאלס, אינד דער
 עוינע ליעם איהם אנטוואר-
 טען: אויף! ציעהע נאך קעילה
 הינאב, דען איך געכע דיר
 דיא פלשתים אין דיא האנד.
 (ה) דוד צאג מיט ווינען לייטען
 נאך קעילה, גריעף דיא
 פלשתים אן, פֿיהרטע איהר
 פֿיעה הינוועג, אונד טאכטע
 איינע געוואלטיגע ניעדערלאַ-
 גע אונטער איהנען. זאלכער
 געשטאלט בעפרייעטע דוד
 דיא איינוואהנער פֿאן קעילה.
 (ו) אלס אביחר, אחימלך'ס
 זאָהן, צו דוד נאך קעילה גע-
 פֿלאהען וואָר קאָם דער אפוד
 מיט איהם הינאב (ז) דעם
 שאול וואורדע אנגעצייגט,
 דאָס דוד נאך קעילה געקאָם-
 סען וואָר. גון דאָכטע שאול:
 גאָטט האָט איהן פֿערוואָרפֿען
 (זונד מיהן חיבערגעבען) אין מיי-
 נע האַנד, דען ער האָט זיך
 זעלבסט איינגעשלאָסען, איני-
 דעם ער אין איינע שטאָרט גע-
 קאָממען, וועלכע ריעגעל אונד
 טהירען האָט. (ח) שאול ליעם

מחריש ואנשיו קרי

דאָ גאַנצע קריעגספֿאַלק אויפֿביעטהען, אום נאָך קעילה הינאב צו ציעהען,
 דוד אונד ווינע לייטע צו בעלאַגערן. (ט) דוד ערפֿוהר, דאָס שאול דיעועם

אי

ר ש י

כג (ז) נכר אותו אלהים בידי. הסגיר וכן אל תרא את אחיך ביום נכרו (עוצדי' א' י"ב)
 ממסקל החזקים הוא כמו אנד ושכר ברוחיה (איכה ב' ט') ואס נקש לדבר במסקולת
 הרפים היה נקוד נכר: נסגר לבא בעיר דלתים ובריש. ויבטח בכך ולא ימוש לבנות ממנו:
 מחריש

ב א ו ר

(ו) ויהי, לפי הסדר הי' ראוי מקום הפסוק לפני פסוק ב'. ירד, קל, ואמר הרי"ג שהוא
 פה יולא כמו ושב ה' אלהיך את שבותך וכן ת"י ואחית, והרד"ק מפרשו בודד, ר"ל עומד
 כמספרו ואומר ירד שבדרך מקרא ירד האפוד בתוך שאר כליו עמו נכרוו ולא לקחו עמו
 בכוונה, וכן תיגמו. (י) נכר, מלשון נכרי וזרות ככל חביריו, והכוונה אלהים עשהו לנכרי
 הבלתי אהוב לו כן דעת הרלב"ג ודעת געוועניוס, ומיבת בידי הפירוש שנתן אותו בידי
 בן מתורגס. כי נסגר לבוא, משטעו כי בא סגור, וכמו למה נפגאת לבנות. (ט) מחריש
 הרעה

מִחֲרֵי־שֶׁהֲרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל־אֲבִיתָר
הֲכִיֵּן הַגִּישָׁה הָאֶפֶד : (י) וַיֹּאמֶר
דָּוִד יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמַע
שָׁמַע עֲבֹדָה כִּי־מִבְּקֵשׁ שְׂאוּל
לָבוֹא אֶל־קַעִילָה לְשִׁחַת לְעִיר
בְּעִבּוּרֵי : (יא) הַיִּסְגְּרוּנִי בְּעִלֵּי
קַעִילָה בְּיָדוֹ הַיֵּרֶד שְׂאוּל כְּאֲשֶׁר
שָׁמַע עֲבֹדָה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הִגִּד־נָא לְעֲבֹדָה * וַיֹּאמֶר יְהוָה
יֵרֶד : (יב) וַיֹּאמֶר דָּוִד הַיִּסְגְּרוּ
בְּעִלֵּי קַעִילָה אֶתִּי וְאֶת־אֲנָשֵׁי בֵּית
שְׂאוּל וַיֹּאמֶר יְהוָה יִסְגְּרוּ :
(יג) וַיִּקַּם דָּוִד וְאֲנָשָׁיו כְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת
אִישׁ וַיָּצְאוּ מִקַּעִילָה וַיִּתְּהַלְכוּ
בְּאֲשֶׁר יִתְּהַלְכוּ וְלִשְׂאוּל הִגִּד כִּי־
נִמְלֹט דָּוִד מִקַּעִילָה וַיִּתְּהַלֵּל

איבעל געגען איהן בעשלאס
סען האבע, אונד זאגטע צו
דעם פריעסטער אביתר : ריי
כע דען אפוד הער. (י) נון
שפראך דוד : עוויגער, גאטט
ישראל'ס! דיין קנעכט האט
פערנאָממען, דאָס שאול'ס
פארהאבען איזט, נאך קעילה
צו קאָממען, אים וועגען מיי
נער דיא שטאָרט צו צערשטע
רען. (יא) ווערדען דיא אינע
וואהנער קעילה'ס מיך איהם
אויסליעפערן? ווירד שאול הע
ראַבקאָממען, וויא דיין קנעכט
נעהערט האָט? אָ עוויגער,
גאָטט ישראל'ס! מאַכע עם
דאך דינעם קנעכטע קונד!
דער עוויגע ליעם אַנטוואָרטען:
ער ווירד העראַבקאָממען!
(יב) דוד פראַגטע אַבערמאלס:
ווערדען דיא איינוואָהנער
קעילה'ס מיך אונד מיינע ליי
טע דעם שאול אויסליעפערן?
דער עוויגע ליעם זאָגען: זיא
ווערדען אויסליעפערן. (יג) דאָ
מאַכטע זיך דוד אויף מיט זיי

ססקא נא"פ

לצחא

נען לייטען, וועלכע אונגעפעהר אויס ועכס הונדערט מאן בעשטאנדען. זיא צאָגען פאָן
קעילה אַב, אונד וואַנדערטען אומהער, וואָ זיא נור אומהער וואַנדערן קאָננען. אַלס דעם
שאול אַנגעצייגט וואורדע, דאָס דוד פאָן קעילה ענטקאָם, דאָ אונטערליעם ער דען צוג.

דוד

ר ש י

(ט) מחריש הרעה. כסן ית בישחא: (יא) היסגרוני בעלי קעילה וגו'. למדנו מנאן שהשואל
שני דברים אין משיבין לו אלא אחד ואין משיבין לו אלא ראשון ונאן דוד שאל שלא בסדר. שהיה
לו לשאול תחלה היירד שאל היסגרוני נידו והשיבוהו בסדר: (יג) באשר יתהלכו. באחר דכשר
להלכא

ב א ו ר

הרעה, מהוראת שרם חרש לחשוב מחשבות בכלי אומנות בהכשר יד, ומזה ע"ד הליור כי
יחננון אדם לעשות מעשה מה בהשתדלות תחבולה, ואמר זאת על כי אסף שאל כל העם לכור
עליו. (יא) היירד שאל, כי אס לא ירד כל אירח רע, וכל אכרוך לתחבולות. והשאלה הזאת
סתרה הראשונה, ולכן לא ענהו עתה ה' על הראשונה. (יב) היסגרו, עכשו שידע כי ירד
שאל הוכיך לשאלה זאת. (יג) באשר יחלכו, ההולך יודע זכרוו המקום אשר אס חסך להגיע
והמכין

לְצֵאתָ: (יד) וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמְדְּבָר
 בַּמְצֻדוֹת וַיֵּשֶׁב בְּהַר בַּמְדְּבָר-זֵיף
 וַיִּבְקֹשׂהוּ שְׂאוּל כָּל-הַיָּמִים וְלֹא
 נָתַנּוּ אֱלֹהִים בְּיָדוֹ: (טו) וַיֵּרָא דָּוִד
 כִּי-יֵצֵא שְׂאוּל לְבַקֵּשׁ אֶת-נַפְשׁוֹ
 וְדָוִד בַּמְדְּבָר-זֵיף בַּחֲרָשָׁה:
 (טז) וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן בֶּן-שְׂאוּל וַיִּלְכֵּד
 אֶל-דָּוִד הַרְשָׁה וַיַּחֲזֵק אֶת-יָדוֹ
 בְּאֲרָהִים: (יז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֵל-
 הַיָּרֵא כִּי לֹא תִמְצָאֵךְ יַד-שְׂאוּל
 אֶתְּכִי וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל-יִשְׂרָאֵל
 וְאַנְכִי אֶהְיֶה-לְךָ לְמִשְׁנָה וְגַם-
 שְׂאוּל אָבִי יִדַּע כֵּן: (יח) וַיִּכְרְתוּ
 שְׁנֵיהֶם בְּרִית לִפְנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב
 דָּוִד בַּחֲרָשָׁה וַיְהוֹנָתָן הַלֵּלְךָ לְבֵיתוֹ:

(יד) דוד היעלט זיך אויף אין דער וויסטע אויף בערגפֿע-סטען. אייגענטליך היעלט ער זיך אויף דעם געכירנע אין דער וויסטע זיך אויף. שאל זוכטע איהן אללע צייט אויף, אבער גאטט ליעס איהן ניכט אין זיי. נע האנד געראטהען. (טו) דוד ערפֿהר אבערמאתלס, דאס שאל אויסגעצאגען זיי, איהם דאן לעבען צו נעהמען. דוד וואר דאסאלס אין דער וויסטע זיך אין איינעם דיסטען וואלדע. (טז) יהונתן, שאלס וואן, מאכטע זיך אויף, גינג צו דוד אין דען וואלד, אונד פֿלעסטע איהם דורך דען בייא גאטט בעשווארנען בונד, מוטא איין. (יז) ער שפראך צו איהם: האט בע קיינע פֿורכט, דען דיא האנד מינעס פֿאטערס שאל ווירד זיך ניכט עררייכען, דוא ווירסט איבער ישראל רעניע-רען, אונד איך ווינשע בלאס,

נאך דיר דער צווייטע צוויין. ועלכסט מיין פֿאטער שאל ווייס דיעועס. (יח) ביידע שלאג סען פֿאר דעם עוויגען אייגען בינר. דוד כלעב אים וואלדע, יהונתן אבער גינג נאך חיווע.

דיא

ר ש י

להלכת במקום הלחם: (טו) ויחזק את ידו. חידש ברית שבניהם:

ב א ו ר

והמכוון מאתו, והמתהלך הולך לאשר ימלא, לכן נקרא המטייל מתהלך, גם ההולך בלי דעה, לחנדטרייכער, נקרא מתהלך, ודוד ואנשיו הלכו בדרך מקרה בכל מקום אשר חשבו שלא יארכו עליהם שאל. (מדברי הרד"ק וגעוענוס). (יד) במצדות, במקומות חזקים בראש סלעי הסהים אשר כל יוכל איש לעלות שם רק נקושי. בהר במדבר זיף, יתכן כי הכר במדבר זיף הי' ארוך וישב פעם הנה ופעם הנה, ותמיד הי' בהר במדבר זיף. (טו) וירא דוד, הרד"ק השתדל ליטב הפסוק, ודעתנו שהפסוק נמשך לשלמעלה, והשיעור שלט נתנו אלהים ביד שאל, יען שתמיד ראה וידע דוד אס שאל ילא לבקש את נפשו. ודוד במדבר זיף, נמשך לשלמטה. בחרשיה, יער סנך עץ וה"א נוספת, וכן דעת ת"י הרלב"ג הרד"ק, לעוויזאן יגעועניוס. ואין נכון לומר שהוא שם מקום, כי בפסוק י"ט נאמר במלכות בחרשה בגנעת החבילה ואס הי' שם מקום כל הולך להגיד סמנים דנים ב"כ. (טו) ויחזק וגו' באלהים, חזק ידו בהנעת אלהים שאלה את שמואל למשחו למלך, או ע"י הנרית שכרת עמדו באלהים וכן מתורגם. (יז) ידע כן, שנמשח למלך. (יח) לפני ח', לפני הא"והח, (הרד"ק).

(יט) וַיַּעֲלוּ זָפִים אֶל-שְׂאוֹל
 הַגְּבַעַתָּה לֵאמֹר הֲלוֹא דָוִד
 מִסְתַּהַר עִמָּנוּ בְּמִצְדוֹת בְּחַרְשָׁה
 בְּגִבְעַת הַחִילָה אֲשֶׁר מִימִין
 הַיְשִׁימוֹן: (כ) וְעַתָּה לְכָל-אוֹת
 נַפְשֶׁךָ הַמֶּלֶךְ לְרַדְתָּ רֵד וּלְנוּ
 הַסִּגִּירוֹ בְּיַד הַמֶּלֶךְ: (כא) וַיֹּאמֶר
 שְׂאוֹל בְּרָכִים אַתֶּם לַיהוָה כִּי
 תַמְלִתֶם עָלַי: (כב) לְכוּ-נָא הַכִּינוּ
 עוֹד וְדַעוּ וּרְאוּ אֶת-מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר
 תְּהִיֶה רִגְלוֹ מִי רָאָהוּ שֵׁם כִּי אָמַר
 אֵלַי עֵרֶם יַעֲרֶם הוּא: (כג) וּרְאוּ
 וְדַעוּ מִכֹּל הַמַּחְבָּאִים אֲשֶׁר
 יִתְחַבְּאוּ שָׁם וּשְׁבַתֶם אֵלַי אֶל-נְכוֹן
 וְהִלַּכְתִּי אַתְּכֶם וְהָיָה אִם-יִשְׁנֹו
 בְּאֶרֶץ וְחַפְּשִׁתִּי אֹתוֹ בְּכָל אֶלְפֵי
 יְהוּדָה: (כד) וַיִּקְוֹמוּ וַיֵּלְכוּ זִיפָה

(יט) דוא איינוואהנער פאן זוף
 גינגען הינויף צו שאול נאך
 גבעה מיט דער אנצייגע: זיע
 הע! דוד העלטיך ביא אונז
 אין דער בערגפעסטע, אים
 וואלדע, אויף דער אנהעהע
 חכילה, רעכטס דער איינאדע,
 פערבארגען: (כ) דאהער, א
 קעניג! קאממע העראב, וויא
 עם דיינעם הערצענס וואונש
 איזט: עם איזט אונזערע שול.
 דיגקייט, איהן דעם קעניגע
 אויסצוליעפערן. (כא) שאול
 אנט ווארטעטע: זייד פאם עוויי
 גען געועננעט! ווייל איהר אייך
 מיינער אנניממט! (כב) געהעט
 נור הין, פאסעט פערנער
 אויף, ערקנדעט אונד מער-
 קעט דען ארט, ווא ער זיינען
 פום אנזעטעט, (זונד ערשט)
 ווער איהן דארט געוועהען, דען
 מאן זאגט מיר, ער פערפאח-
 רעזעהר ליסטיג. (כג) שאפעט
 אייך פאן אללען שלופפויג
 קעלן, ווא ער זיך פערשטעקט
 העלט, גענויע קענטניס, אונד
 ברינגעט מיר זיכערע אויס-
 קונפט. דאן ווילל איך מיט
 אייך געהען: אונד ווען ער אים
 לאנדע איזט, ווא זוכע איך איהן אין אללען אבטהיילונגען יהודה'ס אויף. (כד) זיא מאכט

לפני

ר ש י

(כ) ולנו הסגירו. ועלינו להסגירו: (כב) כי אמר אלי. מי שאמר: ערום יערים הוא.
 מתנהג הוא בערמה היום כאן ולמחר במקום אחר כדי שלא יודע מקומו: (כג) אל נכון. ע.
 דבר מכיון ואמת:

ב א ו ר

(יט) מימין הישימון, ארץ שממה, ונרדף עם מדבר, ונמדדנה פחותה ממנו, איינארע, וכן
 תרגם הרמ"ד בשירת האזינו. (כ) ולנו הסגירו, ועלינו להסגירו (כ"י). (כב) הכינו
 עוד, לכו ותכונו דרכיכם (מרי"ג). מי ראהו שם, כי אולי שקר דיבר האיש. (כג) מכל
 המחבאים, בכל המחבאים. ושבחם אלי, לדעתנו שזפה יולא כמו ושזפה' אלהיך את
 שנתך, והכוונה והשיבותם אלי דבר אל נכון. אל נכון, דבר נכון ונכון.

במדבר

לפני שאול ודוד ואנשיו במדבר
מעון בערבה אל ימין הישימון:
(כה) וילך שאול ואנשיו לבקש
ויגדו לדוד וירד הסלע וישב
במדבר מעון וישמע שאול
וירדה אחרי דוד מדבר מעון:
(כו) וילך שאול מציד החר מזה
ודוד ואנשיו מציד החר מזה ויהי
דוד נחפז ללכת מפני שאול
ושאול ואנשיו עטרים אל דוד
ואל אנשיו לתפשים: (כז) ומלאך
בא אל שאול לאמר מהרה
ולכה כי פשטו פלשתים ער
הארץ: (כח) וישב שאול מרדף
אחרי דוד וילך לקראת פלשתים
על כן קראו למקום ההוא סלע
המהלקות:

טען וד איף, אונד נינגען פֿאַר
שאול נאך זיך פֿאַרויס. דוד
אינד זינע לייטע וואָרען אין
דער וויסטע מען אין איינער
עבענע, רעכטס דער אינאָדע.
(כה) דען אלס שאול מיט זיינען
לייטען הינגינגען, איהן אויפֿ-
צוויקען, וואורדע עס דעם דוד
אַנגעצייגט. ער גינג דען פֿעל-
זען העראַב, אונד פֿערווייל-
טע אין דער וויסטע מען. שאול
ערפֿוהר ריעזעס, אונד זעטצ-
טע דעם דוד נאך דער וויסטע
מען נאָך. (כו) שאול גינג אויף
דער בערגזייטע היער, אונד
דוד מיט זיינען לייטען אויף
דער בערגזייטע דאָרט. דוד
פֿלאָה אין בעשטירצטער אויפֿ-
לע פֿאַר שאול, שאול מיט ויי-
נען לייטען זוכטען דען דוד
אונד זינע לייטען אויפֿצויג-
נעלן, אום זיא צו פֿאַנגען.
(כז) אינדעס קאַם איין באַטהע
צו שאול, אונד שפראַך: ציע-
הע איילענדס הינוועג, דען
דיא פלשתים זינד אין דאָז
לאַנד פֿינדליך איינגעפֿאַללען.

(כח) שאול מוסטע אַלואַ דוד'ס פֿערפֿאַלגונג איינשטעללען, אונד דען פלשתים ענטגעגען
ציהען; דאָהער נאַנטע מאַן ריזען אָרט: פֿעל זען דער געט היילטען מיינונגען.

ר ש י

(כד) לפני שאול - שהיה שאול עתיד לילך אחריהם והם הלכו לפניו לחפש אל ננון: (כו) עוטרם.
מקיפם וסובבים מלד אל לד בעטרה המקפת את הראש: (כז) ומלאך בא אל שאול. מלאך
ממש כדי להליל את דוד: (כח) סלע המחלקות - שהיה לנו של שאול חלוק לשתי דעות אם
לשוב להליל את ארצו מיד פלשתים או לרדוף ולתפוש את דוד כח"י:

ב א ו ר

(כד) במדבר מעון, כי בשמעו שאול הלך לנקשו ירד מן הסלע אשר הי' שם במלכות וישב במדבר
מעון כאשר הוצא בסקוק אחרי זה. (כו) ודוד ואנשיו, בברות דוד מפני שאול ממדבר מעון השיגו
כמעט שאול מלד ההר כי הי' קרוב לו. עוטרם, סובבים כמו עטרה הסובבת הראש (הרד"ק).
ויונתן תרגם לפי הכוונה קָמְיוֹ ומוצנו אורבים. (כח) מרדוף, בחיריק המ"ם שלא כמנהג, (הר"ל).
סלע המחלקות, לפי ת"י ורש"י ורשב"י במדרש הי' נחלק במקום הזה לכ שאול אם לרדוף אם לשוב
וכן מתורגם.

ש מ ו א ל א כד

כד (א) ויעל דוד משם וישב
במצדות עין גדי: (ב) ויהי
כאשר שב שאול מאחרי
פלשתים ויגדו לו לאמר הנה
דוד במדבר עין גדי: (ג) ויקח
שאול שלשת אלפים איש בחור
מכל ישראל וילך לבקש את-
דוד ואתנשיו על פני צורי
היעלים: (ד) ויבא אל גדרות הצאן
על הדרך ושם מערה ויבא
שאול קהסך את רגליו ודוד
ואנשיו בירכתי המערה ישבים:
(ה) ויאמרו אנשי דוד אליו הנה
היום אשר אמר יהוה אליה הנה
אנכי נהנן את איביך בידך
ועשית לו כאשר יטב בעיניך
ויקם דוד ויכרת את כנף-

המעיל

יתיר

תרגום אשכנזי עא

כד (א) דוד צאג פאודא אב,
אונד פער וויילטע אויף
דען בערגניפפעלן פאן עין גדי.
(ב) אלס שאול פאן זיינעם צו-
גע ווידער דיא פלשתים צוריק
קאם, בעריכטעטע מאן איהם
אונד זאגטע: זעהע! דוד בע-
פינדעט זיך אין דער וויסטע פאן
עין גדי. (ג) אלסכאלד נאהם
שאול דרייא טויזענד מאן, דיא
פאן גאנץ ישראל אויסערלע-
זען וואורדען, אונד צאג הין,
דען דוד אונד זיינע לייטע אויף
דען גיפפעלן דער שטיינבאק-
פעלזען אויפצוהווען. (ד) ער
קאם אן דיא שאאפהירדען אים
וועגע, וואזעלכסט איינע העה-
לע וואר. שאול גינג הויניק, זיי-
נע פייסע צו בעדעקקען (זיינע
כחטהורכט לז פערליכטען); דוד
אונד זיינע לייטע היעלטען זיך
אים הינטער גרונדע דער העה-
לע אויף. (ה) דא זאגטען זיינע
לייטע צו דוד: דער טאג איזט
דא, פאן וועלכעם דער עוויגע
געשפראכען: „זעהע! איך
געבע דיר דיינען פיינד אין דיי-
נע האנד!“ דוא קאנגסט אל-

זא מיט איהם פערפאהען, וויא עס דיר געפעלט. דוד מאכטע זיך אויף, אונד שניטט דען

ר ש י

כד (ג) צורי היעלי. סלעי היעלים: (ד) להסך את רגליו. להסנות לנקבים גדולים: ויהי

ב א ו ר

כד (א) עין גדי, לפנים נקראת ג"כ חלזון תמר כמבואר בד"הי ב' (כ' ב'), וביחזקאל (מ"ז י"ט) נקראת תמר גרידא. (ג) צורי העלים, כי היעלים ישנו בצורים וסלעים, ויונתן תרגם שקופי כפיא, ותמה הרד"ק על דעתו, ולדעתנו כוונתו לורי כמו לורת הדבר אשר יביטו עליו, היעלים, הרים וצורים אשר יעלו שמה. (ד) להסך את רגליו, לכסות את רגליו, והוא כינוי לנקבים גדולים. בירכתי, בחלק הפנימי האחרון. (ה) הנה היום, השוט כדברי הרד"ק שאמר גד או נתן הכביא או שמואל הכביא אל דוד שהקב"ה יתן אויביו בידו. ובתהלים מזמור ב' אמר דוד על עבמו ה' אשר אלי וגו' ככלי יזכר תנפלים. ועשיית

הַמְעִיל אִשְׁר־לְשֹׂאֹר בַּלֵּט:
 (ו) וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּד לְבַדְּדוֹד אֹתוֹ
 עַל אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־כֶּנֶף אֲשֶׁר
 לְשֹׂאֹר: (ז) וַיֹּאמֶר לְאַנְשֵׁי
 חַלְיִלָּה לִּי מִיְהוָה אִם־אֶעֱשֶׂה
 אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְאֲדֹנָי לְמִשִּׁיחַ
 יְהוָה לְשַׁלַּח יָדַי בּוֹ כִּי־מִשִּׁיחַ
 יְהוָה הוּא: (ח) וַיִּשְׁמַע דָּוִד אֶת־
 אַנְשֵׁי בְּדַבְרֵים וְלֹא נָתַנּוּ לְקוֹם
 אֶל־שֹׂאֹר וְשֹׂאֹר קָם מִהַמְעָרָה
 וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ: (ט) וַיִּקָּם דָּוִד אַחֲרֵי־
 כֵן וַיֵּצֵא מִן־הַמְעָרָה וַיִּקְרָא
 אַחֲרֵי־שֹׂאֹר לֵאמֹר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ
 וַיִּבֹט שֹׂאֹר אַחֲרָיו וַיִּקַּד דָּוִד
 אֶפְסִים אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה: (י) וַיֹּאמֶר
 דָּוִד לְשֹׂאֹר לָמָּה תִּשְׁמַע אֶת־

צִפְפָּעַל פֶּאָן שאול'ס מאנטעל
 ליוע אב. (ו) אייניגע צייט
 נאכהער שלונ דעם דוד דאן
 הערץ ער פֿיהלטע זיינע במחגיג
 קייט, ווייל ער דען ציפפעל
 דעם שאול אבנעשניטטען.
 (ז) ער אנטווארטעטע זיינען
 לייטען: דא זייא נאטט פֿאר,
 דאס איך דזעס מיינעם העררן
 דעם געזאלכטען דעם עוויגען,
 טהון, אונד מיד אן איהם פֿער־
 גרייען זאללטע! דען ער איזט
 איין געזאלכטער דעם עוויגען.
 (ח) דוד וועהרטע זיינע לייטע
 דורך פֿארשטעללונגען אב,
 אונד ליעם עס ניכט צו, דאס
 זיא זיך איבער שאול אויפֿמא־
 צען זאללטען. שאול מאכטע
 זיך פֿאן דער העהלע אייף, אונד
 גינג זיינעם ווענס. (ט) דוד מאכט־
 טע זיך הערנאך אויף, גינג
 אויס דער העהלע, אונד ריעף
 דעם שאול נאך: מיין הערר
 קעניג! שאול שויעטע זיך אום,
 אונד דוד גיינטע זיך מיט דעם

אנעוויכטע צור ערדע, ביקטע זיך (י) אונד שפראך צו שאול: ווארום גיכסט דוא דען ווארטען

ר ש י

(ו) ויהי אחרי כן וגו'. (ז) ויאמר דוד לאנשי חלילה. שני מקראות הללו כתובים שלא כסדרן שלא כיון שהתחיל לדבר בכרית' המעיל בלה כל דבריו ואמר שאף בכריתת המעיל נחזרט ואח"כ חזר לדבר הראשון ואומר על שאמרו לו אנשי הנה היום וגו' השיב להם חלילה לי וגו': (ח) ושמע. הבדיל ודחה אותם בדברים: (י) למה תשמע. למה תקבל עלי לשון

ב א ו ר

לו, הם דברי אנשי ולא דברי ה'. בלט, נחשאי. (ו) אחרי כן, חז"ל אמרו אחר סמוך אחרי מיסלג, ולפ"ו הכוונה פה זמן מה אחרי מעשה זה הנה לב דוד אותו, ובסוק ט' ג"כ משמע זמן מה אחרי כן ילא דוד מן המערה, כי בוודאי המתין דוד עד ירחק שאול מאתו. אחר, אליו, כלומר התחרט. (ז) ויאמר, בשב דוד והכנף בידו שאלוהו אנשי האם הרג את שאול והשיבם בואת. חלילה לי מה', מולין לי זאת וגם נגד ה' ויתורגס: לו געוין ווארטע דיעס פיר זיך חונד לו גאטטלעך, ונחנו תרגמוהו לפי המורגל בל"א. (ח) ושמע, כמו ויגער, כי הבדיל ומילק רעיון הנקמה מהם. והארמי תרגם ופיס, והוא לפי הכוונה. (י) חשמע תקבל

דברי אדם לאמר הנה דוד מבקש
 רעתך: (יא) הנה היום הנה ראו
 עיניך את אשר נתנה יהוה היום
 בידי במערה ואמר להרגך
 ותחס עליך ואמר לא-אשלח ידו
 באדני כי-משום יהוה הוא:
 (יב) ואבי ראה גם ראה את-כנף
 מעילך בידי כי בכרתי את-כנף
 מעילך ולא הרגתיך דע וראה כי
 אין בידי רעה ופשע ולא-הטאתי
 לך ואתה צדה את-נפשי
 לקהקה: (יג) ישפט יהוה ביני
 ובינה ונקמני יהוה ממך וידי לא
 תהיה-בך: (יד) באשר יאמר משל
 הקדמני מרשעים יצא רשע

דעם מענשען געהאר, וועלכער
 זאגט: זעהע, דוד ווילל דיין
 פֿערדערבען! ? (יא) הייטע אל-
 זא האסט דוא דיך איבערצייגט,
 דאס דער עוינע דיך הייטע אין
 דער העהלע אין מיינע האנד
 געגעבען. מאן טהאט צוואר
 דען פֿארשלאג, דיך אומצו-
 ברינגען, אבער איך שאנטע
 דיין אונד שפראך: „איך מאג
 מיך אן מיינעם העררן ניכט
 פֿערגרייטען, דען ער איזט איין
 געוואלכטער דעם עוויגען.“
 (יב) מיין פֿאטער! זעהע נור,
 יא זעהע נור דען ציפֿעל דיי-
 נעם מאנטעלס אין מיינער
 האנד! דען דארויך, דאס איך
 דען ציפֿעל דיינעם מאנטעלס
 אכגעשניטטען, אונד דיך ניכט
 אימגעבראכט האבע, קאנטסט
 דוא דיך איבערצייגען, אונד
 איינועהען, דאס איך קיינען
 פֿרעפֿעל, קיינען אכפֿאלל אים
 שילדע פֿיהרע, אונד איך מיך
 געגען דיך ניכט פֿערגאנגען

האבע. דוא אבער שטעלסט מיר נאך, מיר דאז לעבען צו געהמען. (יג) דער עוויגע ריכטע
 צווישען מיר אונד דיר, אונד ראָכע מיך אן דיך! איך אבער ווילל מיך אן דיך ניכט פֿערגרייפֿען,
 (יד) וויא דאז אלטע שפריכוואָרט זאגט: „אַן פֿרעפֿל ערן נור קעממט פֿרעפֿעל-
 טהאט

ר ש י

לשון הרע של דואג: (יא) ואמר להרגך ותחס עליך. הרי כאן חסרים ב' תיבות ואמר האומר
 שאהיגך ותחס נפשי עליך כמו ותכל דוד ללאת אל אבשלום (שמואל ב' י"ד ב') ותכל נפש דוד:
 (יב) ואבי ראה. כלומר תן לנך על הדבר וגם ראה העדות אשר נקף מעילך בידו והייתי
 יכול להרגך: (יד) כאשר יאמר משל הקדמוני. משל קדמוני של עולם התירה שהיא משלו של
 הקב"ה: מרשעים ילא רשע. הקב"ה מזמן לרשע שנופל ביד רשע כיוולא בו. והיכן אמרה

ב א ו ר

תקבל. דברי אדם, יתכן שרמז על דואג, ואמר אדם להקטינו וכן מתורגם. (יא) ואמר,
 פעל בנינוי סתמי. ותחס, ותחס נפשי, או עיני עליך. (הרד"ק) - (יב) ואבי, או בשביל
 שהי' חמיו, או בדרך הלגימות וההכנעה קראו לו אביו, ותרגומו רבוני. ראה גם ראה, בא
 פה גם לתוספת ביאור. צדה, אורב ומושב עלי משכנות לגודני, וכן אשר לא לדה (שמות
 כ"א י"ג), ועיין שם רש"י. (יד) מרשעים יצא רשע, פה יקשה שאין זה מדרך ההכנעה אשר
 בה

וידוי לא תהיה בך: (טו) אחרי מי
יצא מלך ישראל אחרי מי אתה
רודף אחרי כלב מת אחרי פרעש
אחד: (טז) והיה יהוה לדין ושפט
ביני ובינך וירא וירב את ריבי
וישפטני מידך: (יז) והיו ככלות
דוד לדבר את הדברים האלה
אל שאול ויאמר שאול הקלף
זה בני דוד וישא שאור קלו
ויבך: (יח) ויאמר אל דוד צדיק
אתה ממני כי אתה גמלתני
הטובה ואני גמלתיך הרעה:
(יט) ואת הגדת היום את אשר
עשית אתי טובה את אשר
סגרני יהוה בידך ולא הרגתני:
(כ) וכי ימצא איש את אובו
ושלחו בדרך טובה ויהוה
ישלמך טובה תחת היום הזה

טהאט! מיינען האנד
אלא ווערדע איך אן דיר
ניכט לעגען. (טו) געגען ווען
צאג ישראל'ס קעניג אויס?
ווען פערפאלגסט דוא? איי-
גען טאדטען הונד, איינען איי-
ציגען פלאה. (טז) דער עוויגע
זיא ריכטער, אונד אורטהיי-
לע צווישען מיר אונד דיר! ער
בעטראכטע אונד פערפעכטע
מיינע זאכע, אונד פערשאפ-
פע מיר פאן דיר רעכט. (יז) אלס
דוד מיט זיינער רעדע אן שאול
פערטיג וואר, שפראך שאול:
איזט דיעזעס, א מיין וואהן דוד!
דיינע שטיממע? שאול וויינטע
היערויף מיט לויטער שטימ-
מע, (יח) אונד שפראך צו דוד:
דוא ביזט גערעכטער דען איך,
דען דוא האסט מיר גוטעס ער-
ציגט, איך אבער האבע עס
דיר מיט באועם פערנאלטען.
(יט) אויך הייטע האסט דוא מיך
איבערפיהרט, דאס דוא גראס-
מוטה געגען מיך אויסגעאיכט,
דאס דער עוויגע מיך אין דיינע
האנד געליעפערט האט, דוא
אבער מיך ניכט אומגעבראכט
האסט. (כ) ווען יעמאנד זיינען
פיינד טריפט, לעסט ער

אשר זאחה קרי

איהן אויף איינער גוטען ארט דאפאן ציעהען. דער עוויגע בעלאהנע דיר גוטעס פיר דאן יע=

באור

זה דיבר דוד עד עתה, שיכנה שאל לרשע, לכן נראה כדעת המפרשים הקדמונים, שהכוונה על דוד עצמו, ואמר אינני רשע, בעשותי מעשה נדקה וחמד, אבל מרשעים לא ילא מן ומסד רק ר'שיג ומס. (יט) הגדת היום, כנר לשעבר עשית לי טובה כי הכנת אויבי גלית, וילאת במלחמותי גם העברת ממני רוח רעה, ועתה הגדת כי גם היום עשית לי טובה. (כ) וכי ימצא, כלשון תמים (הר"ג). תחת היום הזה, שיעורו תחת אשר עשית לי היום הזה, ויתכן שכוונו ימים מורים על החיים כן מורה גם יום על החיים, והכוונה תחת החיים הזה אשר הכנת

שמואל א כד כה

אשר עשיתה לי: (כא) ועתה הנה ידעתי כי מלך תמלוך וקמה בידך ממלכת ישראל: (כב) ועתה השבעה לי ביהוה אלהיך את-זרעי אחרי ואם-תשמיד את-שמי מבית אבי: (כג) וישבע דוד לשאול וילך שאול אל-ביתו ודוד ואנשיו עלו על-המצודה: כה (א) וימת שמואל ויקבצו כל-ישראל ויספדו-לו ויקברהו בביתו ברמה ויקם דוד וירד אל-מדבר פארן: (ב) ואיש במעון ומעשהו בכרמל והאיש גדול מאד ולו צאן שלשת-אלפים

ואלף

הרגום אישכנוי עב

ענינע, וואס רוא מיר ריעוען טאג געטהאן! (כא) נון ווייס איך ערשט, דאס רוא איינסט רעגיערען ווירסט, אונד דאס דאז רייך ישראל'ס אונטער דיר עמפארקאממען ווירד! (כב) שווארע מיר נון ביים עוויג גען, דאס רוא מיינען זאמען נאך מיר ניכט אויסראטמען, אונד מיינען נאמען אויס מיינעם נעם פאטערליכען הויזע. ניכט פערטילגען ווירסט! (כג) דוד שוואר עס דעם שאול צו, אונד שאול צאג נאך הויזע דוד אונד זיינע לייטע אבער צאגען אין דיא פֿעסטונג הינויף.

כה (א) (שמואל גינג מיט טאג דע אב, אונד נאך ישראל קאם צוזאמען, בעי טרויערטען איהן, אונד בענרוי בען איהן אין זיינער היימאטה, נעהמליך צו רמה.) דוד מאכט טע זך אויף, אונד רייזטע נאך דער וויסטע פארן הינאכ. (ב) אין מען וואהנטע אין מאי, דער זיינע העערדען אין כרמל האטטע, דיעוער טאג וואר זעהר רייך, ער האטטע דרייא טויענד שטיק קליינעם פֿיעה אונד

ר ש י

תורה והאלהים אנה לידו (שמות כ"א י"ג) כדאיתא במס' מכות: (כא) ידעתי כי מלך תמלוך. שרואה אני שהקנ"ס מליך מידי. ומדכא אגדה סימן זה מסר לו שמואל שהקורט מעילי ימלוך תחתיו:

כה (ב) ואיש במעון. שם העיר: ומעשהו. מקנהו וקניינו: גדול. עשיר: והי בגזוז את לאנו בכרמל. והי יום אחד בהגיע עת גזו לאנו בכרמל ודרכו היה לעשות משתה

ב א ו ר

הנחת לי, והראשון יותר מחור. (כא) ידעתי, כי אפשר ששמע ממשיחות שמואל את דוד, ואפשר יען כי עשה עמו חסד, וזה מדריך המלך האמתי וכאשר אמר המלך החכם, חסד ואמת ילכו מלך, וסעד בחסד כסאו.

כה (א) וימת שמואל, כנר הודענו מחשבתיו שאין לנו דבר ברור כמה ימי שני שמואל ובאזיה זמן מחיי שאול מת שמואל, רק זאת נודע, שאת שמואל קודם שאול, שהרי בעלת איוב העלה לשאול את שמואל מקברו וזאת כוונת הפסוק פה. בביתו ברמה, רמה הוא ביאור של ביתו, שם ביתו, כי שמואל סנב בחייו בית אל לגלגל והמלטה לשפט את ישראל ואמר הנחוב שכבוד עשו לו ישראל וקברוהו בעירו הרמה. ויקם דוד, זה סיפור בפני עצמו וחזר לפסוק שלפניו ואינו נמשך למיתת שמואל. (ב) במעון, עיר במדבר יהודה והמדבר שם נקרא מדבר מעון. ומעשהו, מקנהו, כי המקנה נקרא מעשה ומלאכה כמו לרגל המלאכה אשר לפני

וְאַלְף עֲזִים וַיְהִי בְגֹזוֹ אֶת־צֹאֲנוֹ
 בְּכַרְמֶל: (ג) וְשֵׁם הָאִישׁ נָבַל וְשֵׁם
 אִשְׁתּוֹ אַבִּיגַיִל וְהָאִשָּׁה טוֹבַת־
 שֵׁכַל וַיִּפֹּת הָאָרֶץ וְהָאִישׁ קָשָׁה וְרַע
 מֵעַלְלִים וְהוּא כָּלְבוֹ: (ו) וַיִּשְׁמַע
 דָּוִד בַּמְּדָבָר כִּי־גָזַז נָבַל אֶת־
 צֹאֲנוֹ: (ה) וַיִּשְׁלַח דָּוִד עֲשָׂרָה
 נְעָרִים וַיֹּאמֶר דָּוִד כְּנַעְרִים עָלוּ
 כְּרֹמְלָה וּבְאַתָּם אֶ־נָבַל וּשְׂאֵלָתָם־
 לֹו בְשֵׁמִי לְשָׁלוֹם: (ו) וַאֲמַרְתֶּם
 כֹּה לְחַי וְאֵתָּה שְׁלוֹם וּבֵיתְךָ שְׁלוֹם
 וְכָל אֲשֶׁר־לְךָ שְׁלוֹם: (ז) וְעַתָּה
 שְׁמַעְתִּי כִּי־גָזַזְתָּ לָךְ עֶתֶה הָרְעִים
 אֲשֶׁר־לְךָ הֵיוּ עִמָּנוּ לֹא הִכְלַמְנוּם
 וְלֹא־נִפְקַד לָהֶם מְאוּמָה כָּל־יְמֵי

אינר טוויזנד ציעגען. אימ=
 מער צור צייט, ווען ער זיין
 קליינעם פיעה שאר, היעלט
 ער זיין כרמל אויף. (ג) דיע=
 זער מאן היעם נבל, זיינע
 פרויא אביגיל. דיא פרויא וואר
 פערשטענדיג אינד שאן גע=
 בילדעט, דער מאן אבער וואר
 פאן הארטעם געמיטהע אינד
 שלעכטעם בעטראגען; ער וואר
 אויס דעם הויזע כלב. (ד) דוד
 ערפוהר אין דערוויסטע, דאס
 נבל זיין קליינפיעה שעערעט,
 (ה) דא שיקטע ער צעהן דיע=
 נער אב, אינד טרוג איהנען
 אויף: געהעט הינויף נאך
 כרמל, קאממעט צו נבל, גרי=
 סעט איהן אין מיינעם נאמען,
 (ו) אינד זאנעט: אויך אים
 קינפטציגען יאהרע אינד אין
 דיינער גאנצען לעבענסצייט
 מעגע עם דיר, דיינער פאמי=
 ליע אינד אללען דיינצען זא
 וואהלערנעהען! (ז) איך הא=
 בע נון געהארט, דאס מאן

כלבי קרי חיובם

יעטצט בייא דיר דיא שוהר בעגעהעט. נון (כעווענקע), דיעזע דיינע הירטען ווארען אימ=
 מער בייא אונז, וויר האבען איהנען קיינע ביטטע פערזאגט, זיא האבען ניכטם פערמיסט,
 זא

ד ש י

זייע טוב לגוזי הללן: (ג) והוא כלבי. מנתי כלב: (ו) כה לחי. כה יהיה לשנה הנאה גוזו:
 (כה לחי. כה יהיה לשנה הנאה מזל חי וקיס). (ל"א כה לזי אצרו על טבחו וגסכו שטרלו
 בן ראוי לאיש זריו וחשוב כמו בן איש חי ומזורז בעל מעשים ע"ב). לחי טוב וקיים: ואתה
 שלום וגו'. כן תהיה לאורך ימים: (ז) לא הכלמוס. אם נזרכו לנו לשום דבר לא השיבנו'
 דיקס: ולא נפקד להם. מלא ו כי שומרים היונו להם:

וימלאו

ב א ו ר

לפני, (הרד"ק). בכרמל, עיר קדושה למעון. ויהי וגו' בכרמל, ר"ל שנעת גזיזת לאנו
 הי' נבל בכרמל (הרלב"ג), וכן תרגמונו. (ג) טובת שכל, כתרומי, חכימת מדע. כלבי,
 ת"י והוא מדבית כלב. (ה) ושאלתם, בסגיל האל"ף, וכן הלא שאלתם כל עובדי דרך. (ו) כה
 לחי, כה יהי' לך במועד הזה בשנה האחרת, וכמו בעת חיה, כן פירשו הרלב"ג פה והראב"ע
 בתורה, והזי"ו של ואתה פירוש אשר, וכן יתורגם. (ז) גוזזים לך, שגוזזים לך רועיך עתה
 נאנך. עתה, מפה מתחיל מאמר ח ד ש, והכוונה: חשוב עתה! לא הכלמוס, ה"א בסגול,
 והוא

ש מ ו א ל א כה

היֹוֹתֶם בְּכַרְמֶל: (ח) שֶׁאֵל אֶת-
נְעָרֶיהָ וַיְגִידוּ לָךְ וַיִּמָּצְאוּ הַנְּעָרִים
חַן בְּעֵינֶיהָ כִּי-עַל-יוֹם טוֹב בָּנּוּ
הַנְּהַדְנָא אֶת אֲשֶׁר הִמָּצְא יָדָהּ
לְעַבְדֶּיהָ וּלְבִנָּהּ לְדוֹד: (ט) וַיִּבְאֹוּ
נְעָרֵי דוֹד וַיְדַבְּרוּ אֶל-נָבֶל כְּכֹל-
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּשֵׁם דְּוֹד וַיְנַוְחוּ:
(י) וַיַּעַן נָבֶל אֶת-עַבְדֵי דְוֹד וַיֹּאמֶר
מִי דְוֹד וּמִי בְּךָ-יֵשִׁי הַיּוֹם רַבּוֹ
עַבְדִּים הַמְתַּפְּרָצִים אִישׁ מִפְּנֵי
אֲדָנָיו: (יא) וְלִקְחָתִי אֶת-לֶחְמִי
וְאֶת-מִימֵי וְאֶת טְבַחְתִּי אֲשֶׁר
טְבַחְתִּי לְגִזְוֵי וְנָתַתִּי לְאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּתִי אִי מִזֶּה הַמָּה:
(יב) וַיַּהֲפֹכּוּ נְעָרֵי-דְוֹד לְדַרְכָּם

חסר א'

וישבו

חרגום אשכנזי עד

זא לאנגע זיא אין כרמל ווארען.
(ח) פראגע דיינע בורשען, זיא
ווערדען דיר עס זאגען. מאגען
אלזא דיעזע מיינע בורשען
געוואנגענהייט אין דיינען אוי-
גען פֿינדען, דען וויר זינד אן
איינעם פֿעסטליכען טאגענע-
קאממען! שענקע דאך דיי-
נען דיענערן אונד דיינעם
זאָהנע דוד, וואס דיר אונטער
דיא האַנד קעממט. (ט) דוד'ס
בורשען קאמען, ריכטעטען אן
נבל אללע דיעזע ווארטע אים
נאמען דוד'ס אויס, אונד פֿער-
היעלטען זיך רוהיג. (י) נבל
גאב דען בורשען דוד'ס פֿאל-
גענדע אנטווארט: ווער איזט
דוד, אונד ווער ישי'ס זאָהן?
גיבט עס דאך הייטע פֿיעלע
קנעכטע, וועלכע זיך עמאָ-
רען, אינד וואָ איין יעדער זיך
פֿאָר זיינעם העררן פֿער-
שטעקט. (יא) (וועך חזין לזווא-
טהען) איך וואָללטע מיינע שפּיג-
זע, מיינגערענק, מיין מאָהל,
וועלכעס איך מיינען שעערערן בערייטעט, נעהמען, אונד לייטען געבען, פֿאָן דענען מיר
אונבעקאנטט איזט, וואָהער זיא זינד! (יב) דיא בורשען דוד'ס קעהרטען אום, גינגען איהרעס
ווע-

ר ש י

(ח) וימלאו הנערים. שלי חן וטובה בעיניך בטובה שיגידו לך עבדיך מהם עליהם: כי על יום טוב
בזנו. על סמך משתה ויום טוב שיש לך באנועתה לשאל. דבר אחר ערב ראש השנה היה ולריכין אנו
לסעודת יום טוב: וידברו אל נבל ככל הדברים האלה בשם דוד וינוחו. יגיע' היו מטורח הדך ונזדרזו
למלות דוד ולא נחו עד שזברו אליו ואמר כך וינוחו. וי"ת ופסקו כלומר פסקו מלדבר עוד עד
שישזעו תשובתו: (י) מי דוד. מה הוא תשוב שאתן לו את שלי הלא מרות המואביה בא:

ב א ו ר

והוא כמו בחיר"ק, והכוונה אם נלכנו לשום דבר לא שלחנו ריקס (רש"י). (ח) הנערים,
אלה הנערים אשר שלחתי. יום טוב, יום משתה ושמתה כצו שראינו בדבר אבשלום (הרד"ק).
המצא ירך, הבא בידך, כי לא נעו לכוות לך ולאמר: זאת זאת וזאת תתן לנו. (ט) וינורו,
שבתו ולא דברו עוד דבר, ולא נתנו לו טעם וסנה להוליח נגדיהם רוע דבריו אשר מיד
העיו לבטא בשפתיו. וכן ת"י ופסקו וכן דעת הרב המורה והרד"ק, וגם געזעניוס פתר אונד
זיח טוועגען. (י) המתפרצים, המורדים, כי כל הריסת הגדר הראוי נקרא פוּך, או מתפּוּך
וי"ת דערקין ומטמרין, הבורחים ומתחבאים, תרגם הראשון על המתפרצים והשני על מפני

אדוניו

הענעם, קאמען צוריק, אונד
 זאנטען איהם אינגעפעהר אל-
 לע דיעזע ווארטע וויערער.
 (יג) דא שפראך דוד צו זיינען
 לייטען: עם גירטע יעדער זיין
 שווערסט אום! זיא גירטעטען
 יעדער זיין שווערסט אום, אויך
 דוד גירטעטע זיין שווערסט
 אים, אינד עם צאגען אונטער
 דוד'ס אנפיהרונג אונגעפעהר
 פיערהונדערט מאן היניף,
 צווייאהונדערט אבער בליעבען
 ביא דען גערעטהשאפטען צו-
 ריק. (יד) איין בירשע פאן דען
 בורשען נבל'ס צייגטע דער
 אביגיל, נבל'ס פרויא, פאל-
 גענדעם אן: זיעהע! דוד זאנד-
 טע אבגעארדנעטע אום דער
 וויכטע, אונזערן העררן צו בע-
 גריכען; ער אבער פוהר זיא
 העפטיג אן. (טו) אונד דיא ליי-
 טע ווארען אונז זעהר געפעל-
 ליג, קיינע ביטטע וואורדע אונז
 פערזאגט, וויר פערטיטטען
 נישט דאן גערינגסטע וועהרענד
 דער גאנצן צייט, דאס וויר מיט
 איהנען אומהערצאגען, אלס
 וויר אים פרייען ווארען. (טז) זא
 וואהל בייא נאכט אלס בייא

וישבו ויבאו ויגדו לו כלל
 הדברים האלה: (ג) ויאמר דוד
 לאנשיו הגרו ו איש את חרבו
 ויחגרו איש את חרבו ויחגרו גם-
 דוד את חרבו ויעלו אחרי דוד
 כארבע מאות איש ומאתים
 ישבו על הכלים: (ד) ולאביגיל
 אשת נבל הגיד גער אהד
 מהנערים לאמר הנה שלח דוד
 מלאכים ו מהמדבר לברך את-
 אדנינו ויעט בהם: (טו) והאנשים
 טבים לנו מאד ולא הכלמנו
 ולאפקדנו מאומה כל ימי
 התהקכנו אתם בהיותנו בשדה:
 (טז) חומה היו עלינו גם לילה
 גם יומם כל ימי היותנו עמם
 רעים הצאן: (יז) ועתה דעי וראי
 מהתעשי כי כלתה הרעה את-

אדונינו
 טאג ווארען זיא גלייבזאם איינע אונז אומגעבענדע מויער, אונד צוואר זא לאנגע וויר אין
 איהרער געהע דאז קליינפיעה ווידעטען. (יז) ערוועגענון, אונד בעשליעסע, וואס רוא טהון
 זאל'סט; דען דאז פערדערבען איזט אונזערעם העררן אונד זיינעם גאנצען הויזע גע-
 וויס

ר ש י

(יג) ויחגרו גם דוד את חרבו. מכאן שמתחילין בדיני נפשות מן הקטנים בדין תחלה: על
 הכלים. לשמור אהליהם וכליהם: (יד) אחד מהנערים. שלח: ויעט בהם. אפרחינון במילין
 לצון עיט (בראשית ט"ו י"א): (טו) ולא הכלמנו. לא נכלמנו: (יז) כי כלתה הרעה. מאת

ב א ו ר

אדוניו. (יב) ככל הדברים, יתכן שלא הגידו את כלות מפני כבוד דוד. (יד) ויעט בהם
 גער נהס, ושרטו עיט כי היו"ד קמוכה (הרד"ק). (טו) הכלמנו, מהס. (יז) כלתה, מוכן
 ומז מן

אֲדַנִּינוּ וְעַל-כָּל-בֵּיתוֹ וְהוּא בֶן
 בְּלִיעַל מְדַבֵּר אֵלָיו: (יח) וְתַמְחַר
 אֲבוּגִיל וְתַקַּח מֵאֲתִים לָחֶם
 וּשְׁנַיִם נְבִי-יָוֵן וְחֲמִשׁ צֶאֱן
 עֲשׂוֹת וְחֲמִשׁ סָאִים קָלִי וּמֵאָה
 צִמְקִים וּמֵאֲתִים דְּבַלִּים וְתִשֵּׁם
 עַל-הַחֲמָרִים: (יט) וְתֹאמֶר
 לְנַעֲרִיהָ עֲבְרוּ לְפָנַי הַנְּגִי אֲחֵרִיכֶם
 בָּאָה וְלֵאִישָׁה נָּבֵל לֹא הִגִּידָה:
 (כ) וְהִיא הִיא וּרְכַבַת עַל-הַחֲמֹר
 וַיִּרְדַּת בְּסֹתֵר הַהָר וְהִנֵּה דוֹד
 וְאֲנָשָׁיו יוֹרְדִים לְקַרְאָתָהּ וְתִסְגֹּשׁ
 אֲתָם: (כא) וְדוֹד אָמַר אֵךְ לְשֹׁקֵר
 שְׁמַרְתִּי אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לִּי
 בַּמְדַּבֵּר וְאֶנְפַּקְד מִכָּל-אֲשֶׁר-

אביגיל קרי. עשויות קרי. לו

וויסן ער איזט אכער איין מענש
 פֿאָן צו געמיינער געמיטהם.
 אַרט, אים איהם פֿאַרשטעל.
 לונג צו מאַכען. (יח) אכיניל
 איילטע היערויף, נאָהם צווייא
 הונדערט לאַיב בראָד, צווייא
 קריגע וויין, פֿינף צוגערִיכטע.
 טע שאַאַע, פֿינף סאה גערע.
 סטעטעס זאָגענמעהל, צווייא
 הונדערט געטראַקנעטע טרוי.
 בען, צווייא הונדערט פֿייגעני
 קיבֿען, לוד עם אויף דאַצו בע.
 שטימטע עזעל, (יט) אונד
 שפראַך צו איהרען קנעכטען:
 געהעט נור פֿאַרויס, איך פֿאַר.
 איך נאָך. איהרעם מאַננע נכל
 זאָגטע זיא דאַאַן ניכטס. (כ) עם
 טראַף זיך, אַלס זיא אויף דעם
 עזעל רייטענר אונטען אַן דען
 אַכהאַנג דעם בערגעם העראַב
 קאַם, דאַס דוד אונד זיינע ליי.
 טע איהר ענטגעגען העראַב
 קאַמען, אינר זיא בעגעגענעסע
 איהנען. (כא) דוד האַטטע (כ)
 זיינען זייטען געשפראַכען: יא

אומזאָנסט האַבע איך אַללעם, וואָס ריעזעם געהאַרטע, אין דער וויסטע בעוואַכט, דאַס פֿאָן

ר ש י

דוד אָליו: והוא בן בליעל מדבר אליו. ואדוניו בן בליעל מהיות דובר אליו מה שאני אומר
 אליך כי יקצוף עלינו: (יח) עשויות. תרג' יונתן תכנח ממולאות גשר דק ובנים פשעין
 בלע"ז כמו שאנינו בפסחים ונותן את הנרעים ובני מעיו לחובו רבי ערפון קורהו תכנח מה
 שחובו לבדו כרבי עקיבא דאזר תולין חולה לו כך היא שנוייה בתוספתא רבי קלונימו' זל"ל
 מן רומי פרהה לנו כן: למוקים. עובים יבשים: דבלים. עיגולי דבלה תאנס דרוסות
 וכבושות ככלי: (כ) יורדים לקראתה. גיח היה בין שני הסהים היא יורדת מהר זה והוא יורד
 מהר זה שכנגדו: (כא) ודוד אמר. בלבו כשאמרו לו נערו גדופי נכל אך לשקר שמרתי וגומר:
 משתין

ב א ו ר

ומזמן ככלל. (יח) עשויות, המתקוות ומנושלות (הרי"ג). צמקם, אשכלות ענבים יבשים.
 דבלים, ככרות תאנים יבשים. (כ) ויורדת, שני הרים ועמק ביניהם, ובאשר ירדה היא מהר
 זה ירד דוד מהר הזני. בספר החי, יתכן שלא היה נאס אומה, לכן ראמה היא את דוד
 ודוד לא ראה אותה אז, וקצוב לזה פירש הרי"ק. (כא) אמר, לאנשיו.
 לא יבי

לו מאומה וישבלי רעה תחת
 טובה: (כג) כה יעשה אלהים
 לאיבי דוד וכה יסיף אם אשאר
 מכל אשר לו עד אור הבקר
 משתין בקיר: (כד) ותרא אביגיל
 את דוד ותמהר ותהרד מעל
 החמור ותפל לאפידוד על פניה
 ותשתחו ארץ: (כה) ותפל על
 רגליו ותאמר ביה אני אדני העון
 ותדבר נא אמתה באזניה ושמע
 את דברי אמתה: (כה) אל נא
 יעושים אדני את לבו אל איש
 הבליעל הזה על נבל כי כשמו
 כן הוא נבל שמו ונבלה עמו

פאן אללעם זייניגען דא=
 זעלכסט ניכטס פערמיסט
 וואורדע, דען ער פֿערגילט מיר
 נון בעזעס פֿיר גוטעס. (כג) זאָ
 מענעגאָטט דען פֿיינדען דוד'ס
 גליק פֿערלוייהען יעטצט אונד
 אין דער פֿאלגע, ווען איך פֿאָן
 אללעם זייניגען ביז דער מאָר-
 גען לייכטעט, איינען, דער
 אָן דער וואָנד פֿיסט, (מיינע
 מיכנספערזען) איכריג לאַססע!
 (כד) אלס אביגיל דעם דוד'ס
 אַנדזיכטיג וואָרד, שטיעג זיא
 איילענדס פֿאָט עזעל הע-
 ראַב, פֿיעל פֿאָר דוד אויף איהר
 אַנטליטץ גיערער, שטרעקטע
 זיך אויף דער ערדע הין,
 (כה) פֿיעל איהם דאָן צו פֿיסען
 אונד שפראַך: איך ביטטע מיין
 הערר, וועלך איין פֿערברע-
 כען! — אַבער ערלויבע דאָך
 דיינער מאַנד, איין וואָרט פֿאָר
 דיר צו רעדען, אונד האָרע
 דיא וואָרטע דיינער מאַנד!

ואני

(כה) עם קהרע ויך ניכט מיין הערר און דיעזען ניעדריגען מאן, און נבל! דען וויא ער
 הייסט, זאָ איזט ער; ער הייסט נבל (פֿערוואַרפֿענער), אונד פֿערוואַרפֿענהייט איזט איהם
 אייגען

ר ש י

(כג) משפין. י"ת ידע מדע משית קירות לבו. ד"א אפילו כלל שדרנו להשחין בקיר:
 (כד) כי אני אדני העון. מתחלה אמרה כך כדי שיעה און לדבריה ולסוף אמרה לו האמת
 אני

ב א ו ר

(כג) לאויבי דוד, פעמים השנועה כה יעשה לרעה, ופעמים כה יעשה לטובה, וכה כה יעשה לאויבי
 דוד טובה אם אשאר. משחין בקיר, כל נוכל להסכים עם אותם הפותרים אותו על כלל, כי אז
 כל יאות לחבר אליו גואליו וקרוביו, ככתוב במ"א (י"ד א'), ולא עכור ועזוב ככתוב במ"ב (ט'
 ח'), ונחנו מוכרחים לפתור על אדם זכר המשחין בקיר, וכן דעת הרלב"ג וגעזעניוס, ואפשר
 שמע דוד מאביגיל, ובשבילה רצה לחמול על כל הנשים בניחה. (כד) כי אני, לדעתנו הדין
 עם ח"י שחרגס בי בנעו, והוא מלת הקריאה ומורה בקשה ופיוס, אולם אני נוספת שלא
 לזורך, כמו יהודה אמה, ואמרה העון כה"א הקריאה כלומר שרון גדול נעשה כך, ומהמית
 רוחה לא ביארה הכל כראוי, גם כל רחמה להאריך בו רק לרבות דברי פיוס, ואם לא היתה
 מודה כי עון גדול עשה נבל, לא הי' דוד שומע לה כידוע בחכמת הנפש. ושעורו, כי אדוני!
 העון! (גדול מנשוא הוא) אולם בדבר נא אמתך וכו'. (כה) נבל שמו, נבל הוראתו רשע
 הנבלתי

וְאֲנִי אֲמַתְךָ לֹא רִאִיתִי אֶת־נַעֲרִי
 אֲדֹנָי אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ: (כו) וְעַתָּה
 אֲדֹנָי הִי־יְהוָה וְהִי־נִפְשָׁה אֲשֶׁר
 מָנְעָה יְהוָה מִבּוֹא בְדָמַיִם וְהוֹשַׁע
 יָדָה לְךָ וְעַתָּה יִהְיוּ כְנָבָל אֵיבֶיךָ
 וְהַמְבַקְשִׁים אֶל־אֲדֹנָי רָעָה:
 (כז) וְעַתָּה הַבְּרָכָה הַזֹּאת אֲשֶׁר־
 הֵבִיִּיא שִׁפְחָתְךָ לְאֲדֹנָי וּנְתַנָּה
 לְנַעֲרִים הַמְתַּהַלְכִים בְּרַגְלֵי
 אֲדֹנָי: (כח) שָׂא נָא לִפְשַׁע אֲמַתְךָ
 כִּי עָשָׂה־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְאֲדֹנָי בֵּית
 נְאֻמָּן כִּי־מְלַחְמֹת יְהוָה אֲדֹנָי
 נִדְחָם וְרָעָה לֹא־תִמְצָא בָּךְ
 מִיָּמֶיךָ: (כט) וַיִּקַּם אָדָם לְרַדְפֶּךָ

ולבקש

אייגען. איך, דיינע מאַגד
 אַבער, האַבע דיא דיענער מיין
 נעם העררן, וועלכע דוא אַב
 געשיקט, ניכט צו זעהען בע
 קאַממען. (כו) נון, מיין העררן
 ביים לעבען דעם עוויגען אונד
 ביא דיינעם לעבען בעשוואַרע
 איך דיך, דאַס דיך דער עוויגע
 אַכגעאַלטען האַכען זאַלל. אין
 בלוטשולד צו געראַטהען, אונד
 דיר אייגענמעכטיג גענוגטה
 אונד צו פֿערשאַפֿען! מאַ
 גען נון דעם נבל אַללע דיינע
 פֿיינדע גלייכען, דיא מיין
 נעם העררן אונטערנאַנג ווינ
 שען! (כז) היער איזט אַלזאָ דאַ
 געשענק, וועלכעס דיינע מאַגד
 מינעם העררן געבראַכט; ער
 לויבע, דאַס עס דען דיענערן
 איבערגעבען ווערדע, וועלכע
 מינעם העררן אויף דעם צוגע
 פֿאַלגען. (כח) פֿערצייהע דאַך
 דעם פֿערברעכען דיינער מאַגד
 וויללען! געוויס, עס ווירד דער

עוויגע מינעם העררן איין דויערהאַפֿטעס הויז ערריכטען, דען דיא קריעגע דעם
 עוויגען האַט מיין הערר געפֿיהרט, אונד זאָ לאַנגע דוא לעכסט, איזט קיין
 טאַדעל אַן דיר געפֿונדען וואַרדען. (כט) יענער מענש מאַכטע זיך צוואַר אויף, דיך צו
 פֿער

ר ש י

אני אמתך לא ראיתי את נערי אדני: (כו) אשר מנעך. ששלחתי לקראתך למנעך משפחות
 דמים: והושע ידך לך. מלנקים אתה בעלמך את נקמתך ונענש: יהיו כנבל אויבך. נתנבאה
 ברוח הקודש שלא יאריך ימים: (כז) ונתנה לנערים. ונתתן לנערים המתהלכים וגו' נתנה
 לשון עבר ונתנה לשון הנא: (כח) כי עשה יעשה ה' לאדני בית נאמן. להיות מלך על ישראל
 לסיני ורעה לא תמצא בך לכך לא נאה לך לעשות שלא כדון להוליח לעז על מלכותך;

ב א ו ר

הנלתי מאמין בה' איש בליעל ורע מעללים. (כו) אשר מנעך וגו', לדעתנו הוא החלק האחרון
 מהמאמר, והמלה מנעך מורכב מעתיד ועבר יחדו, והכוונה, בחי ה' אשניעך שתי' פנישתי
 עתה למניעה לך לבל תבוא בדמים ובל חושע ידך לך, וכמו כן משמע בדברי הרו"ג. (כז) ועתה
 הנרכה, מקרא קצר, ושיעורו ועתה הנה הנרכה וכו'. ונתנה, עבר המהוסך לעתיד,
 (כח) לפשע אמתך, לדעתנו מקרא קצר הוא והשיעור שא לא לפשע בעבור אמתך. עשה,
 מפה עד פסוק ל' הוא מאמר מוסגר, והוא כטובת שכל אגה חוק דבריה לזורים המכויקים
 חן דוד המגדילים חכמתם והתלמוד גדל מעשיו והוס דרכיו, והמשך הפסוקים בל יתנגד לזה,
 לא חמצא, לא נמצאה, ומלת מימך מוביח ע"ז וכן תרגומו לא אשתבמית, (הרד"ק). (כט) אדם,

פֶּעַר פֶּאֲלָעוֹן, אונד דיינען אונ-
 טער גאנג צו בעפערדערן,
 איבער דיא פערזאן מיינעם
 העררן ווירד פֶּערבונדען כליי-
 בען אים בונדע דער לעבענ-
 דיגען מיט דעם עוויגען דיינעם
 גאטטע; אונד דיא פערזאן
 דיינער פֶּיינדע ווירד ער היינט
 שליידערן, (וויחייטען טטין)
 אין דער שליידער העהלונג.
 (ל) ווען דער עוויגע איינסט
 מיינעם העררן ווירד אללעם
 געזעהען לאַססען, וואָס ער
 איבער דין גוטעם פֶּעהייסען
 האט, אונד דין איבער ישראל
 צום רעגענטען זעטען ווירד,
 (לא) זאָ וואָלל דיר דיעזעס ניכט
 צום אַנשטאָס אונד צום געוויס-
 סענשטאַבעל זיין, אָ הערר!
 דאָס דיא אומזאָנסט כלוט פֶּער-
 גאָססען, אונד מיין הערר זיך
 זעלבסט גענוגט הואונג פֶּער-
 שאַפֶּט העטטע! ווען דער
 עוויגע עם מיינעם העררן ווירד

וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי וְהִיִּתָּה נַפְשׁ
 אֲדֹנָי צָרוּרָהוּ בְצָרוּר הַחַיִּים אֶת
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נַפְשׁ אִיבֶיךָ
 יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקַּלְעִי: (ל) וְהָיָה
 כִּי־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְאֲדֹנָי כְּכֹל אֲשֶׁר־
 דִּבֶּר אֶת־הַטּוֹבָה עֲלֶיךָ וְצִוְיָה לְגִיד
 עַד־יִשְׂרָאֵל: (לא) וְלֹא־תִהְיֶה זֹאתוֹ
 לָךְ לְפִוְקָה וּלְמַכְשׁוֹל לֵב לְאֲדֹנָי
 וּלְשִׁפְךָ דָּם חַנּוּם וּלְהוֹשִׁיעַ אֲדֹנָי
 לִי וְהֵיטֵב יְהוָה לְאֲדֹנָי וּזְכַרְתָּ
 אֶת־אֲמֹתָי: (לב) וַיֹּאמֶר דָּוִד
 לְאַבְיָגַל בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר שְׁלַחְךָ הַיּוֹם הַזֶּה לְקַרְאֹתִי:
 (לג) וּבְרוּךְ טַעַמְךָ וּבְרוּכָה אַתָּה
 אֲשֶׁר כָּלִיתָנִי הַיּוֹם הַזֶּה מִבּוֹא

בדמים
 וואָהלערגעהען לאַססען, זאָ ווירסט דא אַן דיינע מאַנד דענקען! — (ל) דוד אַנטוואָר-
 טעטע דער אביגיל: געלאַבט זייאדער עוויגע, דער גאָטט ישראל'ס, דאָס ער דין היי-
 טע מיר ענטזעגען געשיקט האַט! (ל) געזענגעט זייא דין פֶּערשטאַנד, אונד געזענגעט
 דוא זעלבסט, ווייל דוא מיך הייטע אַכגעהאַלטען האַסט, אין בלוטשולד צו קאָממען,
 אונד

ר ש י

(כט) כף הקלע - מחינת עיר רחנה עשויה במין כף באמצע הקלע שנותן בה האבן:
 (ל) והיה כי יעשה ה' וגו'. ותמלוך: (לא) ולא תהיה וגו' לפוקה. לכשלוך כמו לפיק ברכי'
 שחס היית עושה זאת לא יהיה לך פתחון פה לרדות אדם לדורות הנאים על שפינות דמים:
 ולהושיע אדני לוי. שחוקים אמה את נקמתך: (לג) כליתני. מנעת אותי כמו לא תכלא
 יחמיד

ב א ו ר

על שאלו. והיחה וגו', שלא יכול שאלו להמיתך. נפש אדני, הכנה"ו גדר כלל בספר זיקיא
 שיפז מורה חמיד על חיבור הנפש עם הגוף, ואיך ישמח כי יסוה שגס הני"ג אמר פה זאת!
 אח ה', כמו לפני ה' אלהיך וכו'. בצרור החיים, הנפשות אשר עודנן בחיים כדורות יחד
 אים באים, והסתים נפרדות מלכור החיים. בחוך כף הקלע, כאלו היתה אבן מונחת בתוך
 כים הקלע. (לא) לפוקה, ענין מכשול, כמו ופיק ברכים (הוד"ק) וזכרת, עוד תתן לי
 תשיאות חן ומודה על שמנעתך מנוח בדמים. (ל) כעמך, שנלך כליתני, מנענתי.
 וחבאת

ש מ ו א ל א כה

בְּדָמַיִם וְהוֹשַׁע יָדַי לִי: (לד) וְאוֹלָם
חַי־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
מָנְעָנִי מִדָּרֵעַ אֶתְךָ כִּי לֹא
מָהֲרָת וְתִבְאֲתִי לִקְרֹאתִי כִּי אִם-
נֹתֵר לְגַבֵּל עַד-אוֹר הַבִּקְרָה
מִשְׁתִּין בְּקִיר: (לה) וַיִּקְחֵהוּ מִיָּדָה
אֶת אֲשֶׁר-הִבִּיֵּאתָ לוֹ וְלָהּ אָמַר
עָלִי לְשָׁלוֹם לְבֵיתְךָ רְאִי שְׁמַעְתִּי
בְּקוֹלְךָ וְאִשָּׁא פְּנֶיךָ: (לו) וְתִבֵּא
אֲבִיגַיִל וְאֶל-נָבָל וְהִגִּיהָ לֹא
מִשְׁתָּהּ בְּבֵיתוֹ כְּמִשְׁתָּהּ הַמֶּלֶךְ
וְלֵב נָבָל טוֹב עָלָיו וְהוּא שָׂכַר
עַד-מָאֵד וְלֹא-הִגִּידָהּ לוֹ דָּבָר
קָטָן וְגָדוֹל עַד-אוֹר הַבִּקְרָה:
(לז) וַיְהִי בַבִּקְרָה בְּצֵאת הַיּוֹן מִנָּבָל
וְהִגִּידָהּ אֵשֶׁתוֹ אֶת-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וַיָּמַת לְבוֹ בְּקִרְבּוֹ וְהוּא
הָיָה לְאָבִן: (לח) וַיְהִי כַעֲשָׂרֹת

וחבאת קרי. הימים

תרגום אשכנזי עז

אונד מיר זעלבסט גענוגטהו.
אונג צו פֿערשאַפֿפֿען! (לד) אַל־
לִיין, זאָ וואָהר דער עויגע,
דער גאָטט ישׂראל'ס לעכט,
דער מִיד אַבנעהאַלטען האָט,
דיך אונגליקליך צו מאַכען! וואָ-
רעסט דוא ניכט איילענדס מיר
ענטגעגען געקאָממען, זאָ וואָ-
רעדעס נבל, ביז דער מאָרגען
לייכטעס, אויך קיין וואַנדערס-
סער אי בריוג געבליעבען.
(לה) היערויף נאָהם דוד פֿאָן
איהר, וואָס זיא איהם גע-
בראַכט האָטטע, אונד שפראַך
צו איהר: ציעהע נאָך דיינעם
היזע אין פֿריערען הינויף! ויע-
הע איך האַכע אויס אַכטונג
פֿיר דיינע פֿערזאָן דיינע ביטטע
ערהאַרט. (לו) אַלס אַבִּיגַיִל צו
נבל קאַם, וואָר אין זיינעם-הוי-
זע איין גאַסטמאַהל גלייך דעם
גאַסטמאַהלע איינעם קעניגס.
נבל וואָר וואָהלגעמוטה אונד
אונגעמיין זעהר בערוישט: זיא
אַבער זאַנטע איהם פֿאָן גראָס
ביז קליין קיין וואָרט (פֿאָן מיה-
רעק פֿאָרגאָנגע) ביז אַם ליכ-
טען מאָרגען. (לז) דעס מאָר-
גענס, אַלס דער רויש פֿאָן

נבל געווייכען, ערצעהלטע איהם זיינע פֿרויאר דען גאַנצען פֿאָרגאַנג, עם ערשטאַרב זיין
הערץ אין איהם, אונד ער וואָרד וויא פֿערשטיינערט. (לח) אונגעפֿעהר צעהן טאַגע

נאָ-

ר ש י

רחמיק לא יכלה ממך: והושע ידי לי. מוסב על מצא בדמים מ"ס של מצא מחוברת על והושע
כמו מצא בדמים ומהושע ידי לי: (לז) צלאת היין מונבל. כד פג סמרא מונבל: וימת לבו.
שנלטיצר על המנחה שהובאת לדוד: (לח) נעשרת הימים. שנעת ימי אכלו של שמואל חלה לו
הקב"ה שלא יתערב אכל רשע באכלו ואח"כ חלה ג' ימים ומת כענין שנאמר ויגוף ה' את נבל
ואמר

ב א ו ר

(לד) וחבאת, מורכב מעתיד ועבר יחדו, ומלאנו עוד שני פעמים, תנאחה לראש יוסף, ובהם
תנאחתך טובה. (לה) ואשא פניך, יען שנאחתי פניך ע"כ שמעתי נקולך.
ויבויף

הַיָּמִים וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־נָבֶל וַיָּמָת׃
 (לט) וַיִּשְׁמַע דָּוִד כִּי יָמָת נָבֶל וַיֹּאמֶר
 בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר רַב אֶת־רִיב
 חַרְפְּתֵי מִיד נָבֶל וְאֶת־עַבְדּוֹ חֶשֶׁךְ
 מִרְעָה וְאֶת־רַעַת נָבֶל הַשֹּׁיֵב יְהוָה
 בְּרֵאשׁוֹ וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיְדַבֵּר
 בְּאַבְיָגַיִל לְקַחְתָּהּ לּוֹ לְאִשָּׁה׃
 (מ) וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי דָוִד אֶל־אַבְיָגַיִל
 הַכַּרְמֶלָה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ לֵאמֹר
 דָּוִד שְׁלַחְנוּ אֵלֶיךָ לְקַחְתָּךְ לּוֹ
 לְאִשָּׁה׃ (מא) וְתִקְּמוּ וְתִשְׁתַּחֲוּ אֲפִים
 אַרְצָה וְהֹאמְרוּ הִנֵּה אִמְתְּךָ
 לְשִׁפְחָה לְרֵחֵץ רַגְלֵי עַבְדֵי אֲדֹנָי׃
 (מב) וְהַתְּמַהֵר וְתִקְּמוּ אַבְיָגַיִל וְתִרְכַּב
 עַל־הַחֲמֹר וְחָמֵשׁ נְעֻרֹתֶיהָ
 הַהֹלְכוֹת לְרַגְלָהּ וְחֵלֶךְ אַחֲרֶיהָ
 מִלְּאֲכָנֵי דָוִד וְתַהֲיֶירוּ לְאִשָּׁה׃

נאכהער ראפֿטע דער עוויגע
 דען נבל הינוועג, אונד ער
 שטארב. (לט) אלס דוד ער-
 פוהר, דאס נבל געשטארבען,
 דא שפראך ער: געלאָבט זיין
 דער עוויגע, דער דיא רעכטס-
 זאָכע וועגען מיינעם פֿאָן נבל
 ערליטטענען שימפֿעס גע-
 פֿיהרט, זיינען קנעכט פֿאָם
 באַזען אַבנעהאַלטען, דיא
 שלעכטהייט נבל'ס אַבער זיין
 נעם הויפטע האַט ענטגעלטען
 לאַססען! דוד שיקטע הין,
 ליעם אום אביגיל ווערבען, זיא
 זיך צור פֿרויא צו נעהמען.
 (מ) עס קאמען דיא דיענער
 דוד'ס צו אביגיל נאך כרמל,
 אונד טרונגען איהר פֿאַלגענדעם
 פֿאַר: דוד האַט אונז צו דיר
 אַכגעזאַנדט, דיך איהם צור
 פֿרויא צו נעהמען. (מא) זיא
 שטאַנד אויף, ביקטע זיך מיט
 דעם אַנטליטץ צור ערדע, אונד
 שפראך: דיינע מאַגד איזט
 גערן איינע שקלאַפֿין, דיא פֿיין
 סע דער דיענער מיינעם העררן
 צו וואַשען. (מב) זאָדאַן מאַכ־

ואח טע זך אביגיל איילענדס אויף, בעשטיעג איינען עועל, ליעם זיך פֿאָן פֿינף איהרער מערעכען בעגלייטען, פֿאַלגטע דען אַכגעזאַנדטען דוד'ס, אונד וואַרד זיינע פֿרויא. דוד

ר ש י

ואמר מר חלה שלשה ימים ומת זו היא מיתת מגפה. ורבותינו אמרו אלו עשר ימי תשובה שהמתין לו הקב"ה שיחזור בתשובה. וי"א כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעבדי דוד ששלח לו דוד עשרה נערים והאכילן: (לט) את ריב חרפתי. גידופו שחירפני היום רבו ענדים המתפרצים: ואת עבדו חשך מרעה. שלא הרגתיו:

מעוכה

ב א ו ר

(לח) ויגוף, ע"י הנהלה, כראותו כי ה' קרוב יום אידו נתעלף ונפל למשכב. (לט) וידבר באביגיל, י"ת ושאל באביגיל. (מא) הנה אמתך, ע"כ הענוה אמרה זאת, אף כי לא עמדה לפני דוד (מהרלב"ג). (מב) ההלכות לרגלה, אשר הלכו אחריה, והשיעור ותלך אחרי מלאכי דוד וקמש נערותיה וכו'

ש מ ו א ל א כה כו

תרגום אשכנזי עה

(מג) דוד הייראטעטע אויך דיא אחינועם אויס יורעאל, אונד ביידע וואורדען זיינע עהעגאט= מיננען. (מד) שאול אבער גאב זיינע מאַכטער מיכל, וועלכע דוד'ס פֿרויאוואַר, דעם פֿלטי, זאָהן דעם ליש אויס גלים.

(מג) וְאֶת־אֲחִינוּעַם לָקַח דָּוִד מִיזְרְעֵל וְתַהֲיִין גַּם־שְׁתֵּיהֶן לוֹ רִנָּוִים: (מד) וְשָׂאֵל נָתַן אֶת־מִיכַל בִּתּוֹ אֵשֶׁת דָּוִד לְפִלְטִי בֶן־לִיש אֲשֶׁר מִגְּלִים:

כו (ה) עם קאמען דיא איינ= וואָהנער פֿאָן זיף (זבער= חז"ל) צו שאול נאך גבעה, אונד זאגטען: זיעהע! דוד העלט זיך בייא אונז אויף דער אָנהעהע חכילה געגען דיא ווי= סטע צו פֿערבאָרגען. (ז) שאול מאַכטע זיך אויף, נאָהם דרייא טויזענד אייסערלעזענז לייטע אויס ישראל מיט זיך, אונד צאָג נאָך דער וויסטע זיף הינאָב, דען דוד דאָזעלכסט אויפֿצווֹכען. (ג) אויף דער אַנ= העהע חכילה, וועלכע דיא אויסזיכט נאָך דער איינזאָדע צו האַט, אונד צוואַר אַן דער שטראַסע, שלוג שאול ויין לאַ= גער אויף. דוד היעלט זיך אין דער וויסטע אויף, אונד זאָה איין דאָס שאול איהם נאָך דער וויסטע פֿאַלגט. (ד) דוד שיק= טע קונדשאַפֿטער אויס, אונד ערפֿוֹהר, דאָס שאול ווירקליך אַנגעקאָממען איזט. (ה) ער מאַכטע זיך אַלס דאָן אויף, קאָם אַן

כו (ב) וַיָּבֹאוּ הַזֹּפִים אֶל־שָׂאֵל הַגְּבַעְתָּהּ לֵאמֹר הֲלוֹא דָּוִד מְסַתְהֵר בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן: (ג) וַיִּקָּם שָׂאֵל וַיִּרְדֵּא־מִדְּבַר־זִיף וְאֵתּוֹ שְׁלֶשֶׁת־אַקְפִּים אִישׁ בְּחֹרֵי יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד בְּמִדְּבַר־זִיף: (ג) וַיִּתֵּן שָׂאֵל בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן עַל־הַדָּרֶךְ וְדָוִד יָשָׁב בְּמִדְּבָר וַיֵּרָא כִּי בָא שָׂאֵל אַחֲרָיו הַמְּדַבֵּרָה: (ד) וַיִּשְׁלַח דָּוִד מְרַגְלִים וַיֵּדַע כִּי־בָא שָׂאֵל אֶל־נָכוֹן: (ה) וַיִּקָּם דָּוִד וַיָּבֹא אֶל־

המקום

ערפֿוֹהר, דאָס שאול ווירקליך אַנגעקאָממען איזט. (ה) ער מאַכטע זיך אַלס דאָן אויף, קאָם אַן

ב א ו ר

וכו', ולא נודע האם רכנו גם הנה על חמונים או הלכו ברגליהן. (מג) גם שחיהן, כל שחיהן, ובלתי ניתן להתרגם, ואפשר שרצה לומר שנתן לה גדולה ותפארת כלאשמו אחינועם, ולא הגדיל האחת על האחרת. (מד) לפלטי בן ליש, והקשו הראשונים איך לקח פלטי א'א? ואיך חזר ולקחה דוד א'א? והרד"ק הכנה בתיורוליס. ומה נלול במים אדירים? איך נסיר מהמעשה המכסה אשר עליו כמה אלפי שנים? ואיך נמדוד ימי קדם במדת מצבינו? כל הכולה יבחר תירוץ אשר ימלא חן בעיניו.

כו (ב) בחורי ישראל, בא בני"ת שואית, כי הוא מהקלים, אבל ובחורי ישראל הכריע הוא מהדגושים ולכן בא בני"ת קמוכה. (הרד"ק). (ג) וירא, אס הי' נמשך לפסוק שלאחריו הי' בא במדבר באמת, לכן חשנו שנמשך למעלה. (ד) אל נכון, כתי' בקשיט. במעגל

הַמְּקוֹם אֲשֶׁר חָנָה-שָׁם שָׂאוּל
 וַיֵּרָא דָּוִד אֶת-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר
 שָׁכַב-שָׁם שָׂאוּל וְאַבְנֵר בֶּן-נֶר
 שָׁר-צָבָאוּ וּשְׂאוּל שָׁכַב בְּמַעְגַל
 וְהָעַם הַגָּדוֹל סָבִיבוֹתָיו: (ו) וַיַּעַן דָּוִד
 וַיֹּאמֶר וְאֵל-אֲחִימֶלֶךְ הַחֲתִי וְאֵל-
 אֲבִישׁוּ בֶן-צְרוּיָה אֲחִי יוֹצֵא
 לֵאמֹר מִי-יֵרֵד אִתִּי אֶל-שְׂאוּל
 אֶל-הַמַּחְנֶה וַיֹּאמֶר אֲבִישׁוּ אֲנִי
 יֵרֵד עִמָּךְ: (ז) וַיָּבֵא דָּוִד וְאֲבִישׁוּ
 אֶת-הָעַם לַיְלָה וְהָיָה שְׂאוּל שָׁכַב
 יָשֵׁן בְּמַעְגָּל וְחַנִּיתוֹ מְעוּכָה-
 בָּאָרֶץ מְרֵאשֶׁתוֹ וְאַבְנֵר וְהָעַם
 שָׁכְבִים סָבִיבוֹתָיו: (ח) וַיֹּאמֶר
 אֲבִישׁוּ אֶל-דָּוִד סֵגֵר אֱלֹהִים הַיּוֹם
 אֶת-אִיבֵיךָ בַיָּדָה וְעַתָּה אֲכַנּוּ גַם
 בַּחֲנִית וּבָאָרֶץ פָּעַם אַחַת וְלֹא
 אֲשַׁנָּה לּוֹ: (ט) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-

אז דען אַרט, וואָ שְׂאוּל זיך
 געלאַגערט האַטטע, אונד
 מערקטע דיא שטעללע, וואָ
 שְׂאוּל אונד זיין העערפֿיהרער
 אבנר, זאָהן נר'ס, לאַגען. שְׂאוּל
 לאַג אים שטייגע, דאָ פֿאַלק
 וואָר אום איהן הערום געלאַג-
 גערט. (ו) (חלם דוד לזיק קמח)
 הוב דוד אָן, אונד זאָטע צו
 אחימלך דעם חתי אונד צו
 אבישי, זאָהן צרויה'ס, דעם
 ברודער יואב'ס: ווער וואַנט
 זיך, מיט מיר צו שְׂאוּל אין דאָ
 לאַגער הינאַב? אבישי אַנט-
 וואָרטעטע: איך (וואַגע עס),
 איך געהע מיט דיר הינאַב!
 (ז) דוד אונד אבישי קאַמען אין
 דיעזער נאַכט צום פֿאַלקע הין,
 אינד פֿאַנדען שְׂאוּל אויף דעם
 שטייגע שלאַפֿענד ליגען,
 זיינען שפּעער צו זיינער קאַפֿפֿ-
 זייטע אין דער ערדע גע-
 שטעקט, אבנר אונד דאָ פֿאַלק
 אים איהן הערום ליגענד.
 (ח) דאָ שפּראַך אבישי צו דוד:
 הייטע האַט דער עוויגע דיינען
 פֿיינד דיר אין דיא האַנד גע-
 לייעפֿערט. ערלויבענון, דאָס
 איך איהן מיט דעם שפּעערע
 זאָטעפֿע, דאָס ער (מיהן דוק) אין דיא ערדע פֿאַהרע, אונד צוואַר מיט איינעם שטאַ-
 סע, זאָהנע איהן צו וויעדערהאַלען. (ט) דוד אַנטוואָרטעטע דעם אבישי: טערטע איהן

סביבותיו קרי. מראשותיו קרי. סביבותיו קרי. יחיד יי אבישי
 זאָטעפֿע, דאָס ער (מיהן דוק) אין דיא ערדע פֿאַהרע, אונד צוואַר מיט איינעם שטאַ-
 סע, זאָהנע איהן צו וויעדערהאַלען. (ט) דוד אַנטוואָרטעטע דעם אבישי: טערטע איהן

ניכט

ר ש י

כו (ז) מעוכה. געולה:

קי

ב א ו ר

(ה) כמעגל, יונתן תרגם בכרקומא, והוא מכלר, ונראה כי פה יפותר על מדרך ודרך,
 מקום ילכו הולכי רגל, כי להרובכים דרך רחב מזה, וע"ד פלס מעגל רגלך, ושאל סנה
 על הדרך. (ז) מעוכה, דחוקה, כמו ומגן וכזות. (ח) אכנו בחנית ובארץ, אכנו בחנית
 מכה

אֲבִישִׁי אֶל־תְּשׁוּחֹתָהוּ כִּי מִי
 שְׁלַח יָדוֹ בְּמִשְׁיַח יְהוָה וְנִקְּחָה:
 (י) וַיֹּאמֶר דָּוִד חִי־יְהוָה כִּי אִם־
 יְהוָה יִגְפְּנוּ אוֹ־יוֹמוֹ יָבֹוא וְמָת
 אִו בַּמֶּלֶחֶמָה יִרְדּוּ וְנִסְפְּרוּ:
 (יא) חֲלִילָה לִי מִיְהוָה מִשְׁלַח יָדִי
 בְּמִשְׁיַח יְהוָה וְעַתָּה קַח־נָא אֶת־
 הַחַנִּית אֲשֶׁר מְרֵאשְׁתּוֹ וְאֶת־
 צַפְחַת הַמַּיִם וְנִלְכְּדוּ־לָנוּ:
 (יב) וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־הַחַנִּית וְאֶת־
 צַפְחַת הַמַּיִם מִרְאֵשֶׁתִּי שְׂאוֹל
 וַיִּלְכוּ לָהֶם וְאִין רֵאָה וְאִין יוֹדַע
 וְאִין מְקִיץ כִּי כָּכֶם יִשְׁנִים כִּי
 תִרְדַּמְתָּ יְהוָה נִפְלָה עֲלֵיהֶם:
 (יג) וַיַּעֲבֹר דָּוִד הָעֵבֶר וַיַּעֲמֵד עַל־
 רֵאשֵׁי־הַהָר מִרְהָק רַב הַמְּקוֹם
 בֵּינֵיהֶם: (יד) וַיִּקְרָא דָּוִד אֶל־

מראשותיו קרי העם

ניכט! דען ווער האט זיך אן
 אייגען געזאלבטען דעם עוויגען
 יע פֿערגריפֿען, אונד וואָרע
 אונגעשטראַפֿט געבליעבען?
 (י) דוד פֿוהר פֿאַרט: זאָ וואָהר
 דער עוויגע לעבט (דוד דאָרפֿסט
 מײן ניכט טערטען)! דען נור
 דער עוויגע מאַג אײהן דורך
 פעסט הינראַפֿען, אָדער זײַ
 נע לעבענסצײט זיך ענדען, אונד
 ער שטערבען, אָדער ער אײן
 דען קריעג ציעהען אונד אומ־
 קאַמען! (יא) דאָ זײַא גאַטט
 פֿאַר, דאָס אײך מיך אַז דען גע־
 זאלבטען דעם עוויגען פֿער־
 גריפֿען זאָללעט! נים נור
 יעצט דען אײהם צור קאַפֿפֿ־
 זײטע געשטעקטען שפּעער
 אונד דען וואָססערקרוג, אונד
 וויר וואָללען אונזערעס וועגעס
 געהען. (יב) דוד נאָהם זעלבסט
 דען שפּעער אונד דען וואָס־
 סערקרוג פֿאַן דער קאַפֿפֿײטע
 שאול'ס, זײַא גינגען פֿאַרט;
 ניעמאַנד זאָה עס, ניעמאַנד
 מערקטע עס, ניעמאַנד ער־
 וואָכטע, דען אַללע שליעפֿען,
 ווײל אײן אײבערנאַטירליכער
 שלאָף זײַא אײבערפֿאַללען.

(יג) דוד גינג אויף דיא אנדערע זייטע הייבער, שטעללעט זיך פֿאַן פֿערנע אויף אייגען בערג־
 גיפֿעל, זאָ דאָס דער רוים צווישען אײהנען גראָס וואָר, (יד) אונד ריעף דעם פֿאַלקע
 אונד

ר ש י

(י) מי'ה' יש אומרים ליכרו נשבעוים אומרים לאכנישי נשבע אס תהרג את הכלדיק אני אערב דמך
 נדמו: כי אס ה' יגפנו. יקרב מיתחו: או יומו יבא. יוס זמן מיתחו בו: (יא) לפסת. ללוסית:

ב א ו ר

מכה גדולה עד שאתקע חנית בלחן תחתיו. (הרד"ק). (ט) אל חשחיתוהו, אל תמיתוהו
 מיתו פתאומית. (י) חי'ת', זה' השבעתיך שאל תשחיתוהו. יגפנו, ימיתו ע"י דבר.
 (יא) מראשותיו, על משקל מרגלות, ומפני עין הפעל גרונית נקוד מראשות. (יב) ויקח
 דוד, אחר שזכר לאכנישי לקחת לקח הוא בעלמו כי ירא פן כל יבנוש אכנישי את ילדו (הכ"ל).
 מראשותי שאול, מקולר מן ממראשיתי שאול. (יד) אל העם ואל אבנר, כראשונה לעס וזכ"כ
 לאבנר

העם ואל-אבנר בן-נר לאמר
 הלא תענה אבנר ויען אבנר
 ויאמר מי אתה קראת אל-
 המלך: (טו) ויאמר דוד אל-
 אבנר הלא איש אתה ומי כמוך
 בישראל ולמה לא שמרת אל-
 אדניך המלך כי בא אחד העם
 להשחית את המלך אדניך:
 (טז) לא טוב הדבר הזה אשר
 עשית חיי-הזהה כי בני-מות אתם
 אשר לא שמרתם על-אדניכם
 על-משיח יהוה ועתה וראה אי-
 חנית המלך ואת-צפחת המים
 אשר מראשתו: (יז) ויבר שאול
 את-קור דוד ויאמר הקוקה זה
 בני דוד ויאמר דוד קולי אדני
 המלך: (יח) ויאמר למה זה אדני
 רדף אחרי עבדו כי מה עשיתי
 ומה בידיר עה: (יט) ועתה ישמע-

אונר דעם אכנר זאָהן נר'ס
 פֿאַלגענדעס צו: וואָללטעסט
 דוא, אכנר! ניכט איינע אַנט-
 וואָרט געכען? אכנר אַנטוואָר-
 טעטע, אונר שפראך: ווער
 ביזט דוא, דער דוא פֿאַר דעם
 קעניגע זאָ שרייעסט? (טו) דוד
 שפראך צו אכנר: ביזט דוא
 ניכט איין פֿאַרנעהמער מאַן?
 ווער איזט דיר אין ישראל גלייך?
 וואָרום האַסט דוא ניכט אי-
 בער דיינען העררן, דען קעניג,
 געוואַכט? איינער אויס דעם
 פֿאַלקע איזט יא הינגעקאַמ-
 מען, דיינען העררן, דען קע-
 ניג צו טערטען. (טז) דאָ פֿער-
 פֿאַהרען, דאָ דוא געצייגט,
 איזט ניכט גוט; זאָ וואָהר דער
 עוויגע לעכט! איהר זיך דעם
 טאָרעס שולדיג, ווייל איהר
 אייערן העררן, דען געוואַלכ-
 טען דעם עוויגען ניכט כג-
 וואַכט האַכעט. זיעהע דיר דאָך
 אויס! וואָ איזט דער שפּעער
 דעם קעניגס אונר דער צו זיי-
 נער קאָפּפּוויטע געשמאַנדע-
 גע וואַססערקרוג? (יז) שאול
 ערקאַנטע דיא שטיממע
 דור'ס אונר שפראך: איזט דיע-
 זעס דיינע שטיממע, מיין זאָהן
 דוד? דוד אַנטוואָרטעטע: מיי-

נע שטיממע איזט עם, מיין הערר קעניג! (יח) לעטצטערער פֿוהר פֿאַרט: וואָ-
 רום פֿערפֿאַלגט מיין הערר זיינען קעכט? וואַס האַכע איך דען בעגאַנגען?
 וועלכע שלעכטהייט האַפּטעט אַן מיינער האַנד? (יט) מאַגע נון מיין
 הערר

ב א ו ר

לאבנר, (הנ"ל). קראח אל המלך, אשר קראת בקול לפני המלך, מפיוט הכד"ק. (טו) איש,
 מאכ. (יז) בני דוד, הטע מסדו וזהבמו אליו וקראת אותו בני, אבל דוד קרא לו בדכך הכנעה
 אלוני

נא אֲדַגִּי הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבָרֵי עַבְדּוֹ
 אִם־יְהוּהָה הִסִּיתָךְ כִּי יָרַח מְנַחֵהָ
 וְאִם בְּנֵי הָאָדָם אֲרוּרִים הֵם
 לִפְנֵי יְהוָה כִּי־גִרְשׁוֹנֵי הַיּוֹם
 מִהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְהוָה לֵאמֹר
 לֵךְ עִבְד אֱלֹהִים אֲחֵרִים:
 (כ) וְעָתָה אֲרִיפֵל דָּמִי אֶרְצָה
 מִנֶּגֶד פְּנֵי יְהוָה כִּי־יֵצֵא מֶלֶךְ
 יִשְׂרָאֵל לִבְקֹשׁ אֶת־פְּרַעֲשׁ אֲחֵד
 כְּאֲשֶׁר יִרְדֹּף הַקְּרָא בְּהָרִים:
 (כז) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל הֲטֹאתִי שׁוֹב
 בְּנִי־דָוִד כִּי לֹא־אָרַע לָךְ עוֹד
 תַּחַת אֲשֶׁר יִקְרָה נַפְשִׁי בְּעֵינֶיךָ
 הַיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה הִסְכַּלְתִּי וְאֲשַׁגָּה

הערר קעניג דיא ווארטע זיי=
 נעם קנעכטעם אנהארען! האט
 דער עוויגע דיק ווידער
 מיך ערצירנט, זא מאג ער
 דיעועם אלס איין וואהלגע=
 פעלליגעס אפפער אויפנעה=
 מען; האבען עס אבער מענע
 שענגעטהאן, זא זייען זיא פאר
 דעם עוויגען פערפלוכט, ווייל
 זיא מיך פערטרעבען האבען,
 אן דעם עוויגען ערבנוט מיך
 אנשליעסען צו קאנען, אלס
 ווען זיא צו מיר זאגען מעכטען:
 „געהע הין, זיא פארעמרען
 מעכטען אונטער ווירפני!“
 (כ) לאס מיין בלוט ניכט פערן
 פאר דער געגענווארט דעם
 עוויגען צור ערדע פליעסען!
 איזט דאך ישראל'ס קעניג
 אויסגעצאגען, איינען פלאה
 אויפצוועבען, (זוכר היד כחללו=
 זעטלען) וזיא מאן איינעם רעב=
 הוהן אויף דען בערגען נאכ=
 זעטצט. (כז) דא שפראך שאול:

הרבה

איך האבע געפעהלט! קאם צוריק מיין זאהן דוד! דען איך ווילל דיר קיין ליד מעהר צופיי
 גען, צור בעלאהונג דאס מיין לעבען הייטע דיר זא טהייער וואר. א, איך האבע אונפער.
 נינפ=

ר ש י

(יט) הסיתך בי. לשנאותי כל הסתה לשון שומה אמי עמינט בלע"ז: ירח מנחה. יקבל נרחמים
 תפילתי להשיב חמתך ממני: כי גרשוני. מארץ ישראל: לך עבוד אלהים אחרים. היולא מא"י לחון
 לארץ כאלו עובד ע"א. ויונתן תרגם איזיל דוד ביני עממיא פלחי טעוותא: (כ) הקורא. עוף

ב א ו ר

אדוני. (יט) ירח מנחה, המפרשים פירשוהו שאביא מנחה לכפרה, ובלתי מתישב נכון כי
 למה יביא כפרה על לא חטא כנפיו כאשר הנטיח? לכן נראה שהמוכן הוא שהקב"ה יקבל
 רדיפתו ופוסק מנוחתו ולערו ויגונו למנחה, ויתרלה בו לרחם עליו ולהטיב מעמדו. מהסתחא,
 מלגור ולהדבק. עבוד אלהים אחרים, א"י עיני ה' דורשות אותה כל הימים, ויונתן תרגם
 צר פלחי טעוות עממיא, ויתכן עוד לומר שחוליה לארץ יעבוד למלכים אחרים, והמלכים
 והשופטים נקראו אלהים, וכן יתורגם (כ). מנגד פני ה', אל אמות בחולה לארץ שהוא
 רחוק מקום השכינה. ירדף, יונתן תרגם דמתרדיף, ואמר הרד"ק שיונתן תרגמו כנפעל

ה ג ה ו ת

(כ) הנכון שהענין כמו שפירשו אונקלוס ורש"י בפסוק ועבדתם שם אלהים מעשי ידי אדם
 (דברי' ד' כ"ח) ששערו ועבדתם לעובדי ע"ז, וע"ש בהמעמר וכן הענין כאן וכמ"ס יונתן.

נינפטיג געהאנדעלט, אונד
 זעהר שטארק געזעהלט |
 (כג) דוד ערוויערערטע אונד
 שפראך: היער איזט דעם קע-
 ניגס שפעער, עס קאממע איי-
 נער פאן דער דיענערשאַט
 העריכער, אונד האַלע איהן
 אב. (כג) דער עוויגע ווירד דעם
 מאַנע זיינע טוגענד אונד זיי-
 נע טרייע שאַן פֿערגעלטען,
 דאָפיר דאָס ער דיך הייטע מיר
 אין ריא האַנד געגעבען, איך
 מיך אַכער און דען געזאָלכטען
 דעם העררן ניכט פֿערגרייפֿען
 וואָלטע. (כד) וויא איך דיין
 לעבען הייטע האָנגעהאַלטען
 האַמע, זאָ האָך ווירד אויך
 דער עוויגע מיין לעבען האַל-
 טע, אונד מיך אויס יעדער
 נאָטה רעטטען. (כה) שאול
 צנט זאָרטעטע דעם דוד: זייא
 געזונגעט מיין זאָהן דוד! דוא
 ווירסט דיין פֿאָרהאַכען אויס-

הַרְבֵּה מְאֹד: (כג) וַיַּעַן דָּוִד וַיֹּאמֶר
 הִנֵּה הַתְּנִית הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲבֹר אֶחָד
 מֵהַנְּעָרִים וַיִּקְחָהּ: (כג) וַיְהוּדָה
 יָשִׁיב לְאִישׁ אֶת־צַדִּיקְתּוֹ וְאֶת־
 אֲמִנְתּוֹ אֲשֶׁר נָתַןָּהּ יְהוָה וְהַיּוֹם
 בְּיַד וְלֹא אֲבִירְתִּי לְשִׁלַּח יְדֵי
 בְּמִשְׁיַח יְהוָה: (כד) וְהִנֵּה כֹאֲשֶׁר
 גִּדְּלָה גַּפְשָׁה הַיּוֹם הַזֶּה בְּעֵינַי כִּן־
 תִּגְדֹּל גַּפְשֵׁי בְּעֵינַי יְהוָה וַיִּצְלַנִּי
 מִכָּל־צָרָה: (כה) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
 אֶל־דָּוִד בְּרוּךְ אַתָּה בְּנֵי דָוִד גַּם
 עָשָׂה תַעֲשֶׂה וְגַם יִכַּר תּוֹכַל וַיִּלְךְ
 דָּוִד לְדַרְכּוֹ וּשְׂאוּל שָׁב לְמִקְוָמוֹ:

חניח קרי ויאמר

פֿיה־ען, אונד גענצליך דורכזעטצען. דוד ניגט ווינעס וועגעס, אונד שאול קעהרטע און
 ווינען אָרט צוריק.

אלליין

ר ש י

שמו קורא סיר"דין בלע"ז וכן קורא דגר ולא ילד ומרדף אחר קני שאר עופות וישב על בניהם:
 (כג) ישיב לאיש לכל לדיק ולדיק:

עתה

ב א ו ר

או בזה פֿעל, ונפלא בעינינו שנעלם מאת הרד"ק שאין פעל חזר בארמית. (כג) לאיש, לאיש
 שעושה כמו שעשיתי, (הרד"ק), ורש"י פירש לכל לדיק ולדיק, ולדעתנו הכוונה על דוד עלמו,
 והראי"י שאר דברי הפסוק. ביד, כמו בילי, וכן ת"י, וכן עזי וזמרת ים, כמו וזמרת ים,
 (הרד"ק), אולם משם אינו נראה לראי"י כי שם נוכל לומר שכוני היו"ד של עזי מושך עלמו
 וזמר עמו, ואעפ"כ תרגמוהו כן, כי פירוש השני של הרד"ק ששז על אבישי אינו מחזור,
 יען כי אמר לשלוח ידי (בה) ברוך אתה, יתכן שזכרו בכרכה כאשר יפטר אדם מרעו בע"ז
 חזרוניבען. עשה תעשה, תכלית ותגמור מבגדך כמו והללית ועשה (דניאל ח' כ"ב).
 וגם יכל חובל, תשיג מחו חפליך, כמו חספה וגם תוכל (מ"א כ"ב כ"ב).

אספה

שמואל א כו

כז (א) ויאמר דוד אל-לבו עתה אספה יום-אחד ביד שאול אין-לי טוב כי-המלט אמרתי ו אר-ארץ פלשתים ונזאש ממני שאול לבקשני עוד בכל-גבול ישראל ונמדתהי מידו: (ב) ויקם דוד ויעבר הוא ושש-מאות איש אשר עמו אל-אכיש בן-מעוך מלך-גת: (ג) וישב דוד עם-אכיש בגת הוא ואנשיו איש וביתו דוד ושתי נשיו אחינעם היזרעאלית ואביגיל אשת-גבל הכרמלית: (ד) ויגד לשאול כי-ברח דוד גת ולא-יוסף עוד לבקשו: (ה) ויאמר

פתח כסוף כסוק ובלתנת. יסף קרי

דוד

תרגום אשנזי פא

כז (א) אלליון דוד דאכטע זיך: איטצט קאננטע איך איינעם טאנעם אין שאול'ס האנד פלעטצליך אומקאממן. פיר מיך איזט ניכטס בעם-סער, אלס דאס איך אין דאן לאנד דער פלשתים ענטקאמ-מע; זא ווירד שאול פאן מיר אכאטעהען, מיך אין אללען בעצירקען ישראל'ס פערנער אויפצוויצען, אונד איך ווערדע זיינער האנד ענטרינגען. (ב) דוד מאכטע זיך אלזא אויף, אונד רייזטע מיט זיינען זעלס היינ-דערט מאן צו אכיש, זא האן מעיך'ס, דעם קעניגע פאנגת, היינבער. (ג) דוד היעלט זיך אלזא בייא אכיש אין גת אויף, זא וואהל ער אלס זיינע לייטע, יעדער מיט זיינער פאמיליע, דוד מיט זיינען ביידען פרויען: אחינעם אויס וזרעאל אונד אביגיל, עהעמאלליגע פרויא דעם נבל אויס כרמל. (ד) אלס דעם שאול אנגעצייגט ווארד, דאס דוד נאך גת ענטשלאהען זייא, זוכטע ער איהן ניכט מעהר אויף. (ה) דוד שפראך

צו

ר ש י

כז (א) עתה אספה יום אחד. שמה יארוז ויבא עלי פתאום:

ולמה

ב א ו ר

כז (א) אספה, הנפעל מנל"ה בעתיד, והוראתו מיתה פתאומית במלחמה כפירוש רש"י שמה יארוז ויבא עלי פתאום. (ב) ויעבר, עבר את גבול ארץ ישראל. אל אכיש, ואג"ג שכבר היה אצלו פעם אחת בסכנה, ורק ע"פ נס גדול נמלט מידו, אכשר שאניש זה איש אחר הי', והראוי כי לעיל נאמר אכיש סתם, ופה נתיחס בן מעוך, או שנראשונה הי' דוד לבדו אצלו ולא הי' נודע לאכיש שאול רודפו ומנקש מיתתו, וכשהכירוהו סרני פלשתים פחד שלא יחמרו שבעימה התרקה להיות ננאש בשאול למצן יהי' מרגל בארץ פלשתים; אבל עתה נודע הדבר שאול רודף אחריו מנבול לגבול, וגם התקנלו לדוד שז מאות איש מרי נפש הננאשים בשאול וקודם שנכנס לגת שלא לאכיש וברשותו הלך שמה, ואכיש התרעה לו להביאו בארצו לנעבור יהי' לשלן ולקץ מבאוב לשאול וכאשר דוד בעצמו יפסע לבח ערי יהודה. והס דברי הרד"ק בתוספת מלח ותבלין. (-) ולא יסף, בן הקרי, והנתיב ולא יוסף, ואכשר שהנתיב בא לרמוז שדוד בעצמו הציב שגיד קדם לשאול כי ברח גת, למען לא יוסף עוד לנקצי, ונא בשפת

הרגום איכנוי

צו איכיש: מאכטע איד דאך
גנארע בייא דיר געפונדען האט
ביזו! מאן געבע מיר אונטער
דען לאנדשטערטען איינען
אדט אן, ווא איד וואהנען קאן.
ווארום ואלל דיין קנעכט בייא
דיר אין דער רעוידענץ וואה-
נען? (ו) איכיש גאב איהם דאס
מאלס צקלג. דאהער געהאר-
טע צקלג ביז אויף דיעזען טאג
דען קעניגען יהודה'ס. (ז) דיא
דויער דער צייט, וועלכע דוד
אים געפילדע דער פלשהים
צובראכטע, וואר איין יאהר
אונד פיער מאנאטע. (ח) דוד
אונד זיינע לייטע צאנען גע-
וועהנליך הינויף, אונד פיע-
לען פיינדליך איין אין דאן
לאנד דעם גשור, דעם גרו
אונד דעם עמלק, וועלכע דאן
לאנד פאן יעהער איננע האט-
טען, ביז נאך שור אונד דעם
לאנדע מצרים הין. (ט) דוד
ער-

שמואל א כו

דוד אל-אכיש אס-נא מצאתי
הן בעיניך יתנו-לי מקום באחת
ערי השדה ואשבה שם ולמה
ישב עבדך בעיר הממלכה עמך:
(ו) ויהיו-לו אכיש ביום ההוא
את-צקלג כן היתה צקלג
למלכי יהודה עד היום הזה:
(ז) ויהי מספר הימים אשר-ישב
דוד בשדה פלשתים ימים
וארבעה חדשים: (ח) ויעל דוד
ואנשיו ויפשוטו אל-הגשור
והגרזי והעמלקי כי הנה ישבות
הארץ אשר מעולם בואך שורה
ועד-ארץ מצרים: (ט) והכה דוד

אח והגורי קרי ר ש י

(-) ולמה ישב עבדך גו'. ואתה לך למשא: (ו) ימים וארבעה חדשים. מיעוט ימים שנים וא"ל לפרש
ימים זה שנה שהרי לא הלך דוד אלל אכיש עד שמת שמואל ושאלו לא מלך אחר מיתת שמואל אלא
ארבעה חדשים כמו שזכרנו בסדר עולם וגם ממזין שזכרנו של עלי ועשרים שנה שהיה הארון
בקריית יערים הרי שנים שנה לא מהם חמשים ושנים של שמואל ושנה אחת לעבורו עם ארבעה
חדשים הללו ושבע שנים שמלך דוד בזכרון קורם שהביא את הארון מקריית יערים נמלא של
מלך שאלו אחר מיתת שמואל יותר מארבעה חדשים: (ח) ויעל דוד. ל' הוה הוא תמיד הי'
רגיל בכך: בואך שורה. מן מעלנא דתגרא:

אל

באור

הסמך, כמו זכור מלחמה ואל תוסף. (ח) ולמה ישב, ואתה עליך למשא (רש"י), ודעתו הי'
שלא ירגישו בו כפסטי על המקומות זולת ארץ ישראל ויהודה (הרד"ק). (ו) אח צקלג, ואע"פ שזכרת
ביום הארץ בתוב שזקלג היתה לבני יהודה, אולם הלא גם ארץ פלשתים וממלכת ערי הממלכה
גם הם נחמו שם לישראל, ועוד לא באו לידם, ואם היתה לקלג בידם בודאי כנראה
מהם הפלשתים, ולכן היתה רק למלכי יהודה ולא לשבע יהודה (הרד"ק בשנינו מעט). והנה
מבסוק זה הוכיח הרד"א ששמואל לא כתב כל ספר שמואל, ועיין בצנזר לב"ז. ולפי הפשוט
נראה שהספרים היו נקראים פעמים רבות ע"ש ראשיתם, והתחלת ספר זה הי' ספור לידת
שמואל, לכן נקרא שמואל. (ז) ימים, שנה, כאשר בזכרוננו צ"י עדן בעדן וארבעה ירחין,
ורש"י ראה לספור היעה הזאת מכסת מיתת שמואל וכבר אמרנו שאין לנו לסמוך על חשבון
זה. (ט) ויעל, תמיד הי' רגיל בכך (רש"י). מעולם, מוזן קדם ישנו אלה משפחות באותה
הארץ

את הארץ ולא יהיה איש ואשה
 ולקה צאן ובקר וחמרים וגמלים
 ובגדים וישב ויבא אל-אכיש:
 (י) ויאמר אכיש אל-פשתהם
 היום ויאמר דוד על-נגב יהודה
 ועל-נגב הירחמאלי ואל-נגב
 הקני: (יא) ואיש ואשה לא יהיה
 דוד להביא גת לאמר פן-יגדו
 עלינו לאמר כה-עשה דוד וכה
 משפטו כל-הימים אשר ישב
 בשדה פלשתים: (יב) ויאמן אכיש
 בדוד לאמר הבאש הבאיש בעמו
 בישראל והיה לי לעבד עולם:

ערשלוג דאכייא דיא איינוואה-
 נער דיעוער לאנדשאפט, ליעם
 ווערער מאן נאך ווייב לעבען,
 נאהם קליינפיעה, עזעל, קא-
 מעעלע אונד קליידער וועג,
 אונד קאם צו אכיש צוריק.
 (י) דא פראנטע אכיש: האכט
 איהר ניכט הייטע אינען
 שטרייפצוג אונטערנאמען?
 דוד ערווערערטע: (ווי מוכ-
 טערנמהעטן מיינטן) געגען זידען
 יהודה'ס, געגען זידען
 ירחמא'ס, געגען זידען קיני'ס.
 (יא) דוד ליעם דעסוועגען ווע-
 דער מאן נאך ווייב לעבען אונד
 נאך גת ברינגען, ווייל ער דא-
 טע: זיא קאנגטען איבער אונז
 דיא נאכריכט פערברייטען:
 „ווא איז דוד פערפאהרען!“
 דיעועם וואר זיינע וויזע דיא
 גאנצע צייט, דיא ער אין דעם
 געפילדע דער פלשחים צוגע-
 ויהי

ברצט האטטע. (יב) אכיש טרויעטע אלוף דעם דוד אונד דאכטע: ער האכט נונמעהר
 זיין פאלק אונד ווירד מיין עוויגער אונטערטהאן בלייבען.

א'ם

ר ש י

(י) אל פשתים. למ"ד מתחלפת בנו"ן כמו ויעש לו נשכה בס' עזרא כמו לשכה:
 ושמואל

ב א ו ר

הארץ לנטח ולא נשמו מזרוב דוד. (י) אל פשתים היום, הראב"ע פירטו כמשמעו והוא דרך
 שאלה, הלא פשתים היום? ואף כי לא מנינו השלילה אל. אלל העבר, והרד"ק אמר שנקלף
 הנו"ן בלמ"ד והוא כמו או, והוא דוחק יותר שגשתנה האות והתנועה, גם דעת הר"י ג' והרלב"ג:
 שאמרו שהוא כמו על בלתי מתייב על המשך הכתוב, לכן הוכרחו להסכים יותר להראב"ע
 אף שתשוב דוד נוטה יותר לדעת רש"י והרד"ק. (י) נגב הירחמאלי, מסתמא משפחה מה
 מיהודה או משמעון. הקיני, והם בעלי ברית ישראל. (יא) לאמר, השיעור לאמר כה עשה
 דוד, והכוונה שהם יוכלו להגיד ולאמר שכה עשה דוד שפוט על גזורי וגרוי ועל העמלקי,
 לכן לא ימי' דוד איש ואשה, ואם אין הנגינה מסכמת לפירוש זה, נל נוכל לרחוק ממנו בעבור
 לאמר השני אשר אין לו מוכן בזולת פירוש זה. (יב) הבאיש, כי יבא שרש ב' אש בהפעיל עם
 שימוש את מורה שעשה איש אשר שנוא אלל אחר, ובשימוש ב"ת מורה כי הנושא שנוא דבר
 אחר, ומובנו מרידה.

לכן

כח (א) אום דיעוע צייט גע-
 שאהעס, דאס דיא
 פלשתים איהרע העערע צום
 קריעגע צוזאמען צאגען, אים
 ישראל אנצוגרייפען. דאשפראך
 אכיש צו דוד: דוא זאלסט
 וויססען, דאס דוא מיט מיר
 אים קריענסהעערע אויסציע-
 הען ווירסט, דוא אונד דייע
 לייטע. (ב) דוד ערוועדערטע
 דעם אכיש: איך בעטהייערע
 דיר, דאס דוא דאן ערפאהרען
 זאלסט, וואס דיין קנעכט
 לייסטען ווירד! היערויף
 שפראך אכיש צו דוד: זא
 פערויכערע איך דייך, דאס איך
 דייך צו מיינעם לייכועכטער
 אויף אימער ערנענגען ווער-
 דע! (ג) שמואל וואר טאדט,
 גאנץ ישראל האטטע איהן בע-
 טרויערט, אונד אין זיינער
 זאהנשטאדט אין רמה בע-
 גראבען; שאול האטטע אל-
 לע טאדטענבעשווארער אונד
 ציינענדייטער פאם לאנדע
 וועגעשאפט. (ד) דיא פלשתים

כח (א) ויהי בימים ההם ויקבצו
 פלשתים את מחניהם
 לצבא להלחם בישראל ויאמר
 אכיש אל דוד ידע תדע כי אתי
 תצית במחנה אתה ואנשיך:
 (ב) ויאמר דוד אל אכיש לכן
 אתה תדע את אשר יעשה עבדך
 ויאמר אכיש אל דוד לכן שמר
 לראשי אנשיך כל הימים:
 (ג) ושמואל מת וספדו לו כל-
 ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו
 ושאל הסור את האבות ואת-
 הידענים מהארץ: (ד) ויקבצו
 פלשתים ויבאו ויחנו בשונם
 ויקבץ שאול את כל ישראל
 ויחנו בגלבע: (ה) וירא שאול את-

מחנה

צאגען ויך צוזאמען, קאמען אונד בעצאגען איין לאגער צו שונם; שאול צאג וויעדער
 גאנץ ישראל צוזאמען, וועלכע דאן צו גלבע איין לאגער בעצאגען. (ה) אלס שאול
 דא

ר ש י

כח (ג) ושמואל מת. הרי כבר נאמר וימת שמואל אלא לפי שכן לדבר בשאל שהולך לדרוש
 בבעלת אוב פתח ואמר ושמואל מת שאלו היה קיים ממוז היה שאל דורש. ושאל
 הסור האבות והולך לנקא אשה בעלת אוב: ויספרו לו כל ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו.
 ויספרו עלוהו כל ישראל וקברוהו ברמתא וספרו ענוהי אנש ביתיה ובעירו מוסב על ויספרו לו

ב א ו ר

כח (ב) לכן אתה תדע, לפי הפשוט אשר לכן מורה פה כמו על כן, בלתי מיושב לשון אתה
 תדע, כי שם הנוסף הנוסף קודם טעם מוחלט עתיד כל יבא רק בראש מאמר,
 ופה מתחיל המאמר מן לכן, והי' ראוי לומר לכן תדע, כמו לכן העמדתך, בשביל זה
 דעתנו נוטה שהיא לשון שבועה להאמת הנטות דבריו, וכמו כן לכן כל הורג קין, שפגשו
 לשון שבועה, ולפי' מתחיל מן אתה תדע מאמר שלם, וכן אמר ג"כ אביש לדה. לכן שומר
 לראשי אנשיך. (ג) ושמואל מת, נסמך על שלמעלה שאמר פרשה כ"ה וימת שמואל, ולכן
 אמר מת ולא וימת, וזכר זאת פה שרבה לספר מעשה בעלת אוב שהעלתה את שמואל.
 (ד) בגלבע, עיר קטנה בהר אשר לו ג"כ שם זה, והי' כפי עדות חכמי העמים, והביא

ש מ א ל א כח

תרגום אשכנזי פג

מַחְנֵה פְּלִשְׁתִּים וַיֵּרָא וַיַּחְרַד לְבָבוֹ
 מְאֹד: (ו) וַיִּשְׁאַל שְׂאוּל בַּיהוָה
 וְלֹא עָנָהוּ יְהוָה גַּם בְּחִלְמוֹת גַּם
 בְּאֹרִים גַּם בְּנְבִיאִים: (ז) וַיֹּאמֶר
 שְׂאוּל לְעַבְדָּיו בִּקְשׁוּ-לִי אִשָּׁת
 בְּעַלְתֵּי-אֹזֹב וְאֶלְכָה אִתָּהּ
 וְאֶדְרָשָׁה-בָּהּ וַיֹּאמְרוּ עַבְדָּיו אֵלָיו
 הֲנִיחֵה אִשָּׁת בְּעַלְתֵּי-אֹזֹב בְּעֵין דָּוָר:
 (ח) וַיִּתְחַפֵּשׂ שְׂאוּל וַיִּלְבַּשׂ בְּגָדִים
 אֲחֵרִים וַיִּלְךָ הוּא וּשְׁנֵי אַנְשֵׁים
 עִמּוֹ וַיָּבֹאוּ אֶל-הָאִשָּׁה לַיְלָה
 וַיֹּאמֶר קְכוּמִי-נָא רִי בְּאֹזֹב וְהָעֲלִי

דאן לאגער דער פלשתים איין
 בערזאה, געריעטה ער אין
 פֿורכט, אונד זיין הערץ וואָרד
 זעהר בעזאָרנט. (ו) שאול בע-
 פֿראַנטע דען עוויגען, דער
 עוויגע אָבער ערטהיילטע
 איהם וועדער דורך טריימע,
 נאָך דורך דיא אורים נאָך
 דורך דיא פֿאַפֿעטען איר-
 גענד איינע אַנטוואָרט.
 (ז) שאול שפראַך צו זיינען דייע-
 גערן: זוכעט טיר איין ווייב
 אויף, וועלכע איינע טאָדטענע
 בעשוואַרערין איזט, דאַס איך
 צו איהר הינגעהען, אונד זיא
 בעפֿראַגען קאַן. זיינע דייענער
 זאָגטען איהם: עם בעפֿינדעט
 זיך איינע טאָדטענבעשוואַרע-
 רין אין עין דור. (ח) שאול

מאַכטע זיך אונקעננטליך, אינדעם ער אַנדערע קליידער אַנצאָג, גינג אין בעגלייטונג צוויי
 ער מעננער הין, אונד זיא קאַמען דעם נאַכטס צו דייעזעם ווייבע. ער שפראַך דאָן צו
 איהר: צויבערע מיר דורך דיא שוואַרצקונסט יעמאַנדען הער, אונד ברינגע מיר דען הערויף,
 וועל.

ר ש י

ספדוהו נרמה כשקברוהו וספדוהו איש איש צעירו: (ו) גם באורים. לסי שהרג נוב עיר
 הכהנים לא נענה: (ח) ויתחפש שאול. סינה בגדיו וכן התחפש וכל במלחמה וכן ברוב כח
 יתחפש לבושי וכן תירגס יונתן ואישתני שאול: ויבואו אל האשה לילה. יום היה אלא מתוך
 לרמס

ב א ו ר

בעל מחקרי ארץ ראי' לזה, שלקמן (ש"ח' כ"ח) נאמר הרי בגלגוע בני"ח לפני השם. (ו) גם
 בחלמוה, מלאנו כי השם הודיע לבני אדם העתידות ע"י חלומה, כמו חלום פרעה ומלום גדעון
 וחלום נבוכדנצר, ואמר ג' פעמים גם להשוות הדבר מכל לך. גם באורים, האף שהי' האפוד
 אצל דוד אמר הרד"ק אפשר ששלח אנשים שם לדרוש על המלחמה, ויותר נראה, שלכן לא ענהו
 ד' באורים, יען שלא הי' יכול לשאול בהם על מלחמתו, כי לא הי' האפוד אצלו, ולכן שתק
 שאול מהם לקיץ פסוק ט"ו. (ז) אשה, כל במכרת כמו אשת יפת תואר (הרד"ק), וצ"ו אמר
 בחל"ע שלא נמצא אשת בנפרד, ולא ראה גם בניאור לנת"ה גם הרד"ק פה. ואדרשה בה,
 על דבר המלחמה. בעלת אוב, הרמ"ד נ"ע, אשר הי' ערום ביראה, כסה תחת לשונו
 מעשה החושב הזאת, וממעשה הנזכר פה ידענו כי השואל באוב, אמר כי העלה מת מקברו
 להגיד עתידות, והרוב המכנס המפורסם מה"ו משה לגדוויא ביאר בערוך אשר הוליא לאור,
 הוראת השם הזה במועלות ודעת, ידרש הקורא הנעים דבריו משם וינעכו לכו. (ח) ויהחפש,
 שטט בגדי מלכות ולבש בגדים אחרים כדי שלא תכירנה בעלת אוב (הרד"ק). קסומי נא לי, בשקל
 מלכי

וועלען אײך דיר זאגען ווערדע.
 (ט) דא פרויא שפראך צו
 איהם: דוא ווייסט יא, וואס
 שאול געטהאן, דאס ער דיא
 טאדטענבעשווארערינגען אונד
 דיא צייכענדייטלער אויס דעם
 לאנדע פערטילגט האט; וואס
 רום שטעללסט דוא דײך וועגען
 מיינער אין דיא שלינגע געפאנגע-
 גען, מיר דען טאד צו צו ציע-
 הען? (י) שאול שוואר איהר
 ביים עוויגען אונד שפראך: זא
 וואהר דער עוויגע לעכט, דאס
 דײך דעסוועגען קיינע שטראפע
 טרעפען זאלל! (יא) דא ווייב
 פראנטע: ווען זאלל אײך דיר
 הערויפבריינגען? ער שפראך:
 ברינגע מיר שמואל הערויף!
 (יב) אלס דא ווייב דען שמואל
 זא, דא שריע זיא לויט אויף,
 אונד שפראך צו שאול: ווארום
 האסט דוא מיך הינטערגאנגע-
 גען? דוא ביזט יא שאול!
 דער

לִי אֵת אֲשֶׁר-אָמַר אֱלֹהִים:
 (ט) וְהֵאמֵר הָאִשָּׁה אֵלָיו הִנֵּה
 אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר-עָשָׂה שָׂאוּל
 אֲשֶׁר הִכְרִית אֶת-הָאֲבוֹת וְאֶת-
 הַיָּדְעָנִי מִן-הָאָרֶץ וְלָמָּה אַתָּה
 מְרַגְּקֵשׁ בְּנַפְשִׁי לְהַמִּיתַנִּי:
 (י) וַיִּשְׁבַּע לָהּ שָׂאוּל בַּיהוָה לֵאמֹר
 חַי-יְהוָה אֲם-יִקְרָךְ עֵוֹן בְּדָבָר
 הַזֶּה: (יא) וְהֵאמֵר הָאִשָּׁה אֶת-מִי
 אָעִלְה־ךָ וַיֹּאמֶר אֶת-שְׂמוּאֵל
 הָעַרְי־לִי: (יב) וַתֵּרָא הָאִשָּׁה אֶת-
 שְׂמוּאֵל וַתִּזְעַק בְּקוֹל גָּדוֹל
 וְהֵאמֵר הָאִשָּׁה אֶל-שָׂאוּל לֵאמֹר
 לָמָּה רַמִּיתַנִּי וְאַתָּה שָׂאוּל:

ויאמר

חק' דגושה

ר ש י

כרתם היה דומה להם ללילה כך דרש ר' תנחומא: (ט) מתוקם, מנקש תקלה: (יב) ותזעק בקול גדול. שראתה עולה שלא כדרך העולים שהמעלה בזכורו עולים רגליהם למעלה חזה עלה

ב א ו ר

מלכי עלינו, ונהסך קרן חטף (ר"ל חטף קמץ) לע"הם ופ"א הפעל בקמץ רחב לתפארת המלה (הכ"ל). והנה כל מעשה כישוף הי' בהשתדלות מעשים ידועים להכנות הידועות ההן אשר לפי דעת ההמון היו למעלה מהטבע, וגם עשו בן המכשפים להסתיר מחבולותיהם מעיני כל, ובל דבר הנעשה בלאט וקרא קס ס, ופס הכוונה הודיעי לי העתיד ע"י שאילת האוב. והעלי לי, אמר לשון עליה על שהמת שוכן בקבר בתוך האדמה, שלפי דעת הקדמונים שנת נשמת האדם על גויחו בקבר, או שהאמינו בשאול מקום הרפאים ונשמות הנפרדות מגויחו במענה האדמה או תחתיה. (ט) מתנקש, נראה שנהכרית שאול האובות הזהיר מסתמא לבלתי שאול בהם, ולכן אשרה חף שאתה מתראה כאלו תעבור על מצות שאול וא"כ שמהראוי שכל אירא ממך כי לא תרשע עלמך, אבל זאת איננה רק לתת מכשול לפני לגרום מיתתו. (י) יקרר, דגש הקו"ף לתפארת הקריאה, בן אשר הרד"ק ומלאנו ג"כ מקרה לילה בדגש הקו"ף אשר גשעניוס מדמהו לזה, שהוא לז"הק, אמנם הראב"ע אמר שם שהמ"ס לשימוש ומסקלו קרה כמו מזדה אחזתו. (יב) את שמואל, לפי דעת רב סעדי' ורב הא"י גאון רש"י רכינו בזיי והרמב"ן משאג ששואל הנביא דיכר עמו ממש, אמנם הרב שמואל חפני

(יג) וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ אֶל-הַיְרֵאִי
 כִּי מָה רָאִית וְתֹאמְרֵי הָאִשָּׁה אֶל-
 שְׂאוּל אֱלֹהִים רָאִיתִי עֲלִים מִן-
 הָאָרֶץ: (יד) וַיֹּאמֶר לָהּ מַה-תֹּאמְרוּ
 וְתֹאמְרֵי אִישׁ זָקֵן עָלָהּ וְהוּא עִמָּה
 מַעִיר וַיֵּדַע שְׂאוּל כִּי-שְׂמוּאֵל
 הוּא וַיִּקַּד אַפָּיִם אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:
 (טו) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל-שְׂאוּל
 לָמָּה הִרְגוּתָנִי קְהַעֲלוּת אֶתִּי
 וַיֹּאמֶר שְׂאוּל צַר-לִי מְאֹד
 וּפְלִשְׁתִּים וּגְלַחְמִים בִּי וְאֱלֹהִים
 סָר מֵעָלַי וְלֹא-עֲנִנִי עוֹד גַּם בְּיַד
 הַגְּבָאִים גַּם-בַּחֲלָמוֹת וַאֲקַרְאָהּ

(יג) דער קעניג ערוויערערטע
 איהר: פֿירכטע ניכטס! וואס
 האסטו דא דען געזעהען? דא
 וייב גאב דעם שאול צור אנט-
 ווארט: איך האבע איינען ער-
 האבענען גייסט אויס דער ער-
 דע אויפֿשטייגען זעהען. (יד) ער
 שפראך צו איהר: וויא זעהט
 ער אויס? זיא זאגטע: איין אל-
 טער מאן שטייגט הערויף
 אין איינעם אבער כאטעל גע-
 היללט! דא מערקטע שאול,
 דאס עס שמואל זיא. ער גייג
 טע זיך מיט דעם אנטליטץ צור
 ערדע, אונד פֿערבייגטע זיך.
 (טו) שמואל שפראך צו שאול:
 ווארום האסטו דא מיך אויפֿ-
 געשרעקט, אונד מיך הערויף
 ערשיינען לאססען? דא שפראך
 שאול: איך בין זעהר בע-
 דרענגט! דיא פלשחים גריי-
 פֿען מיך אן, גאטט איזט אבער פֿאן מיר געוויכען, אונד האט מיר וועדער דורך טריימע נאך
 דורך פראפעטען איינען בעשייד מעהר ערטהיילען לאססען. איך ליעס דיך הערפֿאר
 רופֿען

ר ש י

עלה ראשו למעלה כשזיל כבודו של שאול: (יג) אלהים ראיתי עולים מן הארץ. מלאכים שנים
 משה ושמואל שנתירא שמואל שמוא אני מתבקש בדין והעלה משה עמו כדאיתא בתענית:
 (יד) מה תארו. ג' דברים נאמרו באוב המעלה אותו רואהו ואינו שומע קולו והנשאל לו
 שומעו ואינו רואהו לפיכך שאל מה תארו ואחר לא רואהו ולא שומעו: והוא עוטה מעיל.
 שהיה רגיל ללבוש מעיל שני ומעיל קטן תעשה לו אמו ובמעילו נקבר וכן עלה וכן לעתיד
 לבא יעמדו בלבושיהם: (טו) הרגותני. המרדתי: גם ביד הנביאים גם בקלומות. אבל
 באורים ותומים לא אמר לו ואע"פ שאל בהם כמו שאמר למעלה שהיה בוש ממנו על שהרג
 נוב עיר הכהנים: ואקראה לך. לשון ואזעק אזריך כמו נקרא נקראתי בהר הגלבוע וכמו וחס
 נקרא

ב א ו ר

חפני גאון, הרלב"ג הרמב"ם הראב"ע והרד"ק אמרו שאין באוב וידעוני ממש, והכל רמיה
 וזקר, והראב"ע מכנה המאמינים בהם בשם ריקי מוח, ועיין ברד"ק שקיבץ כמעט כל
 הדיעות, ואין פה המקום לברר דבר זה. (יג) אלהים, גדול, כמו אלהים לא תקלל (הרד"ק).
 (טו) למה, על הרוב אם באה המלה הזאת לפני אות גרונית המ"ם רפה, והטעם מלרע,
 ופה הוא בדגש ומלעיל אף שהוא לפני אות גרונית הרגותני. המרדתי. ואקראה,
 הה"א נוספת כי משפטו ואקרא, והרי"ג אמר שהי' ראוי לבוא ואקראה כמו אשמעיה ונא קמן
 האל"ף השניה תחת הרי"ג וקמן האל"ף נשתנה לסגול, והרד"ק אמר שמלאנו כמוהו יד' שנה
 סלה

לֵךְ לַיהוּדִיעַנִי מַה אַעֲשֶׂה׃
 (טז) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וְלִמָּה תִשְׁאַלֶנִּי
 וַיהוָה סָר מֵעֲלֶיךָ וַיְהִי עֲרֵךְ׃
 (יז) וַיַּעַשׂ יְהוָה לוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
 בְּיָדִי וַיִּקְרַע יְהוָה אֶת־הַמַּמְלָכָה
 מִיָּדְךָ וַיְהִינָה לְרַעְךָ לְדָוִד׃
 (יח) כַּאֲשֶׁר לֹא־שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל יְהוָה
 וְלֹא־עָשִׂיתָ חֲרוֹן־אָפוֹ בְּעַמְלֶק
 עַל־כֵּן הִדְבֵּר הַזֶּה עֲשֵׂה־לְךָ יְהוָה
 הַיּוֹם הַזֶּה׃ (יט) וַיִּתֵּן יְהוָה גֶּם
 אֶת־יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּיַד־פְּלִשְׁתִּים
 וּמָחָר אָתָּה וּבְנֵיךָ עִמִּי גַם אֶת־
 מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל יִתֵּן יְהוָה בְּיַד
 פְּלִשְׁתִּים׃ (כ) וַיִּמָּהַר שְׂאוּל וַיִּפֹּל
 מִלֹּא־קוֹמָתוֹ אֶרְצָה וַיֵּרָא מָאֵד
 מִדְּבַרֵי שְׁמוּאֵל גַּם־כָּל־לֹא־הָיָה
 בּוֹ כִּי לֹא אָכַל לֶחֶם כָּל־הַיּוֹם

רופען, מיך צו אונטערריכטען, וואס איך טהון זאלל. (טז) שמואל ערוויעדערטע: ווארום בע- פראגסט דוא מיך, דא דער עוויגע פאן דיר געוויכען, אינד דיינעם פיינדע צונעטהאן איזט? (יז) דער עוויגע האט איהם געטהאן, וואס ער דורך מיך פעהריסען; דער עוויגע האט נעמליך דאן רייך דיר אויס דער האנד געריסען, אונד עס דיינעם דיר אס ראנג- גע גלייכען, דעם דוד גענע- בען, (יח) ווייל דוא דען בע- פעהל גאטטעס ניכט בעפאלג- טעסט, אונד זיינען ברענגענע- דען צאָרן עמלק ניכט פיהלען ליסעסט; דעס האלב איזט ריעס ערפאלגט, וועלכעס דיר דער עוויגע צו דייעוער צייט ווידער- פאהרען לעסט. (יט) דער עווי- גע ווירד אויך דייך פאלק ישראל מארגען דען פלשחים אין דיא האנד ליעפערן, אונד מאַר- גען ביזט דוא אונד דיינע זאָה- נע בייא מיר; יא אויך דאן העער דער ישראל ווירד דער עוויגע דען פלשחים אין דיא האנד געבען. (כ) שאוּל פיעל זיינער לענגע נאך שנעלל צו באַדען, דען ער געריעטה דורך שמואל'ס ווארטע אין גראסע פורכט, אויך האטטע ער קיי- נע לייבעסקראַפֿט, דען ער האטטע דען גאנצען טאג אונד דוא גאנצע נאכט ניכטס גע- געסען

ר ש י

נקרא איש רע ובליעל הוכרתי להיות נקרא אליך שתודיעני מה אעשה: (טז) ולמה תשאלני. הרי שאלת מן הנביאים החיים: ויהי ערך. והוא בסעדיה דגברא דאח בעיל דבניה. ערך לשון שונא וכמה יש במקרא: (יז) לרעדך לדוד. ובזייו לא הזכיר לו שמו אלא ונתנה לרעדך הטוב ממך לפי שהיה ירא ממנו: (יט) אתה ובניך עמי. במחילתי:

ב א ו ר

סלה, וכן חזרו געועניוס. (טז) ערך, לרך, בחילוף כד"י בעין ושיעורו לערך, או עס עריך, (וכזר, כאשר בארנו זאח, דברנו עס ידידנו הינס הכולל מו"ס משה לנדא נר"ו, וכמדומה אמר לי ג"כ זאת או כזאת על מלה אחרת). (יז) לו, לדוד כאשר יבאר מיד. (יט) עמי, כל שיהיו סתים כמוהו. (כ) גם כח, גם זאת סנה שכל ארלה בזילת הפחד מדברי שמואל יען

וְכָל-לַיְלָה: (כא) וְתָבוֹא הָאִשָּׁה
 אֶל-שְׂאוֹר וְתָרָא כִּי-נִבְהַל מְאֹד
 וְתֹאמַר אֵלָיו הִנֵּה שָׁמְעָה
 שִׁפְחָתְךָ בְּקוֹלֵךָ וְאֲשִׁים נַפְשִׁי
 בְּכַפִּי וְאֲשַׁמַּע אֶת-דְּבָרְךָ אֲשֶׁר
 דִּבַּרְתָּ אֵלָי: (כב) וְעַתָּה שְׁמַע-נָא
 גַּם-אֶתָּה בְּקוֹל שִׁפְחָתְךָ וְאֲשַׁמָּה
 לִפְנֵיךָ פֶת-לֶחֶם וְאֶכּוֹל וְיִהְיֶה כִּי
 לַח כִּי תֵלֵךְ בְּדַרְךְ: (כג) וַיִּמָּאֵן
 וַיֹּאמֶר לֹא אֶכֶל וַיִּפְרְצוּ-בּוֹ
 עַבְדָּיו וְגַם-הָאִשָּׁה וַיִּשְׁמַע לְקֹלָם
 וַיָּקָם מִהָאָרֶץ וַיֵּשֶׁב אֶל-הַמַּטָּה:
 (כד) וְלֹאֲשָׁה עֶגְל-מִרְבֵּק בְּבֵית
 וְתַמְהָר וְתוֹזְבְּהָרוֹ וְתַקְחָה-קָמַח
 וְתִלֵּשׁ וְתִפְהֶוּ מִצּוֹת: (כה) וְתִגְשׁ
 לִפְנֵי-שְׂאוֹל וּלְפָנָי עַבְדִּיו וַיֹּאכְלוּ
 וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ בַלַּיְלָה הַהוּא:

ויקבצו

בעססען. (כא) דאז ווייב גינג
 צו שאול הין, אינד זעה, דאס
 ער זעהר בעשטירצט וואר; דא
 זאגטע זיא צי איהם: זעהע!
 דינע סאגד האט דינער
 שטיממע געהאר געגעבען, איד
 האבע מיין לעבען געוואגט.
 אונד דינעם וואונשע, דען
 דוא מיר אויסגעדריקט. פאל-
 געגעלייסטעט. (כב) זא ערהא-
 רע אויך דוא דאך דיא ביטטע
 דינער מאגד! ערלויבע, דאס
 איד דיר איין שטיק בראד
 פארלעגע, אים עס, דאמיט
 דוא קראַט האבעסט, ווען
 דוא דיא ריקרייזע אנטריסטסט.
 (כג) ער ווינערטע זיך אונד
 שפראך: איד מאג ניכט עס-
 סען! וינעדיענער אונד אויך
 דאז ווייב דראנגען איז איהן,
 אינד ער נאכ איהרער שטימ-
 מע געהאר, שטאנד פאן דער
 ערדע אויף, אונד זעטצטע זיך
 אויף דאז זאָא. (כד) דאז
 ווייב האטטע איין געכעסטע-
 טעס קאלב אים הויזע; זיא
 איילטע, שלאַכטעטע עס,
 נאָהם מעהל, מאַכטע איינען
 טייג, אונד בוק אונגעווייערטע קיבען. (כה) זיא רייכטע זאָלכע פאָר שאול אונד ווינען דיע-
 נערן הין, זיא אַסען, מאַכטען זיך זאָדאן אויף, אונד רייזטען נאָך דיעועלכע נאָכט אַב.
 דיא

ר ש י

(כד) עגל מרבק. עגל פטיס:

מיוס

ב א ו ר

יען שלא היה נו כח שלא אכל כל-היום. (כג) ויפרצו, כמו ויפלו, הרבו לבקש לפניו.
 (כד) עגל מרבק, עגל מפוטם. וחפשו, נעלמה החל"ף וכתווי ותאסרו, וכן ולעמאז תמרו.

אפקה

כט (א) דיא פלשתיים צאָגען
 צללע איהרע העע.
 רע נאך אפק צוזאממען, אונד
 דיא ישראל לאַגערטען זיך אן
 דער קוועללע צו יזרעאל.
 (ב) דיא פֿירשטען דער פלשתיים
 צאָגען צו הונדערטען אונד טויִ
 זענדען העראַן. דוד אונד זייִ
 נע לייטע צאָגען צור לעטצט
 מיט אכיש העראַן. (ג) דיא בעי
 פֿעהלסהאכער דער פלשתיים
 פֿראַגטען: וואָס זאָללען דייע
 זע עברים היער? אכיש ער
 וויערערטע איהנען: דיעועם
 איזט דאך דוד, איינסטיגער
 דיענער שאול'ס, קעניגס אין
 ישראל, דער איינע לאַנגע
 צייט, יא שאַן יאהרע בייא מיר
 זיך בעפֿינדעט, אָהנע דאָס
 איך אן איהם, זייט דעם ער
 אונז צוגעפֿאללען ביז אויף דייע.
 זען טאג, דען מינדעסטען טאג
 דעל געפֿונדען העטטע. (ד) דאָ
 וואורדען דיא פֿירשטען דער
 פלשתיים איבער איהן אויפֿגע
 בראַכט, אונד שפראַכען צו
 איהם: לאַס דען מאַן צוריק זיך
 ווענדען, דאָס ער נאך זיינעם
 אַרטע צוריקקעהרע, וואָהין דוא
 איהן אַנגעווייעזען האַסט, אַבער

כט (א) וַיִּקְבְּצוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־כָּל־
 מַחְנֵיהֶם אֶפְקָה וַיִּשְׂרְאֵל
 חָנִים בְּעֵין אֲשֶׁר בְּיַזְרְעֵאל:
 (ב) וְסַרְנֵי פְּלִשְׁתִּים עֲבָרִים
 לְמֵאוֹת וּלְאַלְפִים וְדָוִד וְאֲנָשָׁיו
 עֲבָרִים בְּאַחֲרָנָה עִם־אֲכִישׁ:
 (ג) וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים מַה
 הָעֲבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר אֲכִישׁ
 אֶל־שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים הַלֹּא־זֶה דָּוִד
 עֶבֶד וְשָׂאוֹל מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 הָיָה אֲתִי זֶה יָמִים אִוְזָה שְׁנַיִם
 וְלֹא־מָצָאתִי בּוֹ מְאוּמָה מִיּוֹם
 נָפְלוֹ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: (ד) וַיִּקְצְפוּ
 עָלָיו שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ לוֹ
 שָׂרֵי פְּלִשְׁתִּים הֲשֵׁב אֶת־הָאִישׁ
 וַיֵּשֶׁב אֶל־מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הִפְקִדְתּוּ
 שָׁם וְלֹא־יָרַד עִמָּנוּ בְּמִקְחָמָה
 וְלֹא־יְהִי־לָנוּ לְשֹׁטֵן בְּמִקְחָמָה

ובמה
 ניכט מיט אונז אין דען קביעג ציעהע, אונד אונז אין דער שלאַכט נאַכטהייליג זייא! דורך
 וואָס

ר ש י

כט (ג) מיום נפלו - מיום מנייתו עלי:

ב א ו ר

כט (א) אַפְקָה, אַפּק זױ הי' נחלת ישכר אלל יזרעאל, בי יזרעאל נחלת ישכר, והנה
 הפלשתיים נסעו מזונס הקרובה לים התיכון מזרחה אפקה, והר הגלבוע הוא סעיף
 מהר תבור. (ב) עוברים למאות, היו עוברים עם מאות ואלפים אנשיהם (הרד"ק). (ג) זה
 ימים או זה שנים, הפליג הזמן אשר הי' בארץ פלשתיים, להגדיל אמונת דוד בעיני הסרנים.
 מאומה, לרעה לנו. נפלו, אשר נפל מעם שאול ועמו, וכן ת"י מיומא דאחפרא. (ד) הפקדתו,
 עזיתו

וּבַמָּוֶה יִתְרַצֶּה זֶה אֶל-אֲדָנָיו
הָלוֹא בְּרֵאשֵׁי הָאֲנָשִׁים הָהֵם:
(ה) חֲלֵא-זֶה דָּוִד אֲשֶׁר יַעֲנֵנִי לֹא
בְּמַחֲלוֹת לֵאמֹר הִכָּה שְׂאוֹל
בְּאֶלְפֵי וְדוֹד בְּרִבְבוֹתָיו: (ו) וַיִּקְרָא
אֶכִּישׁ אֶרֶץ-דָּוִד וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי חַיִּי
יְהוָה כִּי-יֵשֶׁר אַתָּה וְטוֹב בְּעֵינָי
צִאתְךָ וּבִאֲךָ אֵתִי בְּמַחֲנֶה כִּי
לֹא-מִצֵּאתִי בְּךָ רָעָה מִיּוֹם בּוֹאֲךָ
אֵלָי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה וּבְעֵינָי
הַסְּרָנִים לֹא-טוֹב אַתָּה: (ז) וְעַתָּה
שׁוּב וּלְךָ בְּשָׁלוֹם וְלֹא-תַעֲשֶׂה
רָע בְּעֵינָי סְרָנֵי פְּלִשְׁתִּים:
(ח) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶרֶץ-אֶכִּישׁ כִּי מָה
עָשִׂיתִי וּמַה-מִּצֵּאתָ בְּעַבְדְּךָ מִיּוֹם
אֲשֶׁר הָיִיתִי לְפָנֶיךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה
כִּי לֹא אָבוֹא וּנְלַחֲמֶתִי בְּאִיבֵי
אֲדָנֵי הַמֶּלֶךְ: (ט) וַיַּעַן אֶכִּישׁ וַיֹּאמֶר
אֶרֶץ-דָּוִד יִדְעֶתִי כִּי טוֹב אַתָּה

תרגום אשכנזי פו

וואס קאן זיך דיעזער מאן בייא
זיינעם העררן געפעלליג מאי
כען? וואהרליך נור דורך דיא
קעפפע דיעזער מעננער!
(ה) איזט דיעס ניכט דוד, דעם
מאן אין טאנצקאהרען צוי
וויכצטע:

„מאכטע שאול שאן טוי.
„זענדע ניערער, טעדטעטע
„דוד זאגאר מיר ארען!?”

(ו) דא ליעס אכיש דען דוד רוי.
פען, אונד שפראך צו איהם:
זא וואהר דער עוויגע לעכט,
דאס איך דיך פיר רעדליך האל.
טע, אונד דיין אויס, אונד
איינציעהען אין דאז לאגער אן
מיינער זייטע מיר גאנץ רעכט
איזט, דען איך האבע ניכטס
שלעכטעס אן דיר געפונדען,
זייט דעם דוא צו מיר געקאמי.
מען ביז אויף דיעזען טאג; נור
דען פירשטען ביזט דוא ניכט
רעכט. (ז) קעהרע אלוא צו.
ריק, ציעהע אין פריעדען,
אונד האנדלע אין דען אויגען
דער פירשטען ניכט שלעכט.
(ח) דא שפראך דוד צו אכיש:
וואס האכע איך אכער בעגאני.
גען, וואס האסט דוא אן דיי.
נעם דיענער, זייטדעם איך מיד
פאר דיר דאז ערשטע מאל בע.

פונדען ביז אויף דיעזען טאג (טעדענחעפטעס) וואהרגענאממען, דאס איך ניכט הינגע-
הען, אונד אלוא דיא פיינדע מיינעם העררן קעניגס ניכט בעקעמפען זאלל? (ט) אכיש גאב
דעם דוד צור אנטווארט: איך ווייס וואהל, דאס דוא רעכטשאפען ביזט; אין מיינען
אוי-

ב א ו ר

עשיתו לפקיד, כי נתן לו חלק לירושא. יחרצה, יעשה עלמו להיות רכוי לאדוניו. בראשי
האנשים, ובדה"א י"ב י"ט נאמר בראשיתו ימול אל שאול, ומשמע שהניו כן מדברי הספוק
פה. (ו) בעיני, מושך עלמו ואמר עמו, והשיעור כי ישר אתה וגם טוב אתה בעיני. (ז) ולא
חעשה רע, לשאר פה במחנה נגד דעת הסרנים. (ח) כי, נמוזן אולם. (ט) כי טוב
אחה, זה הוא מאמר שלם והמלה אתה מושך עלמו ואמר עמו ושיעורו ידעתי כי טוב אתה,
ואתה

בְּעֵינַי כַּמְלֶאךְ אֱלֹהִים אֲךְ שָׂרִי
 פְּלִשְׁתִּים אָמְרוּ לֹא־יֵעֲלֶה עִמָּנוּ
 בַּמִּלְחָמָה: (י) וְעַתָּה הַשְׁכֵּם
 בְּבִקְרָ וְעַבְדֵי אֲדֹנָיךְ אֲשֶׁר־בָּאוּ
 אִתְּךָ וְהַשְׁכַּמְתֶּם בְּבִקְרָ וְאוֹר
 לְכֶם וּרְכוּ: (יא) וַיִּשְׁכֵּם דָּוִד הוּא
 וְאֲנָשָׁיו לָלֶכֶת בְּבִקְרָ לָשׁוּב אֶל־
 אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וּפְלִשְׁתִּים עָלוּ
 יִזְרְעָאֵל:

ל (ח) וַיְהִי בְּבֹאֲ דָוִד וְאֲנָשָׁיו צְקֵלָג
 בַּיּוֹם הַשְּׂרֵי־יָשִׁי וְעַמְרָקִי
 פֶּשֶׁטוֹ אֶל־נָגַב וְאֶרֶץ־צְקֵלָג וַיָּבֹאוּ
 אֶת־צְקֵלָג וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָהּ בְּאֵשׁ:
 (ג) וַיֵּשְׁבוּ אֶת־הַנְּשִׁים אֲשֶׁר־בָּהָּ
 מִקָּטָן וְעַד־גְּדוֹל לֹא הָמִיתוּ אִישׁ
 וַיִּנְהָגוּ וַיֵּלְכוּ לְדַרְכָּם: (ג) וַיָּבֹאוּ
 דָּוִד וְאֲנָשָׁיו אֶל־הָעִיר וְהִנֵּה
 שְׂרוּפָה בְּאֵשׁ וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם

בנהיהם

דערן פֿהרטען אללעס פֿאַרט, אונד צאָגען איהרעס וועגעס. (ג) וויא נון דוד מיט זיינען לייִ
 טען אין דיא שטאָרט אַנלאַנגטע, דאָ וואָר זיא אַכגעבראַנט, אונד איהרע ווייבער, זאָהנע
 אונד

אויגען ביזט דוא (י) וויא
 איין ענגעל גאָטטעס; אלליין
 דיא בעפֿעהלסהאָבער דער
 פֿלשתיים האָבען בעשלאָססען:
 „ער דאַרף מיט אונז ניכט אין
 דען קריעג צויעהען!“ (י) שטעֿ
 הע אַלזאָ זאָממט דען אונטערֿ
 טהאָנען דיינעס העררן, וועלֿ
 בע מיט דיר געקאָממען זינד,
 מאָרגען צייטליך אויף — יא
 איהר שטעהט מאָרגען פֿריה
 אויף, אונד רייזעט, זאָבאלד
 דער טאָג לייכטעט. (יא) דוד
 שטאַנד מיט זיינען לייטען
 פֿריה אויף, אום אַכצורייזען,
 אונד אין דאָ לאַנד דער
 פֿלשתיים צוריק צו קעהרען;
 דיא פֿלשתיים אַבער צאָגען נאָך
 יזרעאל הינויף.

ל (ח) אַלס דוד אונד זיינע לייִ
 טע אַם דריִטטען טאָגע
 אין צקלג איינטראָפען, וואָרען
 דיא עמלקיטער אין דען זידען
 אונד אין צקלג איינגעפֿאללען,
 האָטטען צקלג עראָבערט אונד
 עס אַכגעבראַנט. (ג) זיא
 נאהמען אַללע דאַרין בעפֿינדֿ
 ליכע ווייבער געפֿאַנגען, זאָ
 וויא אויך (חללע קינדער) פֿאָן
 קליין ביז גראָס, בראַכטען
 אַבער ניעמאַנדען אום, זאָנֿ

ב א ו ר

וחיה בעיני כמלאך אלהים. (י) ועבדי אדניך, אנשי דוד, וקראס עבדי שאול (הרי"ג).
 והשכמתם בבקר, מזר והכפיל דבריו לכל יתעב על זה. ואור, עבר המהופך לעמיד
 על משקל פֿעול.

ל (א) ביום השלישי, משמע בתרגום יונתן יום השלישי לשום ממחנה פלשתים, והנה
 מיזרעאל ללקג היו כמו י"ב פרסאות געאנראפיקות והלכו בו ב' ימים. ויכו,
 לכדו את קלג, וכן ויך את רנה ויהרסה (מ"א ב' ב'). (ב) וישבו אח הנשים, כי כל
 האנשים הלכו עם דוד (הרד"ק). מקטן ועד גדול, כ"ל גם הננים והבנות.

ש מ ו א ל א ל

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּנוּ: (ד) וַיֵּשֶׁא דָּוִד
וְהָעַם אֲשֶׁר-אִתּוֹ אֶת-קוֹלָם וַיִּבְכוּ
עַד אֲשֶׁר אִין-בָּהֶם כַּח לִבְכוֹת:
(ה) וַשְׁתִּי נִשִּׂי-דָוִד נִשְׁבְּנוּ אַחֲיָנָעִים
הַיְזֻרְעֵלִית וְאַבְיָגַיִל אִשְׁתׁ נָבָל
הַכַּרְמֵלִי: (ו) וַחֲצַר כְּדוֹד מְאֹד
כִּי-אָמְרוּ הָעַם לְסַקְלוֹ כִּי-מָרָה
נַפְשׁ כָּל-הָעַם אִישׁ עַל-בָּנָו וְעַל-
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְחַזַּק דָּוִד בַּיהוָה אֱלֹהָיו:
(ז) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-אֲבִיתָר הַכֹּהֵן
בֶּן-אֲחִימֶלֶךְ הַגִּישָׁה-נָּא לִי
הָאֶפֶד וַיֵּגֶשׂ אֲבִיתָר אֶת-הָאֶפֶד
אֶל-דָּוִד: (ח) וַיֵּשֶׂא לְדָוִד בַּיהוָה
לֵאמֹר אֲרֹדָף אַחֲרַי הַגְּדוֹד-הַזֶּה
הָאֲשִׁיגְנֵנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ רֹדָף כִּי-הֲשִׁיג
תִּשְׁיָג וְהִצִּיל תִּצִּיל: (ט) וַיִּלֶּךְ דָּוִד
הוּא וְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ
וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל הַבְּשׂוֹר וְהַגְּזֵזִים

בניו קרי עמדו

חרגום אשכנזי פו

אונד טאכטער ווארען געפאנגן
גען. (ד) דוד אונד דאז פאלק
וועלכעס ביא איהם וואר,
ווינטען מיט לויטער שטימע,
ביז זיא קיינע קראפט מעהר
האטטען צו ווינען. (ה) דיא
צווייא פרויען דוד'ס, נעהמי
ליך אחינעם אויס וורעאל אונד
אביגיל, דיא עהעמאחליגע
פרווא דעס כרמל טען נבל,
וואורדען אויך געפאנגען.
(ו) דיעזער אונפאלל ברעכטע
דען דוד אין גראסע אנגסט,
דען דאז פאלק דראהטע איהן
צו שטייניגען, זא ערכיטטערט
וואר דאז געמיטה דעס נאנצען
פאלקעס; יעדעס גינג דער
פערלויסט זיינער זאהגע אונד
טעכטער זעהר נאעה. דוד
אבער ערמוטהיגטע זיך דורך
דאז פערטרויען אויף דען עווי.
גען, זיינען גאטט. (ז) ער
שפראך צום פרוסטער אביתר,
זאהן אחימלך'ס: רייכע מיר
דען אפוד הער! אביתר רייכט
טע דעם דוד דען אפוד הין.
(ח) דוד בעפראגטע דען עווי.
גען אונד שפראך: זאלל איך
דיעזעם טרופפ נאכועטצען?
ווערדע איך איהן איינהאלען?

גאטט ליעם איהם זאגען: זעטצע נאך, דוא ווירסט איהן איינהאלען, אונד ווירסט אויך
עררעטטען. (ט) דוד בראך מיט זעכס הונדערט מאן, דיא ער ביא זיך האטטע, אויף,
אונד אלס זיא אן דען פלוס בשור קאמען, מוסטען דיא איבריגען פאם צוגע שטעהען
בלוי

ר ש י

ל (ט) ויבאו עד נחל הבשור. שש מאות האיש: והנותרים עמדו. כשהגיעו לנחל הבשור היו

ב א ו ר

(ו) וַחֲצַר, שרשוילר, והוא מענין לרה ומלוכה, ובאמו לשון נקבה הכוונה על הרעה, (הרד"ק). ויחזיק
דוד, וישם תחלתו בד' (מהנ"ל). (ח) ארדף, דרך שאלה בלח"ס השאלה, כמו חף כי חמר
אלהים (הנ"ל), וחפזר ש"ס האשיגנו מוסב גם על ארדוף. האשיגנו, חף כי אין דרך
לאזול שזי שזלות באחת, סה השאלה השניה רק ביאור להרחשונה, וכן ענהו ד'. ויאמר לו,
אביתר. (ז) נחל הבשור, נקרא בה"ס הידועה, כמו כנאה עכמים כרטיים ואשר שיה קרחוהו
בשור יען שס נתנשרו כי הגדוד אינוו רחוק משם, ונראה שהיה נחל מיס יען שעברו עליו.

תרגום אשכנזי

כליבען. (י) דוד זעטצטע
נעהמליך בלאס מיט פיער הוני
דערט מאן נאך, אונד עם
בליעבען צווייא הונדערט מאן
שטעהען, וועלכע צו מידע ווא-
רען, איבער דען פלוס בשור צו
זעטצען. (יא) זיא פאנדען אויף
דעם פעלדע איינען מצרישען
מאן, דיעזען בראכטען זיא צו
דוד; זיא רייכטען איהם בראד
צו עססען, אונד גאבען איהם
וואססער צו טרינקען; (יב) זיא
גאבען איהם אויך איין שטיק
געדיררטען פייגענקלען אונד
צווייא געטראקנעטע טרויבענ-
בישעל. ער אס אונד ערהאל-
טע זיך, דען ער האטטע דרייא
טאגע אונד דרייא נעכטע ווע-
דער עטוואס געגעסען נאך
עטוואס געטרונקען. (יג) דוד
פראגטע איהן: וועם געהארסט
דוא אן? וואהער ביזט דוא?
ער אנטווארטעטע: איך בין
אין מצרישער בורשע, דער
שקלאע איינעם עמלקיטען,
אונד ווייל איך ערקראנקטע,
פערליעם מיך מיין הערר פאר
דרייא טאגען. (יד) וויר פיע-

ש מ ו א ל א ל

עמדו: (י) וירדף דוד הוא וארבע-
מאות איש ויעמדו מאתים איש
אשר פגרו מעבר את-נהל
הבשור: (יא) וימצאו איש-מצרי
בשדה ויקחו אתו אל-דוד ויתנו-
לו לחם ויאכל וישקהו מים:
(יב) ויתנו-לו פלח דבלה ושני
צמקים ויאכל ותשב רוחו ארו
כי לא-אכל לחם ולא-שתה מים
שלשה ימים ושלשה לילות:
(יג) ויאמר לו דוד למי-אתה ואי
מזה אתה ויאמר נער מצרי אנכי
עבד לאיש עמלקי ויעזבני אדני
כי חליתי היום שלשה: (יד) אנחנו
פשטנו נגב הכרתי ועל-אשר
ליהודה ועל-נגב כלב ואת-צקלג
שרפנו באש: (טו) ויאמר אליו

דוד

לען אין דען זידען דעם כרתי, אין דאן געביעטה פאן יהודה אונד אין דען זידען פאן כלב
אין, אונד צקלג שטעקטען וויר אין בראנד. (טו) דוד פראגטע איהן: מעכטעסט

דוא

ר ש י

נהם עייפס ונוחרו שם מקלמן: (י) אשר פגרו. אשר נמנעו ואומר אני לשון ארמי
הוא תרגום של ונהרסו: (יד) נגב הכרתי. לדרוס של פלשתים ומנינו במקום אשר פלשתי
נקראים

ב א ו ר

והנוחרים עמדו, כולם באו עד נהל הנשור, ופה עמדו הנוחרים אשר לא הלכו עם דוד והם
היו מאתים איש כאשר מבאר והילך בפסוק שלאחריו. (י) פגרו, לפי משמעות המקרא
שנחלשו, ומזה פגרי גליליכם וכן דעת הרד"ק. (יב) פלח דבלה, חתיכת עיגול דבלה. (יג) כי
חליתי, זה מאמר מוסגר, והשיעור ויעזבני אדוני היום שלשה (כי חליתי). (יד) הכרתי,
מחו ארץ פלשתים על סוף היס. כלב, הוא סנוון.

והגנים

דוד התורדני אל הגדוד הזה
 ו אמר השבעה לי באלהים אם
 תמיתני ואם תסגרני ביד אדני
 ואורדך אל הגדוד הזה:
 (טו) וירדהו והנה נטשים על פני
 כל הארץ אכלים ושתיים וחגגים
 בכל השלך גדול אשר לקחו
 מארץ פלשתים ומארץ יהודה:
 (יז) ויבם דוד מהנשף ועד הערב
 למחרתם ולא נמלט מהם איש
 כי אם ארבע מאות איש נער
 אשר רכבו על הגמלים וינסו:
 (יח) ויצל דוד את כל אשר לקחו
 עמק ואת שתי נשיו הציל דוד:
 (יט) ולא נעדר להם מן הקטן
 ועד הגדול ועד בנים ובנות
 ומשלה ועד כל אשר לקחו
 להם הכל השיב דוד: (כ) ויקח

דוא מיד צו דייער שרייפ
 שאר הינאב פיהרען? ער
 אנטווארטעטע: שווארע מיר
 ביאגאטט, דאס דוא מיד ניכט
 אומברינגען, אונד מיינעם
 העררן מיד ניכט אויסלעפערן
 ווירסט, זא ווערדע איך דיק
 צו דייער שטרייפשאר הינ
 אכפיהרען. (טז) ער פיהרטע
 איהן הינאב, אונד זיעהע! זיא
 ווארען איבער דער גאנצען
 לאנד שאפט צערשטרייעט,
 אסען, טראנקען אונד טאנצן.
 טען וועגען דער גראסען ביי
 טע, וועלכע זיא פאם לאנדע
 דער פלשתים אונד פאם לאנ
 דע יהודה'ס ערכייטעט האט.
 טען. (יז) דוד מאכטע פאן דער
 אבענד דעממערונג ביז אס
 מארגענדען אבענד איינע נייע
 דערלאגע אונטער איהנען, זא
 דאס קיינער פאן איהנען ענט
 קאם אויסער פיער הונדערט
 מאן, וועלכע אויף קאמעעלען
 דאפאן געפלאהען ווארען.
 (יח) דוד רעטטעטע אללעס,
 וואס עמלק הינוועג גענאממען
 האטטע; אויך זיינע צווייא
 פרויען בעפרייעטע דוד.
 (יט) ניכטס האבען זיא פער
 דוד

מיסט, פאם קליינסטען ביי אויף דעם גרעסטען, זאהנע, טעכטער, אונד זאנסטיגע ביי
 טע; פאן אללעם, וואס זיא וועגגענאממען האטטען, אללעס בראכטע דוד צוריק.

דוד

ר ש י

נקראים גוי כרתים יושני חבל היס גוי כרתים: (יז) למחרתם. למודים הם עמלקים ללקות
 ביום מחר כמו שנאמר מחר אנכי נלכ וגו' לכך נאמר למחרתם:

את

ב א ו ר

(טז) וחוגגים, מרקדים מפזזים ומכרכרים, כמו יחוגו וינועו כשכור. (יז) מהנשף ועד
 הערב, נראה כדעת ת"י שהמונן מערב יום זה עד הערב השני. למחרתם, המ"ס לתיקון
 המשקל כמו יומס, ריקס, וכן הביאו געווענטס.

בהגו

דוד את כל הצאן והבקר נהגו
 לפני המקנה ההוא ויאמרו זה
 שלל דוד: (כז) ויבא דוד אל
 מאתים האנשים אשר פגרו
 מלכתו אחרי דוד וישיבם בנהל
 הבשור ויצאו לקראת דוד
 וקראת העם אשר אתו ויגש
 דוד את העם וישא להם לשלום:
 (כח) ויען כל אישורע וכל יעל
 מהאנשים אשר הלכו עם דוד
 ויאמרו יען אשר לא הלכו עמי
 לא נתן להם מה שלל אשר הצלנו
 כי אם איש את אשתו ואת בניו
 וינהגו וילכו: (כט) ויאמר דוד לא
 תעשו כן אתי את אשר נתן יהוה
 לנו וישמר אתנו ויהן את הגדוד

(כ) דוד ערביטעטע אויך אל.
 לעם קלייני, אונד רינד פיעה.
 מאן פֿהרטע עם פֿאר איהרעם
 (חייגענען גערעטטעטען) פֿיע.
 הע, אונד זאגטע: דיעועם
 איזט דיא בייטע דוד'ס!
 (כא) אלס דוד צו דען צווייא
 הונדערט לייטען קאם, וועלכע
 צו שוואך ווארען, דעם דוד
 צו פֿאלגען, אינד וועלכע ער
 אס פֿלוססע בשור האטטע
 פֿערוויילען לאססען, דא צא.
 גען דיעוע דעם דוד אונד אל.
 לעם פֿאלקע, דאז ער מיט זיך
 גענאממען האטטע, ע. טגע.
 גען. דוד טראט צו יענעם פֿאל.
 קע היז, אונד ערקנידיגטע זיך
 נאך איהרעם וואהלבע פֿינדען.
 (כב) דא שריען אללע באוואהאפֿע.
 טע אונד ניעדריגע לייטע אונד
 טער דעניעניגען, וועלכע מיט
 דוד געצאגען ווארען, אונד זאג.
 טען: ווייל זיא ניכט מיט געצא.
 גען זינד, געבען וויר איהנען
 פֿאן דער בייטע, וועלכע וויר
 עררעטטעטען, ניכטס, אוי.
 סער יעדעם מאננע זיינע פֿרויא

פתח באתנח הבא

אונד זיינע קינדער, וועלכע זיא נון זעלכסט פֿהרען, אונד דאפֿאן געהען קאננען. (כג) אל.
 לייך דוד שפראך: דיעועם דירפֿעט איהר ניכט טהון, מיינע פֿריינדע! האט דאך דער עוויי.
 גע אונד זא פֿיעל גליק געגעבען, האט אונד כעוואהרט, אונד דיא גאנצע שטרייפֿע.
 שאאר

ר ש י

(כ) את כל הצאן והבקר. ששנה הגדוד מנגד יהודה ומנגד כלב: נהגו. אנשים מנהיגים
 והולכים לפני המקנה ההוא להתכבד ולהתהלל זה שלל דוד:

ב א ו ר

(כ) נהגו לפני המקנה, לפני המקנה שלהם שהליו נהגו הצאן והבקר שלקחו מהעמלקים.
 (אזיו של הכד"ק). (כא) ויושיבו, הניחום. את העם, כמו אל העם. (כב) עמי, חמר
 הריה"ג שכל אשד הי אומר כן, אולם למה אמר ישו'י הללו, בלשין רבים? ויתכן שהם אמרו
 עמנו אז עם דוד ננידנו, ודוד חזר ולא חש לשנות הדברים, ואמר ויזארו על האנשים,
 והדברים העתיק מדוד. וינהגו וילכו, לא נטות עוד עמכם, רק אלז האנשים
 ינהגו בעלמם נשיהם ונביהם. (כג) את אשר נתן, מוסב על שלמגלה שאמרו האנשים לז
 נתן

שמואל א ל

תרגום אשכנזי פ"א

הבא עלינו בידנו: (כד) ומי ישמע
 לכם לדבר הזה כי כחלק והורד
 במלחמה וכחלק הישב על-
 הכרים יחדו יחלקו: (כה) ויהי
 מהיום ההוא ומעלה וישמה
 לחק ולמשפט לישראל עד היום
 הזה: (כו) ויבא דוד אל צקלג
 וישלח מהשלל לזקני יהודה
 לרעהו לאמר הנה לכם ברכה
 משלל איבי יהוה: (כז) לאשר
 בבית אל ולאשר ברמות נגב
 ולאשר ביהר: (כח) ולאשר
 בערער ולאשר בשפמות
 ולאשר באשתמע: (כט) ולאשר
 ברכר ולאשר בערי הירחמאלי
 ולאשר בערי הקיני: (ל) ולאשר

בחרמה היורד קיי.

שאמר, דיא אונז איבערפאל.
 לען, אונז אין דיא האנד גע-
 געבען. (כד) ווער קאן אייך
 צו דיעזער זאכע בייאפאלל גע-
 בען? יא! זאגראס דער אג-
 טהייל דעסיעניגען איזט, דער
 אין דען קאמפף זיך איינלעסט,
 מוזס אויך דער אנטהייל דעס-
 סען זיין, דער ביים געפעקקע
 בלייבט; ויא מיססען מיט איינ-
 אנדער טהיילען. (כה) זאָ בליעב
 עם אויך פֿאָן דיעזעס טאגע אן
 אונד ווייטער; דוד מאַכטע
 עם צום געזעטץ אונד רעכט
 אין ישראל, וועלכעס נאך היי-
 טיגען טאגס בעפֿאלגט ווירד.
 (כו) דוד קאם נאך צקלג, שיק-
 טע פֿאָן דער בייטע דען פֿאר-
 געהמען יהודה'ס, זיינען פֿריינ-
 דען, מיט דעם אויסדרוקקע:
 היער ווערדע אייך איין גע-
 שענק פֿאָן דער בייטע דער
 פֿיינדע דעם עוויגען. (כז) דע-
 נען צו בית אל, צו רמוח נגב
 אונד צו יתר; (כח) דענען צו
 ערער, צו שפמות אונד צו
 אשתאל; (כט) דענען צו רכל,
 דענען אין דען שטעדטען ירחמאלי'ס אונד אין דען שטעדטען קיני'ס; (ל) דענען
 צו

ר ש י

(כה) מהיום ההוא ומעלה. לא נאמר והלאה אלא ומעלה כבר הנהיג אברהם בחוק זה
 בלעדיו רק אשר אכלו הנערים וגו' הם היושבים על הכלים וחלק האנשים ההולכים במלחמה.
 בראשית רבה: (כז) לרעהו. לאוהביו:

אשר

ב א ו ר

נתן להם מהשלל, ואמר להם דוד: (לא נתן להם מהשלל) את אשר נתן ד' לנו? הלא הוא
 שמר אותנו ונחן הגדוד הבא עלינו בידינו! ולבלתי הרבות באמרים העתקנו אותו במוכן יען.
 (כד) כחלק, לא די שנתן להם מהשלל, אלא הם יקחו כל כך מהשלל כמו אומנו. (כה) עד
 היום הזה, מדברי כותב הספר. (כו) לרעהו, וכן אחזת מרעהו, בהחפלו בעד
 רעהו, וימסר וי"ו החבור כי הראוי ולרעהו, וימסן: הוא ביאור לזקני יהודה, בזקני יהודה
 היו אוהבי דוד. משלל אויבי ד', זה עמלק.

החלק

צו חרמה, צו בכור עשן אונד
 צו עתך; (לא) ענדליך דענען
 צו חברון אונד אין אללען אר-
 טען, וואָ דוד מיט זיינען ליי-
 טען הע יום געצאָגען איזט.
לא (א) אלס דיא פלשתים
 דען אנגריף געגען
 ישראל געטהאָפן האַטטען, דאָ
 מוסטע דיא מאַנשאַפֿט
 ישראל'ס פֿאַר דען פלשתים
 דיא פֿלוכט ערגרייפֿען, נאָכ-
 דעם פֿיעלע אויף דעם בערגע
 גלבע (חויף דער ווּטהלסטטט)
 געפֿאללען וואַרען. (ג) דיא
 פלשתים האַטטען דען שאול
 אונד זיינע וואָהנע איינגעהאַלט,
 אונד יהונתן, אבינדב אונד
 מלכישוע שאול'ס זעהנע נייע
 דער געמאַכט. (ג) דער קאַמפֿף
 וואַרד דעם שאול צו העפֿטיג,
 דען עס פֿאַנדען איהן דיא מיט
 באַגען בעוואַפֿענעטן שיטצען.
 ער געריעצה פֿאַר דען שיטצען
 אין גראַסע אַנגסט. (ד) שאול
 שפראַך צו זיינעם וואַפֿענע-
 טרעגער: ציקקע דיין שוועררט,
 אונד ערשטיך מיך דאַמיט,
 אויף דאַס ניכט דייעזע אונבע-
 שניטטענען קאַממען, אונד
 דאַן מיך ערשטעכען, נאָכדעם

בְּחֶרְמָה וּלְאִשֶׁר בְּכוֹר-עֵשֶׂן
 וּלְאִשֶׁר בַּעֲתָךְ: (לא) וּלְאִשֶׁר
 בְּחֶבְרוֹן וּבְכָל-הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר-
 הִתְהַלַּךְ-שָׁם דָּוִד הוּא וְאֲנָשָׁיו:
לא (א) וּפְלִשְׁתִּים גִּלְחָמִים
 בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּנֹסוּ אֲנָשֵׁי
 יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים וַיִּפְּקוּ
 חֲלָלִים בְּהַר הַגִּבְעָה: (ג) וַיִּדְבְּקוּ
 פְּלִשְׁתִּים אֶת-שְׂאוֹל וְאֶת-בָּנָיו
 וַיִּכּוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת-יְהוֹנָתָן וְאֶת-
 אַבְיִנָּדָב וְאֶת-מֶלְכִישֻׁעַ בֶּן־
 שְׂאוֹל: (ג) וַתִּכְבַּד הַמְּלָחָמָה אֶת-
 שְׂאוֹל וַיִּמְצָאֵהוּ הַמּוֹרִים אֲנָשִׁים
 בְּקִשְׁת וַיַּחַל מְאֹד מִהַמּוֹרִים:
 (ד) וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל לְנִשְׂאֵת כְּלָיו
 שְׂרָף תִּרְבֶּה וּדְקַרְנֵי בָהּ פָּךְ
 יָבֹאוּ הָעֵרְלִים הָאֵלֶּה וּדְקַרְנֵי
 וְהִתְעַלְלוּ-בִּי וְלֹא אָבָה נִשְׂאֵת

דיא מיך ערשט ווערדען געמיסהאנדעלט האבען. זיין וואַפֿענערעגער וואַללטע ניכט,
 ווייל

ר ש י

(לא) אַזר הַתְּהַלֵּךְ שָׁם דָּוִד. שְׁהוּ מַחֲבִיאִים אוֹתוֹ מִפְּנֵי שְׂאוֹל:
לא (א) וּפְלִשְׁתִּים גִּלְחָמִים בְּיִשְׂרָאֵל. כאַדס האומר נחזור לענין ראשון:

ב א ו ר

(לא) החחלק, כנרמו מפני שאול.

לא (ב) וידבקו, ענינו ושיגו, וכן פן תדבקני הרעה. (ג) המורים, המורים משמע אף
 המורים באבני קלע, לכן הוסיף לבאר אנשים בקצת, וכן משמע בת"י וכן תרגמו,
 וכד"ה כי נשמת מלת אנשים. ויחל, אחזיקו סיל ורצה. (ד) ודק-ניוגו' והחזעללו בי, להעתיבו
 הכוונה אצרי אשר יהיו מתעללים ביוצאות אותי לקלע וללנג דרך נקמה ובזיון, אז ידקרוני,

ש מ ו א ל א לא

תרגום אשכנזי צ

ווייל ער (פֿױך דיעער טהטט) גראָסען אַכשייא האַטטע . שױל נאָהם זעלבסט דאָן שווערדט , אינד שטירצטע זיך אין דאָס זיין (ה) אַלס זיין וואַפֿענערעגער זאָה , דאָס שױל שטירבט , שטירצטע ער זיך אויך אין זיין שווערדט , אונד שטאַרב מיט איהם . (ו) אַלזאָ קאַמען שױל , זיינע דרייא זאָהנע , זיין וואַפֿענע טרעגער אויך אַללע זיינע לייט טע אַן דיעזעס טאַגע זעממט לייך אום . (ז) אַלס דיא מאַנג שאַפֿט ישראל'ס , וועלכע יענע זייטס דעס טהאַלעס (יזעאל) אונד דעס ירדן'ס וואַרען , ער פֿאַהרען האַטטען , דאָס דאָן העער ישראל'ס געפֿלאָהען זייא , אונד שױל זאַממט זיי נען זאָהנען געבליעכען זייען , פֿערליעסן זיא דיא שטעד טע אונד פֿלאָהען , וואַרױף דיא פֿלשתיים קאַמען , אונד זיא אין בעזיץ נאָהמען . (ח) דעס מאַרגענס דאַרױף קאַמען דיא פֿלשתיים , דיא געפֿאַללענען אויסצוציעהען ; אונד אַלס זיא דען שױל אונד זיינע דרייא זאָהנע אויף דעם בערגעגלכע ליעגן פֿאַנדען , (ט) דאָ שניטטען זיא איהם דען קאַפֿף אַב , צאָ

כליו כי ירא מאד ויקח שאול את החרב ויפל עליה: (ה) וירא נשא כליו כימת שאול ויפל גם הוא על חרבו וימת עמו: (ו) וימת שאול ושלושת בניו ונשא כליו גם כל אנשיו ביום ההוא יחדו: (ז) ויראו אנשי ישראל אשר בעבר העמק ואשרו בעבר הירדן כינסו אנשי ישראל וכימתו שאול ובניו ויעזבו את הערים וינסו ויבאו פלשתים וישבו בהן: (ח) ויהי ממחרת ויבאו פלשתים לפשט את החללים וימצאו את שאול ואת שלושת בניו נפלים בהר הגלבוע: (ט) ויכרתו את ראשו ויפשטו את כליו וישלחו בארץ פלשתים סביב לבשר בית עצביהם ואת העם: (י) וישומו

אח

גען איהם זיינע ריסטונג אויס, אונד שיקטען עס אים לאַנדע פֿלשתיים אומהער , אום אין איהרען געטצען טעמפעלן אונד דעם פֿאַלקע דיא פֿראָהע באַטהשאַפֿט צו פֿערקוינדען . זיינע

ב א ו ר

כי אם ידקרנוי מהר זה תהיה תאות נפשי, וכן משמע מדברי הכי"ג, וכן מתורגם. כי ירא מאד, לשלוח יד במשיח ד'. (ו) גם כל אנשיו, חיל שומרי ראשו העומדים סביבו במלחמה, או אותם שלא נסו או לא יכלו לנוס ונשארו נגד הפלשתים. (ז) בעבר העמק, בעמק יזרעאל, רק הקרובים לזה המלחמה נסו מפני חמת שוני מלחמה, כי אין לחשוב שמאין פלשתים עד יזרעאל השאירו הפלשתים בידם כי זה יותר מאלי ארץ ישראל. (ט) אח כליו, כת"י וית

תרגום אשכנזי

ש מ ו א ל א לא

(י) זיינע וואָפּענריסטונג לעגט טען זיא אין דען טעמפעל דער עשחרות, זיינען קערפער אבער נאגעלטען זיא אן דיא מויער פֿאָן בית שן, (יא) זאָ באַלד דיא איינוואַהנער פֿאָן יבויגלעד דאָפֿאָן קונדע בעי קאמען, וויא דיא פלשתים דען שאול בעהאנדעלט האָ בעי, (יב) דאָ מאַכטען זיך אַללע שטרייטבאָרע מעננער אייך, גינגען דיא גאַנצע נאַכט דורך, נאָהמען דען לייכנאַם שאול'ס אונד דיא לייכנאַמע זיינער זאהנע פֿאָן דער בויער בית שן'ס, קאמען נאָך יביש צוריק, אינד פֿערבראַנטען זיא דאָזעלכסט; (יג) נאָה מען דאָן איהרע גינביינע, בעי

אַתְּ-כִּלְוֵי בַּיִת עֲשָׁתְרוֹת וְאַתְּ-גִּוִּיתוּ הִקְעוּ בַּחֹמֶת בַּיִת שָׁן: (יא) וַיִּשְׁמְעוּ אֱלֹוֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶשׂ גִּלְעָד אֶת אֲשֶׁר-עָשׂוּ פְּלִשְׁתִּים לְשָׂאֹל: (יב) וַיִּקְוּמוּ כָּל-אִישׁ חֵיל וַיִּלְכוּ כָּל-הַלַּיְלָה וַיִּקְחוּ אֶת-גִּוִּית שָׂאֹל וְאֶת גִּוִּית בְּנֵי מַחֹמֶת בַּיִת שָׁן וַיָּבֵאוּ יְבֵשָׁה וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם שָׁם: (יג) וַיִּקְחוּ אֶת-עֲצֵמֹתֵיהֶם וַיִּקְבְּרוּ תַּחַת-הָאֵשׁ בְּיַבֵּשָׁה וַיִּצְמוּ שְׁבַע־עַת יָמִים:

גרוכען זיא אונטער דער פֿאַמאַריסקע אין יביש, אונד פֿאַסטעטען זיעבען טאָגע.

ר ש י

(יא) וישמעו אליו. כמו עליו על שאול: (יב) וישרפו אותם שם. וקלו עליהן כמו דקלן על פֿל' ביא תמן נדחנן שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי:

ב א ו ר

זיניה. (י) בחומת בית שן, אחד אס בית שאן, ובתלמוד בישן, ונד"הי כתוב ואת גלגלתו תקעו בית דגין, ובית שאן היא עיר בנחלת יהודה על גבול ארץ פלשתים. והרד"ק אמר מה שפסר פה השלים הסופר שם, ויותר נראה שחילופי נסחאות יש, ותחת גוימו הכתוב פה, כתבו שם גלגלתו, וחילופים כאלה מזלזלו בערי ארץ ישראל בד"הי רבים. תקעו, תרגם יונתן ללבו, והוא תלוי, ואפשר שיונתן השווה אותו להפסוק והוקע אותו לעינו השמש, אולם שם שרש יקע ופה תקע, לכן נראה כרד"ק שהוא לשון נעיפה במסמרים, וכן פטר געזעניוס. (יא) וישמעו אליו, כמו עליו, כלומר ממנו. (יב) וישרפו אותם שם, זה הי' דרך כבוד חבל הקדמונים וגם חבל היונים והרומיים היה כן. ורבותינו אמרו שהיו שורפים על המלכים מטתם וכלי תשמישם, וכן דעת ת"י. (יג) האשל, ונד"הי כתוב האלה, ואפשר שחלק מהמעתיק מחמת אותיות לומות אל"ף ולמ"ד, יען שהמונן א ש ל הי' נאנד מאת כותב ד"הי המקום יראנו נסלחות מתורתו. אמן!